

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ
YIL 17
EKİM-KASIM 2020

SAYI
101

HECE ÖYKÜ

ÖN YAZI

Rasim Özdenören: Açıklamanın Yetersiz Kaldığı Bir Dünya: Sanat

ÖYKÜLER

Hasibe Çerko, Soner Oğuz, İsmail Sert, Esra Özdemir Demirci, Recep Kayalı, Müzeyyen Çelik Kesmegülü, Sema Bayar, ...

BENİM ÖYKÜM

Ethem Baran

YAŞADIĞIM GİBİ

Mehmet Ayçi: Ansızın İçimizde Keskin Bıçaktan Taylar

SÖYLEŞİ

Ahmet Sarı ile Edebiyatın İyileştirici Gücü Üzerine... Ali Necip Erdoğan

ÖYKÜ ÜZERİNE

Sercan Ceylan: T. S. Eliot'a Göre Eleştirinin Sınırları

Emin Gürdamur: Dede Korkut Hikâyeleri'nde Şeytani Bir Arketip: Tepegöz

Hatice Bildirici: Öykü Uyarlamalarına Kuramsal Bir Bakış

Akif Gülmez: *Ya Tahammül Ya Sefer*'den *Huzursuz Bacak*'a Dava'nın İzini Sürmek

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ YIL:17 SAYI:101 EKİM-KASIM 2020 ISSN 1304-7604

HECEÖYKÜ

EKİM

KASIM

101

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ

ISSN 1304-7604

YIL: 17 SAYI: 101

Ekim-Kasım 2020

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ö. Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni Rasim Özdenören

Yayın Kurulu Ali Karaçalı, Ali Necip Erdoğan, Ali Ulvi Temel,

Diğer Eşitgin, Emin Gürdamur, Hatice Bildirici

Yönetim Yeri Konur Sk. No: 39/1 Kızılay/Ankara

İletişim Tel: (312) 419 69 13

Fax: (312) 419 69 14 P.K. 79 Yenişehir/Ankara

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

www.hece.com.tr

hece@hece.com.tr

heceyayinlari

Teknik Hazırlık: Hece

Kapak: Hece www.hece.com.tr

Baskı: Emsal Matbaa Tanıtım www.emsalmatbaa.com.tr

2020 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 140 TL.

Kurumlar İçin: 460 TL.

Hece ve Heceöykü Dergisi İçin: 350 TL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Heceöykü'ye gelen yazılar yayın kurulunun onaylaması durumunda takip eden üç sayıda

yayınlanır. Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri verilmez.

İlkelerimize uymayan ilanlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.09.2020

İÇİNDEKİLER

ÖNYAZI

Rasim Özdenören/Açıklamanın Yetersiz Kaldığı Bir Dünya: Sanat / 5

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Soner Gülbetekin / 7

ÖYKÜ

Hasibe Çerko/Kuzey / 8

Safiye Gölbaşı/Hikâyenin Yazarı / 11

Esra Özdemir Demirci/Ev / 15

Soner Oğuz/Olur mu? / 18

Recep Kayalı/Süt Üçlemesi / 23

Ali Necip Erdoğan/Kayıp Kütüphanenin Esrarı-2 / 31

Sema Bayar/Acuzenin Rüyası / 37

Zeynep Sati Yalçın/Kuşu Düşü / 43

Müzeyyen Çelik Kesmegülü/Yıldızlı Gök / 49

Segah Gümüş/Çevrimiçi / 52

İsmail Sert/Zamanında / 56

Muhammet Erdevir/Sayılarla Yaslanan / 62

Recep Seyhan/Gözlerinde Çivi Yoktu Senin / 67

Aytaç Ören/Turgut'un Hikâyesi / 72

Burak Çavuş/Dramatize Edilmiş Yağmur Damlası / 75

Uğur Demircan/Örtü / 78

Özlem Karapınar/Cam Kenarı / 83

Berna Atagün/Birileri ve Diğerleri / 89

Merve Özgenli Çelik/Babaannem ve Sümsük Kuşu / 93

Ethem Erdoğan/3. Sayfa Hırsızları / 96

SÖYLEŞİ

Ali Necip Erdoğan/Ahmet Sarı ile Edebiyatın İyileştirici Gücü Üzerine / 100

BENİM ÖYKÜM

Ethem Baran / 108

ÖYKÜ ÜZERİNE

Sercan Ceylan/T. S. Eliot'a Göre Eleştirinin Sınırları / 113

Emin Gürdamur/Dede Korkut Hikâyeleri'nde Şeytani Bir Arketip: Tepegöz / 122

Hatice Bildirici/Öykü Uyarlamalarına Kuramsal Bir Bakış / 134

Akif Gülmez/Ya Tahammül Ya Sefer'den Huzursuz Bacak'a Dava'nın İzini Sürmek / 138

YAŞADIĞIM GİBİ

Mehmet Ayıcı/Ansızın İçimizde Keskin Bıçaktan Taylar / 142

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Gülsüm Halilova/Türkçesi: Ömer Küçükmehtetoğlu/Felekten Bir Gün / 144

Oskar Maria Graf/Türkçesi: Gürsel Aytaç/Tesadüfen İşlenmiş Cinayet / 150

HECEÖYKÜ'DE İLKLER

Nihan Feyza Lezgioğlu/Umay Lacivert Sever / 155

Çilem Dilber/Eksik / 158

KİTAPLIK

Ali Necip Erdoğan/Yankı Ustası / 161

Fatma Efkeri Aydar/Korkunç Beyaz / 163

Mürüvvet Özpehlivan/Felgu'nun Melodisi / 165

Mehmet Kahraman/Bi' Dolu Dünya/ Yaşanmışlıklar / 167

RASİM ÖZDENÖREN

Açıklamanın Yetersiz Kaldığı Bir Dünya: Sanat

Sayın Ben: Sana diyeceğim ki, neden durduğumuzu bilmiyorum. Korkmadın değil mi?

Arkadaş: Yo, hayır. Hayır, hayır.

Sayın Ben: (Devam eder) Neden durduğumuzu bilmiyorum dedim. Bilhassa bunun için durduk. Neden durduğumuzu bilmediğimiz için.

Arkadaş: (Şaşkın gözlerini açar) Yok be!

Sayın Ben: Yani yolumuzun burasında bir engel çıktı karşımıza: izah edilemez, önüne geçilemez ve kalın bir şey gelip bize çarptı.

Arkadaş: Buuumm!

Sayın Ben: Tam öyle işte. İlerlememize engel olana gelip çarptık. Oysa bu engelin ne olduğunu bilmiyoruz. Pek de öğrenemeyeceğiz.¹

Yukardaki diyalogu J. Tardieu'nun "Sayın Ben" adlı kısa oyunundan aldım. "Sayın Ben", birlikte yola çıktıkları arkadaşına, yolda niçin birdenbire durduklarını ya da durdurulduklarını açıklıyor. Bir "engel"le karşılaşılıyorlar, fakat engelin ne olduğunu bilmiyorlar, hiçbir zaman da bilemeyecekler. Sadece durmuş olduklarının, engellendiklerinin farkındalar. Sayın Ben'in, bu izah edilemez şeyi izah tarzı oldukça ilgi çekici: "Neden durduğumuzu bilmiyorum. Bilhassa bunun için durduk. Neden durduğumuzu bilmediğimiz için."

Özel bilincin saplandığı kör noktada Sayın Ben'in yapabileceği başka bir mantıklı izah tarzı yoktur. Sayın Ben, durumunu mantıklı bir zemine oturtmak istiyor. Ne var ki, baş vurduğu "mantık yöntemi" onu, içinde bulunduğu açmazdan kurtaramıyor. O, sadece bir izah tarzını deniyor, o kadar. Bununla birlikte bu izah tarzı kişisel/özel bir düzlemde kaldıkça, başkasına budalaca görünse bile masumdur.

Sayın Ben'in mantığı bir tıkanmışlığı ima ediyor. Bu konuşmaya, tek kişilik bir konuşma gözüyle bakabiliriz. Zaten Arkadaş, oyunda, bir bakıma Sayın

¹ Jean Tardieu, *Sekiz Oyun*, Bilgi Y. Ankara.

Ben'in ikinci kişiliği gibi durmaktadır. Sayın Ben'in konuşmasını (kendisiyle diyalog kurmasını) sağlayan arkadaş, ikinci kişilik gibidir; bu nedenle hiç cümle kurmaz, kesik kesik ünlemlerle katılır diyaloga.

Tıkanmışlığın görüldüğü her düzlemde mantık zorlamasıyla ortaya çıkarılan izah tarzları, Sayın Ben'in mantığına uygun düşer. Şurası var ki, Sayın Ben, arkadaşına suçlamayan bir tavırla yaklaşıyor. Onunla diyalogunu sürdürebilmek için arkadaşına karşı suçlayıcı bir tavır takınması zorunlu ve kaçınılmaz görünüyor. Diyalogun karşıt uçlarının aynı bilince ortak çıktığı veya aynı ortak bilinçte özdeşleştiği kabul edilecek olursa, başka bir deyişle, birini ötekinin ikinci kişiliği olarak görebilsek, içinde biraz suçlama tavrı da olsa, kurulan diyalogun anlamlı bir tabloyu yansıttığı teslim edilir.

Tek bilincin iki farklı yüzü, birbirine karşı sürekli biçimde: "Durduk, çünkü neden durduğumuzu bilmiyorum. İzah edilemez, önüne geçilemez ve kalın bir şey gelip bize çarptı." derken, tıkanmışlığa bir açıklama getirmeye çabalıyorlar. Ama o engelin bizzat kendinin ikinci yüzü olduğunu ayırsamamaz görünüyorlar. Bunu ayırsadıysa anda, belki de boşlukta sallandığını hissedecektir. Diyalogun öbür ucunda bu nedenle kahramanımızın ikinci yüzünün (ya da ikinci kişiliğinin: personasının) yer alması zorunlu görünüyor. Fakat her şeye rağmen, ortada tek kişilik bir diyalogun bulunduğunu kabul etmek gerekiyor. Çünkü ikinci kişilik "asıl ben" in açıklaması karşısında patlama sesini taklit ederken, o da, bu içeriksiz sesin sesini onaylama durumunda kalıyor.

Bütün bu açıklamalarımız nereye varıyor?

Açıklamasız kalan "bir şey" in var olduğuna...

Sanat eseri -her türden olan sanat eseri, sahne sanatlarından resime, edebiyat ürünlerine kadar- bize açıklaması olmayan bir dünya sunuyor. Açıklaması olmayan veya açıklaması yetersiz kalan ve her defasında bir daha açıklama ihtiyacı hissettiren bir dünyadan haber veriyor.

O dünya, aslında bizim reel olarak içinde yaşadığımız dünyanın kendisidir de... Biz, içinde yaşadığımız dünyayı açıkladığımızı sanığımız her defasında bir kere daha yanıldığımızı fark ediyoruz. Her açıklama, bir evre sonra yeni bir açıklamayla batıl hâle getiriliyor. Ama dünyamız bulunduğu yerde kalmaya devam ediyor.

Sanat eseri de bize, genelde sanılanın aksine, bir açıklama sunmuyor. Tersine, bize bir dünya sunuyor ve o dünyaya ilişkin bir soru/sorular getiriyor. Öyle bir soru ki, her defasında, getirilen cevap yeni bir sorunun yolunu açıyor.

Gerçek bir sanat eseri -hakkını yerine getirerek meydana getirilmiş bir sanat eseri- okuruna, temaşa edene, her defasında cevabı aranacak yeni sorular sordurur. Kendisindeki *sarih müphemlik* asla çözülemez. Mona Liza'nın tebessümü gibi... Shakespeare'in hasta Hamlet'i gibi... Fuzuli'nin Mecnun'u gibi...

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Soner Gülbetekin

Kuzey

Yamacında tepenin, vahşi ışıklarla seğiren bir bahçe yükselir.

Dev ıhlamur ağacının saldığı nemli kokular, tatlı nefes gibi köpüklenerek yalar toprağı, inceler toprak, sararır, alt üst olur özlü sevgiyle; - seyrek otlarla örtölmüş dorukta, gün vakti - çeşmelerin sularıyla taşınır ötelere.

Ve yer yer öyle yoğunlaşır ki tatlı koku, birkaç sırtı atladıktan sonra göle dönüşür, çağırıp alev alev yakar yüreği. Şehvete boğulur uzam: - o sevecen alevlerin, bizi seven ve bizi tanıyan alevlerin dalga dalga sarmaladığı ruh uyanır, Benliđin derinliğindeki altın ufukta şekillenmeye başlar hem yeryüzünün hem de gökyüzünün derinliği olan.

Sağdaki bayır, ulu meyve ağaçlarını, taze kabuklarının pençe pençe al renge büründüğü elmaları yüklenmiş, güneş içersinde sürekli tüter.

O kızılağaçlardan biçimli, ısıll ısıll ezgiler dökölür. Damarlarının aşırı duyarlı, dünyevilik dışı bulut çağlayanıyla çıplak göğre atılmıştır; büyülenmiş, akıyor- dur soluğu derin mavilikte.

Öyle yoğun ve saydam bir mavi ki, milyonlarca yılın öz sularıyla arınan meyvelerin tatlardan örölme bulutçukları hem billur, hem de havaymışçasına yumuşak, dingin akışına katılıp daha da düşsel kılamazlar onu.

Burada gördüm ben rüyalara özgü görüntüleri. Hatırası günlerin, içimi titretti bütün hallerde. Ve onun parmaklarının gül demeti birleştirdi toprakla enginleri, gözyaşlarının saydamlığından yaratılmış o cennet kıyıları.

Bir adımıyla çayırırlardan duru bir süt kaynardı. Nasıl sessizleşirdi çevre.

Onunla yürümek, dışına kadar bu dünyanın ve keder dolu bekleyişim tufanla gelen çiçeklenişini delice, yüreğimiz tutkuyla kanatlanırken.

Güzelim, esrik salınımında yan yana akıp gidişimiz, böyle, eski fısıltılarla, su gibi, serinlik gibi tepede ışıyan.

Onun bedenini duymak, öyle dinlendirici, ama öylesine dost bedenini, ne kadar da yorgun arzulardan ve göz kamaştıran imgelerden, kederli ruhum gibi,

şimdi hasretiyle yanan ardı sıra bu varlığın, canakıyıcı, ama şefkatli ve coşkun, saf neşe gibi.

Ve sıkıntılar içinde konuşmak onunla, duyulmadık bir renkte ve canlı, aydınlığında onun zarif çehresinin, umudum, toprağım olan.

Bir rüya gecesiyle biçimlenip çiçekli kokuların gecesine uzanabilmem için elimden tutan

(uzak kaynaklar ve kuşların yurdunu nasıl bulabilirdim o güzelliğin âleminin pürüzsüz yansıması olmasa, gecenin nuruyla bezenmiş).

Ve maviliğin altında yalnız, alnacında tepenin,

kızıl ağaçlarla örülü,

düşündüğümde böyle susuz oluşumu ona, titreyip göğsüm acır, hasretiyle dokunuşunun.

Mahvoluyorum düşündükçe bir daha kavuşamayacağımı ona,

ve yakınlığına pek hoş ve yakıcı bedeninin,

taşlaşmış bir evrenin korkunç kristal boşluğunda teselli eden, zavallı yüreğimi.

Yardım eden eylem o, devingen, ölümsüz mutluluk buğusuyla tutan kalbi ve doğayı.

Şimdi burada düşlerken o zeytuni kahverengi gözleri, yaprakları okşayan rüzgara güven doğdu içimde.

Şakaklarım dinlendi, hafifledi yangını ciğerlerimin. Dağ havası kamaştırdı alnımı. Karaya çalan yeşil otların бүрүdүğü toprak yoldan kırmızı açıklığa doğru yürürken göğsüm, kollarım, ayaklarım kavuştu eski huzuruna. Bahçenin dokusuna yatıştırıcı uğultularla karışan rüzgar, çocukluğumun rüzgarının neşeli uğultusunu hatırlattı: arkların suyu yavaş yavaş erguvan rengini alır, engebeli arazi ta yukarıdan başlayıp derenin eteklerine kadar incecik yapraklarla örtülürdü. Şırıltılarla, dallardaki sevinç gürültüleriyle öylece inerti akşam, yolunu tamamlayınca güneş, yumuşacık bir çarpışla son damlalarını sererken tepeye, gündüz seslerinin kalabalığı kesilirdi aşağıda, kırlarda.

Ve nazlı koyunlar, geniş zümür otlaklarda nefeslenen, dipleri ufak taşlarla döşeli gölcüklerden meleyerek su içen koyunlar akşamın örtüsü altında birden sessizliğe gömülür, rengarenk kuşlar kanat çırpıp cıvıldamaya başladılar yüksek dallarda. Tünerdi bir baykuş kaya kovuğuna, kafasını bir sağa bir sola çevirir, öter, tok sesini birkaç kez bırakıp uçardı kıraçlara doğru, Bahçenin gelişiminin olgun müziği işte gitgide belirginleşip şekillenmeye başladı, bütün tonlarıyla kucakladı beni, ocaklarda kaynayan taze yemiş şıraları ve buğdaylar davet etti çağrılı rayihalarla.

Yüksek kıyıda güzelim kavakların en içli, en yumuşak hışırtılarla yandı, yandı yaprakları elimin içindeymişçesine. Duyulmadık doğallıkta tınılar, içten dökülen, o derin doğadan, iç güneşten dökülen sesler yankılandı vadide.

Sanki ince kenarları kesti avuçlarımı, dipten hissettirdi acıyı ve huzuru, sergiledi boydan boya yaşamın duraklarını,
hafif nabız atışlarındaki kutlu derinliği.

Çünkü ana yurdundan koparılıp şehirlerin çürümüşlüğü içersine fırlatıldı-
ğımından bu yana duyuyorum yoksunluğu, bağrımda çöreklenen dile gelmez
hüzün boşluğunu, ateş ve buzdan doğma.

O narin titreyişler içinde eğilerek iç geçirdi, arttırdı tutkumu. Bağladı beni
sırlarla dolu gövdesinin bükümleriyle, köklerinin alacakaranlık evrenine,
duyulmadık seslerle büyülerin kubbesine.

Burada kavradım hissedişin anlamını ve gözyaşlarını. Kendimi attığım bu
toprakta, otların üzerinde. Toplayıp kaldırdım yere düşenleri. Canlıydı her
biri, bağrıma basıp ısılarını hissettim, tuttum parmaklarımla o ipek duyarlı-
ları, çamura belenmişleri bile. Onlar acı geldi en çok. Dizüstü çöktüm önün-
de, kıvrandım, özledim, ağladım ağaca, yaslandım sonunda tükenmez aşka.
Kaldırır kaldırmaz başımı, tepenin yuvarlak zirvesinde, yukarıda, çalılardan
süslediği taşlı patikada günbatımını seyrettiğim beyaz kayanın ardındaki
yaşlı kavaklar belirdi. Sırma yaprakların hatırası içimi titretip doldurdu içimi.
Hemen gidemezdim oraya, uzaktan tuttum yumuşak, kırılgan dokuyu. Sıkıca
sarıldım, bağrıma bastırdım, oradaki taş oluklarda akan karların suyuyla ısı-
latıp yıkadım kumla yaralanmışları. Nasılsa her şey, her şey hep aynı yerinde.
Gerçi bu mevsim daha da arınmışlar. - Olağanüstü hassas titreşimlerle kar-
şıladılar, kuvvetli akımlarla. Hep orada kalmak istedim, gün boyu dinlemek
suyu, mevsimi, bitkiyi.

Ne bir şey düşlüyor, ne de başka yöne bakıyorum. Doğallık yüklüyorlar omuz-
larından.

Garip mi bu? Yapay arkların suyu bile doğallık olup çıkıyor, öncesiz huzur ya-
yılıyor bütün yönlerle, tıpkı dağın eteğindeki evren pınarı gibi sirayet ederek
gülümsetiyor doğayı. Artık kahreden tutku bir yakarışa dönüşüyor kuytuluk-
lardaki yaprakların uyandırıcı tesiriyle.

Kader bana geçit verdiği ölçüde
oy, sevdiğim ağaçlar, can ağaçlar, dinleyin beni, balınızı esirgemeyip yatıştı-
rın kalbimi, korkuyorum, biliyorum ilk sabahtan bu yana bendesiniz, sonun-
da birlikte taşınacağız yine ilk sabaha, benliğimin aşına manzaralarını bana
veren.

Ah, pek çok şey, evet pek çok şey vardı bir zamanlar paylaştığımız uzak geç-
mişte, şimdi yakın geçmişte, sonsuz şimdiye kazınan uzaklar, kurtarılmış, hiç-
likten çekip alınmış şeyler ve sesler.

Fakat değişim zamanı gelip de yörenizden uzağa çekildiğimde yalnızım, ya-
payalnız.

SAFİYE GÖLBAŞI

HİKÂYENİN YAZARI

1. Bölüm

Her şey, on bir bölümden oluşan bir novella yazmaya karar vermemle başladı. Fikir bir gece yarısı tam uykuya dalmak üzereyken gelmişti aklıma. Gözlerim fal taşı gibi açılmıştı. Yataktan fırlayıp bir sayfaya yakın, hızlı hızlı not almıştım. Olaylar şöyle gelişecek, bunu yazacağım, şöyle bir karakterim olacak, şu cümleyle başlayacağım, şöyle bitireceğim. İçime taptaze bir sevinç doğmuştu, yenilenmiş gibiydim. Huzurla uyumuştum o gece. Ertesi gün heyecanla yazmaya koyulmuştum. İlk planlamada aklıma bile gelmeyen ne parlak cümleler, ne tatlı tatlı zekice çözdüğüm karmaşık işler çıkıyordu kalemimden. Bu hikâyeyi çok sevmiştim. Bir an önce bitirmek istiyordum. Şimdiye kadar yazdıklarımın içinde belki de en iyisi bu olacaktı.

İyi bir tempoyla yazıyordum, neredeyse yarılamiştım ki birdenbire Kahraman'la kavga etmeye başladık. Kavgaya tutuşunca tek kelime bile yazamaz oldum. Birbirimize söyleyecek sözümüz kalmayınca da küstük. Kahraman'ın başıma bir iş açacağı başından belliydi. Kontrol edemiyordum onu, büsbütün kavrayamıyordum, uçarı bir tarafı vardı yine de idare ederim sandım. Ama yok büsbütün inatçı çıktı. Geldi novellamın üstüne oturdu. Benimle gelmesi lazım, onsuz devam edemem, bunu bal gibi biliyor. Ben onu bırakamıyorum, o beni bırakmıyor, velhasıl hikâyem durdu. Benden istediği imkânsız bir şey, bunu ona anlatamıyorum.

Sayfaları çevirip çevirip üçüncü bölüme getiriyor. Burası güzeldi diyor. Beni tekrar buraya getir. Bak Kahramancığım diyorum, bu hikâye ileriye doğru düz bir seyir izliyor. Tamam üçüncü bölüme yahut diğer bölümlere gönderme yapabiliriz ama büsbütün oraya gidemeyiz, geçtiğimiz bölümlerin herhangi birinde kalamayız. Bütün hikâyeler gibi bu hikâye de devam eder nihayet biter. Hatta biz de yavaş yavaş sözü toparlayıp, düğümleri çözüp bitirmeliyiz. Tadını kaçırdın diyor. Ben bu yazdıklarını yaşamak istemiyorum, hikâyenin neşesi gitti diyor. Ben kendimi bu bölümlere ait hissetmiyorum.

Üçüncü bölümde her şeyim tastamamdı. Orada yaşadığımı, adeta kanlı canlı bir insan olduğumu hissediyordum. Şimdi yaşadığımı anlamıyorum, sanki ölü gibiyim. Öyle zannediyorum ki bir yerlerde üçüncü bölüm devam ediyor. Ama ben o bölümden uzağım. Tamam diyorum nasıl ilerlesin hikâyen bundan sonra, ne yazayım? Geçen geçti artık bundan sonrası için bir şeyler yapalım diyorum. Söyle o ne olsun? Bugünle, hikâyenin bundan sonrasıyla ilgilenmiyorum diyor. Beni üçüncü bölüme götür ve orada bırak. Tek istediğim bu.

Böyle inat edince sayfaları hızlıca kapatıp masadan kalkıyorum. Yok bu Kahraman affedersiniz taş kafa çıktı. Geçmişe gidecekmiş de orada kalacakmış. Bu mümkün mü? Mümkün mü? Değil işte değil tabi. Yoksa mümkün mü? Hayır hayır. Misal ben de bin dokuz yüz nokta nokta senesine gidip orada kalmak istiyorum da bugünle ilgilenmiyorum. Diyelim. Ben de tıpkı Kahraman gibi yaşadığımı ancak o sene idrak ettim, her şeyim yalnızca o sene tamdı, sonra hep eksilerek devam ettim. Diyelim. Ve bin dokuz yüz nokta nokta senesine gidip orada kalmak isteyeyim. Mesela. Mümkün mü? Acaba? Muhtemelen değildir. Denesem mi?

2. Bölüm

Mümkünmüş. Bir gün kalktım, evden çıktım. Gerisin geri yürüdüm. Hop bin dokuz yüz nokta nokta senesindeyim. Şaşırdım, sevindim. Ağlayacağım bile tuttu. Kahramancığımı evde bırakmıştım. Haberi yok benim de bir üçüncü bölümümün olduğundan ve şu an onun kendisi için istediği şeyi benim kendim için yaptığımdan. Ne yapayım, küslüğümüz devam ediyor. Neyse hesap ettim, aradan tam yirmi üç sene geçmiş. Ben bin dokuz yüz nokta nokta senesini yaşayıp geride bırakalı tam yirmi üç sene olmuş. Bu güzide seneden sonra yirmi üç sene daha yaşamışım, dile kolay. Her şey aynı bıraktığım gibi, hatırladığım gibi, ne ilginç. Yollar, yol ağızlar, evler, ev içleri, insanlar, insan yüzleri. İşte o ikisi de oradalar, özlediğim gibi.

C ile Ç. Beni çağırıyorlar. Yanlarına gidiyorum. Kalbim yerinden çıkacak gibi göğsüme vuruyor. Onlar sakinler. Ben ağlamamak için kendimi zor tutuyorum. Bir bahçe duvarına yan yana yaslanıyoruz. Sevdiğimiz bisküviden uzatıyorlar bana da. Heyecanım, sevincim, şaşkınlığım belli olmasın diye konuşmuyorum. Çocuğum gibiler. Pek küçükler, pek tazeler. Gizli gizli hasretle bakıyorum onlara. İçimde çılgın bir çılgılık büyüyor. Oradan buradan konuşuyorlar. Arada dönüp bir şeyler söylüyorlar bana da. Gözlerimi kaçırıp kafamı sallıyorum. Neyin var bugün diyorlar. Ne bu durgunluk, ne bu derin bakışlar. Nerelere daldın yine? Niye hiç konuşmuyorsun? Yine neler yazıyorsun?

Birdenbire aslında söylemeyi hiç düşünmediğim hâlde, içimde büyüyen o çılgılığın etkisiyle sanırım, yirmi üç yıl sonra diyorum sizce ne hâlde

olacağız? Niye yirmi üç yıl deyip gülüyorlar önce. Çok antikasın ya diyorlar. Yaşarsak tabi diyorlar sonra da. Uzaklara bakıp anlatıyorlar derken. Onlar da heyecanlandılar. Şöyle birlikteyiz, şöyle mutluyuz, şöyle görüşüyoruz, burada buluşuyoruz, biz hep beraberiz, e tabi biraz yaşlanmışız. Yirmi üç yıl sonra birbirimizle kanlı bıçaklı olacağımızdan haberleri yok. Değil birlikte olmak birbirimizin yüzünü bile görmek istemeyeceğimizi bilmiyorlar. Hiçbiri olmayacak diyorum. Üçümüz bir ucuna çekileceğiz dünyanın. Usul usul kin büyüyecek üçümüzün de içinde. Birbirimizi unutmayacağız ama hatırlamayacağız da. Birbirimizi gizli gizli takip edeceğiz ama yüz yüze bakmayacağız bir daha. Birbirimizi itham edecek, suçlayacağız hem de neler nelerle. Samimiyeti, iyi niyeti ara ki bulasın yirmi üç yıl sonra bizde. Canları sıkılıyor. Ben daha beter sıkılıyorum. Resmen boğuluyorum. Dışarı böyle fırlayan çılgılım beni kendi ellerimle boğuyor. Ne oldu diyorlar senin canın mı sıkkın? Niye böyle acıklı niye böyle karamsar konuşuyorsun? Biz öyle insanlardan olmayacağız. Bu sevgi biter mi be deyip önce birbirlerine sonra bana sarılıyorlar. Bayılacak gibi oluyorum. Başım dönüyor ve...

3. Bölüm

Yirmi üç yıl öncesinden harap vaziyette döndüm. En az on yıl daha yaşlanmışım. Anlım büsbütün kırıılmış, kamburum çıkmış. Sinir minir Hak getire. Gözlerim deli gibi bakıyor. Bu ziyaret beni perişan etti. Açtım hikâyemin kaldığım sayfasını. Kahraman orada yine, sırtı bana dönük, küslüğü yumuşamadan aynen devam ediyor. Ne kindar çıktı bu adam, evlerden ırak. Kahraman efendi diyorum, sesim diken diken batıyor bana, yüzünü dön de bir bak hâlime. Nereden geliyorum biliyor musun? Üçüncü bölümden. Kendi üçüncü bölümümden. Bak ne oluyormuş insan oraya gidince. Dikkatle, şaşkınlıkla kulak kesiliyor bana.

Sen de benim gibi üçüncü bölüme gitsen bile artık mutlu olmazsın, anlıyor musun? Orayı da karıştırırsın. Çünkü artık masum değilsin, masum değiliz. Seni de beni de kandıran mutluluğa inandıran masumiyetti, ilerleyen bölümlerde neler olacağını bilmiyor olmamızdı. Şimdi sen oraya gitsen bile mesela yedinci bölümde ne olacağını biliyorsun hatta sana hikâyenin sonunu da söyleyeyim. Sen öleceksin. Üçüncü bölümden tam sekiz bölüm sonra öleceksin. Bunu bile bile yine mutlu olur muydun herhangi bir bölümde? O zaman yaşadığın şeylerin tadını tekrar çıkarabilir miydin, yanında olduğun insanlara yine öyle sarılabilir miydin? Yapamazdın hayır. Çünkü olmuyor çünkü kimse yapamaz bunu. Ben de yapamadım. Artık biliyorsun işte ne olacağını, beni anla bana acı ve müsaade et bana yardım et, bitireyim hikâyemi.

Kahraman usulca dönüyor bana doğru. Yüzüme çocuk gözlerle kırılgan kırılgan bakıyor. Sonra gözleri parlıyor birden. O zaman diyor unuttur sen de

bana. Ne olacağını unuttur. Beni oraya götür ve buralarda ne yaşadığımı, ileride ne yaşayacağımı unuttur. Bu hikâyenin yazarı sen değil misin?

Bilmem. Ben miyim? İçimde korkunç bir yılgınlık büyüyor. Yoksa sen misin? Belki de ben sadece bir katibim. Diğer kahramanlarım gibi senin yazdığını yazabiliyorum ancak, kendi kendime yazabildiğim bir hikâye yok. Unutturabilir miyim o hâlde? Sen öyle diyorsan yapabilirim belki de.

Peki ben unutabilir miyim? Tek çaremin her halükârda unutmak olması sence de üzücü değil mi Kahraman? O ikisiyle ilgili, C ve Ç ile ilgili, görüp görebileceğim en güzel sene olan bin dokuz yüz nokta nokta senesiyle ilgili yapabileceğim tek şey öyle ya da böyle unutmak. Bu acıklı değil mi?

Kahramancığım beni dinlemiyor artık. Hikâyenin üstünden kalkmış. Üstüne başına bulaşan kelimeleri harfleri silkeliyor. Yolunu buldu. Üçüncü bölüme gidecek. Bu novelladan umudumu kestim. Bir gece yarısı yaşadığım o heyecan bile uzak, yabancı bir anı şimdi. Müsaadenizle Kahraman'ı üçüncü bölüme bırakıp geleyim. Ben mi? Burada kalacağım. Bu zamana kadar neyi unutmaya çalıştıysam yine onu unutmaya çalışmaya devam edeceğim. Tabi şimdilik.

ESRA ÖZDEMİR DEMİRCİ

Ev

Yaz bitti. Bahçede örümcek ağına takılan sineklerin sayısı azaldı. Kuyunun cılız suyu, ferini kaybetmiş yaşlı bacaklar gibi önce yavaşladı, sonra hareket etmeyi bırakarak içine kapandı. Yapraklar rengini ve yüzünü toprağa döndü. Aylardır ortalıkta olmayan rüzgâr, kendini hatırlatmak istercesine kapı eşiklerinden içeri girerek, pencere pervazlarında durdu. Tam burada uğultulu bir müzik başladı.

Yaz bitti. Kimseler bakmaz oldu dut ağacının yüzüne. Oysa tüm yaz cömertliğiyle herkesi birleştirmişti. Nasıl da tatlıydı meyvesi, yiyen bir daha yemek istemişti. Gövdesine tırmananlar, dallarına yüklenenler, gölgesinde serinleyenler şimdi neredeydi?

Yaz bitti. Pazar tezgahlarında üzüm, erik, karpuz, şeftalinin yerini nar, mandalina, portakal almaya başladı. İnce kıyafetler görevi kalınlara devretti. Dolaplarda bir yer değiştirme merasimi. Yaz, bitti diye hayırlananların içinden cılız ama şen sesiyle geçti. Neşesini belli etmeye çekinişinde istenmeyen bir mevsime geçişin etkisi kadar gideceğini kimselere söylememiş olmasının da payı vardı. Gidecekti. Bir kez de kendin için bir şey yap, demişti Elif. Bir kez de yapmak istediğin şeyi kimseleri düşünmeden yap, bu kez hayaline kimseyi dahil etme. Haklıydı. Gerçekte kalabalığın içinde boğulan, insan trafiğinin, çalan telefonların, cevap bekleyen mesajların, saygıda kusur edilmemesi gereken büyüklerin, sevmekle yükümlü olunan küçüklerin, eline doğduklarının, evinde olduklarının, gözünden düşenlerin, sözünü kesenlerin içinde nefes alacak vakit bulmak zordu. Hayır, aslında hiçbirini incitmiyordu onu. Mesele daha başkaydı. Bir kuytuya ihtiyacı vardı. Kendi kendine kalacağı, kabuğuna çekileceği, özüne döneceği bir tenhaya.

Bu nedenle bu şehirde karar kılmıştı. Şehirlerin insanlara benzediğine inanırdı çünkü. Bir şehrin bir insanı yansıtmaya ihtimali ona göre kaçınılmazdı. Ömrü boyunca orayı arardı insan; kendisiyle karşılaşacağı bir kapı eşiği mutlaka vardı. Kendine sesleneceği bir pencere. O şehirde bulacaktı

bunu. Çocukken annesinin yaptığı gibi seslenecekti kendine; haydi artık eve! Yazın gidilmez oraya, sıcağı adamı eritir, demişlerdi. Yazın bitmesini ilk kez bu kadar gönülden diledi. Baharın ılık titreşimleriyle kanına giren bu isteği, tüm yaz boyunca içinde taşımış olmaktan yorgundu. Orada dinlenecekti, oraya adım atar atmaz geride bıraktıklarını kısa bir süreliğine de olsa düşünmeyecek, kendine odaklanacak ve zamanın içinden geçişini dinleyecekti. Bir var olma çabasıyla bekledi gideceği günü. Dönüşünü aklına getirmeden, bu düşünceyi belleğinin en karanlık odasına atmış ve üstüne kilitler vurmuş halde çıktı yola. Sadece üç gün demişti, üç gün yetecek bana. Dediğine kendi bile inanmamıştı ya, yine de hayalinde üç günü üç ömür gibi büyüttü. Hem geceleri de uyumaya-çağına göre zaman uzayacaktı. Tek kelime konuşmadan, kimseye soru sormadan ve kimseden cevap beklemek zorunda kalmadan geçirilecek üç koca gün.

Evden daha iyi gelecekti kendisine otel odası. Geniş evlerde daralan ruhunu küçük bir odanın sınırlarında düşlemek bile iyi geliyordu ona. Geniş imkanların sınırsızlığında bulamadığını orada bulacaktı, buna emindi.

Kırk beş metre kare bir eve doğmamış mıydı hem. Bir salon ve bir yatak odasından ibaret evin salonunda hem yemek yer hem oynar hem yattı. Bir tek yer vardı kendisine özel kıldığı, geniş bir pencere önü. Annesinin çiçeklerinden arta kalan boşluğa iki küçük kolunu, birkaç küçük eşyasını ve türlü hayalini sığdırmıştı. Küçük mekanlardan taşan büyük ve mutlu seslerin, içten sohbetlerin içine daldı o pencere önünde. Daracık sokaklarda, bitişik şekilde hizalanmış apartmanların pencerelerinden birbirine yemek uzatan komşu ellerin sıcaklığı nerelere kaybolmuştu? O şehre kaçmıştı, biliyordu. Bunalmıştı büyük şehrin gürültüsünden. Eski günlerin gelmeyeceğine inanmış ve küsmüştü buralara. Eski insanları arıyordu o eller. Sokakta top oynayan çocukların başını okşamayı özlemişlerdi. Bir kazı kazan biletini bozuk para ile kazımayı. Kutucukta beliren rakamla birkaç sakız alıp, mahallenin çocuklarına dağıtmayı. Kışın soba başında ısıtılmayı, yazın pencerelerden sarkıtılmayı. O küçük otel odasında bulacaktı bunu.

Yaz bitti. O şehrin daracık sokaklarında gezinip durdu. Serinleyen havayla birlikte ürperen bedenini üç gün boyunca bir sokaktan diğerine sürükledi. Ayaklarına söz geçirmeyi, sesleri susturmayı, sadece içine kapanmayı görev bildi.

Bir caminin avlusunda, bir kilisenin naosunda dolandı bakışları. Yanından geçen yaşlı adam, her ikisi de ev demektir, dedi ve hızlıca yürüyerek geçip gitti.

Kimdi bu adam? Nereden çıkmıştı, ne diye böyle bir şey söylemişti ona? Duramadı. Koşarak adamın döndüğü köşeye geldi. Oradaydı, daha da hızlanmıştı adımları. Ne yürüyor ne koşuyor gibiydi.

Yokuş yukarı soluksuz koştu peşinden. Adam aniden mavi boyalı bir kapının önünde durdu. Başını yukarı kaldırdı. Bir şey okumaya çalışır gibi bir müddet kıpırtısız kaldı. Sonra unuttuğu bir şeyi hatırlamış gibi devam etti yürümeye. O da adamın ardı sıra yürüdü.

Annesi, Ferhunde Hanım'a sesleniyordu pencereden. Öğle çayına davet ediyordu. Ferhunde Hanım, pırıl pırıl camları bilmem kaçınıcı kez silerken az işi kaldığını söylüyordu. Anneannesini üst kattan duymuştu onları, o da geliyordu. Abisine de Saliha teyzeyi çağırma görevi verilmişti. Oyununu yarıda bırakıp, oflaya puflaya arka sokağa yönelmişti. Dayısının askerden dönmesine iki hafta kalmıştı. Sana bir sürü çikolata getireceğim, demişti telefonda. Nazan ve Mehmet ile yakartop oynuyorlardı. Her defasında yanmayıp, bir can daha kazanmasına içerliyorlardı yine. Görürsün sen, diyorlarken, bu kez bile isteye yandı. Çünkü babası geliyordu. Yokuş aşağı koşuyordu ona doğru. Babası sağ elini havada tutarak koşma diyordu, düşeceksin.

Adam, içeride bir taşın üzerine oturmuştu. Yanına çöküp onu izlemeye koyuldu. Ellerinde dünyanın yükü. Ağlıyordu. Sarsılan bedeniyle birlikte önce kapı üzerlerine kapandı. Aynı anda zeminde bir hareketlilik başladı. Duvarlar birbirine yaklaştı, taşlar yerinden oynadı tek tek. Ben bunun için gelmedim buraya, diye bağırarakken susturuldu. Ev demektir, dedi adam; kaçtığın da varacağın da.

Sonra eliyle devrilen kapıyı işaret etti. Üstünde siyah harflerle yazılmış bir yazı. Bilmediği bir alfabenin, hiç tanımadığı harfleri idi bunlar. Ama okuyabildi. Okudukça dindi içindeki çılgılık. Kendini, filme geç kalmış biri gibi hissetti o an. Hani başını kaçırmış olsa da sonun merakıyla karanlıkta koltuk aranan.

Beyoğlu, Atlas Sineması. Babasıyla izledikleri ilk film. Ekranda bir yazı beliriyor. Bu alfabeyi hatırlıyor bir yerden. Bir sahafın tozlu raflarından yıllar sonra indirilmiş mavi ciltli bir kitap.

“Neden eve dönmekten ibarettir hayat?”

SONER OĞUZ

Olur Mu?

Bugün bir şey olmayacak, biliyorum. Dün de bir şey olmamıştı zaten. Aslına bakarsan yıllardır bir şey olmuyor. Bir şey olmadan olur mu? Olur! Oluyor yani. Baksana! Esasında bir şeyler hep oluyor. Lakin olan bitenin benimle alakası yok. “Bir şey olmuyor.” demem bundan. Benimle ilgili bir şey olsun istiyorum bunca zaman sonra. İlk defa. Öyle varoluşumun bilincine varmakla falan alakası da yok bu isteyişin. Düpedüz bir şey olsun istiyorum işte. Fakat istediğimle kala kala istemeyi de istemeyeceğim böyle giderse. O “bir şey” sonsuza dek olmayacak gibi. Olmaz tabi bu kafayla! Bir şeye kırk kere olmayacak dersin olmaz! Bizzat tecrübe ettim bunu. Yine akıllanmadım. Kaderin bana sürpriz bir paragrafı olamaz mı yani? “Buradan itibaren karakterin hayatında bir kırılma meydana geliyor.” diye bahsetseler benden, ne olur? Bak bu kadarını ilk defa düşünüyorum. Yoksa bir şeyler mi olacak bugün? Sanmam. Her ne kadar masanın üzerinde duran bir seri piyango biletinin çekilişi bu gece yapılacak olsa da bir şey olmayacak yine. İsterse dünyanın tüm piyngoları bana çıksın. Ben bir şey olmuş saymayacağım. “On dört milyonda bir” dese de matematik, inanıyorum ki hiçbir olasılık hesabının benimle ilgisi bulunmuyor.

- Sen buna değersin!
- Neye ve sen kimsin?
- Televizyon!

Başıma gelmeyecek olan her şeyi mi kastediyor kapital oyunlar. Neriman, kapat şu televizyonu, insanı pohpohlamaktan başka bir halta yaramıyor. Haa, şu mesele... Her şey insanda gizli. Peki, bunca şey arasında insan nerede? Yanılıyorsun ama sana itiraz etmeyeceğim. Doğru, bugün senin dizin var. Sırf onun için ölmeyeceksin uyuyup kalana kadar.

“Her şey, insanın içindedir. Pozitif düşünürseniz, evrene olumlu sinyaller gönderir, hayata iyi taraftan bakarak çevrenize gülümserseniz...”

Yalan bu! Yine bir halt olmaz. Bu adam yalan söylüyor. İnanma Neriman!

Doğru mu? Peki, Tanrı bu evrenin neresindeymiş, sorar mısın şu şişkoya? Ben gülmediğim ve suratıma sirke sattırdığım için mi mutsuzum yalnız? Dur, sana hak verir gibi yapıp laf sokayım. Haa, şu sanat(!) camiasından olan güzel kızlar ve yakışıklı oğlanlar, cenazelerde kara gözlüklerin ardından bu yüzden mi sırtırtkan bir çehreyle bakar kameralara? Doğrusu, aşırı pozitifler. Sen anlamıyorsun Neriman! “Özü gülmeyenin yüzü gülerse” bu saçma yapar insanı. Her şeyi bir ben bilmiyorum tabi ki. Ama şu adamın da bir şey bilmediğinden eminim.

...

Bugün bir şey olmayacak demiştim. Saat öğleyi çoktan geçti. Yaralı bir kuş düşmedi balkonuma, kapım çalınmadı, postadan umulmadık bir şey gelmedi, telefon zırlamadı. Hatta her gün bu saatlerde uğrayan sucu bile ortarlarda yok. Sanırsın, koca apartmanda herkes ölmüş de matem bize kalmış. Böyle akşam olacak yine. İkramiye çıkmayan biletleri yırtıp atacağım. Seride iki amorti garanti olduğundan yine bir şey olmuş sayılmayacak. Aynı ırmakta yıkanıp duracağım. Bir daha asla, diyeceğim. Belli mi olur, diyecek Neriman. Hepsisi bu. Olup olacağı bu kadar.

Lütfi, akşam ezanını ağlar gibi içli okuyor. Sabah ezanına benzetiyor kimi yerleri. Segâh makamında bir yatsıyla günü kapatacak. Belki de uşşak olur. Lütfi'ye kalmış. Allah var sesi güzel, insanın namaza durası geliyor. Neyse, dizin başlıyor. Sesimi kesiyorum. Her şeycikler de senin dizin başlayınca aklıma geliyor. Çayını, çekirdeğini unutma. Bu mühim. Seccadenin ucunu ben katlarım. Şimdi sen, bir buçuk saatte dört ihanet seyredecek; tonlarca yalana şahit olacaksın. Boş beleş ne demek! Estağfurullah! Sen mukayeseli bir eleştiriden yanasın. Evlenme programlarında koca arayan kızlarla haftada bir ihanet eden dizi güzellerini kıyaslamadan cahilce seyredecek, boş boş çekirdek çitleyecek adam mısın? Pardon, dilim sürçtü. Kopsa mıydı? Aaa, çok ayıp! Kadın, diyecektim işte. Bayan demeyi aklımdan bile geçirmedim zaten. Ne o öyle? Siz, bayıyor musunuz adamı da bayan denileceksiniz?

Evet, çenemi kapattım. Hatta dişlerimi sıkıyorum gıcır gıcır. Baştan izlem ben de severdim tabi. Sen “Seversin.” diyorsan öyledir muhakkak. Senden boşanacağım Neriman. Ne güzel de duymuyorsun beni! “Neriman gideli bin dokuz yüz on sekiz gün oldu. Nasıl saymam. Sayılmayacak bir Hatice değil ki... (Hatice de kim?)” demeyeceğim ardından. Evet evet, o yılan gözlü kadın yeni girmiş diziye. Besbelli ortalığı karıştıracak aşüfte.

Neriman, biliyor musun? Seni bir gün Zeliha'dan özür dilemeye giderken, seni bir gün Kadıköy iskelesinde, seni yanımda otururken, seni elimde bir top çiçek varken, o çiçekler Zeliha'nın kaderine yazılmamışken ve galiba biraz da sarhoşken görmüştüm. Olaya sonradan dâhil olanlar hep işleri karıştırır Neriman. Önce fikrin bulanır, sonra işlerin karışır. Yüreğin bir süreliğine şu kalpli

biblo gibi taşlaşır da anlamazsın. Kalbin tekrar yumuşamaya başladığında bil ki şeytan vazifesini tamamlamıştır. İşte o vakit her şey için, bir şeyin olması için geç olabilir. Evet, bütün olabilecekler, yazgındaki o kırılma paragrafına toplanmıştır. Her şey bir anda, çabucak, üst üste yaşanır ve biter. Sonra sittin sene bir şey olmaz. Telefonlarına çıkan yoktur. Mektupların açılmamış zarflarda döner adresine de hiçbir anlama kapı aralamaz bildiğin sözcükler. Ondan sonra hiçbir şey olmaz. Olmasını istediğin hiçbir şey olmaz. Ola ola bir hâl olur sana.

Kalkıp da şu çayları bile tazelemiyorum, ben de reklam arasını bekliyorum. Nasıl bir insansam? Haklısın da şimdi ben, nasıl bir insan olmadığım için özür dileyeyim senden? Ya kendime özrüm nasıl oluyor da her seferinde kabahatimin büyüklüğünü katbekat aşıyor? Tamam, şimdi ben üzölmeye ve sigara içmeye çıkıyorum. Belki kendimi atarım balkondan. Çayını kendin doldur. Yok, bu böyle olmayacak. Boşanalım gitsin. Sen dizileri seviyorsun, ben Zeliha'yı hâlâ...

– Ne dedin sen? Çıt. Çıt. Çıt.

– ...

(Buraya üç nokta koymasam, okkalı bir cümlemin ardına bir ünlem çaksam, gırtlığım yanana dek bağırsam bir şey olacaktı. Sözü'n yaratıcılığı dedikleri bu olsa gerekti fakat ben susmayı yeğledim.)

– Ben, diyorum, balkondayım. İçerisi sıcak ve senin dizilerin beni sarmıyor.

– Eskisiyle Neyşinil Coorafik izliyordunuz sanki. Çıt. Çıt. Çıt.

– Bazen.

– Defol! Çıt. Çıt. Çıt.

Ulan, bir çekirdeğin dursun şöyle! Adam gibi savaş benimle savaşacaksan. Bu ne ciddiyetsizlik! Zeliha böyle miydi hâlbuki? “Gel, otur karşıma. Gözlerime bak. Bana her şeyi anlat. İki sene evvelki Zeliha ile şimdiki Zeliha arasında yedi fark bul ve yedi çivi gibi çak hepsini yüreğime. Ama beni hep ilk günkü gibi sev. Ne olur!”

– Balkon kapısını açık bırakma. Çıt. Çıt. Çıt. Duman içeri doluyor. Çıt. Çıt. Çıt. O perdeleri sana yıkatır, ütöletirim. Çıt. Çıt. Çıt.

– Çekirdeksiz kal emi! (Benim bedduam tutar. Çekirdek, diziden önce bitecek. Buna inanıyorum.)

– Duymadım!

– ...

Yukarı balkondan bir şarkı ağıyor üzerime: “Bir ihtimal daha var!” Ben ihtimallere inanmıyor değilim ki. Bir değil milyonca olasılıktan söz edilebilir evrenin matematiği içerisinde. Ama hep o milyonca ihtimalden biri olan “bir şey olmamak” gerçekleşir benim için. Tepemde iki kadeh çınılıyor. “Güzöl göz-

lerine ve sağlığınıza!” Çınn! Ve ardından yeni bir şarkı eşliğinde bu çınlamalar bölünerek çoğalıyor. “Gülü susuz seni aşksız...” Ulan, bir kadeh Tekirdağ doldurup sarkıtlarmış şimdi. Ne güzel olur! Olmaz. Çünkü bir şey olmuyor ben içimden geçirmekle.

Zeliha'yı ilk kez bahçedeki kafeteryada görmüştüm. Karşı masadaydı. Utandıkça yanakları pembeleşiyordu. Dört milyon doldurmuştum müzik kutusuna. O parayla bin adet müzik kutusu alınmaz tabi! Eski paradan bahsediyorum. Sekiz defa “Gülü susuz seni aşksız bırakmam.” demişti buğulu bir kadın sesi. Zeliha hesabını öderken gülmüş ve sonra çok utanmıştı. “Zühre olmak ayıp değilse Zeliha olmak da...” dedim. Öyle bir şey dememiş de öyle bir şey demiş olmayı istemiş olduğum için uyduruyor da olabilirim. “Sen elmayı seviyorsun diye elmanın da seni seviyor olması şart mı?” diye sorunca afalladım. Üç gece o şarkıyı beklemiştim radyoda. Zeliha, eve gider gitmez kasetten dinlemiş bir erkek sesinden. “Belki elma da...” diyip de güldükten sonra anlatmıştı her şeyi.

Oğlum Faik, dikkat etsene, külü tepeme çırpıyorsun! Anladık, karını seviyorsun. Anladık, haftada bir karşılıklı içiyorsunuz da evinizde kül tablası da mı yok? Ne olmuş yani? Zeliha olsaydı biz de balkonumuzda radyo dinlerdik. Bir Tekirdağ açmaz, dolaba buz koymazsak da kaçak çay demlerdik. Altı üstü aynı şarkıyı dinlerdik.

Sahi, Zeliha'yla niçin boşanmıştık?

Günlerce bir haber beklemiştim. Belki telefon çalardı ansızın. Bak, bu gereksizdi işte. Telefon ansızın çalar. “Çalacağım. Çalıyorum. Çaldım.” diyen bir telefon yoktur daha. Lafın gelişi işte. Yahut gidişi. Ne denir burada? Ne denirse denir. O telefon çaladıktan sonra... Zeliha'nın sesi titremiyorsa tellerde, telefonun çalması da mesele değildir. İnsanın gerçeği şu: Kaybettikten sonra anlıyor. Bir defa olsun sarılmadığım babam öldüğünde ilk kez tecrübe etmiştim bunu. Aslında ilk boşluk oradan açıldı. Kendi evladımdan korktum. Babama ettiğim mutlak benden çıkacaktı. Bu yüzden baba olmayı göze alamadım. Zeliha da ikna edemedi beni. Çok direndi hâlbuki. “Sen anne olmak istiyorsan ki bu senin en doğal hakkın...” Ondan tek bir gürültü kaldı bir kapının çarpılmasına ve birbirine dolaşan topuklu adımların sesine dair.

...

– Ben, annelik gibi ağır bir yükü kaldıramam.

– Ne güzel!

– Güzel değil bu. Ama kendimi biliyorum. Bu yüzden iyi düşün benimle evlenmeyi.

– Seni bu yüzden seviyorum. (Hayır, sevmiyorum da seninle bu nedenle evlenebilirim. Hatta bu şartla.)

...

Sonra o adımlar gerisin geri bir aksisedayla dönsün, o çarpılan kapı tekrar açılsın diye bekledim. Zeliha gideli yıllar oldu. Zeliha dönmeyeli yıllar oldu. Dönsün istedim hep. Olmadı. Ve yıllardır bir şey olduğu yok bu konuda. Bir şey olmuyor demem bu. Yoksa bahçelerde her şey mu'tada inkıyatta. Erikler önce tomurcuklanıyor sonra çiçeklenip meyve veriyor. İnsanlar ölüyor durup dururken. Çocuklar doğuyor savaş meydanlarına. Şiirler yazılıyor isli odalarda. Üst katta şarkılar dinleniyor. İki kadeh cınlıyor. Neriman çekirdek çitliyor, ihanetleri ve cinayetleri izlerken. Ama bunlar bir aşk hikâyesi için elzem olan şeyler değil. Olması gerekenler bunlar değil anlayacağın.

– Sana çekirdek getir demiştin, bitti bak.

– Unutmuşum. (Ben de sana “Benim bedduam tutar.” demiştin. Sen AZ SONRA’ların dediğini yap. Ekran başında kal. Evrenden iste çekirdeğini. Neler diyorum ağzımın içinde? Risk alıyorum ulan! Duysan da kurtulsam.)

Yıllardır bir şey olmuyor. Bir hâl oluyor yalnız bana. Delirmek gibi. Dudakları duayla kıpırdayan bir papaz homurtusuyla kendimle konuşuyorum böyle. Bir şey olmayacak asla. Olsa olsa “bir şey olmamak” olacak yine. “To be or not to be that’s the question!” Neydi bu? Nereden takıldı dilime şimdi? Ne olurdu bir şey olsaydı? Bugün. Hadi yarına da razıyım ve sonraki güne.

Sokak bugün daha erken ölmüş. Tüm insanlar gölgelerini peşlerine takarcasına kaderlerini toplayıp gitmişler yollardan. Yalnız kaçan bir kedi vardı. Hızla refüjün ortasındaki akasyaya tırmandı. Gördüm. Peşinde salyalı, uyuz bir sokak köpeği... (Burada tarafsız olmak lazım. Kedi de öyle ciğercinin kedisi falan değil elbet.) Nihayetinde onlar için de bir şey olmadı. Köpek beklemekten usandı. Ardından şehrin yazgısında kedi, köpek, akasya ve şu caddeye dair ne varsa bitti. Zeliha’nın kaderinden silinen ismim gibi... Asfaltın tozlarını, bir market poşetini ve bizim kapıya da bırakılmış el ilanının aynısını havalandıran bir rüzgâr kısaca esti. Sonra yağıp yağmayacağı güç anlaşılan bir yağmur, acı bir asfalt kokusu getirdi. Geniz yakan bu tadı bilirim. Zeliha da böyle bir yağmurla çekip gitmişti. Köşe başında farları sönük bir otomobil durdu. Kapısı çabucak açılıp kapandıktan sonra araba yoluna devam etti. Ben bugünden de umudu kestim. Kalkıp yatmaya gideceğim derken kaldırımdan bir gölge geçiyor, yansırsı terzinin camekânına düşüyordu. Saçları uzun gibi. Onun gibi. Dizlerini kırıp çöküyor gölge. Elleriyle kapadığı yüzü terzinin camekânına yansıyor. Elleri çekiliyor yüzünden çokça ağlamaktan sonra. Yüzü ince ve uzun. Onun gibi. Zeliha böyle bir yağmurla gitmişti. Yoksa aynı yağmurla? Kalbim. Sızlıyor. Bir kuş kanat çırpıyor göğüs kafesimde. Belki son defa uçmak için... Merdivenlerden iniyorum. Heyecanlı ama yavaş... Kafesinde kalbim. Sızlıyor. Bir şey olur. Durur belki.

RECEP KAYALI

Süt Üçlemesi

Süt Köpüğünden Gelecek Ummak

Yırtık ayakkabısından içeri giren çakıl taşları Tufan'ın ayak tabanlarını paramparça ediyordu. Güneş tepede. Yanıyor teni. Olsun. Alışık sığağa. Dağ gezileri ve tarla yanıklarını kazımış hafızasına vücudu. Yine de terinin tuzu ince ince yakıyor canını. Kalkmış toz, toprak terle karıştığında çamurdan izler bırakıyor kolunda bacağında. Üzerindeki çamurdan yeni bir insan yaratır belki Tanrı. Öyle demişlerdi ona. Kur'an kursunda. İnsan önce çamurmuş da sonradan üflenmiş ruhu. Üzerindeki çamurdan yeni bir insan yaratılsa ne güzel olur. Başka bir yerde yeniden başlayabilir hayata. Hem yeniden yaratıldığında kardeşi de hasta olmaz belki. Daha fazla koşmalı. Terlemeli. Çamur artarsa işi de kolaylaşır Tanrı'nın. Ayakları kan içinde. Yırtık yerden dışarı akan kan kurumuş toprağa düştükçe topaklaşıyor. Alkışlar, bağırışlar... Bitiş çizgisine yakın. Arkasına bakıyor. Ayhan. Dili dışarıda. Hayatta geçemez önüne. O şişkin mideyle nasıl koşsun? Bitiş çizgisine yaklaştıkça bağırıyor acıdan. Annesini görüyor alkışlayanlar arasında. Yemenisiyle gözyaşlarını siliyor kadın. Birincilik kürsünün hemen yanında boynuzlarına kurdele bağlanmış keçiyi tutuyor Başkan'ın yaveri. Ayhan takılıyor taşla. Düştüğü yerden çok toz kalkıyor. Daha fazla çamur oluşuyor Tufan'ın vücudunda. Yarış başlamadan önce çıkartmıştı tişörtünü çünkü. Zayıflıktan sayılabilen kaburgalarına yapışıyor uçuşan tozlar. Babası gideli çok oldu. Bu kadar çamur babasının yeniden yaratılmasına yetebilir belki. Alkışlar içinde bitiriyor yarışı. Kendini yere atıyor. Ayakkabısı iyiden iyiye paramparça. Yarılmış tabanından durmayacakmış gibi akıyor kan. Çorapsız ayaklarını siliyor annesi. Kendi kendine kalkıyor ayağa. Bekliyor. Kasabaya gelişi şerefine düzenlenen yarış için teşekkür konuşması yapıyor Milletvekili. Uzattıkça uzatıyor. İlimizin, ilçemizin meselelerini mecliste konuşacakmış. Devlet başkanımız da yakından ilgilendirmiş burayla. O konuştuğunda coşuyor halk. Onu beklerken güneş daha da yakıyor Tufan'ın tenini. Konuşması bitince dönüyor dereceye giren çocuklara.

Tebrik etmek için elini uzatıyor. Tokalaşıyor hepsiyle. Sonra mendilini istiyor. Kanlı ayaklarıyla kürsüye çıkıyor Tufan. Yarışmanın ödülünü görünce geçiyor ağrısı. Keçiye kucaklıyor. Milletvekili şerefine dökülen hayır lokması için sıraya giriyor halk. Topallıyor Tufan. Annesi ve keçisiyle birlikte koyuluyor yola. Bu yürümeyle bir saate anca varırlar köye. Geride bıraktığı kanlı ayak izleri anında kuruyor. Kavrulan yarası yürütmüyor onu. Tekrar giyiyor parçalanmış ayakkabısını. “İyi beslensin” demişti kardeşi için doktor. “Zehra süt içince iyileşir mi?” diye soruyor annesine. Kadıncağız cevap vermiyor. Güneş çekilirken varıyorlar evlerine. Hoca Ana sarılıyor Tufan’a. Onlar aşağıdayken Zehra’nın başında beklemiş. Hiç sıkıntı olmamış. Melek gibi uyumuş garip. Annesinin keçiyi bahçedeki ağaca bağladığı sırada sızlayan yaraları yüzünden inlemeye başlıyor Tufan. Yatırıyor onu Hoca Ana. Parçalanmış ayakkabılarını çıkarıyor. Yıkıyor ayaklarını. Çamur azalınca yaraları gösteriyor yüzünü. Yaraları gören Hoca Ana’nın yüreği buruluyor. Diz ağrılarına aldirmeden kalkıyor ayağa. Merhametli adımlarla evine gidip kısa bir süre sonra kasıkotuyla tarhun getiriyor. Ezdiği otları derin ve hâlâ taze yaraların üzerine koyduktan sonra yemeniyle bağlayıp dua ediyor. Yanma hissediyor önce Tufan. Dişlerini sıkıyor. Kısa bir süre sonra geçiyor yanma. Rahatlıyor. Acısının gözlerinden getirdiği yaşı silen Hoca Ana öpüyor başını. Kendisiyle tokalaşan adam gibi de iğrenmiyor öyle. Yaz akşamları serinliğine kapılmışçasına hafifliyor o an. Bulutunu kaybetmiş bir gökyüzü kadar aydınlanıyor içi. Gözleri kapanıyor. Çamurları temizlendiği için canı sıkılsa da artık bir keçilerinin olması dağıtıyor bunaltısını. Uykuya bırakmak istiyor kendisini. Bir anlığına da olsa zonklayan tabanlarından, yere düşen Ayhan’ın parçalanmış dizlerinden, bir daha giyilmeyecek ayakkabısından, artık daha düzgün beslenebilecek Zehra’dan kurtulmak. Kapanan gözlerine, örtünen kulaklarına kapı önünde hıçkırarak annesinin sesi sıkışıyor. Kalkmak istiyor ama güç yok vücudunda. Üzerine oturan ağırlık yeniyor onu. Taşranın cinlenmiş köpeklerinin sabah ezanını karşılayan havlamalarıyla bölünüyor uykusu. İçeriden bir ses geliyor. Annesi ayakta. Süt kaynatıyor olmalı. Mis gibi kokuyor ortalık. Duvarlara, yastığına, saçına, tırnağına kadar sinmiş olan bu kokuya bırakıyor kendisini. Dönemiyor uykusuna. Yarım uykulardan arta kalan yorgun gözlerle seyrediyor tavanı. Sütün içine ekmek doğruyor annesi. Az da şeker gezdiriyor üzerinde. Gün doğuyor. Perdenin aralığından sızan güneş ışığı ikiye ayırıyor yüzünü. Hoşlanmıyor.

Dağlardaki Kurt Özlemi

Tüfek elinde gezdi bütün gece. Sabah olunca birkaç çoban ve ihtiyar bir meczuptan başka kimseyi görmediği bilgisini geçti telsiziyle. Cevap alamadı karakoldan. Yıllardır bir olay bile yaşanmamıştı buralarda. Öyle ya eşkıyalar

dağları bırakalı çok olmuştu. Bir gün bu dağ gezilerinde onların yuva olarak kullandığı mağaraları buldu. Tencere, tabak çanak, minder, un ne varsa bırakıp gitmişler. Unlar güvelenmişti ama tencereler ve minderler hala sağlam olduğundan götürmüştü evine. Dağ bayır gezmekten yorulduğunda ya da ani bir yağmur bastırdığında bu mağaralardan birine sığınır. Geceleri kurt sesleri duymayalı uzun zaman olmuştu. Radyosu bozulduğundan beri kurt ulumalarını dinliyordu. Karanlık çöktüğünde yalnızlıktan canı yanardı. Böyle zamanlarda kurtların nerede olduklarını kestirmeye çalışır, onların ulumalarına seslerini taklit ederek karşılık verirdi. Bu taklit oyununu severdi. Boşluğun avucuna bıraktığı sesi büyüüp ona sanki başka birinin sesiymiş gibi geri dönüyor kısa bir süre sonra da yok oluyordu. Genişleyen, genişledikçe yabancılaşan sesinin kendisine dönüşü onu başlarda ürpertiyor ancak yalnızlığına bir nebze de olsa iyi geliyordu. Nedendir bilinmez, zamanla kurtlar kayboldu. Tufan'ın bu büyük bir sessizliğe alışması da böyle başladı. Bazı zamanlarda bu çıldırtıcı sessizlik boğazda takılan, gittikçe büyüyen kuru bir ekmek parçasına dönüşürdü. Yutmaya çalıştıkça genzinizi yırtan, aldığınız nefese kan kokusu bulaştıran bu kuru ekmek parçasının yarattığı sıkıntı, tüm vücudunu sarınca tüfeğini ateşler hiçliğin içine birkaç mermi boşaltırdı. Mermiler sessizliği yırtınca biraz olsun rahatlar ancak her şeyin eski hâline, aynı durağanlığına dönmesine dayanamayıp bu bir türlü çözemediği sıkıntılardan kaçabileceğini zannederek koşmaya başlardı. Tıpkı çocukluğundaki gibi. Sıkıntısını koşarak atlatabileceğini düşünürken, o an sanki bastığı zeminde çıkan eller ayaklarından çekiyormuş gibi hisseder, bu ellerden kaçmak için dağların tepelerine tırmanır. En tepeye çıktığında bu derin sonsuzluğu seyreder, sabahın hayrını, yeni günün kendisine ne gibi şeyler getireceğini hayal ederek rahatlatır kendisini. İç sıkılıyordu. Ama zamanla bir olmuştu burayla. Kendini bu taşla, ağaçla, dağlarla bir hissediyordu. Bu yüzden ayda bir çarşıya indiğinde bile duramıyordu oralarda. Evler, renkler, insanlar, mağazalar... Bu sıklıkla, bu kire, bu gürültüye alışması zordu, kabul edilmesi gereken bunca şey fazla geliyordu ona. Bu sebepten çarşıya her indiğinde eskimiş birkaç eşyasını değiştirip ayakkabılarını tamir ettirir ettirmez geri dönüyordu dağlara. Sadece burada çakısının içine geri dönen keskin bir bıçak gibi güvende hissediyordu kendisini. Sonra yine tüfek elinde bütün gece oradan oraya. Yorulduğunda yüzüstü uzanmış bir kambura benzetirdi dağları. Gün ağardığında çobanlarla kahvaltı. Lor peyniri, yeşil soğan, yufka ekmeği, varsa zeytin, domates...

O sabah çobanları göremedi. Köye indi. Kahvede oturdu. Köyden bir kızın kaçtığını söyledi Muhtar. Eskiden de olurmuş böyle olaylar. Eşkiyalar varken. Öylece inerlermiş köye, beğendikleri kızları alıp giderlermiş. Sonra

bul bulabilirsen. Ama öylesi değilmiş bu sefer. Diğer köyden de bir çocuk kaybolmuş ortadan. Pazar yerinde gırtlak gırtlığa gelmiş aileler de zor ayırmışlar. Kasabada otobüs firmalarına kadar sormuşlar ama bilet alan olmamış. “Şehre gitmedilerse dağları mesken tutmuşlardır” diyor Muhtar. Bakar olsunmuş Tufan, en iyi o biliyormuş çünkü dağları. Muhtar’ın teklifini kabul ediyor. Kendisine de yapılacak iş çıktığı için hoşnut kalıyor bu durumdan. “Eyvallah” diyerek kalkıyor masadan. Tek göz evine gidiyor. Sakinlik. Biraz kestirip karanlık çok bastırmadan dağlara çıkmalı. Derken kapı çalınıyor. Arkadan ikindi ezanının sesi... Kızın babası. Muhtarla konuşmuş. Öğrenmiş Tufan’ın yardımcı olacağını. Dualar, yalvarmalar... Adamın çıkardığı gürültüden rahatsız oluyor Tufan. Canı sıkılan bir yeniyetmenin yerde bulduğu ölü odun parçası üzerine rastgele bıraktığı bıçak izlerine benziyor adamın kırışıklıkları. Adamın kokusunu, güneşte parlayan terini içi almıyor. Başından göndermek için ilgileneneğini en azından sağa sola bakacağını söylüyor. Dualar ederek çekiliyor adam. Şekerlemesi bölündüğü için artan siniri gece inmeye başladıkça geçiyor. Zaman dağların zamanı artık. Son çarşı ziyaretinde tamir ettirdiği radyosunu da almayı ihmal etmiyor bu sefer. Bol yıldızlı gökyüzü. Bir sigara yakıyor. Az kalsın unutacaktı karakola haber vermeyi. Karakolu arıyor. Ses yok. Kurt sesleri duymuyor yine. Radyoda başka insanların şarkıları. Bunca neşeyi, eğlenceyi, hareketi bir türlü anlayamıyor. Sabah olunca görüyor çobanları. Kızın babası çocuğunu bulmaları için para sıkıştırmış hepsinin avucuna. Tufan’ın onlara yardımcı olacağını söylemiş. Rahatsız oluyor. Ses etmeden kahvaltısını yapıyor onlarla. Çok geçmeden keçileri otlamaya bırakıp başlıyorlar kızı aramaya. Önde Tufan, çobanlar geride. Bir süre sonra arkasına dönüyor. Uzaktan keçiler görünüyor. Hepsi derli toplu, bir düzen hâlinde. Ancak içlerinden birinin sürüden ayrıldığını fark ediyor. Gittikleri yönün tam tersi bir istikamette yol alıyor keçi. Diğerleri takılmıyor peşine. Çobanların gücü tükeninceye kadar arıyorlar kızı. Her yere bakıyorlar. Mağaralara, ağaç kovuklarına... Hiçbir yerde yoklar. Geri dönünce topluyorlar keçileri. Dün geceki yorgunluğuna bir de bu kız arama işi eklenen Tufan, mağaralardan birinde dinleneceğini söylüyor. Çobanların hayvanları topladığı sırada sürüden ayrılan keçi de yetişiyor onlara.

Kızı arama işi üç gün daha sürüyor. Üç gün boyunca keçiyi izliyor Tufan. Çobanlar hareket edince yavaş yavaş sürüden ayrılıp onların gittiği yönün ters istikametine doğru yol alan; eve dönüş saati gelince de sürüsüne yetişen bu hayvan, çıkmıyor aklından. Köye inince Muhtar’la kızın babasına kötü haberi veriyor çobanlar. Her yere bakmışlar da bulamamışlar kaçakları. Haberi duyunca fenalık geçiriyor adam. Dövünüp duruyor.

Kızın babasına inme indiği günün gecesini dağlardaki devriyesine başlar-

ken de karakola haber veriyor Tufan. Cevap alamıyor yine. Yanında radyosu yok. Üç gündür hareketlerini izlediği keçinin yolundan yürüyor. Elde fener. Yürüyor. Yürüyor. Gündüz gözüyle çok gördü buraları ama gece karanlığında ilk defa adımlıyor. Bir ses duyuyor. Kurt uluması. Çocuk gibi mutlu oluyor o an. Hemen feneri cebine sokup iki elini ağzının çevresine siper ederek karşılık veriyor kurtlara. Bir süre karşılıklı seslendikten sonra devam ediyor yürümeye. Karanlığın yumuşadığı, gözün her şeyi rahatlıkla seçebildiği bir vakitte soluklanıyor. İçi geçiyor. Güneşin verdiği rahatsızlıkla bölünüyor bu küçük uykusu. Kendine gelmeye çalışırken önünden geçiyor keçi. Ona hiç aldırış etmeden, bir yabancıнын varlığını umursamadan sakın adımlarla yürüyor. Keçi takip ediyor Tufan. Taşlar, ağaçlar, engebeler, çukurlar derken bir mağaraya giriyor keçi. Uzaktan izliyor onu. Bir kız çıkıyor dışarı. Sarılıyor ona. Keçi zıplıyor etrafında. Sonra bir adam. O da kızın yaşlarında. Yaklaşıyor onlara. Keçi sağlıyor kız. Seviyor onu, kokluyor. O an orada olmak istiyor Tufan. Sebebi yok. Bir an öyle yumuşuyor ki kalbi. Zehra'yı hatırlıyor. Yaşasa bu kızın yaşlarında olacaktı kardeşi. Kabul edilme beklentisini dilinin altında tutarak mağaradan içeri giriyor. Donakalıyor âşıklar. Yüzlerinde bir korku. Öne atılıyor oğlan. Ateşin üzerinde tencere. İçinde süt. Süt kokusu Tufan'ın sıkıntısının düğümünü çözüyor. Olduğu yere çöküyor. Onun oturduğunu görünce sakinleşiyor çocuk. Tüfeğini mağaranın duvarına dayıyor. Yüzlerindeki korku dağılıyor âşıkların. Dilin ucunda eriyip giden bir şekerin hızında ilerliyor zaman. Sessizliği dişleriyle koparıyor Tufan. "Herkes sizi arıyor" diyor. Canlarını birbirlerinin tenlerinde aramaktan dışarıdaki curcunayı kaçırın âşıklar bir anlığına geride bıraktıkları korkuya bulanıyorlar. Sırtı ürperiyor kızın. Gözler yaş içinde. Kendilerini gördüğünü kimseye söylememesi için yalvarıyor oğlan. Eline sarılıyor Tufan'ın. Geri çekiyor Tufan. Kabul eder gibi başını sallıyor ama bir şeylerden rahatsız. İçindeki sıkıntıyı "Ama bu durumu karakola rapor etmeliyim. Saklayamam devletten" diyerek belli ediyor. Gülümsüyor oğlan. Yıllar önce karakolun boşaltıldığını, sadece devlet burada denilsin diye geriye binanın bırakıldığını söylemiyor. "Yakında gideceğiz zaten" diyor sadece. "Biraz geç haber verirsin sen de olmaz mı?". İkisi birden eline sarılıp kendilerini unutmasını rica ediyorlar Tufan'dan. El mahkûm söz veriyor. Rahatlıyor âşıklar. "Acaba Zehra yaşasaydı o da böyle şeyler yaşar mıydı?" diye düşünüyor. Yaşamayacağından emin. Çünkü o sevdiğine verirdi kardeşini. Eziyet etmezdi hiç. O zaman Zehta da aynı böyle umutla gülümserdi abisine. Hüzünleniyor Tufan. Ama böyle şeyleri düşünmemeyi Tanrı'yla baş başa kaldığını sandığı hafiften esintili bahar akşamlarında göz yaşlarıyla öğrenmişti. O yüzden hemen topluyor kendisini. Sonra "Otobüsle gitmeyin sakın." diyor. "Her gün sizi soruyorlar biletçilere". Ayağa kalkıyor Tufan. Cebinden

para çıkartıyor. Sonra komando bıçağını veriyor oğlana. “Tüfeği de verirdim ama üzerime zimmetli”. “Eyvallah” diyor oğlan. Keçi hareketleniyor. Sürünün dönüş saatinin geldiğini anlıyorlar o an. Eve dönerken geceden beri hiçbir sıkıntılı duruma tanık olmadığıнын bilgisini veriyor karakola. Cevap gelmiyor.

Kara Yılanlar Aşkına

Erik ağaçlarının arasına kurdu hamağını. İçine yerleştirdi minderleri. Tombul kolları kesemez artık hamağın ipleri. Para verdi karısına. Çarşıya indiğinde Zehra için bebekler alsın diye. Evlendiklerinden beri alışverişini karısına yaptırırdı. Ne büyük rahatlıktı çarşıya inmemek. Nefeslerin karışmadığı, omuzların çarpışmadığı bir hayat ne büyük bir lükstü onun için. Dağlardan emekli etmişti onu devlet. Üç kuruş kalıyordu cebine. Ne güzel. Ona erik ağaçları ve dutluklar yetiyordu şimdi. Yetsindi zaten. Çok daha azıyla yaşamıştı yıllar boyunca. İstanbul’dan gelecekti kızı. Zehra’sını da getirecekti yanında. Torun başka bir şeydi. Nasıl da tütüyordu burnunda. Karısı çarşıya indikten sonra kendisi yattı hamağa. Düşündü. Belki bir de salıncak yapabiliirdi torunu için. Denize uzaktı burası. Dağlara çıkacak dermanı da yoktu artık. Meyve toplarlardı belki. Ona çiçek isimlerini öğretir, bulutları cisimlere benzetirlerdi. Komşunun da keçileri koyunları vardı. Onları sevdirdi torununa. İlk başlarda korkardı ama alıştırdı kesin. Ama şükürler olsun kendisini iyi hissediyordu bugünlerde. Midesinin ağrısından uyuyamıyordu aylardır. Kustuğunda ya da tualete çıktığında kan geliyordu vücudundan. İki büküm inliyor, kızgın demirlerle içi oyuluyormuşçasına bağılıyor, kan ter içinde yerde debeleniyor sonra yorgunluktan içi geçiyordu. Böyle zamanlarda karısı onun kollarına girip yatağına yatırır, alnında biriken teri sildikten sonra saçlarını okşardı. Daha sonra ağrısı hafifleyen Tufan’ı inlemeleriyle baş başa bırakıp dışarı çıkan kadın yarım saat mesafedeki doktoru bulup eve getirirdi. Tufan’daki sıkıntıyı bir türlü çözemeyen doktor da küçük yerde hakkında dedikodu çıkmasın diye yanında getirdiği sakinleştiriciden yapardı. Bu mucize iğne sonrası kocasının rahatladığını gören kadın her defasında doktorun eline paralar sıkıştırıp, yıllar yılı kendisine tek kötü söz bile söylemeyen kocasının iyi olması için dualar ederdi. Zamanla bu iğneler de kâr etmemeye başladı. Kanın rengi koyulaştı. Böyle zift gibi aktı ağzından burnundan. Karısı yalvardı yakardı da gitmedi büyükşehirdeki doktora. Öyle dingin öyle yavaş bir geçiyordu ki günleri. Böyle birden bitsin istedi hayatı. Buhranını anlatmıştı dağlara, ovalara; kırlarda koşmuş, kayıplar vermiş âşık olmuştu da yenden kendi formunu bulmuştu hayatı. Sıkılı yumrukların sürekli çözüldüğü bu tuhaf hayat çökertmişti omuzlarını. Ademoğlularının yavaş yavaş tükendiğini yaşlandığında öğrenmişti. Zehra için neler yapacağını düşünerek kendini bu karanlık hislerden uzaklaştırdı. Ne kalacaksa yarına bu yaşlarda kazanırdı

çocukların akıllarına. Onda da öyle olmamış mıydı? Babası mesela. Neyse.

Uykusundan uyanmış yol yorgunu küçük kız dedesini görünce attı üzerindeki mızımlılığını. Ona doğru koştu. Koşarken düştü. Ağladı. İçinden bir şey koptu Tufan'ın. Kızı yerden kaldırdı. Kafasından öptü. Gözyaşını sildi. Kızıyla karısı özlem giderip koyu bir sohbete başladığında onlar çoktan hamakta uzanıp sallanmaya başlamışlardı. Dedesinin göğsüne başını koydu Zehra. Sorular sordu. Hepsini cevapladı Tufan. Gözlerinde kendisini gördü. Saçlarını kokladı kızın. Bir süre daha sallandılar. Uyuyakalan kız ağlayarak uyandı. Rüyasında yılan gördüğünü söyledi. Kızı kucağına aldı Tufan. Eğlendirmek için koşmaya başladı. İki eliyle havaya kaldırdığı kız uçak olmuştu şimdi. Az önceki ağlaması durmuş kahkahalar atıyordu. Kızı yere indirdi. Elinden tutarak eve yürümeye başladılar. Birkaç adım sonra önce altın sarısı saçlarında sonra da beyaz çiçekli elbisesinde siyaha yakın koyu kırmızı damlalar oluştu kızın. Elini burnuna götürdü Tufan. Kan. Ağzında o bilindik tat. Eve vardıklarında midesini tuttu. Her zamankinden daha şiddetli bir ağrıya tutulmuştu. Kızı Zehra'yı alıp içerideki odaya götürdü. Debeleniyordu Tufan. Çok korktu karısı. Komşularına gitti. Komşularının genç oğlu aldı sırtına Tufan'ı kapı önündeki divana yatırdı. Günlerden pazardı. Doktoru bulamazlardı evinde. Bıçakçılar köyünde bir hocaların varlığından bahsetti genç oğlanın annesi. Yeğeni varmış Sinop'ta gardiyan. Onun da başına benzer bir hastalık gelmiş zamanında. Doktorlara gitmişler de çözüm bulamamışlar. Bu hocaya getirmişler bir gün. Hemencecik çözmüş adam. Ağzı dualılardan, eli şifalılarındanmış adam. Taaa nerelerden geliyorlarmış da kapısında yatıyorlarmış. Çaresiz kabul ediyor Tufan'ın karısı. Karga tulumba bindiriyorlar arabaya. Bozuk yollarda her sallandıklarında kan damlıyor koltuğa. İnlemek şöyle dursun haykırıyor Tufan. Ağrısından gidip geliyor kafası. Öleceğini düşünüyor. Hiç böyle ağırlı düşünmemişti ölümünü. Zehra geliyor aklına. Bağırışlarını duyduğunda ne kadar korkmuştur kim bilir. Üzülüyor. Bir saate varıyorlar hocaların köyüne. Hocaların karısı tarladan çağırıyor kocasını. Adam elini koyuyor Tufan'ın karnına. Ateş yakılmasını istiyor.

Koca ağacın dibine yakıyorlar ateşi. Genç oğlanla birlikte ayaklarından asıyorlar Tufan'ı en kuvvetli dala. Ateşin üzerinde kazan. Kazanın içine litrelerce süt. Kaynayan sütün kokusuyla yumuşuyor Tufan'ın içi. Ağzından burundan damlayan koyu kan süte damlıyor. Süt yutuyor kanı. Sütün içine sızıyor Tufan. Kaynayan sütün buharı yükseldikçe hoca başlıyor dualara. Hoca dualara başlayınca damla damla akan kan ipe dönüşüyor. Kendisini izleyen kadınlara dönüyor hoca. "Eve geçin siz izlemeyin burayı". Dönüyorlar eve. Hoca ayaklarından asılı olan Tufan'ın karnını okşuyor. Okşadıkça öğürmeye başlıyor Tufan. Karnı kasılıyor. İçinden boğazına bir cismin hareket ettiğini

hissediyor o an. Öğürüyor. Boğazında hareket eden şey korkutuyor onu. Korkuyla karışıyor ağrısı. Bağırmak istiyor ama çıkmıyor sesi. Boğazından gelen şey tıkıyor nefesini. Öğürüyor. Öğürüyor. Ağzından uzun, ıslak, kara bir cismin çıktığını görüyor. O sallandıkça ağzındaki parçanın da sallandığını fark ediyor. Gülümsüyor hoca. Tek hamleyle çıkarıyor Tufan'ın ağzındakini. "Gördün mü?" diyor. "İçini oyan buymuş". Eve yorgun dönüyor. Zehra bütün gün beklemiş onu. Çok korkmuş ağlamış. Merak ettiğinden uyumamış hiç. Dedesini ayakta görünce seviniyor. Sarılıyor ona. Hep dua etmiş. Annesine dönüyor. "Dua ettiğim için iyileşti dedem değil mi anne?"

Üç gün üç gece yatıyor Tufan.

Kapanıyor iştahı.

Kan tadı geliyor yediklerinden.

Ayağa kalkar kalkmaz bir salıncak yapıyor.

Güneşim battığı saatlerde sallıyor Zehra'yı

Her salladığında hatırlıyor

Yazların uzun sürmemesine üzüleceği bir kış geçireceğini

ALİ NECİP ERDOĞAN

Kayıp Kütüphanenin Esrarı-2

Tuz Gölünün kıyısına yolun diğer tarafına sıralanmış tuz ticareti yapan dükkânların yaklaşık 100 metre gerisinde bir noktayı varış yeri olarak seçen avukat, biraz yürüyeceğiz hocam, dedi Filozof'un yüzüne bakarak. Bu, tuhaf, açıklanması ve inanması imkânsız gözüken seyahat deneyimi Filozof'u hiç şaşırtmamış gibiydi. Avukat, birkaç kişiye daha bu seyahat deneyimini yaşatmış olduğundan onların şaşkınlıklarını, bu durumu kabullenemeyişlerini, hatta birinin bu imkânsız diyerek bayılmasını, bildiğinden Filozof'un yüzünde bir şaşkınlık belirtisi aramıştı. Filozof'un herhangi bir şaşkınlık belirtisi göstermemesini daha önce bu tür deneyimler yaşamış olabileceğine yordu.

Birbirine benzeyen bu dükkânlardan yedincisine tam girmek üzereyken, birkaç dükkân ilerideki komşulardan biri elini havaya kaldırarak, avukat hayat kitaplarla geçmez, gel de bir çay söyleyeyim, dedi. Avukat aynı şekilde elini kaldırarak komşunun selamını aldı ve eyvallah, dedi, kitaplarla insanlar arasında fark yoktur, ikisini de okursun. Adam abartılı bir kahkaha atarak, sen bilirsin avukat, dedi. Onlar dükkâna girer girmez dükkânı idare eden 16, 17 yaşlarındaki Ali zıpkın gibi fırladı yerinden, abi hoş geldiniz, buyurun, dedi. Dükkân yaklaşık 20 metre kareydi. Girişin sağına Ali'nin oturduğu küçük bir masa konulmuştu. Dükkânın önüne ve içerideki duvarların diplerine tuz torbaları istiflenmişti. Girişin karşısındaki sağ çapraz köşe bir paravanla kapatılarak mutfak oluşturulmuştu. Küçük tüpün üstündeki çaydanlık fokurduyordu. Avukat, Ali'yi selamladıktan sonra, çok vaktimiz yok hemen depoya ineceğiz, dedi.

Ali hızlıca depoya inen merdivenlerin kapağını açıp ışığı yaktı. Avukat önde Filozof arkada inmeye başladılar. Bu küçük deponun da duvar dipleri istiflenmiş tuz torbalarıyla doluydu. Çok güzel bir koku vardı, gül kokusuna karışmış iyot kokusu gibi, Filozof daha önce böyle bir koku duyduğunu/aldığını hatırlamıyordu. Merdivenlerden hemen sağa dönünce yaklaşık bir metre kadar olan ahşap bir kapının önünde durdular. Avukat kapının üzerindeki

kabartma resimlerden birine biraz sertçe bastırınca kapı açıldı ve başlarını eğerek girdiler içeri. Küçük bir asansördü bu, avukat girişin solundaki bir kolu aşağı indirince içerisi soluk sarı bir ışıqla aydınlandı. Tavandan bir kabloyla sarkıtılmış butona basınca asansör hareket etti. Avukat gülümseyerek, hocam 50 metre aşağı ineceğiz, dedi. Filozof kaşlarını kaldırıp dudaklarını bükerek karşılık verdi. İnene kadar hiç konuşmadılar.

Asansör durunca avukat kapıyı ittirerek açtı. Yaklaşık iki metre genişliğinde ve iki buçuk metre yüksekliğinde, kemerli tavanla duvarların kesiştiği köşelere yerleştirilmiş sıralı floresanlarca aydınlatılan seksen metre uzunluğundaki koridora çıktılar. Yerler, duvarlar ve kemerli tavan son derece kalın ve saydam bir camla kaplıydı ve camın gerisindeki tuzun beyazlığı, ilk defa görenlerde dokunma arzusu uyandırıyor. Filozof duvara dokunarak camın serinliğini hissetti. Gülümseyerek ona bakan avukat, tuz ve cam kitapların müttefiki, onları koruyan muhafızlar... ısı özel bir sistemle aynı seviyede tutuluyor, dedi.

Koridorun sonundaki kapının önünde durdular. Avukat, hocam tam bin yüz yıldır varlığını devam ettiren Beytül Hikme'nin bir şubesinden içire girmek üzeresiniz. İçeride bizi yedi kişilik bir heyet bekliyor. Heyetin Başkanı Dinever'dir. Kendisi sizinle özel olarak ilgilenmiştir. Bundan sonrasını zeten gözlerinizle göreceksiniz, dedi. Pekala, dedi filozof, girelim o zaman. Avukat kapıyı açtı ve camdan bir kubbenin hemen hemen tepe noktasını çevreleyen yarım ay şeklindeki bir taraçaya çıktılar. Cam kubbeden aşağısı çok net bir şekilde görülüyordu. İç içe geçmiş iki çember şeklinde inşaa edilmiş bir yapıydı bu. Çemberler üzerindeki karşılıklı noktalar tam merkezden geçecek şekilde bir metre kadar aralıklıydı. Çemberlerin duvarları yapıya uygun olarak oval biçimde imal edilmiş kitap raflarıyla çevrelenmişti. Raflar kitaplarla doluydu. Her duvarın önünde oval şekilde masalar ve sandalyeler vardı. Rafların gerisinde de küçük odacıklar bulunuyordu. İçteki çemberin tam ortasında yuvarlak bir masa ve etrafında ikisi boş olmak üzere 9 sandalye vardı. Onlar taraçaya çıktıklarında aşağıdaki yedi kişi başlarını havaya kaldırıp onlara bakmışlardı. İçlerinden sadece birisi, muhtemelen Dinever, onlara el sallamıştı. Sağa dönüp taraçadan aşağı inen merdivene yöneldiler.

İki kat aşağı inip merkez salona geçtiklerinde Yaklaşık kırk beş yaşlarında ve bir yetmiş beş boyundaki Dinever ayağa kalkıp büyük bir içtenlikle karşıladı onları. Filozof'un sağ elini iki eli arasına alıp gülümseyerek, başkan olarak, heyetimiz adına sizi selamlıyorum, hoş geldiniz dedi. Geriye doğru taranmış saçları hafif kabarıktı ve ak düşmüş kakülleri kulaklarının üzerinden itibaren şakaklarına dökülüyordu. Aydınlık yüzündeki iri siyah gözleri fener gibi parlıyordu. Filozof'u sağına avukatı da soluna aldı. Filozof hem masada-

kileri başıyla selamlayarak hem de Dinevere bakarak hoş bulduk dedi ama gözleri heyetin tek kadın üyesine takılıp kaldı. Oturmakla oturmamak arasında elleri sandalyenin kolçaklarında öylece kala kaldı. Yaşadığı büyük şaşkınlıkla gözlerini kadın üyeden ayırmadan kendini yavaşça bıraktı sandalyeye. Dinever, müsadenezle sizi üyelerimizle tanıştırayım: Avukatın yanındaki arkadaşımız Sina, onun yanındaki tek kadın üyemiz Ceylani, dedi. Her ikisi de Filozof'u başlarıyla selamladılar, Filozof da onları. Dinever, şimdi sizin sağınızdan devam edeyim ve bu üçlüye dikkat etmenizi istiyorum Kıyam, Raki ve Sacid. Onlarla da karşılıklı olarak başlarıyla selamlaştılar. Onlara dikkat etmenizi istedim çünkü onlar yüz yıllardır süren bir geleneğin devamıdır. Buradaki isimlerimizin takma isimler olduğunu anlamışsınızdır. Heyetimize üye olanlar kendilerine bir isim seçerler ama bu üç isim hiç değişmez. Birileri onların yerine geçtiğinde onların isimlerini alacağını bilir ve bu üç kişi her zaman birlikte çalışırlar. Diğer üyelerimiz isimlerini kendileri seçerler ve her biri birkaç tarihsel kişiliği canlandırır. Mesela Ceylani Hanım hem Abdulkadir Geylani'yi hem de Gazali'yi temsil eder. Eğer isterse başka tarihsel kişilikleri de canlandırabilir. Sina, tahmin edebileceğiniz gibi hem İbni Sina'yı hem de başka tarihsel kişilikleri; Raşit de yine tahmin edebileceğiniz gibi İbni Rüşd'ü ve başka tarihsel kişilikleri canlandırırlar. Avukatımızı zaten tanıyor-sunuz, o dış dünyayla olan ilişkilerimizi yürütür. Üye sayımız zaman zaman artar ki, on beş kişiye kadar çıktığı olmuştur, zaman zaman da şimdi olduğu gibi yedi kişiye düşer ama yedinin altına hiç düşmemiştir.

Büyük bir dikkatle Başkan Dinever'i dinliyormuş gibi gözükten Filozof'un akli Ceylani'deydi. Arada ona bir bakış atıyor, Ceylani'nin gözlerini yakalamaya çalışıyordu. Ceylani daha çok Dinever'e bakıyor, onu dinliyor gibi gözüküyordu ama o da arada bir Filozof'a bakıyor sonra kaçırıyordu gözlerini.

Elinde çay tepsisiyle salona giren Sariha'nın, Başkanım kolay gelsin, çaylarınızı getirdim, demesiyle Filozof da Ceylani de düşüncelerinden sıyrılıp ona döndüler. Dinever, iyi ettiniz Sariha Hanım, çok teşekkürler diyerek karşılık verdi. Çayları verip çıkarken Sariha, yemek yarım saate kadar hazır olur başkanım, dedi. Dinever, Sariha'ya teşekkürler dedikten sonra, şekersiz çayından bir yudum aldı ve Filozof'a dönerek, hocam öncelikle size heyetimize katılmanızı teklif ediyoruz. Önce aday üye olacak sonra da üyeliğe kabul edileceksiniz. Sizi heyetimizin bir üyesi olarak görmek bizleri onurlandıracaktır. Elbette bizler ve burası ile ilgili daha fazla bilgi vermek isterdik ama hem çok vaktimiz yok hem de zaten aday üyelik süreci içinde tanıyacaksınız. Filozof, oturduğu sandalyeyi eliyle biraz daha çekerek masaya yaklaştırdı ve oturuşunu dikleştirdi. Sol eli sandalyenin kolçağında sağ eli de masadaydı. Şu ana kadar ki gördüklerim ve yaşadıklarım çok etkileyici. Böyle bir

kütüphanede bulunmak ki zannediyorum buradaki kitapların hepsi yazma eserler, çok heyecan verici. Aday üyelik sürecini kabul ediyorum. Bu sürecin sonunda üye olmak isteyip istemediğime karar vereceğim. Dinever ve diğer üyeler başlarını sallayarak Filozof'un sözlerini onayladılar. Dinever, üyeliğe kabul ritüeli ile ilgili ayrıca bilgi verileceğini söyleyerek sözlerine devam etti: Hocam, sizin rüya ile ilgili çalışmalarınızı yakından takip ettiğimizi biliyorsunuz. İzniniz olursa, ben kendi bilgilerimizi ve yaşadığımız sorunu kısaca özetlemek isterim. Filozof Dinever'e sağ eliyle buyurun devam edin anlamında işaret etti.

Dinever, bildiğiniz gibi rüyanın dili sembollerdir, bu sembollerin çözülmesi rüya dilinin anlaşılmasını sağlar yani rüyanın tabir edilmesini. Bir dilin söz varlığı olduğu gibi rüyaların da sembol varlığı vardır. Yeni bir kelime icat etmek, türetmek ne kadar zorsa, çünkü icat etmeniz yetmez halk tarafından kabul görmesi gerekir, sembol icat etmek bundan çok daha zordur. Tıpkı kelimede olduğu gibi rüyanın bu icat edilen sembolü kabul etmesi, kullanması gerekir. Bizim bilmediğimiz şey, rüyanın icat edilen bir sembolü nasıl kabul ettiği ve kullandığıdır. İkinci sorunumuz da, eğer rüya icat edilen bir sembolü kabul edip kendi dilinde kullanıma sokarsa, o sembol diğer sembollerle etkileşime geçiyor ve yeni bir anlam yükleniyor, böylelikle hem sembolün kendi anlamı hem de etkileşime geçtiği diğer sembollerin anlamları değişiyor. O zaman rüyanın tabiri de değişiyor. Bizim için sıkıntı yaratan tarafı, tabiri değişen rüyaların yeniden inşası, rüyalarda kaybolmamıza neden oluyor, bu da rüyalarda ilerlememizi engelliyor. Yani, inşaa edilen rüyayı anlayamıyor, dolayısıyla da çözemiyoruz. Sizden istediğimiz şey, icat edilen semboller rüyanın nasıl kabul ettiğini bulmanız buna bağlı olarak da değişen anlamları çözerek rüyayı tabir etmenizdir. Geçmişte heyetimizin bir üyesi olan Haccac, üyemizken ismi bu değildi, sonradan bu ismi seçti, semboller icat edip rüyalara yerleştiriyor ve rüyalar yoluyla zamanda yaptığımız yolculuğu engelliyor. Onun bildiği, bizim bilmediğimiz şeyi çözmenizi istiyoruz. Onun rüyalara yerleştirdiği semboller olmasaydı, rüyaya girdiğimizde kendimizi rüyanın akışına bırakıyor ve o rüya hangi zamanda görüldü ise, aynıyla kendini inşaa eden o rüyayı biz de görüyor ve başka rüyalara da geçebiliyorduk.

Filozof tam burada Dinever'in sözünü keserek, kendinizi rüyanın akışına nasıl bırakıyorsunuz? diye sordu.

Dinever, rüyanın, "gören" tarafından biçimlendirildiği zannedilmektedir. Oysa asıl biçimlendiren rüyadır, yani "fail" rüyadır. Fakat "gören" olarak kendini "fail" zanneden insan rüyayı kendisinin gördüğünü düşünür. Bu, koşulandırılmış biçimlendirilmiş insanın düşünme şekline uygundur. Kişinin "fail" olduğu düşüncesinden kurtulması gerekir. Ancak o zaman rüyayı anlayabilir

ve rüyanın nasıl inşaa edildiğini, rüyanın kendi kendini nasıl inşaa ettiğini öğrenebilir.

Söze ilk defa heyetten bir kişi, Ceylani girerek, rüya nazlı bir çiçek gibidir, onu ürkütürseniz kendini kapatır. Rüya ile doğru iletişim çok önemlidir, kendinizi ona bırakmanız gerekir, böylece o size yolu ve her şeyi gösterir, ilerlemenizi sağlar, dedi.

Sözü alan Sina, rüyada iletişim kazasına sebep olan şey duygular ve düşüncelerdir. Mesela korkuya kapılırsanız sizi korumak adına kendini kapatır ve sizin oraya sıkışarak uyanmanızı sağlar. Ya da bir düşüncenin peşinden gitmek isterseniz yine kendini kapatır, çünkü yargılar alan daraltır ki, böylece uyanıp yargınızı anlamanız mümkün olsun.

Ceylani yeniden söze girerek, rüyada ilerlemenin yolu duygu ve düşüncelerden kurtulmaktır, o zaman rüya, yolu gösterir ve devam etmenizi sağlar; size olağan üstü bir görsel şölen sunar, sözsüz iletişimin hazzını yaşarsınız ve olağanüstü bilgiler elde edersiniz, böylece dünyanın sınırlayıcı bilgilerini ve duygularını aşarsınız, dünyanın nasıl bir yanılsama olduğunu anlarsınız, dedi.

Raşit, zihnin gerçek kaynağı rüya, zamanın aşkın gerçekliği içindedir, dedi. Zihni var eden aslında rüyadır. Zihin, rüyadan kaynaklanır ve rüyaya bağlı olarak gelişir. Bir kişinin gördüğü rüya, diğer herkesin gördüğü rüyaları yansıtır. Bir rüyada diğer bütün rüyalar parıldar. Tıpkı aynalarla dolu bir odadaki kandil gibi.

Sina yeniden söz aldı, evrenin mekansızlık özelliği taşıyan düzeni, rüyanın mekansızlık özelliği gibidir. Bu durumu açıklamak (pek çok durumda olduğu gibi) zorunlu olarak benzetme yapmayı gerektirir. Benzeyeni anladığımız için benzetileni de anlamaya yaklaşırız. Ancak deneyim çok farklıdır. Anlamak deneyimle mümkün olur. Rüya sürekli deneyimlediğimiz halde (rüya görür ve anlatırız) rüyaya değil de tabirlere açıklamalara inanma eğilimi gösteririz. Oysa rüyalara inansak açıklamaların ne kadar sınırlı, yetersiz olduğunu görürüz. Rüya tabirleri, bütüne ulaşmak için açıklanan parçalar gibidir ve buradan da bütüne ilgili bilgi edinebiliriz. Ama rüyalara inanmak çok başka, çok büyük etkileri var eder. Deneyim tam da budur, zihin tam da budur ve zihnin var oluşu bu şekildedir. Rüya bilinçli olarak deneyimlemek kişinin kendi zihnini keşfetmesini sağlar. Bu tüm dünyayı oturduğu yerden gezmek gibidir.

Dinever, hocam dedi, bu açıklama sizin için yeterliyse, kaldığım yerden devam etmek istiyorum. Filozof, lütfen buyurun dedi. Dinever, dediğim gibi, yüklenen bu sembol nedeniyle meydana gelen etkileşim rüyanın yeniden biçimlenmesine sebep olduğu için, kendisini rüyanın akışına bırakan kişi

kendini yeniden tanımlanmış, şekillenmiş rüyada buluyor. Böylelikle gideceği zaman aralığı başka bir zaman aralığı olarak var oluyor. Üstelik bu rüyadan başka bir rüyaya, daha doğrusu hangi rüyaya geçeceğimizi bilemiyoruz. Kaybolduğumuzu anlayıp paniklediğimizde rüya kendini inşaa etmeyi bırakıyor ve bizi uyanmaya zorluyor. Eğer icat edilip yerleştirilen sembolün anlamı çözülsün, kendini yeniden biçimlendiren, tanımlayan rüya anlaşılır hale geliyor, mesela bir müstensih kendini dünya dışı bir mekânda örneğin marsta bile görse, orada yapmakta olduğu şeyi yani kitap çoğaltmayı yapmaya devam ediyor ama hem kitabın şekli ve içeriği hem de etrafındaki nesnelerin şekli değişiyor, yerleştirilen sembol çözümlendiğinde, ya rüya önceki biçimine ve tanımına geri dönüyor, ya da dönmese bile anlam bütünüyle açık olduğu için kişi, paniklemiyor, korkmuyor ve nasıl ilerleyeceğini bulabiliyor, böylelikle hem zaman aralığını tespit edebiliyor hem de istediği rüyaya geçebiliyor.

Hocam, size rüyalarda Ceylani eşlik edecek. Geçmişteki tanışıklığınız nedeniyle rüyada ona güven duymanız daha kolay ama aynı zamanda daha zor olacak. Öncelikle rüya odasına geçip sembol yerleştirilmemiş rüyaları deneyimlemeniz sonrasında da sembol yerleştirilen rüyaları deneyimlemeniz sağlanacak. Sonra tekrar bir araya geleceğiz. Eğer sorunuz yoksa yemeğe geçmek için toplantıyı sonlandırıyorum.

Filozof sorusunun olmadığını söyledi ve Ceylani dışındaki herkes Filozof'la tokalaşarak ve iyi dileklerde bulunarak salonu terk etti. Baş başa kalan Ceylani ve Filozof bir süre birbirlerine bakarak öylece oturdular. Söze Filozof girdi, kaybolduğunu zannediyordum, seni her yerde aradım ama bulamadım, dedi. Ceylani, Herkes kaybolduğunda hiç kimse kaybolmamış gibidir. Hiç kimse kaybolduğunu kabullenmeye yanaşmaz. Çoğunluk birbirinin içinden geçerek kaybolur ve böylece herkes kendi kayboluşunu, diğerinin kayboluşuyla telafi eder, dedi. (sürecek).

SEMA BAYAR

Acuzenin Rüyası

Ak saçlı ak pürçekli ihtiyar kadın, Azrail ruhunu tatlı bir gece uykusunda almaya gelir de geride kalan kokuşmuş eti ele güne rezil olur korkusuyla iç donunu değiştirip başına yeni yıkanmış bir tülbent bağlardı. Ayaklarını bir güzel yıkar, ağzına da bir karanfil atıp yatağa öyle girerdi. Cafer Baba tekkesinin müştemilatında her biri hamuşanın hizmetinde geçmiş ve saymayı çoktan bıraktığı onca yılın ardından Azrail'in, su sineğinin nehirde köpüklenen akıntıya kondurduğu bir buse gibi ruhunu alıp uçmağa götüreceğini ümit ediyordu. Aslına bakılırsa bundan emindi. Cuma geceleri kırk bir Yasin bağışladığı, pazartesi ikindiden sonra dünyada kalan tek varlıklarını, o her biri Kur'an yazılarıyla müzeyyen mezar taşlarını kirden, tozdan ve ezcümle haşerattan temizlediği âdemoğulları, bedenleri çoktan toprak olsa da ruhlar âleminde saygın bir yere sahiptiler ve hiç olmazsa bu iyiliği borçluydular ona. Bir acuzeyken tekkeye sığınmış, müştemilatta gösterilen küflü bir odaya yerleşmiş; servilerin, ardıçların arasında ömrünün son demlerini geçirmişti. Tekkenin haziresinde şahidelerin ayakuçlarına kondurduğu meyve ağaçlarının yemişleriyle karnını doyummuş, ihvandandır muhibbandan eşin dostun bağışladığı çul çaputla giyinip kuşanmıştı.

Hafta geceski ki bu Pazartesi akşam ezanıyla başladığı, tekkede halilelerin, deflerin, zilli bendirlerin eşliğinde zikirler çekilir, çark vurup sema dönlürdü. Sazende başının ve hanendelerin sesleri dinleyenlerin ruhlarını okşar, kalplerini mesrur ederdi. Mübarek cuma gecesinde ise çalgılar çengiller susar, devrana durulur, sadece postnişin davudi sesi işitilirdi. Bu gecelerde virdisağirden sonra kurulan sofrada bir yer bulabilmek için garip gureba tekkenin kapısında dizilirdi. Hanımlara mahsus üst katın, ahşap perdelerin gözenekleri arasından meydana gören büyük salonunda ekâbir takımının zevceleri yahut kerimeleri buyur edilir, ikinci odaya üst katın hizmetini gören kadınlar kurulur, dıştaki küçük oda ise sur içinin meczuplarına ayrılırdı. Acuze, bu hiyerarşik düzene alışamamış; yaptığı onca hizmete karşılık dış odada

sefillerle, berduşlarla aynı bulaşık suya kaşık sallamayı kendine yedirememişti. Eskiden yani Felah Baba'sı zamanında işler böyle değildi elbet. O, garipier peygamberin halefidir mucibince ya onları kendi sofrasına buyur eder ya da cübbesinin eteklerini toplayıp kalkar onların sofrasını şentlendirirdi. Ağzı burnu kir içinde, tırnakları arasına şeytanlar konuşlanmış gurebayla ekmeğini bölüşür aynı tastan su içerdi. Fakat Felah Baba çoktan dünyasını değiştirmişti ve aşağıda, erkekler katında işler nasıl yürüyor bilinmezdi ama kadınlar, kurdukları hiyerarşik düzene sıkı sıkıya bağlıydılar. Üstelik yatsıdan sonra zikir başlayıp beyaz takkeli âdemler havandan fırlatılan top misali gürlediğinde, iç içe geçen halkalar helecana kapılmış gibi pıt pıt alçalıp yükseldiğinde o dehşetengiz manzarayı yukarıdaki paravanın ardından huşu içinde izlemek yine bu sabıkuna nasip olurdu. Fukara tayfası da elini eteğini toplar, cuma gecesini dua ve zikirle bezeyen muridanın, bu mübarek günü verecekleri sadakalar ile taçlandırmasını bekleyerek bahçede el açardı. Acuze hiçbir zaman dilenmemişti. Karnını doyuracak kadar aşu ocakta hep hazır olurdu, bundan ötesine de ihtiyacı yoktu.

Bir zamanlar, fırtınalı gecelerde ayakları dibinde kıvrılıp uyuyan Allah Bilir Asaf Efendi de gariban tayfasının neferlerindendi. Kendi hâlinde, yarım akıllı, iri cüsseli bu âdem daha küçük bir çocukken şimdilerde hazirede yoldaşlarıyla koyun koyuna yatan Felah Baba'sının emriyle ihtiyar kadının yanına verilmişti. Artık o da yaşlanmış, yıllar önce bitişikteki odaya geçmişti. Sur içinin sakinleri, ne vakit kötü ruhların sinsi emellerinden, cinlerin karanlık güçlerinden, katran karası kazanlarda fokurdayan büyülerin şerrinden, hasetçilerin habis nefeslerinden korksa ak saçlı ak pürçekli ihtiyarın kapısını çalar, dertlerine bir çare ararlardı. Döl tutmayan yeni gelinler, göze gelen gürbüz çocuklar, iş beğenmez hayırsız evlatlar, taze kız gibi kısmetinin yolunu gözleyen yaşını başını almış hatunlar, onun efsunlu nefesi ve döküğü kurşunlarla kendilerine musallat olan kötü ruhlardan, cinlerden, nazarlardan emin olur, derin bir oh çekerlerdi. Hani hepsi felaha ermezdi de bu da bir ümit kapısıydı ve son çare de olsa o kapı çalınırdı. Bir niyeti yahut dileği olanlar ise cuma vakti cemaat dağılıp caminin kapısında Müslüman din kardeşleri görünür görünmez ellerindeki anahtarı Allah Bilir Asaf Efendi'nin avucuna bırakır, ardından o mübarek vakitlerde bu günahsız adamın dilinden dökülecek işaretleri beklerlerdi. Allah Bilir Asaf Efendi anahtarı avucunda şöyle bir tartar ve herkese aynı cevabı verirdi. Allah bilir, Allah bilir...

Acuze eskiden beri kapısının olur olmaz vakitlerde çalınmasına alışkındı. Zaten cinlerle perilerle düşüp kalkan, sarıklı ulu hocaların ruhlarından gaybın haberlerini alan kocakarıların kapısı öyle gündüz vakti, baharda, pembe mor kadife çiçekler dalları bastığında çalınmamıştır. İllaki gecedir, karanlık

basmıştır, mümkünse mevsim kıştır, olmadı haşarı bir yağmur çatılarda koş-turuyor, bulduğu çatlaktan arsızca evlere, odalara sızıyordu. Cümle şer taifesi tetiktedir. Kimi, bizim oğlan nazardan çatlayacak yetiş, diyerek kolundan tuttuğu ihtiyarı şehrin bir ucuna sürükler kimi umacı korkusuna yanına katıp üç gün üç gece lohusa karısının başucunda misafir ederdi. Son zamanlarda acuzenin dili dolanmaya, ihtiyar ayakları yükünü taşımakta zorlanmaya başlamıştı. Elzem bir durum olmadıkça tekkeden çıkmıyor, yazdığı muskalar, verdiği şifalı yemişlerle gelenleri başından savıyordu. Artık onun beklediği tek bir misafir vardı. Bir rüyayı hakikate tebdil edecek o kutsal melek.

Rüyasında bembeyaz bir odadaydı. Duvarların nerede başlayıp nerede bittiğini kestiremediği, yeri göğü ayırt edemediği bembeyaz bir oda. Rüya-yı gördüğü gece âdet üzere çeşmeyi açıp akan suya anlatmış, ardından bir mana yazıp rehberi Adile Hanım'a vermişti. Mektup Adile Hanım'dan Meydancı Başî Musa Efendi'ye oradan Şeyh Nizamettin ve nihayet Postnişin Es-siddîk Eşşeyh Saadettin hazretlerine ulaşmış üç gün sonra aynı yoldan geri dönmüştü. Rüyanın tabiri basitti, beyaz murattı ve dervişe hanımın hizmette geçirdiği yılların yüzü suyu hürmetine ahiretteki derecesi ali idi. Acuzenin gönlü ferahladı, derinden bir hu çekti. Öte dünyada da olsa hak ettiği muameleye nihayet kavuşacaktı. Bunun için ecel vaktinin gelip çatmasını beklemek kâfiydi. Fakat aylar geçiyor Azrail kapısını bir türlü çalmıyordu. Üstelik aynı rüyayı daha sık görmeye başlamıştı. Yeni manalar gönderdi, benzer cevaplar aldı. Aynı çeşmeye aynı sözleri fısıldadı. Muskalar yazdı, yatağın altına bakır kâsede içi bozuk paralarla dolu okunmuş sular koydu, tekkenin kandilleri için kutsal yağ adadı. Dünya mihnetini tamamlayacağı günü bekleyip durdu.

Yılın son karı da yağmış, dondurucu bir ayaz şehrin üzerine abanmış, hafta başından itibaren her yer buz kesmişti. Acuze derin bir uykuydaydı, yine aynı rüyayı görüyor, o beyaz duvarların ardındaki cennet bahçelerine ulaşmak için sabırsızlanıyordu. Hızlı hızlı yumruklanmış ahşap kapının gıcırtilı sesiyle uyandı. Yakaza hâlinde, gelenin Azrail olabileceğini düşündü, hemen sonra onun kaba saba bir misafir gibi kapıyı yumruklamayaacağına kanaat getirerek gıcırdayan belini zoraki doğrultup yatağından kalktı. Pencereye yaklaştı, gözlerini kısarak karanlıkta bir o yana bir bu yana sallanan silueti seçmeye çalıştı. İçî az da olsa ürpermişti. Hâlbuki onun dört bir yanından çaputlar sarıkan ihtiyar bedeni, karşısına çıkabilecek her türlü şeytanı korkutmaya yeterdi. Gece entarisinin açıkta bıraktığı el ve ayak bilekleri, buruş buruş ama bembeyaz çullarla sarılıydı. Başında temiz fakat oldukça eski, yer yer büzülmüş, oyaları yırtılmış bir tülbent sallanıyordu. Göz çukurları daha bir derinleşmiş, âdeta istihaleye uğrayıp iki kara deliğe dönüşmüş, burnu çenesine doğru uza-

mış, dudakları dişsiz damakları arasına gömülmüştü. Her yanını sarıp sarmalamayı seven bu acuze, el ve ayaklarını yaz kış açıkta bırakırdı. Bileklerindeki sargıların bittiği çizgiden devam eden, ruhani bir varlığı andıran bembeyaz bir çift el, görenlerde korkuyla karışık bir saygı uyandırırdu.

Kapıyı açar açmaz zemherinin insanoğlu için yaratılmadığını hatırlatan, en azından yılın birkaç ayı tabiatın insana dış bileceğini açık eden o keskin, yüz kızartıcı soğuk, odaya dolmuş, kendi soğukluğundan kurtulmak isteyen saydam ve yapışkan bir yaratık gibi yanaklarına, ellerine çıplak ayaklarına tutunmuştu. Ağzından burnundan yükselen küçük sis bulutları arasında gelen misafirin yüzünde aşına bir ifadenin huzursuzca gezindiğini gördü. Zavallı adam kütürdeyen karın üzerinde uzunca bir yol yürümüş olmalıydı. Soğuktan dudakları morarmış, çenesi belli belirsiz titremekteydi. Gözlerine sanki kırağı düşmüştü, kirpiklerini zoraki kırıştırıyor, donmuş göz pınarlarını hareketlendirmeye çabalıyordu. Ellerini sobanın başında ovuşturuyor ve arada hıçkırığa benzer sesler çıkırıyordu. Acuze, adama dikkatle baktı, onu daha önce tekkenin çevresinde görmemişti. Uzun kemikli parmaklar, boynunu iki tepeciğin arasına hapseden oval omuz başları, ne zayıf ne de şişman herkes gibi belki herkesten biraz daha irice, birkaç kalem darbesiyle özensiz çizilmiş bir vücut. Adama sobanın yamacındaki iskemleyi işaret etti. Akşamdan kalma ölgün ateşe birkaç parça odun attı. Bu davetsiz misafirin ısınıp kendine gelmesi için bir müddet bekledi. O an kilerde birazcık da olsa kahve bulunmasını ne kadar çok isterdi yahut azıcık nohut. Birkaç dakika sonra misafirin kale dibinde bekçilik yaptığını, adının Hüseyin olduğunu, zavallı eşi Zahide için geldiğini öğrendi. Karısına kötü ruhlar musallat olmuş, evleri yıllardır bebek sesleriyle şenlenmemişti. İhtiyardan, evlerine kadar zahmet edip hatununa kurşun dökmesini niyaz ediyordu. Acuze, gündüz çuvala mı girdi be âdem, diyecek oldu. Adam istifini hiç bozmadan, karım hamile, sancılar içinde, bebek her an düşebilir, fazla vakit yok, diyebildi. Hızlıca toparlanıp çıktılar. Eve vardıklarında gün ağarmak üzereydi, kadını kan gölünün ortasında buldular. Yüzü sapsarıydı, kızıla boyadığı çarşafın içinde gözlerini tavana dikmiş öylece hareketsiz yatıyordu. İki gözünden iki pınar yastığına akıyor, arada bir inlemeyi andıran tiz bir ıslık odanın kasvetine karışıyordu. Hüseyin yumruklarını ısırp odadan çıktı. Acuze, iş başa düştü deyip kadının bacakları arasındaki yumruyu siyah bir poşete sardı. Bahçedeki meşe ağacının altına gömdü. Odaya dönüp genç kadını bir güzel temizledi. Elbiselerini, yatağını yuğdu yıkadı. Günün ilk ışıklarının aydınlattığı büfede yan yana dizilmiş bez bebekleri gördü, fesuphanallah çekti. Zeval vakti evden ayrıldı. Kapı önünde soran gözlerle ona bakan adama üç gün sonra geleceğini söylemekle yetindi.

Acuze üç gün üç gece aynı rüyaya uyudu uyandı. Üçüncü günün sabahı

Zahide'nin kapısında idi. Beyaz çarşaf lar gerip Zahide'nin başına, karnına, göğüslerine kurşun döktü, gümüş mahfazalara sarılı muskaları yastığın altına iğneleyip mübinli Yasinler okunmuş mukaddes sulardan evin her köşesine serpiştirdi. Sandal ağacını yakıp köşe bucağı tütsüledi. Torbasından yazdan kuruttuğu yemişleri çıkardı. Adamın eline, her biri türbenin hizmetinden bulunmuş, hacılardan, hocalardan yahut meşayih-i kiramdan ölmüşlerin bizzat etiyle ve kanıyla besledikleri hazirenin yemişlerinden bir avuç verdi. Bunlar, dedi, İsa babamızın eti ve kanı gibidir. Veliyullah peygamberlerin varisleridir. Her akşam yemişlerden birini ortadan bölüp hem kendinin hem de zevcinin besmele ile yedikten sonra iki rekât hacet namazı kılıp yatağa da abdestli olarak girmelerini tembih etti.

Üç ay sonra baharın sıcak nefesi şehri ısıttığında yolunu Zahide'nin evine düşürdü. Yüzü hevesleri kadar kırgın genç kadın kapı önünde oturmuş, bebekleriyle oynuyordu. Kiminin saçlarını itaatkâr parmaklarıyla tarıyor, kiminin sırtındaki kuş desenli pazenin söküklerini dikeyiyor, kimini kucağında sallayıp cinlerin perilerin konuştuğu masallar anlatıyordu. Bir çift yeni parlak düğme iliştiği solgun yüzlerine, kızıl ipten gülücükler konduruyordu. Acuze acımayla karışık bir tövbe estağfurullah çekip tekkeye döndü. Hüseyin'e haber saldı. Akşam ezanında sonra Hüseyin tekkenin kapısında belirdi. Hafta gecesini olmadığından cemaat namazdan sonra dağılmış, tekkenin bahçesi sessizliğe bürünmüştü. Acuze hazirenin önündeki küçük beton avluda, havanda kuru otları dövüyor; Hüseyin'in manasını kestiremediği birtakım sözler fısıldıyordu. "Kendine, yukarıda gökyüzünde, aşağıda yeryüzünde ya da yer altındaki sularda yaşayan herhangi bir canlıya benzer putlar yapmayacaksın. Putların önünde eğilmeyecek, onlara tapmayacaksın. Benden nefret edenin babasının işlediği suçun hesabını çocuklarından, üçüncü, dördüncü kuşaklardan sorarım."

Acuze, Hüseyin'in gelişini fark edince bakışlarını ona çevirdi. Havana okkalı bir tükürük savurdu. Tanrı, karının işlediği cürmün hesabını doğmamış bebelerinden alıyor, dedi. Havandaki lapaya işaret parmağını daldırdı, "Andolsun Allah'a, sizler arkanızı dönüp gittikten sonra, ben sizin putlarınıza muhakkak bir tuzak kuracağım." diyerek parmağını Hüseyin'in ağzına götürdü. Bu gece, dedi. Senin için gelecekler, onları savuşturursan yolun aydınlık olacak, o vakit bütün putları cehennemin azgın ateşine atacaksın.

Hüseyin, ihtiyarın gözlerinde oynayan kıvılcımları ayan beyan gördü. Ses etmeden sadece başını salladı. Issız sokaklarına geri döndü. Bütün gece iniltileriyle mahalleyi ayağa kaldırdı, ruhunu emmeye çalışan üpirilerin elinden kurtulmak için bir o köşeye bir bu köşeye kaçıp durdu. Bir dudağı yerde bir dudağı gökte cinlerin sivri dişlerinden yara aldı. Sabah evin kapısında

koca cüssesi bir çuval gibi yığıldı. Gözünün gördüğü hiçbir şeyden korkmayan, ıssız sokakların, tekinsiz gecelerin hakkından gelen adam bir anda sararıp solmuştu. Üç gün üç gece ağızsız dilsiz yattı. Uyandığında gözlerinde o meyus gecedен kalma kıvılcımlar oynuyor, sessizliğinde karanlık, sinsî bir niyet dolaşıyordu. Ertesi gün ikinci vakti bahçedeki kuru ağacın altında irice bir ateş yaktı, ateş tez zamanda dallara sıçrayıp etrafı dumana boğdu. Bahçeyi saran gri bulutların arasından sekiz bez bebek bir ateşin ortasına düştü. Zahide'nin yüreğine kor düştü.

O gece ihtiyar kadın aynı rüyayı bir kez daha gördü. Yine bembeyaz bir odanın içindeydi, ileri geri koşturuyor, duvarda bir gedik açmak, ardında gizlenen cennete kavuşmak için canhıraş uğraşıyordu. O bitimsiz beyazlık canını sıkıyor, içindeki arzuları kamçılıyordu. Bir iş, bir işaret, küçük bir leke yahut bir çatlak, ne olursa olsun razıydı, yeter ki karşısındaki duvarda tutunacağı, sataşacağı bir şeyler belirsin istiyordu. Ölmüş müydü acaba? Cennet böyle bir yer miydi? Böyle bir yerse tövbe haşa ne kadar da sıkıcıydı. O, altlarından ırmaklar akan köşkler bekliyordu, tıka basa doyacağı sofralar, kat kat entariler, melekleri imrendiren güzellik. Neredeydi bunlar? Kirli avuçlarını sürtüyor, tırnaklarıyla kazıyor ama ne yaparsa yapsın duvarda herhangi bir iz belirmiyordu. Ellerine baktı. İhtiyarlığın saydam, pütürlü bir kumaşla kaplandığı ellerine. İncelmiş derisinin altında yol alan yeşil ipi hırsla çekti. Çektikçe geldi. Etinden bir ısırık aldı. Ağızı topak topak pamukla doldu. Saçın pürçeğin yoldu. Bağrını yumrukladı. Tırnaklarıyla yüzünü yırttı, bir çift kırık düğme avuçlarına düştü.

ZEYNEP SATI YALÇIN

Kuşu Düşü

Ağır parfüm kokuları, yiyeceklerin ve aromatik içeceklerin kokularına karışmışken kıskançlığın solduran enerjisi de alnının ortasından ok gibi saplanmıştı sanki. Böyle ortamlarda hissettiği baş ağrısı nüksetmiş, alnından gözlerine doğru kaymaya başlamıştı. Dikkati kendine, sadece kendine çekme çabası, salonun ağır kozmosunun içindeki herkesi ortak bir duygunun içine doğru itiyordu. Tek odak noktası olmak... Az önce evlerindeki endişeli hazırlanma uğraşının çok uzağında kalan ve artık o hazırlığın sonucuna odaklı başka bir yüzeysel âlemin içine çekmişti herkesi. Kim, kimin dikkatini çekebilecekti, en odak nokta kim olacaktı, amacına ulaşan olacak mıydı? Kadın, daveti geri çevirmek nezaketsizliği göstermektense davete katılıp insanları incelemeyi ve inandıklarının pekiştirdiğini ya da yıkıldığını görmeyi tercih edip gelmişti.

Buradalığını yadırgadı bir an. Ne işi vardı böyle yerlerde? Bu sorgulamalar hep sonradan mı gelmek zorunda? Daha önceki başka ortamlarla kıyaslayıp bir sonuca ulaşmak ve buraya gelmemek önyargı olmaz mıydı? Üstelik davet eden tanıdığıydı. Elbette ön yargı olurdu, gelmeden emin olunmaz, o kadar da haksız değilim, diye karar verip rahatladı. Benzer ortamların rahatsız ediciliğini görerek kavramış olarak, iç sesinin uyarılarına kulak asmayarak, sezgilerini ön yargı gibi algılamaya çalışarak, belki de unuttuğunu sandığı bir an'ı yeniden yakalamak için kalkıp gelmişti. Geldiği andan itibaren de aynı yadırgatıcı hisler tarafından kuşatılmış olarak içiyle savaşıyordu şimdi.

İşaret levhalarına bakılırsa sergi az ileride başlıyordu, yerdeki okları takip etti. İnsan boyundaki devasa tablolar, gerilim dolu bir filmin kareleri gibi kayıp gidiyordu gözünün önünden. Kaçamak bir göz atıyor, kalp ritmi hızlanınca yaklaşıp yakından izlemekten vaz geçiyordu. İnsanları izlemek daha kolaydı.

Kimse doğru düzgün yüzüne bakmadı, bunu bekliyordu zaten, sadece topuklu ayakkabısı şıktı, o da bol pantolonun paçaları altında kaybolup gitmişti, kılık kıyafeti sokakta rahatça dolaşabileceği kıyafetlerinden biriydi, sırf

bu yüzden dikkat çekmeden herkesi gözlemleyebilirdi. Herkes, kendi gözündeki en önemli insandı; yüzüne bakılmayı, sorular sorulmayı, iltifatlar edilmeyi hak eden yegâne insan kendileriydi. Bu hissin yaydığı dalgaların, ikinci bir yüz gibi yapışıp kalmış zorunlu gülümsemelerin ardında kalan bambaşka bir şey aradı gözleri, her zamanki gibi. Belki bir ince ruh, kanadını çarpıp düşmüş olabilirdi davetin orta yerine, kendisi gibi kıyısına da düşebilirdi, gelip ağırlaşmış omuzlarından birine konabilirdi. Anlaşılmış olmanın huzuruyla dinleneceği, sunduğu sükûtuyla dinlendireceği bir dost ses, Yanılacağını içten içe bilerek, boş bir arayış içinde boşa kürek çektiğini hissederek iç sesini yalancı çıkarmak istedi. Mantık boşuna mı vardı?...

Bunca umuda rağmen aradığını bulamadı, her zamanki gibi mantığına tanıdığı fırsatın boşunallığını anladı. Tebessümle baktığı her yüz, selamdan fazlasını almak için kıvranıyordu adeta. Pahalı taşlarla işlendiği belli olan yüzüklerin süslediği narin ya da biçimsiz parmaklar saçlara gidiyor, gerdanlık ve kolyelerin üzerinde dolaşıyor; ipek şalların zarafeti, yürüdükçe savrulan elbiselerin etekleri, saçların ve yüzdeki makyajın pırıltılı renkleri göz alıyordu. Erkekler siyah ya da gri takım elbiseleriyle benzer veya tek tip olmanın huzuru içinde oldukça rahat ve neşeli görünüyordular. Tüm bu şıklık yarışı, Âdemoğlunun diğer yarısı olan kadınları sarıp sarmalamış gibiydi. Fark edilmeyişinin kırgınlığı, içindeki cırlak sese fırsat verdi, aynı beklenti içinde olduğunun ayıbını fısıldadı, “Senin de istediğin fark edilmek.” dedi, içi kamaştı bu sestem. “Hayır, hiç de değil, insan jelatinle kuşatılmış boş bir kutu değil.” dedi cırlak sese. Sese alaycı gülüşü yeniden yankılandı kulaklarında, “Günü geçmiş bir gazetenin solgun sayfalarıyla sarılmış bir paketi mi, yoksa parlak, albenili, hışır hışır bir ambalajla kaplanmış paketi mi seçerdin? Bu iki seçenek önündeyken sen olsan hangisini seçerdin? Hadi dürüst ol!” dedi kulağını tırmalaya tırmalaya. Tabi ki pakette ne olduğuna bağlıydı, ama içindeki üstünde yazmıyorsa, neyi seçerdi sahi? Daha önce bunu böyle bir benzetmeyle düşünmemişti, ona göre insan içiyle insandı, yoksa Tanrı birini diğerine bir paket olarak mı gönderirdi? Göğsü daraldı, kafası karışıyordu, bu sesi duymamalıydı...

Çok iyi tanıdığı yadırgının ellediği pişmanlık yelleri, içinde savrulup duruyordu. Davet sahibini görüp veya uzaktan da olsa ona görünüp hemen kaçmalı ve kurtulmalıydı bu dayanılmaz baş ağrısından. Şöyle uzaktan tanıdık sayılanlar bile küçük bir gülümsemeyi esirgeyip belli belirsiz bir baş selamıyla hiç ilgilenmeden uzaklaşıp gidiyorlar, şatafatlı buldukları konukların etrafında toplanıp önceden hazırlanmış iltifatlarını sunmak için sıralarını bekliyorlardı. Neden buradayım, dedi yine kafasını iki yana sallayarak. Açılıştan sonra, en sakın zamanlarda gelmeyi seçebilirdi, ama işte gelmişti artık.

Sen çirkin ördeksin kabul et artık, dedi iç sesi. Evet, evet ben bir çirkin ördeğim, dedi iç sesine, kabul etti. O sırada biri, bunca kalabalığın arasından yalnız biri, kıyafeti sokakta giyilebilecek rahatlıkta olan biri, çıkıp geldi yanına. Kısaya yakın orta boylu, altmışlı yaşlarında, göbekli, şapkasıyla örtmeye çalıştığı kellerinin başlangıcı yine de belli olan bir adam. Leylak rengi gömleğiyle hemcinslerinden ayrılan adamın açık renk pantolonu askılıydı. Hiçbir yönden alakası yoktu kendisiyle; duruş, giyim, beden, yaş, cinsiyet olarak farklılıkları öylesine belirgindi. Neden yaklaştı ve selam verdi? Soruya güldü içindeki cırlak ses, hani böyle ön yargıların yoktu, sesin demek istediğini anladı kadın, utandı. İç sesin ardından bir soru geldi adamdan: “Hanımefendi, siz buraya demeyeyim ama bu insanların dünyasına ait değilsiniz, çok farklısınız, buradaki ruhsuz mankenleri, çıkarıcı gülümsemeleri, şu korkuluk takımını tanıyıp anlamaya mı yoksa gözleyip eski bildiklerinizden emin olmaya mı geldiniz?” dedi. Sözü yapmacık olmadığını hemen anladı, çünkü adam sözünün ardından başka birine odaklanmadı, kendisine bir soru sorulsun da kendi başarılarını anlatsın diye burnunu dikip beklemedi, çığ bir kahkaha atıp bu bir şakadır demek isteyenler gibi yapmadı, hâlâ ciddi ciddi bakıyordu gözlüklerinin gerisinden. Gözleri, akıntısızlıktan kirlenmiş bir göl durgunluğuyla gözlerine kilitlenmişti. Ah, ah, nasıl da bilmişti işte. Demek ilerde akça pakça süzgülün bir kuğu olacağını anlayan biri çıkmıştı karşısına. Öyle bir kalbi titredi ve kızardı ki, avuçları terledi, gözleri doldu duygulanmaktan. Nasıl duygulanmasın ki, ön yargısızlığına ön yargıda bulunmuşken bu tesadüf neyle açıklanırdı, insan nasıl duygulanmazdı...

İlahi bir işaretti bu, ara ara deniz feneri gibi yanıp sönen bazen de ayağına taş olup sendeleten bu işaretleri okuya okuya devam etmeliydi yoluna. Ya kaçırdıkları olduysa? Onları da sonra kavrardı, her şey olup bittikten sonra yerine yerleşen ama şimdilik yeri belirsiz olduğundan boşlukta bekleyen özgür taşlar gibi...

“Evet beyefendi, teşekkür ederim iltifatınıza. Yok, ben hiç ön yargılı değilimdir. Doğru bildiniz, gözlemleyip tanımaya geldim.” dedi. Dedi kodu edilecek bir tip mi var bende, en baştan bir ayar vermeli şu adama diye düşündü. “Ayrıca böyle hakaretvari konuşmazsanız sevinirim beyefendi, lütfen, rica ediyorum, nihayetinde dostlarımız onlar bizim.” dedi. Anında çelişkilerinin, samimiysizliğinin de farkına vardı, “dostlarımız” demişti... Yüzüne bakmayan, varlığını fark etmeyen dost mu olurdu... Az önce içinden geçenleri açığa vurmuştu adam, farklı kelimelerle örülmüş aynı model düşünüştü.

Adamın bulanık göle benzeyen gözlerinden gözlerini kaçırmayı ihmal etmedi. Bu gözlerde bu seste bir aşinalık var gibiydi, ama nereden olacaktı. Bu adam, şu anda onu anlayan tek kişi olsa da bir art niyetlilik ihtimali de

olabilirdi. Aman yanlış anlar, endişesiyle muhatabından gözlerini kaçırmayı öğrenmişti yakın zamanda, eskiden gözlerini kaçırmak yanlış anlaşılırdı, oluyordu böyle şeyler yanlışlar ve doğrular yer değiştiriyordu bazen. Çok saçma olduğunu bir yanı fısıldasa da deneysel bir davranışla rugan ayakkabısının azıcık görünen burnuna gözünü dikerek konuştu. Kimsenin umurunda bile olmadığını, buraya bir amaç uğruna, sanat için geldiğini söyledi. Kendini kandırdığını, daha az önce nasıl da insanlara kırıldığını yüzüne vurdu iç sesi, suçlandığını adam da duymuş gibi o anda kızardı yanakları. Yine yanlış anlaşılma ve adamın da herkes gibi ilgi görünce çok anlamlı bulduğu kendi hayatını anlatmaya başlayacağı, kabalık etmemek için uzun süre onu dinlemek zorunda kalacağı endişesiyle sormak istediği soruları içinden azat edemedi, soramadı adama. Belki bir zaman sonra, biraz emin olunca sorabilirdi.

Elinde içeceklerle gelen garson, sülün gibi bir delikanlı, bembeyaz gömleğindeki simsiyah papyonuyla, bembeyaz dişlerinden yayılan gençlik tebessümüyle, dünyanın en önemli işini icra eder gibi becerikli yürüyordu kalabalığın arasında. Epeyce yakışıklıydı ve bunun farkında oluşunun emin edasını, bu kalabalığın bir parçası olamasa da başka yönden bir üst duruşun sahipliğinin gururunu gözünde gördü kadın. Göz göze gelmediğine göre rahatça inceleyebilirdi garsonu. Sol avucunun ortasına yerleştirilmiş tepsisi, bir cam sehpa yüzeyini kavrayıp havada tutan güçlü mobilya ayakları gibi kavramıştı beş parmağı. İçeceklerin ne olduğunu bilmediği için kadın tereddüt yaşarken adam kalın parmaklı, kahverengi lekeli eliyle tepsideki bir bardağa uzanıp kapar gibi yakalamış ve kadının eline uzatmıştı bile. Günlerdir susuz kalmış gibi, kafasına dikti bardağı. Düşünmeden yaptığı bir eylemdi bu, tam karşısındaki tablo böyleydi, kadının elinde dudaklarına değen dolu bardak, yanındaki sehpa bitirdiği sayısız boş bardak böyle söylüyordu, sunulan bardaklar bir dikişte içilirdi. Ne ki bu, sorusu, aksilik gibi içtikten sonra geldi aklına, sorular bir diğerini doğurdu. Sadece meyve suyu içecekti, kiraz ve avokado karışımı gibi bir şeydi içtiği, biraz kavunumsuluk da vardı, kokusu mu tadı mı vardı meyvelerin bilemedi.

Kafasında bin bir sorunun hücumu tak tak vurdu içindeki kapıya, kapı bir koridora açıldı.

Koridorun iki yanında odalar savrulup duruyor, yer mi kayıyor gök mü hareket ediyor bilmiyor, sarsıntı içinde mi dışında mı henüz ayırt edemiyor.

Sendeleyerek yürüyor, şapkalı adam kolundan yakalıyor, düşmesin diye. Omuzuna kendini bırakıyor bütün ağırlığıyla. “Kuşlar, diyor kuşlar geçip gitti mi?” “Gitti, hepsi gitti.” diyor adam. “İyi, biz de gidelim.” diyor kadın. “Sen göçmen kuş değilsin, ördekler ve kuğular bir yere gitmezler, önce dinlen...” diyor adam.

Kadın nerede dinleneceğini bilmiyor. Adam “Korkma!” diye ekliyor. O korkma deyince korku kaplıyor içini. Korkacak bir şey yoksa niye korkma desin ki, diyor cırlak iç ses, ciğerleri kamaşıyor sestten, iki eliyle kafasını tutuyor. Kafasını tutunca yer mi gök mü anlamadığı bu sallantı geçecek sanıyor. Geçiyor da. Dümdüz koridorun sonunda merdiven boşluğunu ayırt ediyor.

Korkusu al bir at doğurdu, at fırladı duvardan, bin sırtıma, hadi gidelim, engin ovalara olmasa da geniş sokağa, caddelere doğru koşalım, dedi. Atları hep sevmiştii kadın, hele de al olanlarını, ısıtan bir ateş gibi olurdu al atlar, yakmadan ısıtan...

Sırtına atlayınca, dörtnala koşmaya başladı al at. Halılara gelince, çöl kumu gibi yuttu topuklarını, yavaşladı, tökezledi. Adam da kaykaya binmiş gibi hızla kayıp yakalamış, kolundan çekip atın üstünden düşürmüş, bileğinden kavramıştı bile. Ayakkabılarını çıkardı kadın, boştaki eliyle eğilip aldı tekini, adama vurdu rast gele... Adamın kolları çapraz kurulmuş panjurlar gibi yüzünü korumaya aldı, bileğini kurtarmış oldu kadın. Adam ayakta tam korunamadığına inandığından yere diz çöktü ve kafasını kollarıyla sarıp dizlerinin üstüne koydu. Deprem eğitiminde öğrendiklerini mi talim ediyordu, ciddi ciddi bir kadından mı korkuyordu, belli değildi, yüzünde hiçbir mimik yoktu, Göbeği, bacaklarını çaprazlamasına izin vermediğinden ayırık duruyordu, buna güldü kadın, gülecek şeyleri bile ayırt edebiliyordu bu sallantıda. Kendisini anladığını sandığı insanla yaşadıklarına inanamıyordu, niye kaçırmıştı adamdan durup dururken, kaçılmışsa kovalanmamalıydı, niye kovalamıştı adam? Birbirlerini anladıklarını sanırken baştan beri hiç anlamamış olduklarının histen öte gözüne sokulması mıydı şu yaşadıkları? Hissiyatın öğrettiklerini öteleyip düz çıkarımların sopasıyla ezber etmekte olanlar, kafasına vurula vurula öğrenmekti.

Kadın çıplak ayakların verdiği hızla daha çabuk koştu. Koştukça al atın kişnemelerini duydu, daha da büyüttü adımlarını. Merdivenlerden ikişer üçer atlayıp indi, indi, indi, bir türlü bitmedi merdiven. İndikçe indi, nefesi göğsüne sığmıyordu artık, durup arkasını dinledi. Kimse yoktu, çıt çıkmıyordu, yukarıdaki salonun kıyamet gürültüsüne tezat, buranın çöl sessizliğine hayret etti. Son kata inmiş olmalıydı, daha aşağısı yoktu artık, önünde uzanan karanlığa doğru yürüdü. Işıklı düğmeler görünce bastı. Asansörün hareket sesini duydu. Şimdi gelecek, ona binecek Z veya O'a basacak ve girdiği noktadan çıkacak, güneşe kavuşacak, bu gerilimden kurtulacaktı. Al atın kişnemelerini duydu yanı başında, biraz dinlenmese çatlayacak gibiydi, burnundan ve sağrısından buharlar tütüyordu.

Asansör açılınca içinden adamın çıkacağını, kirli bir göl gibi bakan gözlerinde kırmızı bir intikam ışığıyla yüzüne dik dik bakacağını sandı. Önlem

almalıydı, daha fazla aksiliğe maruz kalmadan yapacak bir şeyler bulmalıydı.

Asansör inmeden bir sığınak aradı gözleri. Karanlığa alışmış olsa da koyu bir gölge gibi duran boşlukta iki boyutlu anlaşılmaz birer resim gibiydi eşyalar. Dokunduğunda tek yüzeyden ibaret oluyordu. En azından yana çekilip asansörün inmesini bekleyebilir, kimse çıkmasa binebilir, inen olursa da onun uzaklaşmasını bekleyip yeterli mesafe oluşunca asansöre binebilirdi. Yana çekilip bekledi, bekleyiş sanki saatler sürdü, nefes bile almadan bekledi, asansör asla gelmedi. Savunma nesnesi aradı gözleri, ama boşlukta yoğun bir karanlıktan başka şey yoktu. Kulak patlatırcasına yükselen siren seslerinin ardından bir bölük asker geldi koştura koştura. Saldırı mı vardı, darbe mi oluyordu, deprem mi olmuştu, eli ayağı boşaldı, bir baygınlık hissinin boşluğuna bıraktı kendini.

Kesif bir kolonya kokusuyla derinden nefes alıp kendine geldi.

Garsonun uçan halı gibi bir insan başların üzerinde, bir bedenlerle aynı mesafede uçup duran tepsili eli, başını döndürmüştü. Adamın gözlerinin bulanıklığı içinden çıkıp geldi kadın, bir bardak daha aldı tepsiden, garson beyaz beyaz gülümsedi, adam askerdeyken bir depremde yaptıkları arama kurtarma çalışmalarını anlatıyordu. Etraftaki tablolar iç içe geçmiş gibiydi. Yüksek pencerelerin altına, kocaman şövalelere yerleştirilmiş tablolarda savrulan yeleleriyle koşarken burnundan buharlar tüten al atı, korkusunu depreştiren asansörü, dizilmiş ördek yavrularını, taşların altından fırlamış yaralı kol ve bacakları, ayakkabısını bir adamın kafasına indiren öfkeli bir kadını, beyaz bir kuğuya uzanan kemikli eli peş peşe gördü. Başı döndü yeniden, bir labirentin içinde yönünü bulamıyormuş gibi nefesi daraldı, adamın koluna tutundu.

Gözyaşında mineli çiçekler açmış güzel bir kız çocuğunun tablosuna bakarken kadın, adam askerdeyken göçük altından çıkardığı kimsesiz bir kızı deprem sonrası çadır kentte ziyaret edişini, su kesintilerini, tankerlerle su taşıdıklarını, etrafta biriken zibili, kızı bir daha görmeye gidemediği için ne kadar üzüldüğünü, hayattaysa kadınla aynı yaşta olabileceğini anlatıyordu.

Kadın; şimdi her şeyi anlıyordu, anladıkça ağzına toz toprak doluyor, sesi çıkmıyordu. Dilinin bağıını çözüp üzerindeki molozları atıp konuşamıyordu. Ben oradaydım, diyemiyordu, tanıdıktı adamı, demek beni göçükten çıkaran sizsiniz, o kız bendim, diyemiyordu.

MÜZEYYEN ÇELİK KESMEGÜLÜ

Yıldızlı Gök

Annemle babamın odası kömürlüğe bakardı. İki odalı evin bir odası da bu kömürlüğe bakan odaydı. Babamın yolda olduğu günler biz annemle o odadaki büyük yatakta yatardık. Bir yanında ben öbür yanında kardeşim. Babam varsa da oturma odasındaki çekyatlar bizim yatağımızdı. Babam uzun yol şoförüydü. İyi ki de öyleydi. Daha fazla bizimle yaşasa şimdiye kadar belki intihar etmiş olurduk. O yüzden uzun yolda olduğunda daha uzun yollara gitmesi için dua ederdim hep. Haritada hangi şehir uzaksa babam oraya gitsin diye dua ederdim Allah'ıma.

Allah'ım Kars'a gitsin sonra yollar dunsun biraz gelemesin.

Van, Allah'ım. Rize, Iğdır, Bayburt ya da Gümüşhane, Hakkâri, Diyarbakır, Şırnak hepsine uzun uzun gitsin Allah'ım.

Âmin

Bazen o duam kabul olmazdı ama yakın yollara gider ve hayatı da bize yakın yakın zindan ederdi.

Ben, sekiz yaşında bir kız çocuğu iken bütün şehirler yaşadığımız şehre kaç km biliyordum. Bir tır bu kilometreleri kaç günde gider ve geri döner biliyordum.

Kardeşim daha küçüktü bazı şeyleri fark etmek için. Biz babasız güzel günlerde annemizin mis koynunda, huzurla uyurken kurduğumuz hayallerin gerçek olacağına adımız gibi inanıyorken, zaman denen şey olanca hızıyla geçiyordu. Babam gittiği yerlerden dönüp evde terör estiriyor sonra yine gidiyor ve biz annemin sıcak nefesine ve boynunun sükûnet veren kokusuna yeniden kavuşuyorduk.

Oda kömürlüğe bakıyor diyordum ya o oda sadece babam annemle uyurken kapkara kömürlere bakardı. O yokken yıldızlı gökyüzü olurdu o pencere, incecik tül de samanyoluydu sanki. Tülün bütün ilmekleri sonsuz uzaya açılan birer kapıya dönüşürdü. Uyumadan evvel annemle sıcacık yatakta saatlerce sohbet ederdik. Bize çocukluğunu anlatırdı mutlulukla. Köyde yaptı-

ğı yaramazlıkları, okuldaki arkadaşlarını, gördüğü dersleri, öğrendiklerini... Sonra biz esnemeleri uzatınca felak, nas, kafirun sureleri okumaya başladık. Böylece geçerdik uykuya. O gecelerde annemle uyumak bir masalın içinde uyumak gibiydi ve sabah mutfaktan yayılan patates kızartması, hoşmerim, gözleme kokuları insana değişik bir yaşama sevinci verirdi. Sabah evde kızartma yapılmışsa ve reçel varsa sofrada; hayat elbette yaşamaya değirdi.

Peki diğer zamanlar. Firavun evdeyken yani.

Kalkın!

Kalkın diyorum.

Akabinde küfürler. Mesela kız evladına öyle söver mi bir baba. Anlamını çok geç öğrendim. Önce kendimden sonra ondan öğrendim.

Erkek kardeşim de payını alıyordu küfürlerden.

Sabah günlük küfür dozumuzu alıp güne mükemmel bir şekilde başlıyorduk. Kahvaltıda herkes sus pus olurdu. Çay kaşığı şingirtisinden başka ses olmazdı ortamda. Anneme bir şey demezdi pek. Belki çok gönlünü almaz ama sövmezdi de. Bizi sövme ihtiyacını gidermek için yapmıştı adeta. Mütemediyen sövüyor, her şeye sövüyordu durmadan.

Tuvaletten biraz geç çıkıyoruz, sövüyor.

Televizyonun önünden geçiyoruz, sövüyor.

Oyun oynarken fazla heyecanlanıyoruz, sövüyor.

Uyuyoruz sövüyor, uyumuyoruz yine sövüyor. Onun için sövmek bismillah demek gibiydi.

Babası da çok sövermiş ama babam asıl uzman çavuşken iyice alışmış sövmeye. O meslekte sövmeyene yumuşak derlermiş, yumuşak da ayrıca büyükle bir küfürmüş. Söversen erkekmişsin. Meslek bunu gerektirdiği için sövdükçe sövmüş, gelen giden askerin de beceriksizliği adamı çileden çıkarmış, sövdükçe sövmüş. Böbrek rahatsızlığı çıkınca malulen erken yaşta emekli olmuş ama aldığı maaş yetmemiş. Uzun yol şoförlüğüne transfer olmuş; derken küfür anadili haline gelmiş. Farkında ama bırakamıyor. Öfkesi diline vuruyor. Tek bir tokat atmaz ama durmadan söver. Çok da orijinal söver üstelik. Pek çok kişi o sövgüleri hayatında ilk defa duydum diyebilir mesela ama biz o tedrisatın içinde yetiştik.

Çocuk böyle terbiye olurmuş. Çocuğu şımartmamak lazımmiş. Şımarırsa tepesine binermiş anne babanın. Bizi hep annem bozuyormuş. Çocuk kısmına merhamet edilmezmiş.

Adeta bir sövme duvarı idik onun için. Duvarın önünde bize söverek günah çıkarıyordu adam.

Keşke dövseydi. Ben küfürlerin anlamlarını öğrendim. Kardeşime de öğrettim. Bak adam bize neler diyor, dedim. Lisede okuyorduk eşşek kadardık

daha sövüyordu bize. Her veli toplantısına da bir şekilde katılıyor, bize sövebileceği yeni alanlar buluyordu resmen. Ben annemi özlüyordum. Yatak odasında aralarında gülüşme sesleri geldiği bazı günlerde dilinin ucuyla, sövme şu çocuklara dediğini duydum birkaç kez ama annem babamın karşısına asla dikilemedi. O, eksik sevgimizi kendisinden vererek tamamlamaya çalıştı ama yetmedi. Kimse kimsenin eksik sevgisini dolduramıyor. O boşluk hep boşluk olarak kalıyor. Baba kavramı benim için koca bir boşluktur mesela. Benimle bir baba-kız ilişkisi inşa edemedi adam. Bunu annem nasıl dolduracaktı ki. Olmadı o iş. Babamdan nefret ettim. Onu öldürmek istedim ama ben sinek bile öldüremeyeceğim için dua ettim sadece. Kenzülâş duası okudum. Bütün dilekler kabul olurmuş bu duayı okuyunca. Babam ölsün ve bize sövmesin, dedim durmadan. Evdeki bağırma sesi de kesilsin istedim. Kömürlüğe bakan pencereden sonsuza kadar annemin koynunda yıldızları seyretmek istedim. Ne babam öldü ne sövüşünü terk etti. Biz böyle sövüle sövüle büyüdük. Sapık olmadık belki ama hep ezik hem çekingen hep tutuk-tuk. Kardeşim de sövüyordu artık. Neticede çekirdekten yetişmişti. Bana da sövmeye başlamıştı zamanla. E kuş gördüğüne göre yuva yapardı. O endüstri meslek lisesine gidince küfrün doktora seviyesine de ulaşmıştı zaten. Başka okumadı, uzman çavuş oldu askerden sonra. Rahat sövebileceği bir ortamdı neticede.

Ben mi?

Ben kömürlükten yıldızlara bakmayı bırakmadım. İçime taşıdım o yıldızları. Nereye gidersem benimleler. Üşüdüğümde ısıtıyorlar beni, terlediğimde serinletiyorlar. Neticede çocukluk insanın en temiz ve korunaklı sığınağıydı. Küfürleri tahmin ettiniz mi? Birkaç örnek vereyim merak ettiyseniz.

SEGAH GÜMÜŞ

Çevrimiçi

Not: Öykü bir telefon uygulamasına koşutluk sağlamaktadır.

Tetikteyim. Saatlerdir. Telefonun ucunda. Alıp alıp bırakıyorum. Her seferinde daha da üşüyorum. Titriyor içim. Gözlerim “çevrimiçi” beklemekten kan kırmızı.

Ekranda profil fotoğrafını bile göremiyorum. Telefon taştan bir duvar, geçit vermiyor ufacık bir sese, tek bir fısıltıya bile.

Bir harfin (ç)engelinde sallanan zihnim saatlerdir Latin alfabesine ait birkaç sembolün yan yana gelmesini beklemekte. Sanki “çevrimiçi” yazıverse, “canımın içi” diye okunacak. Ben de seni özledim, demiş olacak. Birdenbire her şey düzelecek. Gökten üç elma düş... düşmeyecek ama öyle bir duygu işte.

Tam on dakika dokunmamaya karar veriyorum nihayet. Masanın üstünde, çektiğim ıstırapı umursamadan sessizce yatıyor şimdi. Nasılsa birazdan dönüp önünde diz çökeceğimi biliyor. Beni bu azaptan kurtaracak iksirin sadece kendinde olduğundan emin. Ondan böyle umarsız, sağır, dilsiz. İçimde bir öfke büyüyor. Alıp duvardan duvara çarpmak, paramparça etmek istiyorum onu.

Gözüm duvardaki saatten ısırik alıyor habire. Engel olamıyorum. Altmış, altmış bir saniye... Ya şimdi gelmişse! O da telefonun diğer ucundaysa. Şu anda çevrimiçi olup olmadığıma bakıyorsa! Evet kesinlikle! Büyük bir fırsatı kaçırıyorum.

Olsun, kararlıyım. Aşkından ölsem bile oralı olmayacağım bu defa. Biraz da o baksın günlerdir çektiği ıstırapın tadına. Keşke’lerle yanıp kavrulsun, bin bir serenatla özürler dilesin, yüzüne çarpayım açmaya çalıştığı her kapıyı.

Böyle kin doluykennasıl da her yanım göz kesilmiş. Bin tane göz, bir o kadar da kulak sus pus olmuş beklemekte. Tek bir ses gelse mutluluk içinde kozasından çıkıp ona doğru uçuşacak sözcükler. Sağır sessizlik... İşkencele-

rin en büyüğü... Engellerin en güçlüsü... Sessizlik karanlığındayken, ayrılık kocaman bir ele dönüşüyor, boğazıma yapışıyor. Nefessizim. Nasıl bir ışık var onda. Kararıyor dünya o kapıları kapatınca.

Girmemi engellediği kapıların ardında kimlerle “canımın içi” şimdi? Hangi sözcüklerin kanadına aşk nameleri üfleyip gönderiyor gülücükler eşliğinde. Ben burada sağır sessizlikte çılgılık çılgılığa acı çekerken... O kimlerle...

Oysa söylemiştim. Kimseye çevrimiçi olma benden başka. Aşk tek sayfada tek yüze bakmaktır, demiştim. Ben rakip kabul etmem. Dinlemedi beni.

Şimdi gidip son bir kez bakacağım. Eğer hâlâ kaldırmamışsa engeli onu tamamen sileceğim. Ben de başka sayfalarda yeni yüzler bulmaya çalışacağım.

...

Yapabilir miyim? Gözlerime onun gibi bakabilir mi bir başkası? Aynı şarkıda aynı duyguyu hissedebilir miyiz? Ben burada hastalansam onun orada başı ağrır mı? Üzülsem, gözlerinden yaşlar boşanır mı sebepsizce? Bir yerim ağrısa, hisseder mi daha söylemeden? Her şey bir yana avucumdaki koku... Olmasaydı belki unuturdum. Günlerdir içimi kavuran ateş sönerdi. Bitti gitti, bu da buraya kadarmış, diyebilirdim... Fakat avucuma kayıtlı o... her şeyi kaldırabilirim, tüm acılara katlanabilirim... parmak uçlarımda gömülü sırrımız... yüz yıl engelli kalayım onda... unutamam, vaz geçemem...

Tanıştığımızda hayatımın çevrimdışı bir dönemindeydim. En sevdiğim plak “*güz yarası, beni neden sevmedin. Bu kaçınıcı ayrılık akşamı...*” diye diye defalarca dönmüyordu pikapta. Henüz dönmüyordu. O sürekli çevrimiçiydi. Bana, sadece bana. Derken ne zaman o çevrimiçi, ben çevrimiçi. Son görüşmelerimiz hep aynı.

Merhaba, derdi ilkin. O “merhaba” da neler neler saklıydı yalnız benim görebildiğim.

-Özlüyorum.

-Ben de...

Sadece birkaç saat olmuştur oysa görüşmeyeli.

Biraz sonra bir şarkı; *Yakarım geceleri... ellerini tutmazsam yar yatamam geceleri.*

Ellerimi tutmuştu. Tesadüfen... Kışın ardındaki öksüz günlerdi. İlk gerçek buluşmamızdı ve arada telefon tuşları yoktu. Yan yana yürüyorduk. Heyecanlı, tutuk... Kelimeler tuşlarla aktığı gibi akıyormuş karşıya. Birden avucunun içine aldı ellerimi. Üşümüştür, dedi. Sıcacıktı. Kalbim avuçlarımdaydı. *Eli mi beş yerinden dağladı beş parmağın*, diye fısıldadı sonra kulağıma. Ruhunu görebiliyordum. Harflerin sesi olmadan anlaşılabiliyorduk. Sadece şiir dizeleri, şarkı sözleri konuşuyordu yerimize. O sessiz bir şiirdi avucumda.

Keşke hiç bırakmasaydı ellerimi. Farklı renkte farklı biçimde parmaklar aramasaydı. Nasıl oldu da her şey bu noktaya vardı?

İlk olarak çevrimiçi anlarımız uyuşmamaya başlamıştı. Son görülmen neden kapalı, diye kızmaya başladık birbirimize. Veya neden sürekli çevrimiçisin, kiminle konuşuyorsun? Madem sadece arkadaşın konuşmalarının ekran fotoğrafını at. Tüm gece elimde telefon, gözlerim çevrimiçi nöbetlere başladı. Bana yazacak olursa mavi tik çıkıp da onun sayfasına baktığım anlaşılmazın diye girdiğim gibi çıkıyordum profilinden. İşi iyice ilerletip muhtemel şüpheliler listesinden kadınların da son görülme ve çevrimiçi olma anlarını takip etmeye başladım. En çok kiminle konuştuğunu anlamaya çalışıyordum. O kızıl şeytan listenin başındaydı. Son görüşmeleri sabahları ve geceleri hep aynı oluyordu. Sabahları kesin 'günaydın' mesajlarıdır. '*Günaydınım Nar Çiçeğim*' (her sabah bana da gönderirdi) eşliğinde ilerleyen muhabbetler. "Nasılsın, neler yapıyorsun"lar... "Çok özledim"ler... "Seni seviyorum"lar.

En zoru gecelerdi. Onun çevrimiçi olduğu her saniye bir ıstırap çivisiydi beynime. Kalbim kıskançlık ateşinde kavruluyor, yanıyor, küle dönüyordu. Kim bilir hangi kelimelerin kabında sunuyordu aşkını. "*Ölürsem yazıktır sana kanmadan. Kollarım boynunda halkalanmadan.*" Kolları kimlere dolanıyordu kim bilir? Veya Nazım Hikmet imdadına yetişiyordu sözün bittiği yerde; "*Fakat artık ümit yetmiyor bana. Ben artık şarkı dinlemek değil şarkı söylemek istiyorum.*" Öyle ya en güzel bunlar gider geceleri. Bense o süre boyunca boş ekranın önünde acı çekerek beklerdim. Bana yazmadığı sürece yazmazdım. Elimde telefon bir ona bir kızıl şeytana bakardım. Bakalım hangisi önce pes edecek. Hep şeytan giderdi ilkin, ardından bizimki. Ben hemen çevrimdışı olup beklemeye başladım.

Nihayet sıra bana gelirdi; iyi geceler, nasılsın? (Bekle biraz, bekle bekle cevap verme hemen) iyiyim sen (dayanamadın yine salak!) çok yorgunum, yoğun bir gündü (tabi ben de şahidim!) yarın konuşsak? Olur, fark etmez. Bir mecburiyet hissiyle yazılmış birkaç cümle. Benden kurtulmaya çalıştığını anlamak zor değildi. Kalbim şişip bombe yapardı yavaşça. Hemen kötü düşünme. Belki önemli bir mevzu vardır. Arkadaşı sonuçta. Çevrimiçi işkence o gecelik bittiğinde teselliye gelirdi sıra. Yaşamak için göğsümdeki şişliğin inmesi gerek. İnsan kaybetmekten korktuğunda her tür yalana inanmaya hazır hale geliyor. Bir yalana bilerek katlanmanın acısı kaybetmenin acısından daha hafiftir. Ne derler; vaz geçemiyorsan affedeceksin. Affedemiyorsan terk edeceksin.

Vazgeçemediğimden, ertesi gün aynı işkence yine aynı saatlerde sürerdi. O süre zarfında hayat felç olur, tüm harfler yine karabasanlar halinde göğsümde çırpınırdı. Her sabah, her gece, yeniden ve yeniden...

Kavga kaçınılmaz oldu nihayet. Ayrılık sinyalleri çift biptiydi. Ve kader hiç mavi tik atmıyordu aşkımıza.

Psikopat! hastasın sen! -aynen böyle demişti- Haksız da sayılmaz. Hayatım şunlardan ibaretti: Tüm gün elimde telefon ne zaman çevrimiçi olacak diye gözetleyip hemen ardından acaba karşısında kim online diye tespit etmek, kaç dakika mesajlaştığını, bu süre zarfında neler konuştuklarını tahmin etmek, ondan bildirim geldikçe kızıl şeytanın yüzündeki ifadeleri (memnun, gülüyor, şaşırdı) hayal etmek.

Hiç bir iş yapamaz haldeydim. Bataklıkta debeleniyor, debelendikçe daha çok balçığa saplanıyordum. Kendimi bir şekilde kurtarmalıyım. Önümün ilk çıkan dala tutundum.

Dal oydu. Şeytanın ta kendisi... Şeytan dediğin, kibirlinin tekidir. Kendini herkesten üstün görür. Onun yüzünden sevgililer cennetten kovulur. Bu yüzden sonsuza dek lanetlenmelidir.

Soğuk bir gündü. İşyerine gidiyordu. Konuşmak istediğimi söyledim. Şaşırdı. Daha cevap vermeden bakışlarımı yüzüne saplayıp ellerimi kaldırdım. Bak, dedim. Ellerime bak! Parmaklarıma... Üşümüşler. Bak nasıl morarmış uçları. Anlamıyordu. Bir şeyler geveliyordu. Birkaç adım geriledi. Daha açık nasıl anlatabilirdim. Ben de yürüdüm üstüne üstüne. Ellerimi yüzüne götürdüm. Görmeliydi. Göstermeliydim. Sonra boğazına gitti ellerim. Hissetmeliydi. Parmaklarımı sardım yavaşça. Anlamalıydı. Ellerim nerde bitiyor yüzü nerde başlıyor? Gözlerinde garip bir ifade var. Tuhaf hareketler yapıyor. Yüzündeki damarlar yol yol haritalanmış, rengi kırmızı-mor arası bir şeye dönmüş. Ellerimin soğukluğu vücuduna geçmiş olmalı. Çaresiz. Anlayabiliyorum. Ben de aynı böyle hissediyordum son zamanlarda. O anda çevremizde insanlar fark ettim. Üstüme atılıyorlar, beni ondan uzaklaştırmaya çalışıyorlar. Deli galiba, diyorlar. Çıldırılmış kadın! Bir ara parmaklarıma arasında kızıl saç yumakları görür gibi oldum. Hiçbir şey düşündükleri gibi değildi. Çıkıp gitmeliydi dünyamızdan. Düşündüğünüz gibi değil. Gitmeli. Hayır hayır yanlış anladınız! Bırakın beni sadece konuşuyoruz.

Bıraktılar. Aslında hiç yakalamadılar. Polisler yani. Şikâyetçi olmamış. Tamam. Pişmanım. Şeytanla nasıl başa çıkacaktım ki. Bu işten ben zararlı çıktım. Şikâyetçi olmaması neyi değiştirir? Sevgilim hiçbir özrümü kabul etmediği gibi o kadınla sadece arkadaş olduklarını, benim gibi bir ruh hastasıyla arkadaş dahi olmayacağını söyleyip her yerden engelledi beni. Neden çok kızıyor anlamadım. Şeytan hak etti hepsini. Asıl sorun şu ki; ben şimdi ne yapacağım. Bu duvara her çarptığımda paramparça oluyor kanatlarım. Hâlâ engelli miyimdir sizce? Eriyip gidecek varlığım yoksa bu ekranın önünde.

İSMAİL SERT

Zamanında

Bu akşam geç kalmıştı. Yayın kimseyi beklemezdi. Öyle öğrenmiş, öyle benimsemişti. Geç kalmışlığı kendisine yakıştıramıyor, adımlarını hızlandırmak istese de başaramıyor, içinde bulunduğu sıkışık ruh halinin daha da kıvamlanmasına engel olamıyordu.

“Neye göre erkendin de neye göre geç kaldın?” diye sormak geldi aklına. Sormadı. Sormanın zaman kaybettireceğini düşündü. Alışkın olduğu ve herkesi alıştırdığı saati geçirmişti. Kendi zamanına geç kalmıştı. Aslında o kadardı.

Sürekli saate bakmaktan, saat kadranda başka başka renkler, hareketler görmeye başladı. Her baktığında şekilden şekle giriyordu. En son gördüğü hep öncekilere baskın çıkıyor, o ana kadar gördüklerinin hepsini silip bir kenara atıyordu. İşte yine değişmişti. Koca bir meydan ve kıyasıya bir meydan savaşı vardı. Akrep ne kadar güçlüydü! Yelkovan ondan da üstündü! Önüne ne çıkarsa yerinden kopararak, kopardıklarını önüne katıp sürükleyerek, bir oraya bir buraya çarpıp parçalayarak götürüyordu. Koca koca gördüğümüz şeyleri önünde oyuncak ediyordu.

Dürmalı, derin bir nefes almalıydı. Sırtına binen yükü oraya bırakmalı, onun ağırlığından kurtularak yoluna devam etmeliydi.

Aklından geçeni yapamadı. Kendi kendini ikna ettiği halde yapamadı. Kendisine sitem ederek yürümeye devam etti. “Aşk olsun” dedi. Az kaldı kendisini paylayacak, parmak sallayıp tehdit edecek “Akşama görüşürüz!” diyecekti.

En iyisi artık saat olmaktan çıkmış, bir ekrana dönüşmüş kadrana hiç bakmamak, akrebi yelkovanı takip etmemektir. Baktıkça ikisi birden büyüyorlar, kadrandan dışarıya çıkıyorlar, iki dev kılıç gibi şakırtılar, kıvılcımlar çıkartarak çarpışıyorlardı. Birbirlerini bileyiyorlardı sanki. Giderek keskinleştikleri her hallerinden belliydi.

Saatini taktığı kolunun ağırlaştığını her adımında hissederek yürümeye

devam etti. Saatin bileğinde bir halka şeklinde oluşturduğu teri derinden hissediyor, silmek için çaba göstermiyor, yüzünü çevirip bakmıyordu.

Zihnindeki konuların yerlerini değiştirmeye çalıştı. Geç kalmışlığını düşünmeyi en altlara bir yere atabilir, ötekileri onun üstüne yığabilirdi. Geç kalmışsa geç kalmıştı, zamanındaysa zamanındaydı.

Ana kapıdan girdi. Geniş sahanlık kalabalıktı. Ortama, kalabalıkla orantılı olmayan bir sessizlik hâkimdi. Ne zamandan bu yana oradaydılar? Bu huzursuzluk, bu tedirginlik de neyin nesiydi? Merak etse de kısa sürdü. Oylanmamalıydı.

İki kadın merdivenlerini hızlı adımlarla çıktı. Koridorun başında birkaç kişi absürd bir oyunun oyuncularını gibi, birbirleriyle göz göze gelmemeye çalışarak, ilgisiz yerlere bakarak kırmızı koltuklarda oturuyorlardı.

Koridordaki elektronik saate takıldı gözü. Orta büyüklükte bir tablo gibi tavandan aşağıya sarkıyordu. İşleyişi değişikti. Kırmızı noktalar bir çember etrafında ilerliyorlar, çember tamam olduğunda ortadaki dakikayı gösteren rakam değişiyordu. Akrebe yelkovana alışımlı gözü, ilk bakışta onları zamanı gösteriyor olarak algılamadı. Geç kalmışlığını haykırmıyorlardı. Yüzünden ince bir mutluluk dalgası hızla geçti.

Ekip arkadaşı yetişti ardından. Bir süre birlikte yürüdüler. Onun ilk söylediklerini, ilk duyduğunda algılayamadı. Kulakları uğulduyor, kelimeleri sanki bir bütün olarak duyuyordu. Her akşamki sözler olmalıydı. Aynı sözleri, hep aynı yerde, hep aynı tonlamayla, yüzlerce defa dinlemişti. Sinyal hazır, müzikler sıralı, ekip isimlerini, gerekli telefon numaralarını yazıp masanıza bıraktım...vs. gibi sözler olmalıydı.

Bir an durdu. Hayır o sözlere hiç benzemiyordu. Arkadaşıyla göz göze geldiler. O anlatmayı sürdürdü:

- Tanıyorsunuz canım. Hani önceki akşam nöbette birlikteydik. Esmer, kıvrıcık saçlı olan...

Gecikmiş bir "Eee?" çıktı ağzından. Arkadaşı baştan alarak yeniden anlattı.

Şimdi de sözlerin devamını kaçırmıştı. Zihnindeki kayıttan bir kez daha dinledi.

Bu defa oradan kaçma hissiyle baktı kolundaki saate. Biraz önce kıyametler koparan yelkovan durmuştu. Hareket etmiyordu. Akrep varla yok arasındaydı.

Ekip arkadaşının sesi boşluğu dağıttı.

- Elden bir şey gelmiyor. Ne diyelim!

Yeniden saatine eğdi başını. Kadrandan içeriye girmek, oradan bir tünel açmak, kaçıp kaybolmak istiyordu. Ne kadar eğildiğini yelkovanın sesini du-

yunca fark etti. Demek ki saat durmamıştı. Biraz geri çekilerek baktı. İşliyor, büyük bir gürültü ile dağları öğütüyor, denizleri yarıyor, bulutları savuruyordu.

Bu defa kendisi söze girdi:

- Şunu baştan anlatsana. Nasıl oldu?

Anlatılanları, sakinliğinin büyük bir buz kütlesi gibi parça parça kırıldığı hissederek, o kırılmalara engel olamadan sonuna kadar dinledi.

Önceki gün birlikte çalıştıkları, bugün de birlikte çalışacakları arkadaşı... Masasının başındaymış... Her şey aniden olmuş... Ailesine haber verilmiş... Şimdi savcı bekleniyormuş...

Son cümleyi duyduğunda, yüksek bir apartmanın çatısının ucuna bir eliyle tutunmuş sallanırken buldu kendisini. Diğer elinde çantası vardı. Kal-dırım bakamayacağı kadar uzaktaydı. Gücünün kesilebileceği düşüncesini aklından kovmaya çalıştı. Şimdilik gücü yerindeydi, tutunuyordu.

Uzun koridora baktı. Herkes odasına sığınmış, kapısını kapatmıştı. Kapı-ların altlarından ışıklar sızıyordu. Sadece sondaki, esmer, kıvrıkcık saçlı arka-daşın odasının kapısı açıktı. Demek ki son çıkan kapıyı kapatmamıştı. Belki kapatmadığını hemen fark etmiş, ancak geri dönmek, odayı yeniden görmek istememiş, yürüyüşüne devam etmişti.

Koridor nefeslerin gürültüsü ile doluydu. Derin sessizlik içinde odalar-dakilerin nefes alıp verişini duyuluyordu.

Stüdyoya girdi. Sonuçta burası da bir odaydı. Mikrofonun yerini belli belirsiz yokladı. Alışkanlığın kaygısızlığıyla tekrar yaptı aynı hareketi. Kim-seyi rahatsız eden bir yanı yoktu nasıl olsa. Zaten kimse de yoktu. Kapısı içerden sıkı sıkıya kapatılmış bir odaydı. Dışardaki sesleri içeri almıyordu. Bir masa vardı ortada. Sözün gelişi bir, aslında iki, üç masa. Yan yana durmuşlar gibi, kafa kafaya vermişler gibi üç masa. Tepeden sarkıtılmış bir mikrofona. Bir değil, iki, iki değil... Üşenmeyip saydı. Üçtü. Hem dört olsa ne değişecekti? Hepsini, tek bir söz için değil miydi? Hepsini, henüz kurmadığı o sözü beklemiyorlar mıydı?

Kapıya baktı. Kapatmıştı. Yalnızlığından emindi artık. Sözünü bulmalı, kelimelerini sıraya dizmeli, noktayı virgülü yerine koymalı, cümleleri arka arkaya bağlamalıydı. Hepsinden önce sesinin tonunu normale ayarlamalıydı.

Önünde iki seçenek vardı: Ya odaya girmeden önce gördüklerini, duy-duklarını, öğrendiklerini anlatacaktı. Ya da bütün bunları hiç duymamış, hiç görmemiş gibi yapacaktı.

Sarkaç bir o uçta, bir bu uçtaydı. Uçlardan birinde yakalamalıydı. Salın-sın da kendince dursun, dengesini kendisi bulsun diye bekleyemezdi.

İlk niyeti, sözlerine son duyduklarından başlamakta. Kaçmamalıydı. Kaç-mak doğru olmazdı.

Birazdan iki odayı ayıran camın üstündeki kırmızı ışığın yanmasıyla duvarlar genişleyecek, genişleyen duvarlarda pencereler belirecek, pencerelerin kanatları iki yana ardına kadar açılacak, bir taraftan güneş doğarken, diğer taraftan batacak, bir yana deniz dalgaları vururken, bir yanda rüzgarın uğultusu birikecek, tavanın açık olduğunu o anda fark edecek, tavandan yıldızlar görünecek, görünmeleri yetmiyormuş gibi başından aşağıya dökülecek, uzak dağ başlarından kelebek sesleri gelecek, bir kelebek stüdyoya kadar gelecek, havada bir tur atacak, arka sokaklardan ayak sesleri duyulacak, sendeleyeni bir adam gelip oturduğu koltuğun arkılığına tutunacak, yakınlardaki okulun zili çalacak, zilin ardından gelen sevinçli çocuk çığlıklarından kapanış zili olduğu anlaşılacak...

Bütün bunlar öyle ani olacaktı ki; konuşmaya nasıl başladığını hatırlamayacak, kulaklarının çınlamasından kendi cümlelerini duymayacak, dudaklarının açılıp kapandığını hissedip konuşmaya devam edecekti.

“İyi akşamlar...” diyecekti. İlk cümle önemliydi. Hep öyle olmuştu. İlk cümle gelince arkası da gelmişti. Bu akşam da gelirdi: “...sesimin ulaştığı herkese iyi akşamlar.”

Herkese diyerek bitirmek yeterli mi? “...sesimin yankılandığı bütün dağlara, taşlara, şehirlere, sokaklara, caddelere, salonlara, balkonlara, oturma odalarına, iyi akşamlar.”

Mikrofonu yerleştirmek üzere bir hamle yapmak için yerinden kalkar gibi oldu. “Bu kaçınıcı?” diyerek vazgeçti. Koltuktaki yerini yokladı. Koltuğun kolundan gelen akortsuz sesteki rahatsız oldu. Kimildamadan durmalıydı.

“Sesimi duyan herkese iyi akşamlar...” Bir an bekledi. Sanki sesinin yankısını dinliyordu.

“Sesimin renginin bakır çalığı tonunda olmasına bakmayın. Biraz önce, ötelere seslenildi bize. Çok yakınımıza düştü o ses. İzin verirsiniz ve de frekansınızı değiştirmezseniz anlatacağım.”

Başlamıştı işte. Her zamanki gibi zamanında başlamıştı. Ne erken ne de geç. Geç kalacağım korkusu, bunu abartması ne kadar da yersizdi. Her şey ne kadar da ‘zamanında’ydi. Bütün geç kalmalar ne kadar da dahildi her zaman ‘zamanında’ olanlara.

Akrepten, yelkovan, kuşlardan, tabiat, açık denizlerden, dalgaların üstünde tahtaları durmaksızın gıcırtilar çıkartarak sallanan teknelerden, kıyıya ulaşan dalgalar, söz açtı. Konuştuğu konuşuyordu.

Kumanda odasından dinleyici isteklerinin biriktiğine, müziğe geçmesi-ne dair işaretler peş peşe gelmeye başladı. Müziğe geçmeliydi. Önündeki listeden bir uzun hava seçip anons etti. Türkü hafiften duyuluyordu. Türkünün sözü gelinceye kadar da konuşmaya devam etti. Gözlerini yumdu. Türküye

eşlik etti. Gözlerini hiç açmadı. Uzun havanın bıraktığı yerden yine sözü aldı. Sessizlik olmasına izin vermedi. Hızlı hızlı ilmekler ata ata ilerletti sözlerini.

Hiç susmadı. Susarsa deprem olacağından, yangın çıkacağından korkarak devam etti.

Keşke anlattıklarını kendisi de dinleyebilseydi. Ne konuştuğunu duymayı çok isterdi. Acaba dedikleri anlaşılıyor muydu? Çok merak ediyordu. Birbiriyle irtibatlı sözler miydi?

Kırmızı ışığın hemen altındaki saate baktı. Ne kadar da hızlı geçmişti bir saat. Haberlere bağlantı cümleleriyle programının ilk yarısını bitirdi. Sırtını koltuğun arkasına yasladı. Kulaklığını çıkardı. Şimdi mola zamanıydı. Haber merkezine bağlanıldığından emin olmak için kısa bir süre haberlere kulak verdi. Tamamdı. Bağlanılmıştı.

Koridora çıktı. Uzun koridor boştu. Bütün kapılar yine kapalıydı. Ama kapıların altlarından ışıklar sızmıyordu artık. Ani bir yorgunluk çöktü üzerine. Ancak, kenara çekileyim, şu koltuğa kıvrılayım, şurada biraz uyuyayım hissi yoktu. Yorgunluk âdeta bir koku olarak sinmişti üzerine.

Koridor başındaydı ve o uzun ince aralık onu bekliyordu. Sanki tek sahneden ibaret bir film çekiliyordu, filmin tek oyuncusu kendisiydi de şimdi koridoru yürümesi gerekiyordu. Film koridorun başında başlayacak sonunda sona erecekti. Yeniden uzun uzun baktı. Mola kullanmak istemediğine karar verdi. Stüdyoya geri döndü.

Birazdan programın ikinci bölümü başlayacaktı. Sözü nerede bıraktığı hatırlamıyordu. Hatırlasa kaldığı yerden devam edebilirdi. Üstelik bütün sözlerini ilk yarıda bitirmiş gibiydi.

Kendini yokladı. Tek istediği çıkıp gitmekti. Koridorda yürüyemediğini yolu, dışarda yürüyebilirdi. Önüne duvar çıkmayabilir, yanından kapı açılabilir, ses duymayabilirdi. Yürüyebilse tamamdı. Burada oturmaya devam ederse, birazdan programın ikinci yarısı başlayacak, yeniden “iyi akşamlar” dilemesi gerekecekti.

Diyecekti de arkasını nasıl getirecekti? “Koridorun sonundan apaçık haberler getirdim size.” diyebilecek miydi? “Sözü bu akşamın konuğuna veriyorum.” diyebilecek miydi? “Konuşumuzun fısıldadıklarını size yüksek sesle aktarayım.” diyebilecek miydi?

Haberlerin sonuna gelindiğini anlayabiliyordu. Küçük haberlere sıra gelmişti. İki cümle hatta tek cümle ile bitirilen haberlere. Akaryakıt zammını haber veriyordu spiker arkadaşı.

“Zamlı satışlara bu gece yarısından itibaren başlanacak”.

Arabasına ne zaman yakıt aldığına hatırlamaya çalıştı. Kaç gün önceydi? Son birkaç gün içinde almış olsaydı unutmazdı. Geçen hafta olabilir mi? İşte

giderken mi? Gelirken mi? Kendini zorlamaktan vazgeçti. “Amaan boş ver.” dedi, “Ben ne zaman dolu depo ile yakalandım ki benzin zammına! Nerde bende o şans!

Kırmızı ışığın yanmasıyla kendisine geldi. Yayın başlamıştı. Söz gerekiyordu. Hem de hemen.

“İyi akşamlar sevgili dinleyiciler. Sesimin ulaştığı herkese yeniden merhaba.”

Buraya kadar zaten ezberdi. Değişmezdi. Bazen telefon ettiği bir arkadaşına da iyi akşamlar dedikten sonrasını sözlerini aynen böyle tamamlıyordu da gülüyorlardı. Asıl söz bundan sonra başlayacaktı.

Teknik masadaki arkadaşı ile işaretleştiler. Mikrofonunun kapatılmasını istedi. Fondaki müzik yükseldi. Şimdi yayında sadece müzik vardı. Büyük bir orkestranın yaylıları birbirleriyle yarış ediyorlardı. Fena da değildi. Ne çok ritmikti ne insanın içini ezecek türdendi. Ayarındaydı. Molası çok uzun olmazdı. Lambanın kırmızı ışığı yeniden yandı. Artık mikrofonu açtı... Kırmızı ışık çok mu parlaktı bu akşam?

...

Tam o sırada radyosunu yeni açtı bir dinleyici. Balkondaki koltuğa kıvrılarak oturmuş uzaklara dalmıştı. Bir an kendine gelip radyoya uzanmıştı. Sinyali kaçırsa da aradığı frekansı bulduğundan emindi.

Program sunucusu sözlerine başladı:

“Siz siz olun sevgili dinleyiciler, arabanızın deposunun boşalmasını beklemeyin. Zamanında harekete geçin. İbre çeyreği gösterdiğinde deponuzu doldurun ki zam haberini duyduğunuzda üzülmeyin.”

Çok yakından duymuştu ve sanki tam da bunu duymak istiyordu. “Ne kadar da doğru söylüyor!” dedi “zamanında”.

MUHAMMET ERDEVİR

Sayıllara Yaslanan

Daha iyi bir hikâye mümkün.

Gövdesinden yeşerir bazı ağaçlar, baharda hava yeterince soğuk ve yağışlıysa bedenlerinin kuru kabuklarından açık yeşil filizler baş verir. Bak, bu güzel bir hikâyedir. Tabii sonunu bilmiyorsan.

İki bakıcısı var yaşlı adamın. Yanında dönüşümlü kalıyorlar. Melahat ve Ayşe. Ellili yaşlarda, yorgun kadınlar. Elllerinde örgüleri, şikâyet etmeden bekliyorlar refakatçi koltuğunda. Adamın hikâyesini onlardan dinliyorum. Ailesinden hiç kimsenin onunla ilgilenmediğini, aslında varlıklı biri olduğunu ve parasıyla kendine iki bakıcı tuttuğunu... Bakıcılar geceleri yanında dönüşümlü kalırlarmış. Neredeyse on beş yıldır böyleymiş bu. Hastamız yapayalnız bir ömür sürmesine rağmen yalnız olmaktan korkarmış. Bir gece normal bir şekilde girmiş yatağına, sabahına kalkamamış. Felç geçirmiş. Ayşe Hanım çok daha açık konuştu: Yalnız olmaktan değil doktor bey, yalnız ölmekten Allah göstermesin. Korkusu yalnız ölmektir. Kim ister ki yalnız ölmeyi? Korkuyordu ama kaçış yok ki bundan. İşte görüyorsunuz halini. Bir oğlu varmış aslında, yıllardır görüşmediği. Ama hiç gelip gitmez, biz de ne yaptırırsak ulaşamadık.

Haklıydı. İnsan yalnız yaşayabilir belki ama ölerken yalnız olmak istemezdi.

Bana bir hikâye anlat. Üşüyorum sürekli. Şehrin etrafında kar bulutları dolaşiyor. Ama bu yıl inatçı çıktı kar, yağmak bilmiyor. Hava soğuk. Temizlikçilerden Ali doktor odasını havalandırırken bir kar yağsa çözülecek, diyor. Kar bir yağsa hava çözülecek. Hem kışın bitmesine ne kaldı ki? Bu bir hikâye değil ama mart ayazı. Üşüyor olmaktan kime ne? İnsanlar böyle detaylarla ilgilenmez. Şu an tek sıkıntım üşümek ve aklımdan bir türlü çıkmıyor bu. Rahat batıyordur! İşe gelip giderken iliklerime kadar üşüyorum. Benim hikâyem üşümek, hastaneye gelmek ve eve dönmekten ibaret. Daha iyi bir insan olmak da mümkün ama hep aynı şeyleri düşünüp duruyorsun. İnsani gelişmişlik endeksin memleket vasatının bile

altında oysa. Diğerlerinden daha üstün bir insan değilsin. Buna rağmen insanlık konusunda gördüğün herkese dudak büküyorsun. Hastaları, hasta yakınlarını, doktorları, hemşireleri, hasta bakıcıları yargılayıp duruyorsun. Kibir ve ikiyüzlülüğün en adi şekli bu. İyi biliyorsun. Buna rağmen...

Tinn... Tinn... Tın tın da tın tın...

Hastanedeyim. Dışarıda ıslık çalıyor gölgeler. Melahat Hanım refakatçi koltuğuna oturmuş televizyondan bir yarışma programını izliyor. Bugün bakıcılık sırası onda demek ki. Hastanın yaşı 92, üç gün önce inme inmiş. Ne kadar güzel ve ne kadar dehşet verici bir söz: Meflûç. Bu yaşta atlatamaz bu darbeyi diyorum kendi kendime. Dışarıda rüzgâr, içeride makine sesleri. Sadece gözlerde kısıtlı hareket. Sağ göz kapağında seğirme. Garip. Göz kırpar gibi. Gözde sürekli yaşarma. Ağlar gibi ama belki ağlamak denemez buna. Aksini düşünmek korkunç. Rüyalarda ağlamak, gözyaşı dökmek, felçli bir beden içinde. Ölüm ne güzel şey, ölüm ne güzel şey, güzel şey. Makine sesi: Düzenli "dıt"lar sonsuz sayıda. Oğlundan bir haber var mı diyorum Melahat Hanım'a. Uzaktan bir akrabasına ulaştıklarını, oğluna haber verebildiklerini söylüyor. Gelip gelmeyeceği meçhul. Meflûç adamın meçhul oğlu. Acımasız bir kelime oyunu.

İnsan büyük bir belirsizlik içinde yaşıyor. Sonra yaşam bir noktada tıkanıyor ve makinelere bel bağlıyoruz. Bedenimizdeki donanımın yetmediği yerde kendi belirsizliğimizden cihazların kesinliğine sığınıyoruz. Hastamız sedyede getiriliyor, yüzündeki çizgilerden hayli yaşlı olduğu anlaşılıyor. Aslında belli de olmaz, insan cildi bazen altmışlarında salar kendini, kırış kırış olur. Dosyasından yaşına bakmalı. Sayılar yanılmaz! Önce ölçümler: Nabız, tansiyon, tahliller... Göz kararı durumunu söyleyebilirim aslında. Yine de sözcüklere dökmem kanaatimi. Sözcükler güvenilmez çünkü. İyiyle kötünün arasındaki uçurum öylesine derin ki... Oysa sayılar arasında kesin ve aşılmaz değerler var. Bunların ortalama olduğunu biliriz ve ortalamalar iyidir. Ortalamalar bize inanacak bir referans noktası verir. Milyonlarca insanın ortalamasını alıp bir kişinin hayatına dair söz söyleyecek bir dayanak noktası yaparız. Kalp bir kas yığınidir ve belli bir ritimde titrer. O kas yığınının alır, uygun bir cihaza bağlar ve saymaya başlarız. Dakikada altmıştan azsa düşük, seksen civarındaysa iyi, yüzden fazlaysa yüksektir. Düşüğü, yükseği, normal sayılar belirler. İnsan, ruhu ve duygularıyla göz kararı yaşar ama ilk arızada sayılara bel bağlarız. Ortalamalara göre karar veririz, kesinliktir bu. Milyonların referans olduğu bir kesinlik.

Birkaç gün sonra hastanın oğlu geldi. Başta iletişim kuramadık. Küçük bir not defteri çıkarıp yazdı durumunu: Hem sağır hem dilsiz. Okuma yazması var çok şükür ki. Bu şekilde durumu anlatabileceğiz. Babasını sordu yazarak. Koridordaki bekleme koltuklarına götürüp oturttum. O adama babasının

durumunun kritik olduğunu söylemeliyim. Hasta yakınlarına kötü haberi vermenin usulünü erkânını öğretmezler okulda. Hasta psikolojisiyle ilgili kitaplar genelde çöptür. Bunu tecrübeliler anlatır. Deneyimleyerek öğrenir insan. Her deneyim gibi iyisi de kötüsü de vardır. Teselli etme ve kendini olası saldırılardan koruma becerisini yaşaya yaşaya kazanırsın.

Küçük not defterini elime aldım. Okunaklı bir şekilde babasının sağlıklıyla ilgili konuları tek tek yazdım. Her şey olabilir ama durumunun ciddi olduğunu bilin dedim. Ağlamasını, şaşırmasını rahatsız olmasını bekliyordum. Hep böyle olur. İnsanlar, yakınlarının yaşı ve sağlık durumu ne olursa olsun belirsiz bir süre daha yaşamasını isterler. Hayatın sonsuza kadar sürmesini umarlar. Bunun olmayacağını bile bile ölümü ortadan kaldırmaya çalışırlar. Yaşama arzusu, bilinmezlik korkusu, bazen maddi çıkar... Herkesin gerekçesi farklıdır. Ama kimse ölümle yüzleşmek istemez.

Sağır ve dilsiz adam, bir heykel kadar ifadesiz bir biçimde durdu öyle. Derin derin nefes aldı. Deftere “İlginize teşekkür ederim, ona gerektiği kadar baktığınızı biliyorum. Kaçınılmaz bir son bu. Her şeyi karşılamaya hazırım.” diye yazdı. Bir romancının kaleminden çıkmış kadar net, duygusuz, sakın cümleler. Neredeyse sahte. Ertesi gün babasının yoğun bakıma alınmamasını istediğini yazdı. Bunu yapabilir miydim? “Bu yaşta, son nefesinde makinelere bağlanmasını istemiyorum. Eziyet çeksin istemiyorum. Kötü insanlar bile rahat bir ölümü hak ederler.” diyordu. Makinelere mi güvenmiyor, sayılardan mı şüphe ediyordu? Belki birkaç hafta, belki de birkaç ay uzatabilirdik hastanın ömrünü makinelerin zoruyla. “Hayır, onun hayatına müdahale etmek istemiyorum. İnsan yaşadığının ayırında olmadıktan sonra buna yaşamak denebilir mi?” Bu tavrı anlasam da oldukça acımasız buldum. Babasından ısrarla “o” diye bahsettiğini böylece fark ettim. Baba değil, o. “O”nun çocuğu, “o”nun evladı, “o”nun yakını. “Yasal olarak görevimi yapmam lazım ama sizi anlıyorum sanırım. Belki de yaşını ve sağlık durumunu göz önünde bulundurunca yapılacak en makul şey bu olur.” diye yazdım küçük not defterine. Fakat içime bir kurt düştü, ya yarın öbür gün bu yazdıklarım aleyhimde kullanılırsa? Benden para sızdırmaya falan çalışırsa ne olacaktı? Tedirginliğimi hissetmiş gibi, benim cümlelerimin tam altına “Tüm sorumluluk tek çocuğu olarak bende, merak etmeyin.” diye yazdı. Bilinci kapalı ve muhtemelen asla kapanmayacak bir hastaydı o. Üstelik yaşı da hayli ilerlemişti. Peki, bunlar onun tedavisine bu şekilde müdahale etmek için yeterli gerekçeler miydi? Bazen doğru kararlar doğru gibi görünmeyen şeyleri tercih ederek veriliyordu. Farkındaydım.

Yaşlı adama tek kişilik bir oda ayarladım serviste. Yirmi üç yaşında ölen bir kızın hemen ardından yerleştirildi odaya. Oğlu refakatçiydi güya ama

odada pek durmuyordu. Koridordaki bekleme sıralarında geçiriyordu zamanını. Adama hâlâ bakıcıları refakatçilik ediyordu. Arada sırada babasının odasına girince de fenalaşıyordu zaten. Başı dönüyor, duvara tutunarak kendini zar zor koridora atıyordu. Yardım etmek istediğimizde de kabul etmiyordu. Birkaç gün sonra da odadan çıkar çıkmaz bayıldı. Buna rağmen her gün bir kez bile olsa babasının odasına girmek istiyordu. Onu uyardım, belli ki babasını görmek kendisine yaramıyordu. Arkadaşlarıma yönlendirebileceğimi söyledim. Psikiyatriye gitmeyi kabul etmedi. Nörolojik muayeneyi reddetti. Her defasında iyiyim ben diyordu. Babasının yanından ne zaman çıksa düşüp bayılmasına hemşireler alışı, ben alışamadım. “Canı çok yanıyor mu?” diye sorması da bu bayımlardan sonrasına rastlar. İlk defa o zaman babam diyemediği o yaşlı adamın halini kaygı etmeye başladığını anladım. Birçok şey yazdım içini rahatlatmak için: Felçli olduğunu, canının yanmasının mümkün olmadığını, felçten dolayı sürekli uyuduğunu anlattım uzun uzun. İnaniyor mu, inaniyor muyum?

İçin için yanıyor adam. Babam diyemiyor konuşamadığı için ama anlaşılıyor yüzündeki ifadeden. Bazen damarlar, kaslar, insanın cildi ve bakışları sözcüklerden daha fazlasına muktedirdir. Ağlamamak için dişlerini sıkıyor ve boğazından bir hırıltıyla dökülüyor sesler boşluğa. Ona yoğun bakımı öneriyorum, yoğun bakıma alınırsa uyanmasa bile bir süre daha yaşayabileceğini... “Hayır!” diyor, babasının makinelerin insafına terk etmeyecek. “Herkes huzurlu bir ölümü hak eder.”

Kâğıtları at gitsin. Sana doğru esip dursun rüzgâr ve hiç durmadan eserek boşaltsın üstüne bütün hiddetini ama sen asla bunun sebebini anlamayarak ona karşı yürümeye çalışırken pek çok şey... Boş ver. Köye dönüp babamın evine komşu bir ev yapsam; dört kuzu, bir inek alsam kendime. Beş de tavuk. Şöyle iki dönümcük bir bahçe ayırsam etrafını çevirip. Babamın yanına dönüp kendimi ondan çitlerle, duvarlarla ayırmak istediğimi fark edince utanıyorum. Yüzüm kızarıyor hatta hissediyorum. Sınırlı hayaller zamanımı alıyor benden. Sayılar ve kesinliklerle kuşatıyorum hayal gücümün sınırlarını. Olmayacak. Bayılmak üzere olan evlat boğazını işaret ediyor, yaka düğmesini gevşetmeye çalışıyor takatinin son kırıntısıyla. Yapamıyor, parmakları titriyor, elleri birbirine dolaşıyor adeta. Kızarıyor, nefesi kesiliyor ve yığılıp kalıyor öylece. Hemşire!

Yaşlı ve tükenmiş hastam Melahat Hanım'ın yanında kaldığı bir gece vermiş son nefesini. Oğlu dışarıda bekliyormuş yine. Uygun bir yere çağırılmış nöbetçi arkadaş, adamın elindeki not defterine mümkün olduğunca okunaklı bir yazıyla babasının vefat haberini yazmış. “Yoğun bakıma alsak birkaç gün daha fazla sürdürebilirdi yaşamını ama bunu siz istediniz.” diye özellikle belirtmiş.

Arkadaşım hastaları bana devrederken bir an durdu ve gözlerimin içine bakıp “Yahu, konuşarak söylemek bile yeterince zorken böylesi çok ama çok ağır geldi. Niye bilmiyorum ama bu hastayla onun işitemeyen ve konuşamayan oğlu arasındaki soğukluk beni çok sarstı.” dedi. Nasıldı dedim, sen haberi verdiğinde nasıl karşıladı? “Hiç, teşekkür ederim yazdı sadece not defterine. Bu kadar.”

Akşama doğru hastaları nöbetçi arkadaşına teslim ederken hemşirelerden biri kar yağacağı müjdesini verdi sevine sevine. Aylardır beklenen ama bir türlü yağmayan kar nihayet bugün yağacak. Televizyonlar İstanbulluları kar yağışına hazırlıksız yakalanmamaları için uyarıyor. İyi ki arabayla gelmemişim diye düşündüm. Küçük bir zafer! Toparlandım. Bazı dosyaları yanıma almam gerekiyordu evde çalışabilmek için. Birkaç poşet çanta ayarladı kızlardan biri. İki elimde de çantalarla dışarı çıktığımda kar inceden atmaya başlamıştı. Arkamdan Ali geldi koşa koşa.

“Hocam, o refakatçi adam not defterini koridora düşürmüş. Ne yapalım?”

O not defterinde son birkaç haftaya dair ne çok şey vardı! At gitsin mi deseydim yoksa yanıma mı alsaydım? Bir anlık kararsızlıktan sonra çantaya koyuvermesini söyledim, ellerim doluydu.

Ellerimde çantalar, not defterini ve babasından yıllarca kopuk bir adamın son birkaç haftalık sözlerini yanıma almanın garip hisleriyle yürümeye başladım. İnce ince yağmasına rağmen kar hemen tutmuştu. Kaymamak için kollarımı iki yana açmış, küçük adımlarla ilerliyordum. Sokak lambalarının ışık huzmeleri içinden parlak iplikçikler süzülüyordu yere doğru. Geç gelen misafiri layıkıyla karşılamak için kulaklığımı kulağıma takıp uygun bir şarkı açtım kendime.

Fotokopiyle çoğaltılmış o küçük, buruşuk, siyah beyaz fotoğrafı göğsüne iğnele bu genç yaşında. İğne elbette sol yana, tüm baslı bıçaklarla aynı noktaya saplanmalı ve insan “Ah!” demeli. Ah, iğnelendim sol yanımdan ve hiç... Tabii ki inlemeler, iğnelemeler, hep ah çekmeler cüzzam adasına sürgün edilenler gibi. Ah çekenlerin en meşhurundan, Ahlar Ustası’ndan el alarak yürümek acılar içinde acıya açılığına. İğne batacak, can yanacak, ah edeceksin ve hikâye... Doğru sözcükleri araya araya kendini kaybeden bir Don Kişot’sun sen. Sanço, atımı getir! Mızrağım nerede?

RECEP SEYHAN

Gözlerinde Çivi Yoktu Senin

Saf tutmuş erkekleri yarararak hışımla cemaatin önündeki sala doğru ilerledi kadın. Sonra aynı hışımla salın üzerindeki örtüyü de peşkirleri de sıyırıp aldı. Nesine yetmiyor çul diye ünledi o sırada. Oradaki herkes işitmişti bu sözü. Sonra, yedeğinde getirdiği çulları kefenin üzerine fırlatıp attı ve kadınlar tarafına doğru hızla uzaklaştı oradan.

Bu kısmın yazılıp yazılmadığını denetledi anlatıcı. Emin olduktan sonra bu kaydı kendisine ulaştıran ilk anlatıcının notlarına baktı.

*

İki yaş büyüktü babamdan. Kalabalık bir aileydik ve evde halamın üzerinde herkesin tasarruf hakkı vardı. Hatta çocuklar bile buyurgan bir üslupla hitap edebilirlerdi ona. Gülfü derlerdi: Kız Gülfü, babam seni çağırıyor. Gülfü, bana bir yumurta versene folluktan. Kendisine bir soru yöneltilmedikçe kimseyle konuşmazdı. Bir soruya cevap vermek zorunda kalırsa sözlerini belirsiz bir yere gönderir gibi sarf ederdi ve gözlerini kaçırırdı muhatabından. Kendisiyle az çok iletişimi olan tek birey babamdı ve o da yıllar sonra bile eskiden devreden bir alışkanlıkla onunla konuşurken bir boşluğa bakardı.

Hep bir iş üzerinde olurdu. Zamanının çoğu ev ve çevresinde geçerdi. Onu köy içinde bir yere giderken kimse görmemişti. Evin önemli işleri onun eline bakardı. Tarlaya götürülmezdi bu yüzden. Boş zamanlarında elinde bir keten bezi veya beyaz bir hasa olurdu. Elişi sırasında sözleri tam anlaşılmayan ezgili -ağıt mı türkü mü- bir şeyler söylerdi. Bir ninniltiydi sadece duyulan. Kuş desenleri yapardı. Hüthüt bunlar derdi işlediği kuşlara. Elindeki desen ortaya çıktıktan sonra onlarla konuşurdu. Sonra bana çorap veya kazak gibi şeyler örerti. İki takım büyük çorap örmüştü. Bu senin, dediğinde şaşırmıştım; çünkü ayağımdan büyüktü çoraplar. Askerlik çorapların bunlar. Giderken vermek üzere saklayacağım, demişti. Sonra ön cephesinde ay desenli olan bir kazak göstermiş ve bu da o zamana demişti. Ardından hüthüt kuşu desenli bir peşkir çıkarmıştı. Bu da senin demişti. Bu eşyalar, yıllar son-

ra, birliğime katılmak üzere Erzurum hattına yaya çıktığım o çetin yolculukta sırt çantamdaydı.

Beni yanından hiç ayırmazdı. Yaz geceleri evin terasındaki çardağa se-rerdi yer yataklarını. Gecenin bir vaktinde kalkar teheccüt namazına dururdu. Loğ taşı ile dümdüz edilmiş zeminde ay ışığında secdede görürdüm onu. Secdelerde uzun kalırdı. Gözyaşları içinde mırıldanırdı. Çok sonra anlayacak-tım ki o mırıltılar bir tövbeydi. Allah ile konuşurdu saatlerce. Sonra yıldızlar kayar, uzak dağların arkasına düşerdi.

O gecelerden birinde, az daha büyü de sana anlatacaklarım var demişti bana. Sonra anlatmayı beklediği o zaman gelip çatmış olmalı ki evde kimse-nin olmadığı bir gün bana içini boşalttı:

“Yok sayıldım bu evde yıllarca. Kimse beni gözlerime bakarak muha-tap almadı. Babam hayattayken çok daha zorlu günler geçirmiştim. Benim-le yıllarca tek kelime konuşmadı babam. Sadece babam değil, annem de ağabeylerim de kardeşlerim de yengelerim de... Kardeşlerim içinde sadece baban ile az çok bir iletişimim vardı. O da duygularını hiç söylemedi bana. Sakin bir tabiatı vardı Nam-ı diğer Cücen Ali'nin. O da benim gibi konuşma-yı pek sevmezdi. Belki de bu yüzden onun yanında kendimi daha güvende hissederdim. Hakkımda ne düşündüğünü hiçbir zaman öğrenemedim; ama beni kolladığının farkındaydım. En azından gözleri ile ezmiyordu, laf sok-muyordu, bir yerlerde işler ters gittiğinde bedelini bana ödetmiyordu. Oysa babamın, kardeşlerimin, ağabeylerimin hatta amcalarımın yanında günler bir hafta gibi geçerdi. Sözlerin ve bakışların boşlukta çarpıştığı demler ya-şanırdı bazen. O sırada, nasıl oluyor ve nereden geliyorsa kelimeler önüne geleni tırpan gibi biçerdi. Bu, hışmın üzerime karağu gibi çökmesinin bir an meselesi olduğunun da işaretiydi. İşte tam da bu demlerde baban kimseye sezdirmeden sessizce bir el işareti yapardı bana. Çık, dış çardağa geç haydi dediğini anlar, o varvaradan uzaklaşırdım.

Yakın zamanlarda bu dünyadan giden anneme “Anne” demek isterdim; başım ağrıyor anne, boğuluyorum, çekemiyorum; fakat o da babama katı-larak umut ettiğim o tek kapıyı da kapatmıştı. Babam ve annemi diğerleri de izledi: Yengelerim bile yüzüme bakmazdı. Hele büyük ağabeyimin karısı Zöhre Yengem? Beni takip ettiği hissine kapılırdım. Ummadığım yerlerde karşıma çıkardı ansızın. Varlığını çevremdekilerin gözlerinin kısılcasında hissederdim. Sözleri de bakışları da bir çivi-ydi sanki etrafımdaki insanla-rın. Bakışların gönderdiği çiviler sadece kalbime değil ruhuma da batıyordu. Gerçekte, bana tam olarak açılmış hiçbir pencere yoktu. Hakkını yemeyeyim baban öyle yapmadı. İtmiyordu belki beni; ama bana kalbinin yollarını da açamıyordu. Diğerlerinden mi çekiniyordu bilmiyorum; ama ikinci şahısla-

rın yanında göğsünü gere gere adımı anamıyordu işte. Gidenler gidince de değişen olmadı. Demek ki dedim içten içe, o da beni kabul etmiyor. Yine de suçlamıyorum onu. Daha fazlasına gücü yetmiyordu belki de. Bir engereğin kuyruğunda ya da derin boşluğa sarkmış bir dalın ucunda ne kadar yaşayabilir insan? Geceler aylar gibiydi, sonra haftalar oldu, sonra gelmeyen sabahlar... Yastıkları ıslattım gözyaşlarımla, sabaha kadar yorganları dişledim. Evde kimse olmadığı zaman höyküre höyküre ağladığım zamanlar oldu. Sonra organlarla, kolanlarla boğuştum. Yapamadım.

Sen olmasaydın o evde daha fazla yaşayamazdım. İnsanların içindeki çığlıkları damıttığını düşündüğüm coşkun akan derelere, hüznleri yapıklarında eleyerek sallanan ağaçlara, kışları folluktaki tavuklara, ahırdaki danalara, işlediğim kaneviçelere, ördüğüm çoraplara, dokuduğum kilimlere döküyordum içimi. İtiraz etmeden dinliyorlardı beni. Bilmiyorlardı ki ruhumdaki kirleri. Annen hummadan vefat ettiğinde Altı yaşındaydın. Zamanları bir gergef gibi dokuyacağım, günlerin güne benzeyeceği bir fırsat doğmuştu: Seninle geçecekti artık zamanlarım. Benden başka sana bakabilecek biri de yoktu zaten. Annen gidince sen mi bana sığındın, yoksa ben mi sana sığındım bilmiyorum; nefes olmuştun bana. Artık bu evde benim de kullanabileceğim bir pencere vardı. Tek taraflı konuşmalarımız ta sen beşikteyken başlamıştı. Önceleri ahırda danalara, pineklikteki tavuklara, evin kedisine; sen gelince kimselere söyleyemediklerimi, gizli odalarda bu kez sana anlatıyordum. Anlamasan da dinliyordun beni.

Kaneviçeler ve çoraplar gibi çocuk saflığının da ruhumdaki kirleri gör-miyordu.

Sonra işte büyüdün. Elimde büyüdün. Sen evde olmadığın zaman içim daralırdı, bir yerlere sığmaz olurdum. Yanına geldiğim zaman yüzün kuşlanırdı, kanatlanırdım seninle. Gülmeyi de konuşmayı da hatta ismimi de unutmuştum. Seninle bir ismim olduğunu hatırlamıştım. Kimse ismimi telaffuz etmezdi. Bir adım yoktu benim bu evde. Köyde adımı bilen yoktu bu yüzden. Şimdiki nesil zaten bilmez. Çotanak Osman'ın Gülfü'dür adım. Evdekilerin yanında "sönge" idi adım, en çok bu, şu, o. En hafifi de "kız" idi. Kız hitabının beni 'sönge'likten kurtaracağını düşünürdüm. Biri dışardan geldiğinde hayvanın veya kağının yükünün boşaltılması için bir ele ihtiyaç olurdu. Gelen her kim ise "Kızz!" diye seslenirdi yukarıya. O buyurgan ses beni, en imkânsız hallerimde bile yerimden çıkarıp getirirdi karşısına. Bazen o ses, birkaç metre ötesinde de olsam talimatını gıyabımda verirdi: Harmana gel kız peşimden. Dışarıdan gelen birinin sesini duyardım:

Malları suladı mı o Sönge?

Ona söyleyin, ahırın kemresini atsın.

Şuna söyleyin avludaki odunları yerine dizzin!

Nere gitti o?

Buna ne oldu yine, nesi var?

Kırk yıl böyle geçti.

Sen geldin; seninle dağların etekleri yeşerdi, kuşların seslerini işittim. Seninle baş başa kaldığımda göğüs tahtamın genişlediğini hissederdim, varlığımın farkına varırdım. Bu bile yeterdi bana. Niye yetmesin ki! Gözlerimi kaçırmadığım bir başka göz vardı karşımda. Hiçbir yere sığmayan gözlerim bir çocuğun gözlerinde kendine yer bulmuştu. Çocuk da olsa bir insan gözlerime bakarak beni dinleyecekti. Gözlerimin ta içine bakardın. Gözlerinde çivi yoktu senin. Dahası ben de doya doya bakabiliyordum sana. İçime akan gözyaşlarım senin yanında hür olarak dışarı çıkabiliyor, onlar da nefes alabiliyorlardı artık.

Ben öyle işleri nereden bilecektim? Her şey o Hayfa şıfırtısının başının altından çıkmıştı. Beni ayartmakla kalmamış Kuru Karı'nın oğlunu da bana doğru bir yolculuğa çıkarmayı başarmıştı. Daha on altı yaşındaydım. Toydum, hayatı da insanları da tanıımıyordum. Soğuk kış günlerinde kuşların nerelerde yaşadıklarını, baharın nereden çıkıp geldiklerini; rüzgârın ne yönden nasıl eseceğini, yolumda hangi kuyuların bulunduğunu, karşıma çıkan hendekleri nasıl atlayacağımı, gözlerimi nerede nasıl kullanacağımı, ayaklarımın yönünü, sözlerin içinde sakladıklarını bilmiyordum, bilmiyordum...

Şeytanın bir insanın bakışlarına yuvalanıp oradan etrafı yönetebileceği dünya yıkılsa aklıma gelmezdi. Gözleri birini baştan çıkarmak için yaratılmış gibiydi Hayfa'nın. Göz bebekleri yuvasında fıldır fıldır dönerdi. Şam cini kız bu diyordu Düriye Hala. Yel yeperek bir kadındı, delimsirekti biraz. Böyleleri saf yürekli de olur; ama o öyle değildi, şeytanın gör dediği yeri görürdü. Keyif alırdı bize gelmekten. Dedikoduyu çok severdi. Bazen akşamları tütün dizmeye gelirdi. İmece usulüyle yapılan işlerin değişmez konuydu: Mevsiminde tarhana bularken, pekmez kaynatırken yahut el değirmeninde bulgur çekerken, yengelerimden biri kilim dokurken başköşede yerini alırdı. O herif (adını anmak istemiyorum, Kuru'nun oğlu işte), her gün evdeydi. Evden biri gibiydi. Tarla mı sulanacak, sap mı çekilecek, düven işleri mi var, gelip çıkardı. Ben yaparım Osman Emmi derdi babama. Babama göre bu işlerin omuzlanmasıydı iyilik. Kuru Kadın'ın oğlu "çok iyi" bir adamdı bu yüzden.

Bana göre -rahmetli diyeyim yine- babamla Hayfa arasında benzeşen noktalar vardı. Babam da iven ve yeperek bir adamdı. Sabrı azdı, başlanan bir işin çabucak sonuçlanmasını isterdi. Bu yüzden kırıp dökerdi bizi. Konuşmayı çok severdi Hayfa gibi. Ben konuşayım herkes beni dinlesin der gibiydi; fakat o konuşkan adam 40 yıl benimle tek kelime konuşmadı. Hayfa şıfırtısı

da dişine uygun bir meseleyi anlatırken babam gibi bir elini boşlukta tutardı bir süre. Bu erkeksi huyundan cinim kadar hoşlanmazdım. Kadın kısmı böyle mi yaparmış!

Birinin gözlerimin farkına varması hoşuma gitmişti. İlk kez biri bana güzel baktığımı söylüyordu. Sağ avurdumun üstündeki benin bana çok yakıştığını da duymamıştım kimseden. Bakışlarımın bir insanın içini titretebileceği ise aklımdan bile geçmezdi. Ben nereden bilirdim ki bunları?

Hayfa şeytanı, o yaşın başımda estirdiği kavak yellerinin kıpraştırdığı halleri gözlemlemiş olmalı; ondan bana, benden ona haber iletirdi. Bize gelmediği gün onun nerede olduğunu bilirdim. Evdekiler çoklukla tarladaydı. Mısır biçme zamanıydı. İş zamanıydı ve köy içi ıpıssızdı. Yanımda sadece Hayfa vardı. O gelince Hayfa şeytanı bir mazeret uydurup gitti. Meğer anlaşmalıymış bunlar.

O gün olan oldu.

Alıp başımı gitmeyi çok düşündüm.

Nereye gidecektim? Kim kabul ederdi beni böyle?

Evlenemedim. Bir yuva kuramadım.

Altmış yaşıma dayandım.

Aradan 45 yıl geçti hâlâ dinmedi ağırlarım hâlâ...

Bunları sana anlatıyorum ki bir gün sen de bana “şu” demeyesin.

*

Yaklaşık seksen yıl sonra Gülfidan'ın neslinden biri hikâyeciyi uyardı.

Ailemizin lekesidir, sakın o hikâyeyi yazma, dedi.

AYTAÇ ÖREN

Turgut'un Hikâyesi

Fotoğrafın içinde üç çocuk, iki yetişkin. En küçük çocuk benim. Sol üstümde babam, sağ üstümde annem. Hatırlamıyorum çekildiği günü. Yattığımız odada asılıydı hep. Sabah uyanınca duvarda bize bakan bu gözlerle uyanırdık. Gözlerini hiç kırpmayan o bakışlarla. Gece yatarken ışığı söndürdüğümüzde yine bize bakarlardı. Bir aile bakışı. Gece ile bakışlar kaybolur ve biz çocuklar gecenin içinde içine girdiğimiz uykuda nerelere gitmezdik ki! Ancak sabah uyku bizi bıraktığında kendimizi asıl yerimizde, odamızda o bakışların altında bulurduk.

Anne ve babadan kalanlardan biri de işte bu fotoğraftı. Çerçeve aynı hiç değişmemiş. Arkasında 51 yıl öncesinin tarihi var. Yirmi yaşımdan beri ziyaretlerimin dışında az gördüğüm bu fotoğraf artık elimde. O duvardan değil elimden bana bakıyor. Ve ben de yine o bakışlara. 6 aylıkımı demek ki. Foto Kılıç resmin sağ atında. Dikmen'in tek fotoğrafçısıydı.

Turgut kalemini defterden kaldırdı, anılarıyla farklı bir şimdideydi. Fotoğraf, hatırlamadığı o anı değil de hatırladığı ama fotoğrafta olmayan bir sürü an'ı çekmişti. Ne kadar çok şey vardı içinde. Çoğunu da göremiyordu. Gözlerini kapattı, daha çok görmek için. Gözlerini sıktı. Bir sürü şimdiler yan yana gelmeye başladı farklı zamanlardan. Bir ses gözlerini açtı, "Çay hazır, Turgut!". Şimdi kötüydü, diğerlerini dağıttı. Defteri sağ eliyle kapattı. Masadan yavaşça kalktı. Oturma odasında eşi ve iki çocuğu televizyon izliyordu. Oysaki evlerindeki duvarda böyle bir fotoğraf, içinde çok şey olan bir resim yoktu.

Her zamanki yerine, televizyona soldan, eşine karşıdan, çocuklara sağdan baktığı kırmızı tekli koltuğa geçti. Eşi elinde bir şey ile meşguldü. Çocuklar bir yandan televizyon izliyor bir yandan da birbirlerini rahatsız ediyordu. Birazdan babalarına birbirlerini şikâyet edeceklerdi. Önündeki çaya işaret etti karşıdan eşi. Turgut kendine ait değilmiş gibi kolunu önündeki küçük sehpanın üzerinde duran çaya uzattı. Alışkanlık, önce iki eliyle bardağı orta-

sından sıktı birkaç saniye. Sıcaklığı hissetmeye yetecek saniyeler. Sonra elini bardağın üst kısmına getirip kaldırdı. Televizyon ekranı sanki odanın kendisi idi ve çayını yudumlarken odayı izliyordu. Ekranın içinden eşi ona baktı ve bir şeyler söyledi. Görmediği ağızından ona duymadığı sesler gönderdi. İçi dışına baskındı. Ardından da gülümsedi. Çocuklar daha da birbirlerine girmişlerdi. Onlara da gülümsedi. Aslında çekilmiş bir fotoğrafın gözle görünmeyen bir anının resimleşmesiydi şu an yaşadığı. Hatırlayamadığı sayısız anın hatırlayacağı bir resim oluşturması ne kadar şüpheli? Birkaç çay. Yerinden kalktı. Fotoğraf onu çekiyordu.

Masa büyüleyiciydi. Kapalı defter, çoğu yaprağı yazılı, yazılı sayfalar kabarık. Son yazdıklarını hızlıca okudu, birkaç yeri sildi, başka kelimeler yazdı. Fotoğrafa bir an önce girmek istiyordu aslında yazdıklarıyla. Hâlâ canlı, tamamlanan resme. Kalem aldı.

Fotoğrafın içindeki yazılar uzundur. Annem ne zaman uyur ve ne zaman kalkardı, hatırlamıyorum. Hep uyanırken görürdüm onu. Demlenen çayın kokusu ile uyanırdık. Bitmeyen evin işine girişmeden önce kesişen bir zamandı kahvaltı. Sini içinde. Olmazsa olmaz yeşilliklerle. Hava güzel mi? Bir ağaç altı idi kahvaltı yerimiz. Doyduktan sonra güne saldırırdık. Ama ağabeyim başka. O kahvaltı biter bitmez akşama kadar kaybolurdu. Gizemli bir gündüzün ardından akşam kızmaları beş para etmezdi. Ablamla ben bir süre beraber oynardık. Sonra kendimle kalırdım. Kendim en iyi arkadaşım. İçimin genişliğini keşfetmiş, onu dışarıda görmek için elime geçen malzemelerle uğraşır dururdum. Hayal gücüne o zamanlar karşı koyamıyordum. Neler yaptırmazdı ki! Ağaçlar altımda üstümdeydi. Gök ve yeryüzü hızla dönerdi.

Babam uzak bir adam gibiydi. Geceleri geç gelir, çoğu cumartesi işe giderdi. Pazar günleri mahalledeki arkadaşları ile kahvede otururdu. Onunla anılarımız çalıştığı yerle ilgiliydi. Kalenin içinde bir saray gibi gelirdi işyeri. Bir de hastalandığımız zaman kurumun doktoru ve hastane işlerine babam bakardı.

Turgut kalem elinden bıraktı. Yılların birkaç cümleye sığışına baktı. Hangisi daha uzundu? Babasını ve annesini yakından görmek, resmin canlanmış fotoğrafını görmek için yazılarla resim arasında gidip geliyordu. Fotoğraf orada ama çektiği şeyler zihnindeydi.

“Turgut, çocuklar yattı. Sen de gel.”

“Annem burada 23 yaşındaymış.”

“Efendim, ne dedin? Ben yatıyorum. Yeter. Gel artık.”

“Ben şimdi 51 yaşındayım.”

“Turgut, çok durma. Garipleşiyorsun.”

Fotoğrafa tekrar baktı. Aradaki 51 yıl, şu kâğıt ve canlı bakan bir çift göz

arasındaydı. 51 yılı görmeye çalıştı. Geriye doğru uzun bir bakışın sonunda bu fotoğraf vardı. Geriden ileriye doğru bir fotoğraf mıydı yoksa?

Yatak odasına geçti. Uykunun ağırlığıyla gözlerini kapatmaya başladı. Ğında hala o karanlıkta gördüğü kendi aile fotoğrafıydı.

Rüyasında geçen yıllar mavi bir deniz, fotoğraf de bu denizde yüzen bir gemiydi. O geminin içinde yolcuydu. Gözlerini açtığıında içerisi hâlâ karanlıktı. Bir an durdu, sanki kendisine ve odasına bir yabancı gibi. Uyuyan eşine döndü ve kulağına bir şeyler fısıldadı.

BURAK ÇAVUŞ

Dramatize Edilmiş Yağmur Damlası

Bilmiyorum kaç milyon kilometre uzaklıktan gelip sayısız ev içinde benim evimi nasıl buldu. Bulduğu yetmedi, çatıdaki küçücük bir aralıktan nasıl düştü yatağıma. Garip de bir ses çıkardı. Pıt mı dedi şıp mı, lıp mı tam da anlayamadım. Yastığıma düştü. Belki bir tahtaya düşseydi daha net bir ses çıkarabilirdi. Alnıma düşseydi mesela daha nahif bir ses çıkarabilirdi. Neye yormalıydı bu damlacığı? İyi, kötü, uğur, belâ, bereket, rahmet, seçilmişlik... Tanrı belki de benimle konuşmak istemişti. Ya da en doğrusu, fakirlikti. Diğer ihtimalleri düşünmek bile budalalıktı. Çatı delik olmasa yağmur damlası girebilir miydi evime? Düşebilir miydi yastığıma? Şöyle dubleks bir dairede otursaydım ya da iki katlı, bahçesinde çocukların oyunlar oynadığı bir vil-lada. Daha sağlam daha korunaklı bir ev yeterliydi. Peki koskoca Amerika korunamıyor muydu da iki tane uçak deldi geçti kalplerini. Buna ne diyeceksin? Onca asker, güvenlik, bilim insanları, silahlar, para, Yahudiler, Hristiyanlar, Müslümanlar, Budistler, ateistler, Çinliler, Kızıldertililer neredeydiler, neden koruyamadılar? Belki de ben korurum Amerika'yı.

Peki altının üstüne düşseydi bu damla, nasıl bir ses çıkarırdı. Bir gün daha beklese bunu öğrenebilirdim. Yarın bu saatlerde bu yatağın üstü altın-la dolacak. Koca küpü devireceğim yatağın üstüne. Sayacağım tek tek. Belki tüm gecemi alacak. Belki aynı renge bakmaktan gözlerim kör olacak. Olsun. Tabii Hikmet bir kelek atmazsa. Atacağına pek ihtimal vermiyorum. Ama insanla para yan yana olunca herkes her şeyi yapıyor. Bir de bizim gibi insanlar hiç görmedikleri kadar parayı bulunca ne yapacaklarını bilmiyorlar. Görmemişiz çünkü. Onca parayla ne yapılır ne alınır?

Belki de bana hiç haber vermeden, pencereye iki kere tıklatmadan, hay-di iş başına demeden tek başına gidecek, altınları çıkaracak, yatağına serip tek tek sayacak, bana da bomboş bir küp kalacak. Yapar mı yapar. Mesela Amerika, çıkardığı petrolleri paylaşıyor mu Araplarla? Koklatmıyordur bile. Hikmet de bana koklatmaz. Hem neden koklatsın ki. İki kürek salladık diye...

Bu yağmur damlası da bunun içindi işte. Uyuma dedi Allah. Fırsat ayağına kadar gelmişken kaçırma. Emeğini kaptırma. Yepyeni bir hayata başla. Önce Amerika'ya bir bilet. Sonra orada bir iş. Dünyanın her yerinden müşteriler. Hem de en zenginler, en akıllılar, astronotlar, dedektifler, boksörler, kovboy-lar... Ben hiç kovboy görmedim, astronot da... Kim bilir başkan bile müşterim olabilir. Ya Hikmet, ona hiçbir şey vermeyecek miyim? Sonuçta bu işi o ayar-ladı. Nasıl da fısıldamıştı kahvede kulağıma. Eski yazılı bir harita geçti elime. Mahallenin yukarısındaki eski ecnebi konağını işaret ediyor. Zöhre nineye sordum. O da doğru dedi, orada onun çocukluğunda ecnebler oturmuş. Hatta anası onların çocuklarla oynatmamış bunu. Kadın yüz yaşından fazla. O zamanlar burası garip gureba yeri değilmiş. Adam varlığını. Kaçırılmışlar bunları. Bak bu söz önemli. Ka-çır-mış-lar. Anladın mı önemini? Düşün biraz. Sen kaçmak zorunda olsan her şeyini alabilir misin yanına? Alamazsın. İllaki kalır geride bir şeyler. Hele hele küplerle, çuvalarla altının, gümüşün olsa. Can mı mal mı? Başkasına anlatsam inanmaz. Ama sen inanırsın. Çünkü ha-yallerin var.

Dediği gibi, hava kararınca pencereme iki kere tıklattı. Tık tık. Elinde iki kürek bir kazma. Hem kazdık hem anlattı. Çukurlar büyüdükçe anlattıkları da çoğaldı. Çukurlar derinleştikçe eskilere gitti. Seneler önce film çekmek için bizim mahalleye gelmişler. Gelenler içinde sarı saçlı oyuncu bir kız varmış. Bir iki defa sohbet de etmişler. Sanattan, filminden anladım. Okumamış ama kültürsüz de değilmiş. Ama kıza bir türlü açılmamış. Ne diyebilirmiş ki kıza, bir gece kondum bir de bisikletim mi var deseymiş. Açıkçası onu bakır leğen-de çamaşır yıkarken görmek istemezmiş. Bütün filmlerine gidermiş kızın. Bir filminde öpüştüğünü görünce, çıkmış salondan. O gün bugündür de hazine arıyormuş. Yevmiyeli çalışmakla olacak iş değilmiş. Hem biliyor muyum, dünyada zaman fakir hayalleri için çok kısaymış. Çok inanıyormuş bu işe. Allah bugüne kismet etmiş.

Ben de anlattım tabi. Amerika'nın sokaklarını, kızlarını, Vegas'ı, New York'u, siyahlarla beyazların artık savaşmadığını...Fabrikayı anlattım. Küçük-lüğümde çok iyi top oynadığımı. Büyük umutlarımın olduğunu. Sonra bu iş-lerde dönen dalavereleri.

En sona konağın arka bahçesi kalmıştı. Geceler boyu kazmış, kazdığımız yerleri geri kapatmıştık. On beş gün olmuştu başlayalı. Umudum kalmamış-tı artık. Kazmayı vururken toprağa, o ısıltılı sokakları, büyük binaları, çıplak kızları göremiyordum. Taş, toprak, solucanlar, böcekler görüyordum. Derken kazmanın ucunun bir şeye saplandığını hissettim. Tarifsiz bir ses çıktı. Kaz-mayı küçük küçük oynattıkça şırıltılı bir ses çıkmaya başladı. Dur dedi Hik-met. Sakın kımıldama. Hemen diz çöküp elleriyle savurduğu toprağı. Oyuncu

kıza yaklaştığını hissetmişti sanki. Son model bir arabaya, kocaman bir eve, yepyeni bir hayata giden yolu temizliyordu. Kazma, içi altın dolu bir küpe saplanmıştı.

Bir müddet birbirimize baktık. Sustuk. Konuşamadık. Bu daha önce hiç görmediğimiz bir şeydi. Buna karşı alışık olduğumuz bir kelimemiz, davranışımız yoktu. Acemisiydik bu durumun. Neyse ki o benden akıllıydı. Havanın aydınlanmaya başladığını, bu küple bizi görebileceklerini söyledi. Küpü çukura geri koyduk. Kapattık. İşaret olarak da büyük bir taş koyduk. Dönüş yolunu ilk defa bu kadar kararsız yürümüştüm. Acemisiydim gerçekten. Önceki geceler eve dönerken ne yapacağım belliydi. Elimi yüzümü yıkayıp hemen uyuyacak, sabah da doğru işe gidecektim. Ama şimdi durum başkaydı. İşe gitmek zorunda değildim artık. Ama ne yapacağımı da bilmiyordum. Yarın nasıl uyanacaktım. Zenginler uyanınca ne yapardı. Amerika'ya ilk uçak ne zamandı. İlk indiğimde ne diyecektim. Nasıl anlaşıcaktım insanlarla. Hikmet, gece aynı saatte, tamam mı, tık tık dedi.

Bir damla daha düştü çatıdan. Yağmur hızlanmıştı. Daha sık yağmur damlası düşüyordu odama. Pıt, şıp, lıp, pat, tıs, kıt, tık, lap... Dayanabilmek mümkün değildi. Kafamın içine saplanıyorlardı sanki. Sanki hayallerimden yeniden uzaklaşıyordum. Fırtına tüm çatıyı söküp atıyor, bütün yağmur odama yağıyordu. Ev sallanıyordu. Perdeyi aralayıp sokağa baktım. Hikmet, elinde kazmayla sağa sola bakarak gidiyordu. Hemen koşup kazmamı aldım. Takip ettim onu. Tahmin ettiğim gibi, eski konağa gidiyordu. Fırtınadan gözlerimi açamıyordum artık. Islanmadık yerim kalmamıştı. Hikmet, suç işleyecek çocuklar gibi tedirgindi. İşaret için bıraktığımız taşı kaldırıp kazmaya başladı. Toprak o kadar yumuşamıştı ki kısa zamanda çukur büyüdü. Küpe ulaşmasını bekledim. Elimdeki kazmanın gücünü hissediyordum. Hikmet, çukurun içinde kaybolmaya başladı. Sonra çukurdan dışarı fırlattı kazmayı. Tam zamanıydı. Koştu. Kazmayı salladım. Hikmet'in kafasına saplandı. Tık tık, tık tık...

Annem kap çanakla doldurmuş odamı. Bakırdan, alüminyumdan, plastikten küçüklü büyüklü tabaklar. İçleri su dolmuş. Sabaha kadar birikmiş bütün yağmur odamda.

UĞUR DEMİRCAN

Örtü

Kar yağıyordu hızlı hızlı. Öğleyin başlamıştı; dinmemişti. Tutar bu, diyor-du konuşmasına şahit olduğu insanlar. Onları duyuyor; durup dinlemiyordu. Duracak zamanı yoktu Cevher' in. Kaçmalıydı.

Caminin yanındaki eski hamamın arkasında olup bitmişti her şey. Kaza değildi. Onu, 'bitirmeye' çıkmıştı evden.

Paltosunun büyük cebindeydi eli, köprüye vardığında. Bıçak hâlâ elindeydi. Hava kararmıştı. Yerde biriken kar hem üşütüyor hem aydınlatıyordu. Etrafa bakındı; insanlar, evlerine koşturma derdindeydi. Onu kimse görmezdi. Bıçağı kanala fırlattığını kimse görmedi. Elindeki kanı, karla temizlediğini de...

Yarım saat mesafedeki Seydişehir'e giden dolmuşu gördü. Arkadaşı Selim geldi aklına. Onda kalırım bu gece, diye düşündü. Tek yapabileceği oydu. El ederek, bindi.

Bir saatte ancak vardılar. Kar şiddetini artırmıştı. Buraya daha fazla yağmıştı sanki. Belki de geldiği yer de böyleydi şimdi, bilmiyordu. Yollar kardan kapanmak üzereydi. Araçlar kayıyor, ufak kazalar oluyordu. Dolmuş, yolcularının ağırlığı sayesinde kaymadan gidebiliyordu.

Kavşakta indi. Selim'in evini hatırlıyordu ya, buradan bakınca çıkaramadı ilk başta. İlk geldiği zaman, arabasıyla gelmişti. Eski arabasıyla. Mustafa'ya sattığı... Parasını alamadığı...

Postane binasını görünce evin sokağını hatırladı. Aslında daha çabuk varırdı ama yolda yürümek zorlaşmıştı. Kayıyordu.

Selim, hem şaşırdı hem sevindi onu görünce. Yemek yiyorlardı. Sofraya buyur etti hemen. Yerdeki büyük alüminyum tepsinin içi hamur kaplıydı. Tam ortasına bir tas çorba koymuşlar, kaşıklarına aldıkları hamuru çorbayla karıştırıp yiyorlardı.

- Gel gel, kaynanan sevecek, Arabaşı çektiydik biz de. Malum ya, kar yağınca bizim aklımıza düşer hemen.

Sobaya yakın yere buyur edildi. Sofrada Selim'in karısı, iki çocuğu, yaşlı

anne ve babası vardı. Soba sıcak, çorba daha da sıcaktı. Sevmesine rağmen az yedi. Midesi iyi değildi.

Çay faslı biterken, “Hayırdır?”, dedi Selim. Halini fark etmişti. Ev ahalisini işaret ederek hafifçe, “Anlatırım” dedi. Çocuklardan büyük olanı ödev yapıyordu sobanın yanında. Kız, okula gitmiyordu daha. Sabah akşam yanından ayırmadığı perişan bir bebeği vardı, onunla meşguldü yine. Bebeğin saçına ikinci tokayı takarken elektrik kesildi. Perdeyi açıp dışarı baktılar; zifiri karanlıktı her yer. Yapacak bir şey yoktu. Uyumak için iyi bir gerekçeydi.

Salonda, mum ışığında oturuyordu şimdi Selim’le Cevher. Selim’in babası, sobanın yanındaki yer yatağında uyuyordu. Kadınlar ve çocuklar diğer odada yatmışlardı.

- Eee? Anlat bakalım!
- Ben bi halt ettim Selim.
- Hayrola?
- Mustafa’yı öldürdüm.
- Hangi Mustafa’yı?

Gözleri fal taşı gibi açılan Selim böyle sormuştu ya kendisi de saçma bulmuştu soruyu. Asıl şaşırılacak olan konu, birini öldürmüş olması iken, hangi Mustafa olduğunun ne önemi vardı? Kaldı ki hangisi olduğunu tahmin etmesi zor değildi; para meselesinden Selim’in de haberi vardı. Mustafa çok ayıp etmişti o konuda. Ama cinayet?... Mustafa bunu hak etmiş miydi?

- Çok üstüme vardı, Selim. Bir yıldır oyaladı durdu. Sen de biliyon işte. İhtiyacım olmasa neyse.

- Öldü mü, emin misin?
- Galiba.
- Neyle yaptın?
- Bıçakladım. Bıçağı da kanala attım gelirken.
- Allah Allah! Ya kardeş, gerek var mıydı buna? Bırak, Allah’ından bulsun. Hem günaha girdin hem de başını derde soktun durduk yere!

- Ne bileyim yahu. Bi de telefon almış son model. Kahvede millete hava atıp duruyordu. Sinirlendim ya, bişey de demedim. Kalktım eve gittim. Sonra orda da duramadım. Mutfaktan bi bıçak alıp çıktım. O da evine gidiyormuş, hamamın orda denk geldik.

- Ee?
- Eesi işte, tam hatırlamıyorum işin orasını. Bi kaç sefer sapladım herhalde. Kaçtım hemen.

- Gören oldu mu ki?
- Sanmam. Sokak bomboştı. Hava da malûm zaten.
- Ne yapmayı düşünüyon şimdi?

- Bilmem ki. Dolmuşları görünce, dedim burda bi gece kalırım, yarın Antalya tarafına işte... Orda akrabalar filan var.

- Tamam, kal da, sonra ne olacak?

- Bilmiyom Selim gardaş. Belki ordan Adana tarafına, belki Suriye'ye filan geçebilirim. Yaptık bi hata ya, teslim olamam bu yaşta. Size de sıkıntı vermem fazla. Yarın bu kar durur elbet. Soran olursa da "Haberim yok mevzudan, bir gece kaldı gitti" dersin.

Başka bir şey konuşmadılar o gece. Sustular. Şehir de susuyordu. Cadeler, sokaklar susuyor, bulutlar konuşuyordu artık. Kar, o gece, o şehirden ayrılmak bilmiyordu.

Sabah belediyenin anonsu duyuldu evden: Okullar tatil edilmişti. Kar çok yağmıştı bu kez ve hâlâ yağıyordu. Vedalaşıp çıktı. Normalde on beş dakikalık yürüme mesafesindeyken, bir saatte ancak varabildi garaja. Yollar da kaldırımlar da kapalıydı. İşe gitmeye çalışan insanların hepsi yayaydı. Tipi, yürümeye fırsat vermiyor, zemindeki kar ise diz boyuna geliyordu. Garajda aldığı bilgi sürpriz olmadı aslında ama yine de çok canı sıkıldı bu habere: Antalya yolu da dâhil olmak üzere tüm yollar kapalıydı. İstese, Beyşehir'e bile dönemeyecekti.

Çaresiz, Selim'in evine yöneldi yine. Bata çıka ilerlemeye çalışırken, karıdan gelen bir grupla çakıştı yolu. Kurt adımlarıyla, tek sıra halinde geliyorlardı. Aralarında konuşuyorlardı:

- Kırk yaşıma geldim, böyle kış görmedim şehirde.

- Öyle valla. Bu sefer fena. Allah afetinden korusun ya şu elektrik de gitmeyeydi.

- Bizim kaloriferler de yanmadı haliyle. Donduk sabaha kadar.

- Bu sene ayva çok oldu ya, ben dediydim kış çetin geçecek diye!

- He, sen dedin diye oldu!

- Oğlum eskiler öyle der, duymadın mı?

Selim'in evinde ısınırken, aklından geçen bir düşünce, neşesini yerine getirdi biraz. Doğru olmasını umut etti aslında: Yollar böyle kapalıyken, polis bile aramazdı onu belki de! Arabalar çıkamıyordu ne de olsa. Tabi, onu öldürürken gören olduysa!

Evde sular da kesilmişti. Elektrik kesintisiyle bir bağlantısı var muhakkak, diyorlardı. Selim, dışarıdan kar getirip eritti sobanın üstünde. En azından su bedava, diye güldüler. "Kaloriferli evde otursan şimdi donmuştun Nazife Hanım" diye takıldı Selim karısına. "Bak bizim evdeki konfor hiçbirinde yok şimdi!" Yarım ağızla gülümsedi Nazife. Senede bir kaç gün olurdu böyle bir elektriksizlik. Ömrü sobalı evde geçecekti oysa.

Selim ortak bir arkadaşlarını aradı. "Haberim yok gibi seni sorayım, dur

bakalım.” demişti Cevher’e. Ulaşamadı. Aradığı diğer bir tanıdığının telefonu da kapalıydı. Bu sessizlik Cevher’e daha büyük korku veriyordu. Dün gece rüyasında hep onunla uğraşmıştı zaten. Polis gelip burada, Selim’in evinde yakalıyordu rüyanın sonunda.

Canı sıkıldı. Yakında büyük bir market vardı; akşam olmadan giyinip çıktı Cevher. Kaldığı eve öteberi almalıydı biraz. Çocuklara çikolata filan...

Markette jeneratör vardı. Çok kalabalıktı ve raflar boşalmak üzereydi. “Sanki bedava, şuraya bak!” diye söylendi. Aldıklarını kasaya öderken, ilerdeki reyonlarda bir gürültü yükseldi. Bir müşteri, marketin yönetimine kızıyor, reyon görevlisine bağırıyordu:

- Bu su, geçen gün yarı fiyatındaydı! Utanmaz fırsatçılar!

Gerçekten de gün geçtikçe kar yağmaya devam ediyor, kar seviyesi yükseldikçe dükkânların önü uzun kuyruklarla doluyordu. İnsanlar, kar küremek için kürek almalıydı; fiyatı artmıştı. Isınmak için, soba, tüp, aydınlanmak için mum, jeneratör almalıydı; fiyatları artmıştı.

Bu afet hali göstermişti ki insanoğlu çok kolay değişebiliyordu. Bu fırsatçılar, daha dün alışveriş yaptıkları, muhabbet ettikleri esnaftı oysaki. Lâfa gelince dünya iyisiydi hepsi de.

Bir şeyi daha göstermişti bu hal; insanların yağ, şeker, ekmek gibi temel ihtiyaçlarının yanına artık bir de şarj ihtiyacı eklenmişti. Telefonlarını şarj etmek için uzun kuyruklar oluşturuyorlardı.

“Gardaş, bir haftaya veririm” diyordu Mustafa. Arabası eski model de olsa bakımlıydı Cevher’in. Askerden döner dönmez almış, günü gününe ödeyerek borcunu bitirmişti. Horoz kesip kanından tamponuna sürmüştü bir parmak. Kaza bela sigortasıydı; eskilerden öyle duymuştu. Kazayı savuşturmuştu bir kaç sefer ya, Mustafa belasını önleyememişti. “Param haftaya gelecek, şimdi ver de bayrama memlekete gideyim,” demişti. On saatlik yoldu onun memleketi. “Noterden vekâlet bari vermeseydim, ah ulan kafam!”, diyordu şimdi. Arkadaş diye sihirli bir kelime vardı, tüm tecrübelerini unutturuyordu insana.

Kar, lâpa lâpa yağmaya devam ediyordu. Okullar tatil oluyordu her gün. Şebeke suyu kısa sürede geldi ama elektrik hâlâ yoktu. Şehre giren iletim hatları kopmuş, demir direkler kırılıp bükülmüştü. Tamiri en az bir haftayı bulacaktı.

Selim’in ulaşabildiği arkadaşları, kaç gündür Cevher’i de Mustafa’yı da görmediklerini söylediler. Şaşırtıcıydı bu. Mustafa neredeydi? Ölü de olsa yaralı da olsa biri bulmaz mıydı?

Kar, şehir içinde bir metreye yaklaşmıştı. Park halinde kalmış arabaların yerini bulmak imkânsız, arabaları temizlemeye çalışmak da faydasızdı; çünkü gidebilecekleri yol yoktu. Kaldırımlarda yürümekse bir mucizeydi. Şehir, bir kaç günde, yüz yıl öncesine dönmüştü.

Duydukları en inanılmaz haber, kurtların şehre inmesiydi. Ortalıkta insan ve araç olmayınca, meydan kurtlara kalmış, açlıktan bir köpeği parçalamışlardı. Sahibi sabah kemiklerini bulmuştu talihsiz köpeğinin.

Cevher'i arayan soran yoktu. Anne babası öleli epey olmuştu zaten. Yalnız yaşıyordu. Polis de gelmemişti kapıya ama hâlâ tedirgindi. Uykuları sıçramalarla bölünüyor, sonra sabaha kadar uyuyamıyordu. Pencereye oturuyor, dışarıda, durmayı unutmuş gibi yağın karı seyrediyordu. Ne kadar güzeldi aslında. Bembeyaz bir örtü, ne de güzel örtüyordu şehrin üstünü. Pislikleri, günahları...

Bir hafta böyle geçti Selim'in evinde. Sonra dış yolların açıldığını öğrendiler. Bu kez kesin olarak vedalaştı Selim'le ve bindi otobüse. İşler hiç umduğu gibi gitmemiş, bir anlık öfkenin sonunda, tüm hayatını değiştirmesi gerekmişti. Düşündüğü gibi olursa, biraz uğraşacak ama sonra tümünden kurtulacaktı. 'Yeni bir sayfa açmak' kulağa hoş gelen bir cümleydi ama böyle mecburiyetten olunca çekilmiyordu işte. Başını cama yaslayıp, kaymak bağlamış dağların manzarasına daldı gitti. Lastiklerine zincir takılmış otobüs, buz üzerinde ağır ağır tırmanıyordu bin sekiz yüz râkımaya doğru.

Bölgedeki tüm il ve ilçeleri esareti altına alan kar ve tipi sonunda dinmiş, güneş yüzünü göstermişti. Bir gün, Selim'e bir telefon geldi Beyşehir'den. Tedirgin bir şekilde açtı. Arayan, daha önce arayıp, Cevher'i sorduğu ortak arkadaşları Cemil'di.

- Buyur Cemil.
- Ya Selim gardaşım, duydun mu diye aradım.
- Neyi?
- Mustafa'nın başına geleni.
- Sırtındaki ürperme, soğuktan değildi.
- Ne oldu ki, hayırdır?
- Kurtlar parçalamış bizim Mustafa'yı!
- Ne?!

Böyle bir şey duymayı hiç beklemiyordu.

- Ya! Geçen, o karın çok yağdığı geceden beri ortalıkta yoktu, meğer saldırmışlar bu garibana gece vakti. Kimse de görmemiş tabi, dışarı çıkabilen yoktu ki. Sonra kar yağmış birikmiş üstüne. Şunca zamandır görünmemiş hiç karın altında. Ara sokakta bi yerdeymiş zaten.

- Ne belli kurtların öldürdüğü?

- Bellisi mi var gardaşım! Kemikleri kalmış zavallının, yemişler hep! Kimliği varmış cebinde, ondan bilinmiş. Bi de Cevher kayıp böyle! Korkarım ki onun başına da böyle bişey geldi.

ÖZLEM KARAPINAR

Cam Kenarı

İnsanın, hayatında kendini film kahramanı gibi hissettiği zamanlar vardır. Meryem de yolculuğa başlarken kendini bir filmin başrol oyuncusu gibi hissediyordu. Kulaklığını taktı, koltuğuna yaslandı. İçinde filizlenen umut, yüzüne durup dururken yayılan gülümseme, altı yıllık emeği omuzlarında bir apolet gibi gururla ve ailesinin iftihar kaynağı Tıp fakültesi bitirmiş olmakla. O artık eve dönüş yolunda. Güzel günler yakında, çok yakında neredeyse elini uzatsa dokunacak parmaklarıyla. Kulaklığından yayılan keman sesiyle rolün tatlılığına kendini kaptırırken ve uçuşurken notalar Meryem'in kafasında, ağır bir koku duydu. Bu baharat aromalı bir parfüm kokusuydu. Meryem'i iç dünyasından koparıverdi.

Meryem gözlerini açtığı anda balıketli, tombul yanaklı, güler yüzlü bir kadının ona gülümsediğini gördü. Kadın nazikçe bir şeyler istiyordu ondan. Koridor tarafı ona koktuğu için Meryem'den cam kenarı olan yerini kendisine verip veremeyeceğini soruyordu. Mide bulantısına karşı hazır olduğunun göstergesi olarak çantasından çıkardığı siyah poşet ikna edicilik şöyle dursun, bu tuhaf istek onda gülme hissi uyandırdı. Ancak, bir tiyatronun inandırıcılıktan uzak bu sahnesi bitsin, perde kapansın ve o yine kendi yolculuğuna dönebilsin diye yerini verdi. Bu konu üzerinde durmadı Meryem istiyordu ki gözünü kapatsın ve açtığı anda evinde olsun. Fakat konuşkan yol arkadaşı buna pek müsaade edecek gibi durmuyordu. Meryem ile sohbet etmeye çalışıyor, tombul yanaklarını sallayarak gülüyor, şirinlikler yapıyordu. Meryem'in sohbeti devam ettirmemesi, sorulara kısa cevaplar vermesi, başının sürekli koridor tarafına dönük oluşu, gözlerini kapatması bu tuhaf yol arkadaşını hiç yıldırmıyordu. Anlattıkça anlatıyor, coştukça coşuyor, neredeyse diğer yolcuların dikkatini çekecek kahkahalar atıyordu. Otobüs mola verdiği anda bir nefes alacağını uman Meryem yanılmıştı. Kadın dinlenme tesisinde de peşinden ayrılmıyordu. Molayı çay simit ikilisi ile geçiştirmek isteyen Meryem'e yemek ismarlamakta ısrar ediyordu. Meryem buna hiç gerek olmadığı-

nı söylese de kadın bunu gerektiği için değil öğrencileri çok sevdiği, onlara kıyamadığı için yaptığını söylüyordu, ardından başlıyordu üniversiteli gençlere nasıl yardımcı olduğu ile ilgili anılarını anlatmaya. Bu esnada Meryem'i dinlenme tesisindeki restorana sokmuş, güzel yemekler sipariş vermişti. Meryem ise bu iyiliğin altında kalmayı hiç düşünmüyordu, kendi yediklerini ödeyecekti. Aksilik bu ya; yemeğin sonunda kadın, siyah poşet taşıdığı o çantasını epeyce bir karıştırmış cüzdanını bulamamış, morali bozulmuş, cüzdanı otobüsteki çantasında unuttuğunu fark etmişti. Çok mahcup olmuş, özürler dileyerek hesabı Meryem'e ödetmişti. Tabii borç sayıyordu bunu, otobüse geçince ödeyecekti. Yine de bu küçük aksiliğe rağmen otobüse binmeden son dakika sigarasını içip, muavinle ayaküstü laflarken eski neşesi yerine geldi.

Geldiğinde borcunu vermedi ya da koltuk arkası mini televizyondan Recep İvedik filmine daldığı için unuttu. Meryem buna da çok takılmamaya karar verdi. İlginç bir yol arkadaşıydı doğrusu renkli bir karakterdi şu Sultan Hanım. Onun geveze ve patavatsız oluşundan hoşlanmasa da onu asıl tuhaf yapan başka bir şey daha vardı ki onu çözemiyordu. Sohbetine eşlik etmek istemediğini her haliyle belli ediyordu ancak net bir reddedişte de bulunamıyordu. Ve bilirsiniz ki kimi insanlar ancak keskin bir hayırdan, güçlü bir karşı koymadan anlarlar; bıçak gibi kesilmeyen her iletişim onlara sizin dünyanıza rahatça girebilecekleri açık kapılar olarak görünür. Meryem güçlü karşı koyuşları olan biri değildi ve şuan bir çarpışmaya girmeyi istemiyordu, gerilimden kaçardı. Yol arkadaşı filmini izlerken Meryem de bir çeşit kaçış olan uykuya daldı. Uyandığında kadın elinde iki yüzlük banknot sallayarak kocaman gülümsüyordu. Bozabilecek misin tatlım?

Meryem otobüsten indiğinde gözleri kalabalığın içinde annesi ile babasını aradı ve buldu. Heyecanlı bir bekleyiş içinde ona bakıyorlardı. Özlemle ve gururla kızlarına sarıldılar. Ayaküstü üç beş kelime ettikten sonra otobüse yöneldiler. Valizi alacaklardı, evde büyük bir kalabalık onları bekliyordu. Teyzeler, amcalar, kuzenler... “Merhaba, siz Meryem’in ailesi olmalısınız.” dedi bir kadın. Annesi ve babası merakla kadına baktılar. Meryem, ne diyeceğini bilemiyordu. Ben “Meryem’in Sultan ablasıyım. Kızınız çok tatlı maşallah ne güzel yetiştirilmiş.” Anne baba bu cümleler karşısında tebessüm ettiler, kadına ellerini uzatıp tokalaştılar.

Yol arkadaşı Sultan Hanım ya da Meryem’in Sultan ablası, Meryem’in ailesinden kendisini merkeze kadar bırakmalarını rica etti. Bir miras işi için gelmişti ve bir otelde kalacaktı. Otobüs yolculuğu sırasında emlakçı olduğundan ve çeşitli işlerinden bahsettiği halde Meryem’in hiç ilgisini çekmemiş olan Sultan Hanım, kendi arabalarında arka koltukta, kendi yanında otururken ilgi alanına girmek zorunda kaldı. Meryem onun bu hayat dolulu-

ğunu, konuşkanlığını ve Meryemlerin arabasında ondan daha rahat oturuyor oluşunu hayretle ve dikkatle izliyordu. Göz dolduran, konuşmasıyla ortama hâkim, güçlü kadının yanında; onu izleyen, zayıf, sesi çıkmayan bir kız. Meryem kendi filminde izleyici koltuğunda oturuyordu. Yol arkadaşının konaklayacağı oteli yerinde bulamadılar. Sultan hanımın morali bozuldu, birkaç telefon görüşmesi yaptı, gidecek yeri yoktu. Meryem'in annesinin teklifi ile bir gece misafir edilmesine karar verildi. Meryem; annesinin yufka yüreğini bildiğinden bu teklifi yapacağından neredeyse emin fakat gerçekleşen durumlar karşısında yine de şaşkın, yol arkadaşını izliyordu. Bu sempatik kadın; talihsizlikleri bir mıknaş gibi kendine çeken şanssız, saf bir kadın mıydı yoksa güler yüzlü tatlı dilli kadın maskesinin altında içten pazarlıklı, kurnaz biri mi vardı?

Eve geldiklerinde, herkes bahçedeydi. Meryem'in başarısından bir pay almak istercesine sarılmalar, öpüşmeler, bağrıışmalar eşliğinde karşılandı. Meryem bundan sonra onlar için doktor abla, doktor kuzen, doktor yeğendi. Meryem'in gözü o coşkunun içinde bahçeye takıldı. Her zaman akşamsefalarıyla, ortancalarla dolu duvar diplerinde çiçek yerine kuru otlar vardı; giriş kapısının sağında domates biber maydanoz ektikleri küçük bölümde ise ekili bir şey yoktu. En son ne zaman görmüştü bu bahçeyi? Cezb edici halinden eser kalmamış bahçenin bakımsız hali bir an dikkatini çekse de kendini kalabalığın akışıyla birlikte evde bulmuştu. Yemekler yendi, çaylar içildi. Salonda kahkahalar yükseliyordu. Sultan hanım bir Tanrı misafiri olarak kabul görmüş, o da bu samimi kabule karşı aileden biri gibi tepki vermiş onlara hemen uyum sağlamıştı. Neşe içinde konuşuyordu. Onlardan biri gibi olmakta hiç zorlanmamıştı. Aslında çok sıkıcı olan yolculuğu bile öyle bir anlatıyordu ki Meryem neler kaçırdığına hayret etti. Bir kenarda oturduğu sandalyeden bu gizemli misafiri izliyordu. Sultan hanım o ara şoförle muavinin kavgasını anlatıyordu. Herkesin gözü misafirin üzerinde, onu ilgiyle dinliyorlardı. Annesi o gece Meryem'deki durgunluğu yol yorgunluğuna yordu.

Sultan Hanım'ın miras işleri biraz uzadı, annesi kendine yeni bir arkadaş edinmişti; onunla her gün çıkıyor, işlerini halletmesi için ona yardımcı oluyor, şehirde gidilmesi gereken tapu, adliye, her neresi varsa onunla geziyordu. Meryem her akşam, dağılmış düşünceler içinde, onların dönüşünü izliyordu. Her gün bu misafirin işlerini halletmiş olacağını umuyor ama ailesini bir sonraki gün için yeni planlar yaparken buluyordu. Üstelik bu durumdan rahatsızlığını kimseye dile getiremiyor, ufak tefek imaları da kız kardeşi veya annesi tarafından şaşkınlıkla karşılanıyordu. O kadar iyi ağırlanıyordu ki kadının neredeyse gitmekten vazgeçeceğinden korkuyordu. Hatta bir akşam ellerinde bir tepsi baklava ile dönen ailesi, Sultan Hanımın yakınlarda bir

yerden arsa alışını kutladı. Meryem'i çıldırtan şey kadının arsa alması ya da bunun kutlanması değildi; onu asıl kızdıran bu arsayı alabilmesi için baba-sının ona borç vermiş olmasıydı, elbette miras işlerini halledince ödemek şartıyla.

Meryem sıkıntıyla uyuduğu o gece rüyasında annesi, babası, kız karde-şiyle birlikte bir sınıfta olduklarını görmüştü. Sakin sakin sohbet ederlerken, koridordan bir ses geldiğini duydu ve bir tehlike sezdi. Ailesine dönerek kor-kuyla işaret parmağını ağzına götürdü ve susmalarını istedi, etrafa kulak kabarttı. O esnada sınıfın kapısı açıldı ve gözlerinden ışın saçan iri yarı, insan mı yaratık mı olduğu belli olmayan biri sınıfa daldı. Meryem bir yandan yere yatın diye bağıyor, bir yandan kendine saklanacak yer arıyordu. O, sıraların altında korkuyla beklerken ailesi Meryem'in bu telaşını anlamsız ve aşırı buluyor, Meryem'in kendini yerlere atışını hayretle izliyorlardı. Meryem ise saklandığı sıranın altında bu dehşet verici yaratık karşısında ailesinin vur-dumduymazlığına kahroluyordu. Gözlerinden kızıl ışınlar saçan yaratık Mer-yem'e yönelmiş, ona yaklaşmış ve ışınlarıyla ona zarar vermeye çalışmıştı. Uyandığında rüyanın etkisinden hemen kurtulamayan Meryem, kardeşi ile konuşmayı karar verdi. Işınlarıyla onlara zarar verecek bir yaratığa karşı aile fertlerini uyarmak istiyordu. Fakat aralarında geçen diyalog onda izi silinme-yecek bir etki bıraktı.

- Sana bir şey itiraf edeceğim, demişti Meryem. Ben bu kadından hiç hoşlanmıyorum. İşleri bitmek bilmedi bir türlü. Resmen bizim eve çöreklen-di. Annem de ne buldu bu kadında anlamıyorum.

Kardeşi ablasını terslemişti:

- Hoşlanmadığın her halinden anlaşılıyor zaten abla ama kadının sana ne zararı var? İşlerini halledip gidecek işte, yazık.

- Yazık, deyip durmayın Allah aşkına. Neye yazık? Haftalardır bizde ka-lıyor, farkında mısın? Kadın otel gibi kullanıyor evi. Ye iç yat. Bir oturuşta bir ekmek yiyor bir de...

Kardeşi gözlerini kocaman açmış gülmek üzere olan bir ifade ile karışık şaşkınlığını gizleyememişti.

Aaa, çok ayıp abla! Kadının yediğine mi bakıyorsun?

Canım benim, tüm bu olanlar normal mi yani, hiç tanımadığımız birini misafir etmemiz?

Abla, hatırlıyor musun, biz ilkokuldayken sen hasta olmuştun, seni Anka-ra'da bir hastaneye götürmüştük? Beni bir tanıdıklarına bırakıp seni hasta-neye götürüp getiriyorlardı. Annemler perişan olmuştu. Biz de birinin evinde misafir oluyorduk. Biz onlarla yalnızca kaplıcada tanışmıştık.

Karşılaştırdığın şeye bak. Biz o kaplıcaya annemin romatizmasından do-

layı her yıl gidiyorduk. Komşuyduk, her sene görüştüğümüz insanlardı. Ayrıca adam bizim buralıydı, ailesini tanıyorlardı bizimkiler. Ama bu kadın öyle mi? Otobüste gördüm, peşime takıldı. Neredeyse bir aydır burada ve gitmek bilmiyor. Sakız gibi yapıştı, kurtulmak istedikçe elime yüzüme yapışıyor. Hırlı mı hırsız mı, katil mi, nereden biliyoruz birilerinden kaçmadığını. Güya bir emlakçı, o emlak dükkânı batmıştı bir ayda!

Ya abla ne senaryo yazdın be? Katılmış, hırsızmış, sakızmış.. Bir aydır neyi bekliyor o zaman? Çok ayıp ya.. Emlağın başında yeğeni duruyor, her gün konuşuyor kadın, hiç duymuyor musun, telefonda yürütüyor işleri. Lütfen annem duymasın. Bu kadar art niyetli olacağını düşünmezdim. Bir Tanrı misafiri gözüyle bak, basit düşün ve çok fazla film izleme, diyerek gülmüştü.

Peki, borç vermeleri de çok normal, her şey çok normal. Tuhaf olan benim.

Abla, babamı tanımıyorsun sanki ailede borç vermediği yardımına koşmadığı bir var mı? Zaten çok küçük bir meblağ bahsetmeye değmez.

Sorun da bu zaten canım kardeşim neden kimse anlamıyor? Kadın bizim aileden değil.

Kardeşi, ablasını her şeyi abartmakla suçlamıştı, iyi niyetli olmasını ve basit düşünmesini söylemiş konuyu kestirip atmıştı. Meryem basit düşünmeyi denedi, kendini sorguladı fakat dünyasına çarpacak bir gezegeni teleskopla izleyen bir bilim adamı gibi hissediyordu. Eve geldikleri ilk akşamki yaşadığı duyguyu her geçen gün daha yoğun yaşıyor bu duyguları davranışlarına yansıyor, ailesi ile arasındaki mesafe daha çok açılıyordu. Eve geldikleri ilk gece, kendi bir köşede otururken o, başköşede dikkatle dinleniyordu. Yabancı olan, sığıntı olan Meryem; evin sahibesi Sultan hanımdı. Bir yabancı kadar değer görmüyordu evde. Kardeşinden tepki alan Meryem, babası ile konuşmayı da düşündü ama ailenin en mantıklı ferdi olan babasının küçük bir miktar da olsa kadına borç vermiş olması bütün umudunu yitirmişti. İş başa düştü. Ailesini ikna etmekle uğraşmayacak, direkt hedefe kilitlenecekti. Kadınlara açık açık konuşacak evden gitmesini isteyecekti.

Tanrı misafirinin evde ağırlanışının tam otuzuncu günüydü, Meryem kafasını toparlayıp konuşmaya niyetlendi. Şimdiye kadar hiçbir sorunu konuşarak çözememiş, hep kaçarak kurtulmaya çalışmış, kurtulamadıysa altında ezilmiş Meryem, o gün, bahçeli evlerinin yolu gören penceresinde annesinin ve Sultan hanımın pazardan dönüşlerini bekledi. Fakat otobüs yolculuğuna başladığında içinde taşıdığı o umut yerini kaygıya bırakmıştı. Cam kenarındaki yerini isteyip koltuğuna oturan kadın günlerdir içindeki olumlu duyguları öldürmüştü. Bunu yaparken de her zaman nazik, güler yüzlü ve şefkatli olmuştu.

İşte geliyorlardı. Gelişlerinde bir doluluk, bir canlılık, bir sevinç, bir haber vardı. Sultan hanım, kendini olduğundan büyük göstermek isteyen insanlara özgü dik yürüyüşü ve iş bitirici hızlı adımlarıyla her zamankinden daha hareketliydi. Bahçenin demir kapısını aralıyor, Meryem'in annesine önden geçmesi için işaret ediyor, her zamanki fıkır fıkırlığıyla bir şeyler anlatıyordu. Annesi cam kenarında bekleyen kızını görünce dolu ellerini göstererek yardıma gelmesini, elindekileri almasını söyledi. Evin içindeki Meryemle evin dışındaki Sultan Hanım o an göz göze geldiler. Kadının yüzünden gülüşü çekildi, yüz kasları gerildi, neredeyse öfkeli denebilecek bir ifade yüzünü kapladı. Meryem, kadının gözlerinde kendinden emin ve tehditkâr bir bakış yakaladı. Korkuyla içeri çekildi, mutfığa sığındı.

Biraz sonra kapının önünde bir araba sesi işitti. Mutfaktan çıktı. Görünmeyen adam gibi evdeki koşturmayı izliyordu. Evde telaşlı bir gürültü vardı. Anlaşılan, işler her zaman olduğu gibi Meryem'in istemediği şekilde geliyordu. Kimse onu görmüyor, yanından geçişine aldırıyor, büyük bir titizlikle bir şeyler taşıyorlardı. Bir mobilyacıda çalıştığı belli olan iki genç Meryem'in odasındaki karyolayı bir çırpıda kaldırarak kız kardeşinin odasına taşıdılar. Sonra küçük kamyonetlerinden tek kişilik bir karyola indirler, bunu taşıması daha ağır görünüyordu ama gençler hakkından gelmişti. Sonra bir yatak ve küçük bir dolap da taşıdılar. Babası paralarını verdi, onları gönderdi. Annesi ve kız kardeşi Meryem'in eski odasında Tanrı misafirinin yerleşmesine yardımcı oluyorlardı. Meryem tüm bu koşturmaca içinde ayak bağı olmamak için kenara çekilmiş, camdaki yansımasına bakıyordu. Meryem'in bir yansıması yoktu.

BERNA ATAGÜN

Birileri ve Diğerleri

Kedinin biri sabah, serinde gördüğü rüyanın etkisinde ana caddeye kavuşan yokuşu çıkarken kahvaltıyı balkona hazırlayan kadın elindeki çatalı düşürdü. Çatalın çınlama sesi küçük balkondan etrafa yayıldı, çınlama yan apartmanlardan da duyuldu. Aynı kedi durup dikkatle dinledi sesi, bunu biriktirdiği diğer sokak seslerine ekledi; kuyruğunu indirip yokuşu çıkmaya devam etti. Çocuk o sırada yan apartmanlardan birinin balkonundaydı. Bu ses çocuğun hoşuna gitti. İçeriden çatal getirip yere bıraktı. Eh, dedi; fena değil ama duyduğum gibi de değil.

Öğlen sıcaklığında sokağın köşesinde toplanıp yola çıkan cenaze konvoyu, nefes nefese kalanlar için kısa bir mola verdi. O ara arka sokaktan gelen karga sesleri kahkahaya benzetildi. Ne adamlar var dendi, utanma da kalmadı diye eklendi. Ardından konvoy yeniden yola koyuldu. Cemaatten biri; “Rahmetli de zor adamdı, öldü bitmedi zorluğu.” dedi gömleğinden bir düğme daha açarak. “Ya, öyleymiş.” diye desteklendi bu tespiti. Ufak bir sessizlik boşlukları doldurdu. Bunu konunun değişebileceğine yoran başka biri ise pidenin neli olduğunu sordu. Aslında pek çok kişi de bunu merak ediyor ama işte soran kişi olmak istemiyordu. Hani zaten soran da sormuştu ama böyle kuru kuru da pek içine sinmemişti. Hâliyle; nasılsa çıktı artık ağızdan, diye iç geçiren adam kısa bir ilaveyi kendine çok görmedi. Sesine mahcubiyet katıp biraz da onu titreterek; ilacım var da ondan, diye sallayıverdi. Ne alaka, denmedi adama; kıymalı, diye cevap verildi anlayışla. Allah kabul etsin, dendi. “Aman boğaz değil mi ne koysan gidiyor.” demek de ihmal edilmedi. Yemek faslına burada ara verildi ve mezarlık girişi iyice yaklaşıp katar akşamki derbi konuşuldu. Çocuk o sırada odasına geçmiş tek başına oyuncaklarıyla oynamaya başlamıştı.

Küçük bir gölde küçük bir balık geri geri yüzmeye çalışırken balıkçıların oltasına takıldı. Anneler bunu yapmaya çalışan yavrularına hep aynı balığı örnek verdiler. Geri geri yüzen de yüzmeyen de neticede takıldı oltaya ama

anneler düzgün ve alışılmışta ısrarını sürdürdü. Bununla birlikte her nasıl olduysa turuncu kuyruklu bir balık geri geri yüzmekte kararlı çıktı. Tehlikeyi göze aldı ve günlerce çalıştı. Sonunda bir ikindi vakti başardı da bunu. O bunu yaparken çocuğun babası annesiyle tartışmaya başladı. Adam bir yerde ve sonra birkaç yerde daha köşeye sıkışınca sesini yükseltmeye başladı. Olanı inkâr etmeye, olmayanı olmadık şeylerle bezemeye başladı. Aklınca bir senaryo yazmaya kalktı ayaküstü. Beceremedi. Adamın bir hevesle ortaya attığı yalanlar, uyduruk havai fişeklere özgü patlamayla kısa bir süre içinde uyduruk şekiller çizerek söndü. Tabii bunu adam da fark etti ama bu fark ediş adamın zilletini eksiltmedi, daha çok nefretini besledi denilebilir. Adamın ağzından köpük çıksa, adamakıllı da saçılса etrafa, belki biraz rahatlar kendine gelirdi. Ama işte gelemedi. Köpükler adamın içinde kaldı. Adam o sıkışıklıkta eşine; yalancısın dedi. Böylelikle inkârına kendi rezilliğini çoğaltmakla devam etti. Eşi ise dürüst ve makul olan pek çok kadının aksine susmadı, gerçekleri adamın yüzüne, onu çıldırtacak bir sakinlikle silkeledi. Adam çıldırdı.

Şehrin merkezinden epey uzakta olan bir ilçede kirli bir at hapşırıldı. İlçede hiçbir şey değişmedi. Çocuk da hâlâ odasındaıydı. Çocuk evde yokmuşcasına bağırmayı sürdürdü adam. Çocuk bir şeylerin yolunda olmadığını hissetti. Oyuncaklarını birbirine vurmaya başladı.

Ormanın en güzel kovanlarından birinde bir arı kovanını terk etti. Kovanda onu tekrar gören olmadı. Çocuk annesiyle babasının boşanacağını duydu. Buna kendisinin sebep olduğunu zannetti. İstedığı pahalı oyuncaklar ve tabağında bıraktığı yemekler için pişmanlık duydu. Elindeki oyuncakları bir kenara fırlattı.

Bir martı, gagasındaki taşlaşmış simidi insanların kafasına bıraktı. Vapurdaki kadın şanslıydı, acı yanındaki adama kaldı. Çocuk o sırada acısını paylaşacağı kimsesi olmadığını düşündü. Anne ve babası boşandıktan sonra neler olabileceğini ise düşünmek bile istemedi.

Bir kelebek fazladan bir gün yaşadı. Öldüğünde bunu sadece kendisi biliyordu. Çocuk eğer insanlar bir kelebek olsaydı onların kavga etmeye zaman bulamayacaklarını düşündü. Tabii herkesin kelebek olması uzun sürebileceğinden bunun şimdilik ertelenebileceğini ama kendisinin hemen bir kelebeğe dönüşüp ertesi gün annesiyle babasının önünde ölerек onları üzebileceğini, bu sayede belki boşanmaktan bile vazgeçirebileceğini düşündü. Bu işe yararsa vakit kaybetmeden tekrar insana dönüşebileceğini ve olanları anne ve babasına anlatabileceğini de. Hatta gözlerini kapattı ve baştan alarak bir bir yaşattı bu akışı hayâlinde.

Bir örümcek günlerdir ördüğü ağını sonunda bitirdi, en yumuşak kısmına yerleşip avını beklemeye başladı. Derken kadının biri süpürgeyi çalıştırdı.

Ağ da örümcek de kayboldu. O sırada çocuk, annesinin; yuvamı yıktılar, dediğini duydu.

Bir inek soğuk bir ahırda, sabaha karşı bir buzağıyı doğurdu. İnek hemen sabahın olmasını bu olmazsa sahibinin her zamankinden erken uyanmasını diledi. Çocuk o sırada içerideki tartışmayı dinliyordu, endişelenmeye başladı. Kelebek olmasa bile başka bir hayvan olmayı da kabul edebileceğini düşündü. Hayvanların daha mutlu olup olmadığını merak etti. Mutsuz olduğu için en azından bunu denemenin iyi olabileceğine karar verdi.

Önce bir koyun sonra bir başka koyun sırayla kırpıldı. İki koyun da gözlemini indirip usulca birbirine sokuldu, yaşadıkları utancı paylaşmak ve böylece onu azaltmak istediler. O sırada kadın, kapı aralığındaki çocukla göz göze geldi; dağılmış saçını, yırtılmış kıyafetlerini, etrafa dökülmüş gözyaşlarını toplamaya çalışmadı; dudağından akan kanı ise ne sildi ne saklamaya çalıştı, kıpırdamadan durdu. Adam çocuğu fark edince kapıyı çarpıp çıktı.

Bir tavuk bir damdan anlamsızca atladı, ölmedi; alt kattaki dükkânın brandasına takıldı. Tavuk anlamsızca hareket etmeye devam ettiğinden sahibi onu indirmek için tam iki saat uğraştı. Aynı akşam evde tavuk pişirildi. Çocuk o gece korkudan iki saat boyunca uyuyamadı. Annesi çocuğun yanına gelmesine izin vermedi. O da kapıya dayanıp annesinin iç çekişlerini dinledi. Sabah uyandığında çocuğun yatağı ve kıyafetleri ıslaktı. Çocuk bir kaplan olmak ve tüm anneleri korumak istedi.

Yaşlı bir fare, akşam vakti kobay olarak katıldığı testte bunun son olacağını hissetti. Demek kurtulmak böyle bir şeymiş, dedi. Açık tutmakta zorlandığı gözleriyle kısa bir an diğer kobaylara baktı, onlar için üzüldü. Hemen sonrasında da öldü. Kadın gece boyunca ağladı, sabah adamın evde olmadığını görünce küçük bir valiz hazırlayıp çıktı, çocuk o sırada uyuyordu.

Bir tavşan gündüz vakti bir fener buldu, akşam olunca köye inmedi, açıp da ışığını insanların gözlerine değdirmeyi; biraz kemirdi feneri, tadını beğenmeyince bir köşeye bıraktı ve gitti. Çocuk koku ve ıslaklığa uyandı. Yaptığından utandı, evde yalnız olduğunu görünce rahatladı ama akşam olunca bu yalnızlıktan rahatsız oldu, ağlamaya başladı. Ağladığı paspasta uyudu.

Bir keçi bir tepeden göle baktı, susamıştı. Bir süre daha göle yutkunaarak bakmaya devam etti. Sürünün bir kısmı da göle ve öndeki keçiye baktı. Keçi tepeden atlamadı, sürüdeki diğer keçiler de. Ama göle de gitmediler. Çocuk o sırada ezberinde olan tek numarayı aradı. Annesinin telefonu kapalıydı. Çocuk çok acıkmıştı ama bir şey yemedi. Aklındaki tek şeyi yapmayı sürdürdü. Telefonu yanından ayırmadı. Defalarca denedikten sonra; bu son, diyerek bir kez daha çevirdi numarayı. Bir kez daha açılmadı telefon. Çocuk anne ve babasının onu terk ettiğini düşündü. Küstü ikisine de. Yanına hiçbir

şey almadan çıktı evden. Çok geçmeden çocuğun kaybolduğu anlaşıldı. Anne babayı, baba anneyi suçladı. Bunu yapmak için kötü kelimeler kullandılar, çok kötü kelimeler. Anne babayı, baba anneyi karakola şikâyet etti. Tehditler savruldu. Bu yetmedi ikisine de. Anne babayı, baba anneyi mahkemeye verdi. Tüm bunlar olurken çocuk adım adım uzaklaştı evden.

Bir kaplumbağa günlerce ters çevrilmiş bir şekilde birinin onu düzeltmesini bekledi. O sabah bulutlar pek bir çoktu ve kaplumbağa onları izleyerek oyalanmaya çalıştı, aradığı işareti bulutlarda bulamadı. Çocuk o sırada oradan geçiyordu ve kaplumbağayla göz göze geldi, yavaşladı ama durmadı. Hiçbir şey yapmadan yürümeye devam etti. Kaplumbağanın çırpınmaktan kolları ve bacakları güçsüz düştü. Çocuğun arkasından baktı bir süre, baktı baktı. Sonra da tümünden bıraktı hareket etmeyi.

MERVE ÖZGENLİ ÇELİK

Babaannem ve Sümsük Kuşu

Aydınlanmamın kaynağı o gün giydiğim mavi çoraptı. Öyle değil mi?

Güneşin batmaya yüz tuttuğu bir ikindi vakti anladım babaannemin sevgisiz bir insan olduğunu. Günümün ve şaire göre hayatımın yarısı geride kalmışken, anlamının aydınlanmayla aynı göbek bağından kesildiğini gördüğüm gibi babaannemin de anne karnına sevgisiz düştüğünü anladım. Nineleri meleklerle dost olanların satırları değil bunlar. Beyaz sabun kokulu nevresimlerde uyuyanlar, dizlerde masallarla büyüyenler anlamayabilir beni. Babaanne sevgisizliğinin derin bir boşluk olduğunu da bilemezler. Sevgisiz babaanne; geçmişinde bir yara, atalarından yediğin sille, iki kutsal kelimenin bir araya gelmesiyle doğan hayâl kırıklığıdır: Baba+anne.

Babaannem hiç sevmedi beni. Ama sadece beni sevmeyişinden değildi onu sevgisiz ilan edişim. Israrla sevgisizliği seçişinden, sevmek için mücadele vermeyişinden, incitmekten beslenişindendi. Bunu aydınlandığım gün yaşadıklarına şahit olduğunuzda daha iyi anlayacaksınız. Babaannemin ailecek oturduğumuz salonda, ceviz büfenin önündeki yarım asırlık sandalyedeki bana, otuz beş yaşındaki torununa söylediklerinden, içindekileri kötülük oklarına dönüştürüp ruhumdakileri bu oklarla vurma çabasından anlayacaksınız, ben de o gün mavi çoraplarıma bakarken anladım.

Annem gebeliğini babaanneme söylediğinde gözlerim henüz oluşmadığından göremedim babaannemin yüzünde bir anda oluşuveren o memnuniyetsiz ifadeyi. Ama doğduğumda babaannemle ilk göz göze gelişimizde anlamalıydım. Bana almadığı oyuncaklardan, üç dört yaşlarımda suratıma kusmukmuşum gibi bakışından, sofrada kenarı kırık tabağı hep benim önüme koyuşundan, ilk karneme bakmayışından, dedemin bana verdiği harçlıklara “Bu çok buna, daha küçük bu” deyişinden, “Bu”ların altını sevgisiz bakışlarıyla çizişinden ve isimle hitap etmeyişinden fark etmeli, düşünmeli, kondurmalıydım. Ama olmadı. Konduramayışlarım gerçeği değiştirmede.

Güneşin batmaya yüz tuttuğu, yıldızların yüzünü henüz göstermediği bir vakit anlayabildim babaannemin sevgiyle yollarının kesişmediğini. Dedem odanın köşesindeki yatakta yüzünü batan güneşe çevirdiğinde, ben ise gözlerimi mavi çoraplarımdan babaannemin yüzüne çevirdiğim an aydınlandım. Aydınlanmaların hiç beklenmedik zamanlarda geldiğini de o zaman anladım. Bir ikindi çayında oldu her şey. Öncesinde kapıma kimse gönderilmedi “müsaitseniz bugün aydınlanma size gelecek” diyenim olmadı. Pervasızca, kapıya dayanırcasına bir geliş değildi bu. Otuz beş yaşımın olgunluğuna tutunan tatlı yaz serinliği ile birlikte geldi aydınlanmam. Bardağımın tabanında kalan bir yudumluk soğumuş çayım, yanındaki doğum günü pastam, ceviz büfe, yarım asırlık sandalye en önemlisi mavi çoraplarım şahidimdi.

İşte o gün, ceviz büfenin önündeki sandalyede, geride bıraktığım otuz dört yılımı ruhumun pervazındaki kuşlarla birlikte seyredirken, ruhumun pervazındaki kuşlar kendime verdiğim doğum günü hediyesiyken, her yıl pervazıma yeni bir kuş daha eklenirken, odadakiler kendi hallerindeyken, babam dedemi, dedem batan güneşi seyredirken, annem yanımdaki sandalyede kestaneli doğum günü pastamı tabaklara koyup “İyi ki doğdun kızım” derken, babam tebriğini sessizlik senfonisinin satır aralarına sıkıştırırken, dedem yattığı yerde artık konuşmadığından gözlerimin içine bakarak “Hayırlı yaşların olsun yavrum” diyemezken, ben mavi çoraplarımı izlerken, aslında pervazımdaki kuşları izlediğimi kimseler bilmezken oldu o şey. Ben gözlerimi mavi çoraplarımdan çekip babaannemin yüzüne çevirdiğimde sevgisizliğini kustu babaannem. Hiç teklemeyen, sürçmeden tek hamlede söyledi kararımı kelimelerini. Gönlündekileri bana doğru bir çırpıda savunurken, sevgisizce büyüttüğü oklarıyla ruhumun pervazındaki kuşları bir bir düşürmeye başladı. Batan güneşi seyreden dedem, batan güneşi seyreden dedemi seyreden babam ve doğum günü pastamla ilgilenen annem de şahitti.

“Bayat bu pasta, senin aldığın pastadan ne olacak zaten sümsük”

... süm-sük... süm-sük...süm-sük”

Odadaki kısa sessizlikte uzun uzun yankılanmıştı bu cümle, bu kelime... Ya da bana öyle gelmişti. Cümlelerin muhatabı bendim. Doğum günümde kendime pasta alan bendim. Sümsük olan bendim... Bu kelime iliklerime işledi. İliklerime işleyen aslında bu kelimeyle gelen aydınlanmaydı. Aydınlanmam bütün vücudumu dolaştıktan sonra gelip sol yanıma otururken, Sağımda annem solumda aydınlanmam kendimi güvende hissederken, oda sessizliğiyle babama özenirken annem kaş göz işaretleriyle “idare ediver kızım” tarzı hareketler yaparken, yarım asırlık sandalyede kalakalan ben, babaannemin sevgisizlikten yaptığı oklarına karşılık sessizlik yumağından savunma alet-

leri oluşturmaya çalışıyordum. Neticede babaannemin kendime verdiğim doğum günü hediyelerimi, ruhuma konan pervazımdaki kuşları öldürmesine izin veremezdim, bir karşı savunma gerekiyordu. Otuz beş yaşımda babaanneme cevap veremediğimden gerçekten sümsük olabilir miydim? Bu sözlerini duymazdan gelmeli yaşlılığına mı vermeliydim? Peki on yıllar boyu yaptıklarını nasıl açıklayacaktım? Kulağımda durmaksızın yankılanıp duran bir kelime vardı;

“Sümsük” “sümsük”...

Bu sırada ayaklarımla, mavi çoraplarımla yeniden göz göze geldim. Sümsük kuşlarının ayaklarındaki mavinin tonuydu çoraplarım. Her şeyin sebebi giydiğim bu mavi çorap olabilir miydi? Doğum günümde, otuz beş yaşıma girerken, ruhumun pervazına konan kuş sümsük kuşu muydu? Mavi çoraplarım babaannemin sevgisizliğini açığa çıkarırken bu sevgisizlik aydınlanmamı mı sağlamıştı?

Güneş batmış, yıldızlar ortaya çıkmışken dedem aynı köşesinde ayakucundaki babamla sessizlik senfonisini söylerken, sağımda annem, solumda aydınlanmam önümde yeni gelen yaşla birlikte babaannemi arkada bırakmışken;

Ruhumun pervazında başı önünde mavi ayaklarını izleyen bir sümsük kuşum kalmıştı,

Ruhumun pervazında başı önünde mavi çoraplarını izleyen bir sümsük kuşuydum,

Sümsük olabilirdim önemli değildi, önemli olan artık farkında olmamdı. Benim babaannem sevgisiz bir insandı.

ETHEM ERDOĞAN

3. Sayfa Hırsızları

Eleman A, bir mart sabahı kayboldu. Büyük bir şehirden yola çıkıp küçük bir şehre yeni gelmişti oysa ve o küçük şehirden büyük beklentileri vardı. (Short short story, versiyon 1)

Şimdi, neden eleman demişiz, neden martta kaybolmuş, neden büyük bir şehirden küçük bir şehre gelmiş sorularının anlamı üzerine kafa yormanın gereksiz retoriğine girmeyelim. İlerleyen paragraflar açıklayıcı olacaktır. Öte yandan gereksiz açıklamalar da okuru yoracağı veçhile mümkün olan en kısa yoğunluk ile yetinilecektir. Hem bu açıklamaların gereği de okurla yazarı karşı karşıya getirecek bir kırılmadır. Bu bağlam bizi diyalogların büyüsüz dünyasına da sokabilir ki bu her iki tarafın da istemeyeceği bir gerçeklik. Bu bakımdan mümkün olan en az diyalogla yetinmek zorundayız. Sayın bay okurun sığınılabilecek bir anlayışı olduğunu ummak durumundayız.

Yeni görevinin kendisine sağladığı imtiyaza sığınarak, özel araçla kısa sürecek bir mesafedeki bir yere gitmek için yola çıkmış, soğuk bir mart sabahı çorba içmiş olan A'dan (elemana A diyelim) bir daha da kimse haber alamamıştı. Kimsenin haberi olsun mu istememişti yoksa kimse ondan haber almak mı istememişti burası o malum kelimenin tam anlamıyla muamma. Mesela; kayıp ihbarları ve gazete ilanları da sonuç vermemişti, demek gerekir burada. Ancak kayıp ihbarı ya da ilanların A ile ilgisi, hatta A'nın seviyesi, deniz seviyesindeydi. Kesinkes, elbette, vallahi, A'nın kaybolmasının bütün haşmeti, diğer tüm insanların ortadan böyle bir anda kaybolması kadar nadir rastlanır bir durum değildir. İstatistikler de her yıl pek çok kayıp ihbarının yapıldığını söylüyor. Tuhaf olan, bulunma oranının son derece düşük olması. Bu cümleler takdir edersiniz ki bilgisel olarak pek çok eksikle malûl. A'nın kaybolmasının haşmetine bir veri

sunulmamış mesela. Diğer insanların kayıpları yanında –evet dostum anladım, düzeltiyorum. - yani karşısında, -tamam yahu tamam- diğer insanların kaybolmasına nazaran A'nın kaybolmasının önemsenmesi de pek bir tutarsızlık. Öte yandan istatistik denince rakamlarla desteklenen veriler olması gerekirken, “pek çok” zarfı ile geçiştirmek de doğru değil. –abarttın ama istatistikî bilgi maalesef elimde yok. Hem olmasına gerek de yok, bu bir makale değil, hikâye. Ne demek bu nasıl hikâye? Anlaşılan sen hikâyeyi de bilmiyorsun. Bu bir kısa öykü. Ne demek öykü, hikâye demek değildir? Bütün hikayeciler ve eleştirmenler yanlış bir tek sen mi doğrusun yani..? Onlar bilmiyor da sadece sen mi biliyorsun? Ne, bilmiyor ama öyle olduğunu düşünüyorsun demek, ilginç:-

Ayazın iliklere işlediği bir mart sabahı kaybolan, büyük bir şehirden yola çıkıp büyük beklentilerle küçük bir şehre gelen A en son bir çorbacıda görülmüştü. Çorba önemliydi mutlaka. Yoksa ne işi vardı küçük şehirde? Zaten herkes, inanca ve ideale değil (modası geçmiş laflar bunlar!) çorbaya bakmıyor muydu? (Short short story, versiyon 2)

Suikast, kaza ya da cinayet varsa ortada, açık seçik kanıtlar kalır geride mutlaka. Bu uzmanlık gerektirir tabi. Herkes olay yerine bakıp kanıtı göremez. Kaçırılmışsa bile yetkililer bunun bir sebebe dayalı olduğunu, sebebin de ne olduğunu bulurlar. Bizim A'nın durumu, bu durumlardan hiçbirine girmediğine göre, onun durumuyla ilgili bir çıkar yol, bir ipucu bulmak da neredeyse imkânsız. Yanlış anlaşılmasın ama bu ortaya konan tablodan dolayı yazarın A hakkında olumsuz yargılara, peşin hükümlere ulaştığı gibi bir fikre kapılın bence. Bunun için yeter miktar gerekçeye sahibiz. Mesela A'nın ortadan kaybolmasını tipik bir kaçış olayı sayarsak, kayıp olaylarının çoğunun “tipik kaçış vakası” sınıfına girdiğini de bilmeliyiz ve bu polisiye bir realitedir. Binaenaleyh A'nın durumu da ipucu yokluğu noktasında bir istisna sayılamaz. A'nın durumun ne olduğu, yazar tarafından neredeyse anlaşılmış olsa da, anlatılmamış olduğundan dolayı; bizler olmayan belirtilerle bu drama bakıp bakıp; o küçük şehirdeki ölüm haberlerinde bizim A'nın eşkâline benzeyen bir ceset bulunduğu raporu gelip gelmediği üzerine kafa yormalıyız. A'nın görevinin belirleyici özellikleri düşünülünce kaybolmasını, kaçırılmasına bağlamak büyük ölçüde -faraza bir onuru olan- karanlık işlere ve bir nevi adam kaçırma eylemine ağır saldırı sayılırdı. A'nın rutininde, gündelik hayatında, kaçabileceği ya da kaçırılabilceğini iğva edecek bir tavır da hiç olmamıştı.

Büyük bir şehirden büyük beklentilerle küçük bir şehre gelen ve en son bir çorbacıda görülen inanç ve ideal yerine çorbayı önemseyen A, Avcı ile Yarenci'nin tuzağına düşmüştü. (Short short story, versiyon 3)

Dosyalama, dosyaları dizayn etme, boy boy sınıf sınıf ayırma, bir hastalık olarak yetişkin olduktan sonra kazanılınca hiç bir yarar sağlamayan böyle bir uğraşa sahip olmanın bile psikolojik bir eksikliğin kanıtı olduğu düşünülebilirdi. Avcı köpeğini de alıp geceleri dağ taş dolaşır ve tasarımlar yaparken kafasında bir ışık çıkmış ve Anın bu durumunu kavramıştı. Oedipus kompleksine kapılmış olanlarda olduğu söylenen eksik yanlardan ve toplum normlarınca benimsenmeyen isteklerinin tatmin edilmemesinin bir sonucu olarak, kolayca kurtulması imkânsız olacak şekilde özel fişeklerle kuş ve tavşan avlamaya bu avlarına da iş hayatında engel olacağı esasen arkadaş görüldüğü kişilerin isimlerini veren Avcı, Anın zayıf noktalarını bulmuştu. A ve kendisi gibi bazı rahatsızlıkları olan Yarenci –ki onun da böcek ölümlerini toplayıp onlara olta iğnesi batırdığı, bazı ölü balıkları zimmetine geçirdiği bilinen bir şeydi.- Anın klandan biri olmak zorunda olduğunu söylüyordu. Yazar bu psikopatik durumlarla ilgili okuru ikna etmeye çalışırken; “Ya hu bir düşünün.” diyordu, “bu eğilim yetişkinlikte ortaya çıkmışsa, şüphe yok ki çocuklukta belirlenememiş olup rahatsızlığın fazlaca arttığını gösterir. Dosyaları dizayn etme, boy boy, sınıf sınıf, renk renk ayırma, şiddetli bir sahip olma arzusuna işaretler, öte yandan aşırı dışlama eğilimi ve kleptoman eğilimler göstermesi bir tesadüf sayılamaz. Bu bunalımın sonu mutlak intihardır.” Biz tabi ki yazarın görüşlerini mihenk ve kesin doğru kabul edecek değiliz. Fakat bir imge bir işaret saymamız gerekir. Böyle böyle toplanacak işaretlerden oluşturacağımız dizge bize Anın durumuyla ilgili veri sağlayacaktır. Biz yazarla bu neviden fikir teatisi yaparken kulak ucuyla durumu duyumsayan bir okur “N'oluyor ya hu!” diyemeden söze girdi: “Deneme yanılma yolu gelenekseldir ve hatta kısa sürede çok net sonuç verir.”

Büyük bir şehirden küçük bir şehre İl Endemizm Müdürü olarak gelen inanç ve ideal yerine çorbayı önemseyen, Avcı ile Yarenci'nin kurduğu çetenin tuzağına düşen A kayıp olmamış mıydı? (Short short story, versiyon 4)

Endemizm, bir bölgenin ekolojik şartlarından dolayı sadece o bölgede yaşayan, yetişen, dünyanın başka yerinde yaşama/yetişme ihtimali olmayan, oraya özgü hayvan/bitki türüdür, dedi yazar. Ben de onun malumatfuruşluğuna cevaben; Latince endemos kelimesinden gelir

ve yerli anlamında kullanılır, dedim. Demez olaydım. Yazar bilgi ve donanımıyla üstüme yürüdü: Serotonin ruh hali ve duyguların düzeninde büyük rol oynayan bir kimyasaldır. Güç-erk davranışına eğilimli kişilerde serotonin seviyesini düşük olur. Bu yaygın olarak görülen bir durum. Çalma hastalığı bağımlılık bozuklukları ile ilgili de olabilir ve hırsızlık, dopamin seviyesinin artışına neden olabilir. Dopamin zevkli duyguların oluşmasında rol oynayan bir kimyasaldır. Tamam, tamam, dedim. Bu A'nın söz temsili, kimseye hobisinden bir kez bile söz etmemesi de, onun kendi hobisini kötücül bir iş olarak algıladığını göstermez mi? Bu canhıraş soruma "belki" diye cevap verdi yazar, başka bir âlemde gibi. Şu densiz okurun önerisini değerlendirmeliyiz. Doğruydum. Ben yaparım, dedim. Tamam, iş sende ama dikkatini çekerim, üçü bir yerde istiyorum, dedi. Nasıl üçü bir yerde? Düşünürken yazarın yukarı kalkan sağ kaşı tüyo oldu. Tamam ya hu dedim. Ekibiyle bir ortaya çıkartırım. O akşam toplumsal veri depolama sayfasındaki profilime arka arkaya şu cümleleri yazdım: "Şşşt Hırsız.", "Ne biçim çetesiniz lan! Müdür hırsız, md yrd hırsız, şube md hırsız." Yarenci ve Avcı kişisel posta kutularına yağın ssleri götürüp A'ya gösterdiler. A hemen yardımcısını ve şube müdürünü toplantıya çağırdı. Avcı ile Yarenci onlara benle ilgili yapılacakları anlattılar. Onların tüm hırsızlıklarını bildiğimi sanıyorlardı. Oysa bu sefer ölü böceği iğneye ben takmıştım. Sonra olanlar hakkında yazarın hiç bilgisi olmadı. Sizin de olmasın. Ne gerek var. O yazdığı çerçeve öykünün son tasarımıyla ilgilendi ve şunu yazdı:

Küçük bir şehre İl Endemizm Müdürü olarak atanan, inanç ve ideal yerine çorbayı önemseyen, Avcı ile Yarenci'nin çetesinin tuzağına düşen A kaybolmamıştı. O kendisi bizatihi bir kayıptı. (Short short story, versiyon 5)

...başka insanların yaşadıklarına, hayatlarına duyulan açlık; diğer insanların, trajedilerle ve gülünç durumlarla karşılaştıklarında bunlara karşı takındıkları tavırlar; birlikte gülmeler, teselliler; başkasının hayatının bizim için cezbedici bir yanının olması edebiyata duyulan açlıkla koşuttur.

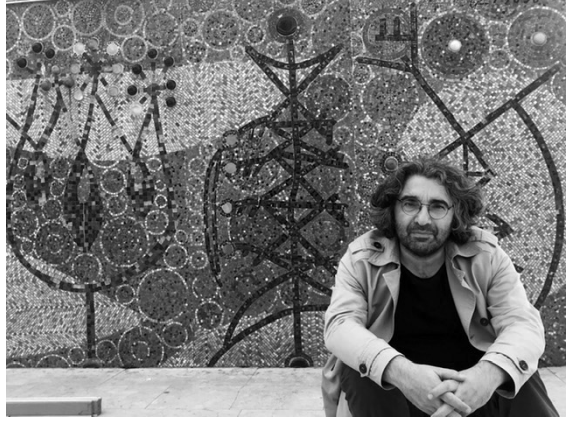
Ahmet Sarı İle *Edebiyatın İyileştirici Gücü* Üzerine

Konuşan: **Ali Necip Erdoğan**

Ahmet Bey merhaba! Ketebe Yayınlarından çıkan Edebiyatın İyileştirici Gücü, Eylül ayında okuyucuyla buluştu. Bu güzel kitap için sizi tebrik ediyor ve hemen ilk sorumuzu soruyoruz: Edebiyatın iyileştirici bir gücü olduğunu ne zaman fark ettiniz, sonrasında da böyle bir çalışma yapmaya nasıl karar verdiniz?

Merhaba Ali Bey. Söyleşi için sizlere teşekkürle başlamak isterim. Sağ olabilirsiniz. Almanya'da doğup büyümüş, orada okumuş biri olarak okuma disiplini orada aldığımı söyleyebilirim. Çok küçük yaşlarda anaokullarına gönderilen çocukların okuma ile bağlantıları okumayı öğrendiklerinden sonra sistematik olarak geliştirilmeye dönük bir eğitim anlayışı var Almanya'da. Almanların karakteristik özellikleri olan dakiklikleri değil disiplinli oluşları; yaptıkları işte işin mantığına nüfuzları; ezberciliği değil de yoruma bağlı bir eğitim ve düşünüş biçimini geliştirmiş olmaları, herkes gibi beni de yaşadığım yıllarda gelip bulmuştu. Çocuklar için gelişmiş edebiyat külliyatı, renkli ve çocuklara zevk veren kitap çeşitleri, çok çeşitli ve zengin Comic kültürü daha erken evrelerde çocukların hayal dünyasına etkiyi kolaylaştırmaktaydı. Bunlardan ben de payımı aldım diyebilirim. Aklıma gelen bir örnekle sorunuza geçeyim. Annesi ile bankaya giden bir çocuk, anne bankada sırasını bekler, işlerini kotarıırken çocuk kendisine tahsis edilen, oturabileceği bir yerde küçük sinema kutusunda masalları izleyebilmekte, dinleyebilmekte, masal görselleriyle vakit harcayabilmektedir. Annenin işi bitse dahi çocuğu bankadan çıkaramadığınızı düşünsenize. Çocuk masalın büyü-süne kapılmış ve izlediği dünyadan bir türlü kopamamaktadır. Bu sözünü

ettiğim yıllar 1970-1980 yıllarıydı. Okuma zevki ve disiplini alındıktan sonra kitaba saygı, kitapla baş başa kalmanın zevki, kitaplarla vakit geçirmenin büyüğü de zaten elde edilmiş olmaktadır. O sevgi edinilmişse maddi manevi zenginlikler artık gelir ve okuru bulur. Bu sözünü ettiğim, bir şekil-

de hurufata saygı beslemesi gereken insanın da hikâyesidir. Hurufata saygı ve kitap sevgisi, yolu başlatan bir durumdur. Buna Adalet Ağaoğlu'nun "Ölmeye Yatmak" terkibi gibi "Edebiyata Yatmak" adı verilebilir. Edebiyata yatmayan, ona meyletmeyen kişinin onun şifa verici boyutlarından da etkilenme durumu söz konusu değildir. Genelde sanat, özelde de edebiyat sevgisi; içte gerçekleşecek devrimin de başlangıç noktasıdır. Yukarıda söylediklerim benim edebiyat sevgimin kökenini oluşturmaktadır. Bunlar edebiyatın iyileştirici yönü için kişisel donelerim olarak görülebilir. Kitap okurken kişisel olarak aldığım hazda, beni sarıp sarmalayan büyük atmosferde, beni alıp götürdüğü kurmaca mekânın serin çimlerinde bu ferahlığı yaşadığımda öğrendim edebiyatın iyileştirici gücünü. Doğal hayatın seyrinden doyurulması gereken bir çocuk fantazmagoryasının kitaplarla doyurulduğunu anladığımda kitaba kapanmalarımda gördüm bu gücü. Bir daha da bırakmadım. Böylece bir kitap kararı ise (Edebiyatın İyileştirici Gücü) çok sonralara tekabül etti. Yaş elliye vardığında, edebiyat kuramı bilgileri arttığında, bir de yakında Ketebe'den gözden geçirilmiş ve düzenlenmiş yeni baskısı çıkacak Adolf Muschg'un *Edebiyat Terapi Olabilir mi?* adlı metnini Almancasından çevirdiğimizde böyle bir kitap yazmaya karar verdim. Gerçi Muschg'un kitabında istediğim, zihnimde geçirdiğim soruların cevabını tam tekml bulamamış, sadece iki küçük bölümden haz almış ve bu başlıkla insanlık tarihinde bibliyoterapiyle yüzleşmiş her meseli, kıssayı, durumu yazacağım kitabın konusu kılmaya karar vermiştim. Fragmenter parçaları örmem epey süre aldı. Biriken bibliyoterapi bilgileri beraberine sanat terapisi, şiir terapisi, sinema terapisi gibi farklı branşların bilgileri ile çoğaldı. Böylelikle kitap husule geldi.

Baş ya da herhangi bir yeri ağrıyan, ağrı kesici alır; fiziksel/ruhsal rahatsızlığı olan doktora gider. Peki, bir insanın edebiyata gereksinim duyduğunu anlaması için belirtiler nelerdir? Bir derdimiz olduğunu, rahatsız olduğumuzu

ne zaman anlar ve edebiyata başvuracağımızı nasıl biliriz?

Yukarıdaki sorunun cevabında edebiyatla yüzleşmek isteyen kişilerin ilkin okuma yazma, daha doğrusu hurufat bilgisi olması gerektiği görüşü çıkabilir. Edebiyatsever olmak için edebî metinleri okuma durumunda da olmak gerekir. Lakin yazılı edebiyattan önce var olan şifahi kültür, insanın hurufatı bilmeden analfabet olarak da sözlü bir şekilde mesel aktarabildiğini, konuşma yoluyla sorunlarını transfer edebildiğini; derdini anlattığını, birilerine hemdert olabildiğini; ağladığını, güldüğünü, yas tuttuğunu, ağıt yak-tığını, güldüğünü, şenlenebildiğini, yani Eros ve Thanatos'a dair her şeyi gündelik hayatında kotarabildiğini gösterir. Dünyaya gönderilmiş, varoluşa sahip insan dili ile varoluşunu perçinleyecektir. Varlığının asli unsuru bu bağlamda kendisini dünyaya ram eden dildir. Dil ile ilgili bütün opsiyonlar, durumlar onun ruhuna da tekabül ettiğinden kendi ruh sağlığının ya da sa-ğalmasını gerektirecek olguları da şifahi, yazılı sözlerin büyüünde arayıp bulacaktır. İyi söz ruhunu okşayacak, kötü söz ruhunu lekeleyecektir. Övül-mek hoşuna gidecek, olumsuz eleştirilmek ruhunu rahatsız edecektir. Alfabe-yi bilsin ya da bilmesin, okur yazar olsun ya da olmasın dile gelmiş her insan gündelik hayatta kendini diğer insanların diline bağlayan kendi diliyle sa-ğaltımını gerçekleştirebilir. Ruhunda hastalık hisseden birinin psikiyatra git-mesi gibi kendini varoluş olarak yaralı hisseden kişinin derdini birilerine anlatması ile hafiflemesi; kendini ağır hisseden birinin Felak ve Nas'a duy-duğu gereksinim; başka insanların yaşadıklarına, hayatlarına duyulan açlık; diğer insanların, trajedilerle ve gülünç durumlarla karşılaştıklarında bunlara karşı takındıkları tavırlar; birlikte gülmeler, teselliler; başkasının hayatının bizim için cezbedici bir yanının olması edebiyata duyulan açlıkla koşuttur. İçinde bulunduğu sıkışık durumlar, ruhunda hissettiği baskı, varlık olarak ne-fes alınamayan zamanlarda insanın kendi durumunu gerçek hayatta dondu-rup başka “serin çimlerle” örülü dünyalara kaçma isteğindeki ihtiyaçtır bu. Her anlamda bir kabz hali okumayı bilen ya da bilmeyen insanı her zaman yakalayabilir. Burada insanın kendi sıkışmışlık duygusundan kaçışını sanat, edebiyat kolaylaştırır. Katharsis bu durumlara yetişir. Sinemaya kalbinde dünya ağrısı ile girmiş birinin duygusal film bittikten ve filmde iyi bir ağla-ma sağlandıktan sonra elde ettiği rahatlık duygusu. Aynı durum izlenen bir komedi filmi için de geçerlidir. Sinemadan Yusuf Atılgan'ın “Aylak Adam”ında bahsettiği “Sinemadan Çıkmış İnsan Modeli”ne yaklaşır. Mutsuz halinden uzak, katharsis olmuş mutlu hal; onun yeni varlık durumudur. Okunan bir metinde de bu durum böyledir. Ruhsal arınma süreci sanatın her alanında o sanatla yüzleşeni yakalar. Artık dünya derdinden yüreği sıkışmış birine nasıl “ağla rahatlarsın” denirse sanat ya da edebiyatın terapisine muhtaç birinin

yarası tebarüz ettiğinde o susuzluk halinden bunu fark edebiliriz. Farklı dünyalara, hayatlara, condition humaine'lere duyulan susuzluk bunun emaresidir.

Siz de bir öykücüsünüz. Sizin yazınsal serüveninizde “yazı”nın iyileştirici gücü nasıl tecelli etti

İlk soruda Almanya

geçmişimi anlatmıştım. On beş yıl orada kaldığınızda, orada doğduğunuzda Almancayı çok iyi biliyor ve anadilinizi bilmiyorsunuz demektir. Erzurum’a kesin dönüş yaptığımda Türkçemin bozuk olduğunu fark ettim. Arkadaşlar bu “Alamancı” ağızla dalga geçerlerdi. Ben de bu sefer Türkçe yazılmış kitaplara sarıldım. Dilimi düzeltmek, geliştirmek için romanlardan, hikâyelerden daha iyi ne olabilirdi. Ama bunun da dengesini ayarlayamadım ve işi hastalık seviyesine taşıdım. Bozuk dilimi düzeltme girişiminden gerçek hayatı neredeyse kaçırarak, kurmaca evrenin hakikatiyle efsunlanmış, neredeyse oradan başka hakikat olmadığı vehmine inanan biri haline geldim. Bende yazının iyileştirici gücü her şeyden önce “broken language” olan bozuk Türkçemi iyileştirmesiyle, bununla ruhumda da moralman güzellik katmasıyla, kendimi iyi hissetmemi sağlamasıyla, daha sonra da okuduğum her eserle farklı dünyalara açılabilmenin zevkiyle kendini gösterdi. Hele kışı uzun ve zemherinin iklime gerindiği bir yer olan Erzurum’da yaşıyorsanız kurmaca bir dünyanın sıcaklığını, insanın ruhunu sarıp sarmalayışını hiç unutamazsınız. Bugün hâlâ çok sevdiğim yazarların uzun süre beklediğim eserleri, çok sevdiğim yazarların bulamadığım ve ansızın kaderin bir cilvesiyle karşıma çıkan kitapları beni sağaltır. İnsanın belki de kelimelerle tarif edemeyeceği bir doygunluk durumuna erdirir beni. Sevdiğim kitapların bende hükmü budur.

Dil ve üslubun, estetik ve güzelliğin, edebiyatın iyileştirici gücüne etkisi nedir?

İlk soruda insanın dil ile bağlantısını, dünyaya gelme ile dile gelmenin bir varlık durumu olarak birbiriyle sıkı bağına anlatmıştım. Dil ve üslup forma büründüğünde, kendini yazıya döktüğünde muhatabını arar ve o muhatabında da yazılış gayesine göre iyi ya da kötü etki bırakır. Her metnin, yazıya dökülmüş her unsurun etki alanı görmezden gelinmemelidir. Özellikle estetiği ön plana çıkaran, insan ruhuna hitap etmeyi, onu kurmayı, şekillendirmeyi amaçlayan metinlerin bu bedi amaçları ruha sirayet eder. İnsan özde

güzele meftundur. Gözü güzeli arar. Ruhun kendisinde güzele ve ince olana bir eğilimi söz konusudur. Estetiğin ve güzelliğin dile geldiği metinler bu bağlamda ruh ile örtüştüğü için onda yuvaya döndüğü intibainı oluşturur. Fıskiyelerin aktığı köpüklü sulara siyah bir kuğuya bakmaktan kim hoşlanmaz. Gecenin zifiri karanlığında, ayın dolun olduğu zamanlarda ona bakmayı kim hazzetmez. Göğün mavisini ile denizin mavisinin buluştuğu o sonsuzluk hissi veren ince şeride bakmayı kim arzu etmez. İnsan iyi olan sözü, iyi olan görüntüyü, izleği görmeyi derinlerden arzu ettiğinden okumalarında, seyrinde böyle şeyler gördüğünde bu onun hoşuna gider. Bu bağlamda ele aldığımız bu sorunu sanatsal eserlerine taşıyan sanatçılar dil ve üslup, estetik ve güzelliği edebiyatın iyileştirici etkisi olarak kullanmış olurlar. Belki de kendileri sağlarken, sanatsal eserleriyle yüzleşenleri de sağaltırlar.

Yara ve merhem metaforu üzerinden bakarsak metnin bu ikisini hem düşünsel zeminde hem de duygusal zeminde birleştiren bir işleve sahip olduğunu vurguluyorsunuz. Bu işlevsellik üzerine neler söylersiniz?

Yazı evet hem yara hem de merhemdir. Çok büyük nehirlerin kaynakları nasıl sesiz sakin bir akıyla başlar ve daha sonra çağıldayan nehirler haline dönüşürlerse yazarın kapandığı odasında bir yara olarak kendi içinden, iç görüyle katharsis yoluyla başlayan metin ve yazı -ki bu yaranın kanaması demektir- okurun metni alıp, okuması, o metinle hemdert olması ile kendinde merhem olma aşamasına götürür süreci. Aslında biraz da spesifik bir şekilde anlatacak olursak yazı kaynağından çıkar, bu bir yazardır, kaynaktan çıkma aşamasından yazarın kendisi için hem kanayan yara, coşku durumuyla yazmak ve içini açmak, hem de merhemdir çünkü yazar da sağalıdır. Yazar yazdığına hem yara sahibi olur hem de merhemini yazdıklarıyla bulmuş olur. Aynı süreç okurda sadece okuma eylemiyle bir merhem oluşluğa döner. Belki de zihninden geçen ve ileride işlenmesi muhtemel bir cinayeti yazdığı *Suç ve Ceza* ile def eden Dostoyevski; babasına ömrü boyunca kinini, korkusundan kendisine iletemediği “Babama Mektup” adlı eseri ile ele alan Kafka içsel, düşünsel zeminde yaralarını yazma yoluyla, edebiyatın iyileştirici gücünün yardımıyla ortadan kaldırabilmişlerdir. Kafka ile tanımadığı bir kız çocuğunun kaybolan bebeği durumunda da bunu görüyoruz. Kafka için o kızı bebeğin ağzından yazılan mektuplar ölümüne yakın zamanda onun için bir terapi imkânı sunarken, kız çocuğu için yitirdiği bebekten gelen muhteşem mektuplar üzüntülü bedenine merhem olurlar.

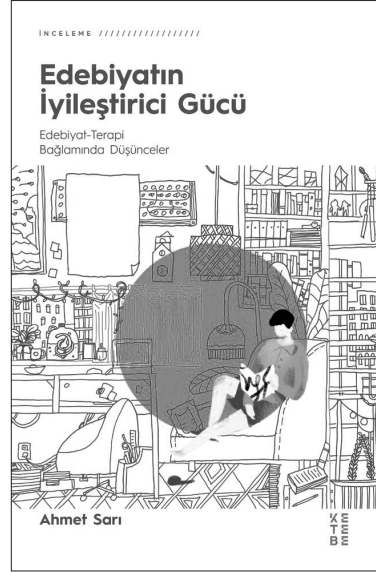
Yine aynı bağlamda, edebiyatın utançla ve suçla ilişkisini incelemiş ve yazmış biri olarak yaşam ve yazı ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Elbette yazan kişi her şeyden önce kendi yaşantısının zeminine yaslar yazdıklarını. O yaşananlar, sürdürdüğü hayat ona deneyimler cümbüşü ha-

linde doneler sunar. Hatta iyi bir romancının yaşadıklarını doğru harmanlayıp metne dökebilmesi yazarın anlatıcılarını da güçlü kılar. Romancı öznenin Tolstoy, Dostoyevski ya da Cengiz Aytmatov, Thomas Mann gibi her alanda bilgili, hayatı damıtmış, çok kültürlü, duyguları iyi bilen, sadece edebiyatla da değil bilimlerin diğer biçimleri ve türleriyle de bir illiyeti olmuş özneler olması önemlidir. Yazı elbette yaşananlardan sudur eder, buradaki yaşananlardan kastım hayatın ta kendisidir. İnsan bilemediği, göremediği, tanımlayamadığı, bilincinde yer almayan bir şeyi nasıl kaleme dökabilir. İnsan her ne kadar fantezi ile, hayal gücüyle yaşamadığı şeyler üzerine kalem temrinleri yapsa da bir şekilde bunlar da yaşanılmış, insanların dünyada mukimliğine dayanan bilgilerdir. Condition humaine bir şekilde insanın yaşantısını esas alır ve onun yaşantısının yekûnu haline gelir.

Biraz önce sizin de zikrettiğiniz gibi yazının yazana da okuyana da şifa verdiği en güzel örneklerinden biri "Kafka'nın Bebeği" hikâyesi. Bebeğini kaybeden bir kız çocuğunun üzüntüsü bir yazarın yazma gereksesiyle örtülmüş. Bebeğin gönderdiği mektuplar, kız çocuğu için teselli olurken ölmek üzere olan bir yazar için geride bırakılacak ama kaybolacak bir iç dökmenin (zira Kafka kısa bir süre içinde ölecektir ve tıpkı bez bebek gibi kaybolacaktır) tüm insanlığa yönelik bir eleştiri olduğu sonucuna da varabilir miyiz?

Ferdinand de Saussure'ün "Genel Dilbilim" derslerinde sanırım iletişim halinde olan iki insanın nasıl diyalog kurduklarına dair bir fotoğrafı aklıma geldi. Karşı karşıya konulmuş iki baş, ikisinde de iki ağız, iki kulak ve iki beyin var. Diyaloğun gerçekleşmesi için süreç birinin beyninden ağzına inen sözcüğün oradan diğerinin kulağına ve beynine sonra ağzına ve diğerinin kulağına, beynine ve ağzına doğru ilerlemesi ile oluşacaktır. Diyalog böyle işler. Yazının yazana ve okuyana nasıl şifa verdiğine dair iyi bir örnektir Kafka ve bebeğini yitirmiş kızın meseli. Dünyada belki de edebiyatı, sanatı, sanatçının var oluş nedenini ve sanatsal susuzluğa haiz izlerçevrenin sanatta şifa aramasını, en başta yaralı ruhlarına o eserlerden hareketle bir şifa aradıklarını söyleyebiliriz. İnsan her daim bir tesellinin sınırsız kucağına ihtiyaç duyar. İnsan varoluşunun bir teselliye ihtiyacı vardır. Teselliler de insani durumlardan, insani şartlarla yine insan için olduğu utulmamalıdır. Ben hiçbir

zaman kadim Yunan'da ya da başka zamanlarda yazılmış tesellilerin beni ilgilendirmediyi söyleyemem. İnsan başka insanların tesellileri ile de yaralarına merhem bulabilir. Bu tesellilerde bütün insanlığı ilgilendiren bir durum olduğu için böyledir. O kadim metinlerde teselli edilen insansa, biz de insansak, o metinler bizim için de yazılmışlar demektir. Ortak paydamızın insanlık olduğu düşünülecek olursa bunların asırlar öncesinden bizler için yazıldığını da söyleyebiliriz.

Thomas Bernhard'ın "Şapka" isimli öyküsünün baş karakterinin, yaşadığı evle kurduğu ilişki, yani başlangıçta kendisine iyi gelen evin süreç içinde bir karabasana dönüşmesi, yaşadığımız dünya ile kurduğumuz ilişkiyi eninde sonunda dünyayı bir karabasana çevirdiğimizi ve bu durumdan kurtulmanın yolu olarak edebiyata başvurmamız gerektiğini söyler. Nitekim siz de Hölderlin, Robert Walser, Zweig gibi yazarların kendi çılgınlıklarını şefkat ve merhametle taşıdıklarını söylüyorsunuz. Bu denge nasıl kurulur?

Yazarların yazma yoluyla arındıkları bir gerçektir. Thomas Bernhard'ın yazma için kendini fildişi kulesine (Krucka) kapattığını biliyoruz. Yazma eyleminin insanı arındırdığı ve ruhsal sıkıntıları bertaraf ettiği görüşünün yanında Hölderlin ve Robert Walser durumunda da olduğu gibi yazmasa çoktan intihar edeceği ama uzun süre yazma yoluyla içsel sükunetlerini sağladıkları, yazmanın gücüyle yaşamda kalabildiklerini söyleyebiliriz. Çılgınlık ömre gelip otursa da yazma yoluyla kendi çılgınlığını aşmanın yolları aranır. Hölderlin bunu yapmıştır. Şiir yazdığı için yeteri derecede katarsis imkânı bulamadı da denebilir. Geniş ve muazzam metinler yazılsa Robert Walser gibi çılgınlığını bile içerden yazı yoluyla, katharsis olma yoluyla delebileceği söylenebilirdi. Bu örneklerde yazı intihara meyilli kişinin ruhunu teskin eden müsekkin görevini gerçekleştirmektedir. Yazıya değer veren ve kendini yazar gören kişi için iyi yazılmış, bu iyi açılmış ruh demek; onun için sayfalarca metinden daha mutlu edici bir şey yoktur. Kabz halinin yazıya vurduğu zamanlar yazar için en trajik zamanlardır. Yazmak istiyor ama yazamıyorsanız bu sizin için bir yıkımdır. Bernhard, Walser, Kafka, Zweig için yazmak nefes almak demektir. Bir gün yazamama endişesi onların yıkımı olur. Her gün disiplinli birkaç sayfanın yazılması ruha verilecek en iyi ödüldür.

Adolf Muschg'un, edebiyat ve terapinin ortak kaçış noktalarının yaşama sanatı olduğuna dair düşüncelerini aktarıyorsunuz kitabınızda. Bunun anlaşılmasında psikanalizin etkileri de inkâr edilemez. Bugün birçok davranış için hemen bilinçaltını sorumlu tutuyoruz. Yazı ile yaşam her zaman birbirini doğurur mu (besler mi) yoksa biri diğerini bazen öldürür mü?

Yaşam olmaz ise yazmanın bir değeri olmaz. Yazının olmadığı bir yaşam düşünülebilir ama bu da güdük kalır. Yazı elbette yaşamdan neşet eder. Ya-

şam özde attıkça yazı şekillenir. Yaşayan birisi deneyimlerini, gözlemlerini yazıya döker. Ama bunun tam tersi de vakidir. Yazı ile yaşamını on dokuz yirmilerine kadar güzel bir diyalogla kotaran Rimbaud'nun yaşantının büyü- süne kapılıp Menelik'te yazıyı terk etmesi ne ile açıklanmalıdır? Yazı nefreti bazen yaşamın seyri içinde görülebilir bir şeydir. Yazmayı yaşamının odağı- na koyanlarla yazıdan vazgeçip yaşamayı hayatın odağına yerleştirenler de vardır. Sizin sorduğunuz iki husus da hayatın trajesinde görülür. Yazma Bern- hard, Zweig gibi kişilerin hayatını söndürürken, Kafka'nın varlığını yazma eri- tirken, Rimbaud'ya dokunamaz bile. Rimbaud hayatın akıcılığında yazmanın albenisine kapılmaz. Onu hayatından çıkarır.

Mitler, kıssalar, menkıbeler, hikâyeler eksik yanlarımızın, kusurlarımızın, kur- sağımızda kalmış heveslerimizin tesellisi midir?

İnsanoğlu kısacık ömründe insanlık tarihinde yaşanmış bütün hadise- leri yaşama şansına sahip değildir. Bunun için belki de binlerce sene ömre ihtiyaç duyar. Edebiyat, tarih, masallar, destanlar, mitler, farklı insanların baş- larından geçenleri bizlere aktararak insanlık durumunda bizde eksik kalan ne varsa onun tamamlanacağı bir veri tabanını oluşturur. İnsan yaşayamadı- ğı şeyi, yaşayan bir başkasından öğrenir, deneyimler. O olayı yaşamış olur. Bu bağlamda insanın başından geçmeyen olaylar, hadiseler, kıssalar, başka in- sanların başından geçmişse ve kişi bu hadiseyi bir şekilde okuma, öğrenme yoluyla deneyimlemişse bu artık onun kendi hikâyesi olur. "Niye gülüyorsun, anlattığım senin hikaye"nin sırrı burada yatar.

Biz de hikâyelerimizi anlatarak, diğerlerine aktararak hem var olacak hem de ruhumuzu kurtarabilecek miyiz?

Aynen bundan önceki soruda dillendirdiğim gibi kendi hikâyelerimizi anlatarak, insanlığın birikimine kendi birikimlerimizi de ekleyerek o bütün anlatılar havuzunda yerimizi alarak hem var olacak hem de ruhumuzu kur- tarmış olacağız. Bizden öncekiler tahkiye geleneğini nasıl sürdürdü ve bu bize kadar geldiyse, biz de bizlere verili hurufatla hikâyelerimizi anlatacağız ve anlatılar havuzunda yerimizi alacağız. Kendisine yüklenen hakikati kav- mine anlatan bir nebi gibi, "Ben sizlere beni çoktandır uykusuz kılan hakikati anlattım ve ruhumu böylelikle kurtardım" diyeceğiz. Anlatısı tatlı bal olan arının önümüze koyduğu bal ile bizlere diyeceğini demiş olması ve ruhunu kurtarması gibi.

Bu güzel cevaplarınız için teşekkür ederiz.

Ben teşekkür ederim.

BENİM ÖYKÜM

ETHEM BARAN

*Yazı benim vazgeçilmezim. Kimse okumasa,
basmasa bile yazmayı sürdürürüm. Hiçbir şey yapamam,
kendim yazar kendim okurum.*

Ortaokulda, Türkçe öğretmenimizin “hikâye yazma” ödevi vermesiyle başladı yazı hayatım. Çok okuyordum. Neredeyse günde bir kitap. Hepsi roman. Hikâye diye bildiğim sadece Ömer Seyfettin hikâyeleriydi. Kendimi yazıya nasıl yakın hissettiysem artık, o duyguyla hikâye yerine roman yazmaya başladım. Resmi de çok seviyordum ve gece gündüz resim yapıyordum. Neden ikisi bir arada olmasın dedim ve bir çizgi roman hazırladım. Tabii başladığım romanı ve bitirdiğim çizgi romanı ne yapacağımı bilmiyordum. Yozgat dediğin 20 bin nüfuslu küçük bir şehir o zamanlar. Birkaç öğretmenime sordum, bilen yoktu. Çevremde zaten yok. Benim çizgi romanı bir öğretmenim aldı ben bu işi bir araştırayım diye, sonra kimlere verdiğini hatırlayamadı ve ilk şaheserim (!) kayboldu. Roman işinin olmayacağını ise edebiyat dergileriyle tanıştıktan sonra kendim fark ettim. Öykü yazarsam yayımlatma şansım olabilirdi. Ömer Seyfettin öyküleri dışında (bir de Türkçe kitabında Sait Faik’ten, *Son Kuşlar*’dan ve *Domatesler ve Karanfil Suyu*’ndan alınma kısa parçalar okumuştuk) öyküler okumaya başlamıştım. Öykü yazmaya ve dergilere göndermeye başladım. Yaş 14, ortaokul son sınıf: Bir derginin “Genç Kalem-ler” veya “Sanat Fidanlığı” gibi adlar verilen bölümlerinden birinde adımlı gördüm. Daha çok okumam, okuduğum yazarların etkisinden kurtulmam vb. yönünde öneriler. Devam etmeliymişim. Zaten Türkçe öğretmenimiz de öyle demişti ben romanımdan bir bölümü sınıfta okuyunca: Çocuklar Ekrem ilerde yazar olacak. (Öğrenim hayatım boyunca öğretmenlerim adımlı bilmediler ya da ağızlarından işitmediğim için öyle sandım; Türkçe öğretmenim de bu kadar biliyordu işte.) O zamanlar “Orman Haftası”na “Ağaç Bayramı” deniliyordu; hafta dolayısıyla şiir yarışması açılmıştı. Ya da benim sadece şiir kısmından haberim olmuştu. Bir şiir yazıp yarışmaya katıldım ve il çapında birinci oldum. Ödül töreni hava muhalefeti dolayısıyla ertelendi ve bir daha

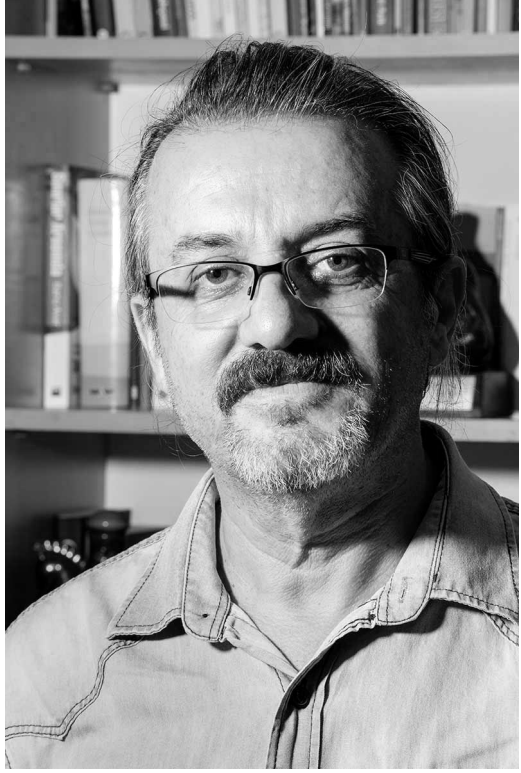
yapılmadı. Benim ödülü kim aldı bilmiyorum. Ben de bir daha şiir yazmadım zaten. Lisede, okul kütüphanesinde Tarık Buğra'nın öyküleriyle tanıştım, ardından şehrin kitapçısında Sevinç Çokum ve Selim İleri kitaplarıyla. Abbas Sayar'ı şehrin çeşitli yerlerinde görüyordum, kitaplarını okuyordum ama tanışmaya cesaret edemedim. Resim çalışmalarım da devam ediyordu bu arada. Lise 2'de, 16 yaşımdayken ilk desenim çıktı dergide. Bir sonraki sene de ilk öyküm çıkacaktı.

Deli gibi okuyordum ama bu okumaların çoğunun boş olduğunu sonradan anladım. Üniversiteyi kazanıp Ankara'ya gelince ve Ankara'daki

kitapçıları doya doya, saatlerce gezmeye başlayınca esas okumam gereken sayısız yazar ve kitaptan bihaber olduğumu gördüm. Yozgat'a gelmeyen, adını dahi duymadığım pek çok dergi. Büyülenmiş gibiydim. Çizdiğim desenleri, öykülerimi gönderdim onlara. Ve yayımlanmaya başladım.

Dergilerde beş altı yıldır yazılarım, öykülerim çıkıyordu ama benim bir kitabım yoktu. Elime aldığım her kitapta bu işin ne kadar zor olduğunu hissediyordum. Kitap düşüncesi gözümde büyüdükçe büyüyor, ağırlaşıyor, ruhuma yük oluyordu. Bunlardan birinin kapağında kendi adımı görüp göremeyeceğimin ağırlığı huzursuz ediyordu beni. Oysa henüz yirmili yaşlarımın başındaydım. Şimdiki yaşımdan baktığımda neredeyse çocuk sayılacağım yaşlarda. Dosyamı hazırlamaya başlamıştım. Ankara'da olmama rağmen yayınevlerine, yazan çizen insanlara uzak, kendi halinde okuyup yazan bir gençtim. Birileri elimden tutmazsa, önüme düşmezse kendiliğimden bir yayınevinin kapısını çalacak cesarete değildim. Dergilere gönderdiğim öykülerden uzunca bir süre haber gelmeyince akıbetini sormaktan bile çekiniyorken bu cüreti asla gösteremezdim.

O günlerde Millî Eğitim Bakanlığı, "Öğretmen Yazarlar Dizisi" üst başlığı

altında kitaplar yayımlamaya başlamıştı. Benim kadrom ise “Uzman Yardımcısı” idi ve bunun bir sıkıntı doğurup doğurmayacağını bilmiyordum. Şansımı denemekten başka yapabileceğim bir şey yoktu.

Dosyamı gönderdim.

Yine o günlerde, Yayınlar Dairesi Başkanlığınca çıkarılmakta olan *Millî Eğitim* dergisine bir öykü ve öykümü destekleyecek birkaç desen gönderdim. Bir hafta sonra işyerime bir telefon geldi; Yayınlar’dan bir şube müdürüydü arayan. Beni oraya davet ediyordu. Aramız beş yüz metreydi. Gittim. Şube müdürü, bu kadar yakın olmamıza rağmen niçin öykümü postayla gönderdiğimi sordu. “Bilmem,” dedim, “kimseyi tanımıyorum; buraya gelip kime, ne diyeceğim ki...” Uzun uzun sohbet ettik. Öykümü beğendiğini söyledi, başka öykülerim olup olmadığını sordu. Vardı ama Bakanlık onları yayımlamazdı, onların genel çizgisinin biraz dışında şeylerdi yazdıklarım. Görmek istedi. Bu vesileyle sık sık gidip gelmeye başladım oraya. Bir gün, okuyup yazan insanlara ihtiyaç duyduklarını söyleyip birlikte çalışmayı teklif etti bana. Önce kabul etmedim ama bir süre sonra beni kandırmayı başardı Şube Müdürü. Birlikte çalışmaya başladık. Dergiyi bir edebiyat dergisi kimliğine kavuşturmak istiyor, engelleri birlikte aşmaya çalışıyorduk. Bir yandan da aklım dosyamdaydı. Biz dergi şubesiydik, kitaplara Kültür Kitapları Şubesi bakıyordu. Yani onun müdürü ayrıydı. Kitabımı daha doğrusu dosyamı sorarsam torpil istiyormuşum gibi anlaşılabilecek endişesiyle uzun süre sesimi çıkarmadım. Benim müdürüm, kitap çıkarmayı düşünüp düşünmediğimi sorunca durumu anlattım. O da Kültür Kitapları Şubesi müdürüne soracağını söyledi. Bu arada, Kültür Kitapları Yayın Kurulu dağıtılmıştı ve yeni bir kurul oluşturulmaya çalışılıyordu. Bir süre sonra yeni yayın kurulu görevine başladı. Ben ise yine kimseye bir şey sormuyor, soramıyor, bekliyordum.

Aradan üç yıl geçti. Orada yeni bir çevre edindim. Eli kalem tutanlardan beni tanıyanlar, kitaplarının akıbetini öğrenmek için beni devreye sokuyorlar, ben de durumlarını öğrenip onları bilgilendiriyordum ama kendi kitabımı soramıyordum. Aralarında olduğum için beni dikkate mi almıyorlardı, yazar- dan mı saymıyorlardı ya da bilmediğim başka şeyler mi vardı, anlayamıyordum ama durum son derece can sıkıcıydı. Altlarında çalışan birinin kitabının çıkması onlar için pek de hoş bir şey değildi herhalde. Bir gün, nasıl olduysa söz benim dosyaya geldi. Dosyanın incelenmek üzere kime gönderildiğini hatırlayamadılar. Defterler, kayıtlar incelendikten sonra dosyanın, Gazi Üniversitesinde bir hocada olduğu anlaşıldı. Bölüm şefinin hocaya ulaşma çabaları bir türlü sonuç vermiyordu. Birkaç ay da öyle geçti. Sonunda bölüm şefiyle birlikte hocaların odasına gittik. Hatırlayamadı, kendisinde öyle bir dosya olmadığını söyledi. Üç yıl önce kendisine gönderildiğini söyleyince

dolaplarını karıştırdı ve nihayet benim zavallı dosyayı buldu. Okumamıştı tabii. Sanırım bunca yıl bekletmiş olmanın mahcubiyetiyle dosyama olumlu rapor verdi kısa süre içerisinde ve bize teslim etti. Şimdi de yayın kurulu-nun toplanmasını beklemek gerekiyordu, son kararı onlar verecekti. Neyse ki herhangi bir sorun çıkmadı ve dosyam basılmak üzere İstanbul'a, Devlet Kitapları Matbaasına gönderildi.

Asıl serüven şimdi başlıyordu. Matbaada sıraya girecekti kitabım ve kim bilir kaç sene sonra sıra gelecekti. Önce dizgi sırası, sonra baskı... Sonra kapak... "Kapağı ben yaparım," dedim, hiç değilse oradan zaman kazanabilirdim. Tuval üzerine yağlıboya, bozkırda ilerleyen bir tren resmi yaptım. *Sonrası Ayrılık*'ı en iyi bu resim vurgulardı herhalde. Tabii asıl neden, benim trenlere, tren resimlerine olan düşkünlüğümdü.

Dergimiz de İstanbul'daki matbaamızda basılıyordu. O günlerde dergi-nin basımıyla ilgili bir sorun çıktı ve ben İstanbul'a gitmek zorunda kaldım. Orada matbaanın planlama şefiyle de tanıştık. Nasıl olduysa adam beni sev-di galiba, ilgileneceğini söyledi. (İkinci kitabım *Kurutulmuş Gül Mevsimi* o matbaada farklı bir kaderi yaşadı. Dizgisini, kapağını kendim yapıp dosyayı elden teslim etmişim ama kendilerine ulaşmadığını söylediler, tekrar gön-dermemi istediler. Allah'tan, içlerinden biri hatırladı da tozlu kâğıt yığınları-nın arasından bulup çıkardı benim dosyayı.)

Dizgiden gelen ilk nüshayı nasıl da heyecanla tashih ettiğimi nasıl an-latmalı şimdi... İtalik dizilmesini istediğim kısımlar vardı, farklı punto istedi-ğim, farklı boşluklar bıraktığım yerler vardı ama elimdeki dizgi dümdüz bir şeydi. İşaretlemeler, uzun açıklamalar yaptım, geri gönderdim. Anlaşamıyor-duk. "Olmaz!" diyorlardı, "Biz hayatımızda böyle bir şey görmedik, böyle kitap olmaz!" Bir sürü telefon konuşmasından sonra biraz onlar taviz verdi, biraz da ben; dizgiyi tamamladık.

Sonrası Ayrılık, 1991 yılında, dosyayı teslim ettikten dört buçuk sene sonra, ben yirmi dokuzuma gelmişken basıldı. Kitap yirmi bin adet basılmış-tı. O yıllarda bütün illerde bulunan (şimdi hepsi kapandı) satış yerlerinde okura sunuldu.

Aradan yıllar geçti ve kitabın ikinci baskısının yapılması gündeme geldi. İlk baskı kurşun dizgiydi, bu yüzden yeniden dizilmesi gerekiyordu. Oturup dizdim, bir de kapak hazırlayıp gönderdim. Bir süre sonra bir telefon: "Ki-tabın kapağını dışarıda bir şirkete yaptırıyoruz, içeriği hakkında bir şeyler yazar mısınız, nasıl bir kapak olsun?" Niye çıldırmıyordum, hâlâ anlayabil-miş değilim. Ellerindeki kapağı kullanabileceklerini, para pul istemediğimi, imzamı silebileceklerini vb. söylediysem de kâr etmedi, kitapla hiç ilgisi ol-mayan, üzerinde, kafes içinde bir kuş fotoğrafı bulunan aptal bir kapakla

yeniden beş bin adet basıldı *Sonrası Ayrılık...*

Bugün çoğunu acemice, çocukça bulduğum o öyküler bana hep o yılları, o heyecanı, o sıkıntıları hatırlatır. İçlerinden şanslı olan birkaç tanesi *Unuttuğum Bütün Akşamlar*'da yer aldı. Diğerleri hep orada kalacak, bir daha basılmayacaklar...

Sonra on yıl kadar ders kitabı işiyle uğraştım ve öykü yazamadım. O yıllarımı kayıp yıllar olarak görürüm. Oysa bir iki öykü kitabı, bir roman daha çıkabilirmiş o süreçte. On yılın ardından *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı*'yla sürdü yazı yolculuğu...

Her gün okuyorum, yazmaya çalışıyorum ve her gün yeni bir şey öğreniyorum. Hikâye anlatmayı önemsiyorum. Her öykümde sağlam bir hikâye olmasına özen gösteriyorum. Bir elimle geleneğe uzanırken diğeriyle moderne tutunmaya çalışırım. İnsanı ve doğayı, kısacası hayatta ne varsa onu odağa almaya, anlamaya ve anlatmaya çaba gösteriyorum. Bütün bunları yaparken gözettiğim ilk ve en önemli şey dildir. Dile gösterilecek özen, ona verilecek emektir.

Bu yıl almış olduğum Sait Faik Hikâye Armağanı öykü yolculuğumun en önemli ödülüdür diyebilirim. Çok önemli bir öykücü adına verilen çok değerli bir ödül. Sorumluluğu çok büyük. Sait Faik kendi öyküsünü yaratan, kendini yakalamak için kendi peşinde koşan bir öykücü; bize öyküyü öğreten adam. Adımın onun adıyla aynı cümle içinde geçmesi bile büyük onur benim için.

Yazı benim vazgeçilmezim. Kimse okumasa, basmasa bile yazmayı sürdürürüm. Hiçbir şey yapamasam, kendim yazar kendim okurum.

SERCAN CEYLAN

T. S. Eliot’a Göre Eleştirinin Sınırları

Kültür, akademi, eleştiri, şiir. Bunlar T. S. Eliot’ın (1888-1965) yaşamını adadığı, onu tanımlayan alanları oluşturuyor. Akademide dil, edebiyat ve kültür üzerine çalışmalar yürütüp yazılar yazan Eliot, bir şair olmasına karşın eleştiride de kendine özgü yorumlar üretmiştir. Bu yorumlar, dönüp dolaşıp kendi kişiliğinin sınırlarına ulaşır. Yani Eliot’ın eleştiri ve şiir anlayışını konuşmaya onun yaşamöyküsünü anlayarak başlanmalı. Şair ve eleştirmen dünyasına dair yaşamından küçük, fikir verici fragmanlara değinmek aydınlatıcı olacaktır.

Hâlbuki Eliot’ın biyografiye oldukça mesafeli durduğu da unutulmamalı. Eseri anlamak; yapısını, oluşumunu kavrayabilmek için biyografi -her zaman değil- yanıltıcıdır ona göre. Eliot’ın kurucularından sayıldığı Yeni Eleştiri teorisinde de biyografiye olumsuz bir bakış vardır. Yeni Eleştiri’nin ilkelerine göre metni anlamlandırma sürecinde, büyük oranda eserin kendisi merkeze alınır. Çünkü edebî eser; tarih bilinci, toplum ve kültürle bir bütündür. Onu anlama çabası, eleştiriciyi sosyolojiye, felsefeye, teolojiye ya da biyografiye kendiliğinden götürecektir. Ancak Eliot’ın bu konudaki belirleyici görüşleri derli toplu değil, denemelerinin tamamına dağılmış haldedir. Belki de bu yüzden yazılarında veya onu konu edinen edebiyat araştırmalarında Yeni Eleştiri ile T. S. Eliot fazla yan yana gelmez. Rene Wellek’in 1956’da *The Sewanee Review*’de yayımladığı yaklaşık elli sayfalık “T. S. Eliot Eleştirisi” (*The Criticism of T. S. Eliot*) buna örnektir. Wellek, Yeni Eleştiri’nin yöntem ve ilkelere hiç değinmediği gibi Eliot’ın yazılarından belirli bir yöntem çıkarmaya da çalışmaz. Eliot’ın eleştiri yazılarındaki çelişki ve zıtlıklardan dolayı, net bir paradigma ortaya koymak zordur çünkü. Yine İtalyan sanat ve edebiyat eleştirmeni Mario Praz’ın 1966’da aynı dergide yayımlanan, “Bir Eleştirmen Olarak T. S. Eliot” (*T. S. Eliot as a Critic*) adlı makalesinde benzer bir durum vardır. Her iki yazar da Eliot’ın görüşlerindeki çelişkilerden net ve belirgin bir tablo çıkarmakta zorlanırlar. Sanıyorum ki bunun, biri diğerinden daha

baskın iki sebebi var. Biri, Mario Praz'ın da belirttiği geleneksel "Anglo Saxon çekingenliği" denebilir. Eleştirel yargılarını kabul ettirmeye, kesinleştirmeye, üste çıkarmaya çalışmaz. Yıllar önceki bir denemesinde hatalı veya yetersiz konuştuğunu içtenlikle itiraf eder. Yaptığı yorumda eleştiriye açık noktalar bırakır. Başka yazılarda, kendisinininkinden daha tutarlı bulgular ortaya ko-nabileceğini söyler. Bu anlamda çekingendir. Mesela Orhan Okay'ın *Poetika Dersleri*'nde benzer bir çekingenliği hissettiğimi hatırlıyorum.

Eliot'ın düşüncelerindeki belirsizliğin iki sebebi var demiştim. İkincisi, diğerine nispetle daha baskın olan, olgunlaşma düşüncesidir. Bunu Eliot'ın fikirlerinde, yaşamında veya eleştirilerinde görebiliriz. Yıldan yıla gelişen, yenileşen, derinleşen, çeşitlenen deneyimlerinden dolayı yargıları sabit kal-maz. Ezra Pound'un şiirlerine yazdığı giriş yazısında bunu, "gerçek orijinallik yalnızca gelişimdir" (Praz, 1966: 262) sözüyle özetler. Yalnızca bu değil, kendi yazılarında 'olgunlaşma' fikri üzerinden kültüre, Klasik edebiyat eserlerine ilişkin tanımlar da yapar. Yani olgunlaşmayı hem araştırır hem deneyimler. Bu da düşüncesini sabitlikten, dikkatini tembellikten uzaklaştırıp ona ente-lektüel bir iştiha kazandırır.

Yaşamından fragmanlar

Eliot'ın denemelerinde söylediği gibi, "bir yazarın eserlerini ciddi bir şe-kilde ele alan bir eleştiri, o yazarın hayatını da bilmek zorundadır." Elbette bu bilme, mesafeli, temkinli bir bilme olacaktır. Çünkü yazarın hayatı eserinden sonra gelir. Ancak yazılarındaki, özellikle *Edebiyat Üzerine Düşünceler*'deki¹ fikirlerini anlamadan önce, Anglo Saxon çekingenliğiyle metni yargılayan kim, anlamaya çalışmalıyız.

Thomas Stearns Eliot köklü bir aile geleneğine sahip. Köklü ve dindar demek daha doğru. Dedesi William Greenleaf Eliot (1811-1887) Amerika'da üzerinde durulmaya değer bir şöhrete sahipti. Papaz ve eğitimci William Eli-ot, teslis inancındansa Tanrı'nın birliğini merkeze alan, Ortodoks anlayışa göre daha çoğulcu Üniteriyen mezhebi benimsedi. Bu bakımdan birçok din, sanat ve eğitim kurumunu destekledi, bazılarının -Washington Üniversite-si (1861) gibi- kurucuları arasında yer aldı. Fakat T. S. Eliot'un babası Hen-ry Ware Eliot (1843-1919), aile geleneklerine bağlı kalsa da kariyerini din üzerine kurmadı. Büyük bir iş adamı oldu. Yine de Üniteriyen çevreyle ve Washington Üniversitesindeki bağlantılarını korudu. Benimsediği dini görüş ve gelenekleri yaşamı boyunca sürdürdü. Eşi Charlotte Champe Stearns de Üniteriyen mezhebe bağlı entelektüel bir kadındı. Şiirler yazdı, William Gre-

¹ * Bu yazıda Eliot'ın denemelerine yapılan atıflar için bkz.: Eliot, T. S. (1990). *Edebiyat Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları.

enleaf Eliot hakkında detaylı bir biyografi yayımladı.

Oğul T. S. Eliot, annenin yeteneğini taşıyordu. Tam anlamıyla modern bir şair oldu fakat babasının, şiir yazdığı için yaşamını boşa harcadığı düşüncesiyle, yani hayal kırıklığıyla ölmesinden hep üzüntü duydu (Sigg, 2011: 11). 1906-1915 yılları arasında Harvard Üniversitesinde lisans ve yüksek lisansını tamamladı. Dante'yi bu yıllarda tanıdı. Şiir ve edebiyat çalışmalarını geliştirdi. Bu arada, belki de üzerine uzun bir kariyer inşa edeceği felsefe doktorası yarım kaldı. Kısa bir dönem Fransa'da yaşadı. O Paris'teyken Sarbonne Kolejinde Emile Durkheim, Gustave Lanson ve Pierre Janet gibi ünlü bilim adamları kariyerlerinde ilerliyordu. Bu akademik ve entelektüel ortam, içindeki tutkuyu besledi. Ancak Eliot daha çok Henri Bergson'un Fransız Koleji'ndeki derslerini takip etti. Bergson'un fikirlerinden gerçekten etkilenmişti. Geçmiş, gelecek ve şimdiyi bir bütün kabul ettiği yazılarında Bergson'dan izler vardı. Mesela Türk edebiyatında, Ahmet Hamdi Tanpınar'da da bu izleri görmek mümkün. Zaten T. S. Eliot'ın sıklıkla vurguladığı iki temel kavram varsa bunlardan biri olan geçmiş, şimdi ve gelecek hakkındaki *bütün* fikrine Tanpınar'da rastlarız. Diğer de şairin, sanatçının, entelektüelin *tarih şuurudur*. Bu da Yahya Kemal'in şiirlerinde belirgindir. Burada Tanpınar'ın "Ne İçindeyim Zamanın" şiiriyle, Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirini hatırlamak gerek. Şuur, tarih ve zaman kavramlarındaki bütünlük, dilde ve şiirde nasıl ifade buluyor, T. S. Eliot ile Yahya Kemal ve Tanpınar şiirlerini yakın okuma, dikkate değer cevaplar verecektir.

Eliot Paris'teyken Bergson'un derslerine devam etti. Onun *Yaratıcı Tekâmül* (1907) kitabından bir alıntıyı kaydettiği defterine şu notu düştü, "Soyutluğun ayırttığı geçmiş, şimdi ve gelecek zaman birdir" (Marx, 2011:

29). Onun bir yıldan kısa bir süre kaldığı Paris günleri hem felsefi ve estetik gelişimi hem de içindeki tutku ve heyecan için epey verimli geçer. Eleştiri ve şiir tartışmalarının akademide ses getirdiği yılları bizzat yaşar.

1928’de kendini, “Edebiyatta Klasik, politikada Monarşik, dinde Anglo-Katolik” ilan eder. Eliot’ın bu açık sözlü beyannamesi daha sonra ünlenir. Oysa ifadesi, metot bakımından yeni ya da özgün değildir. Ahmet Hamdi Tanpınar’ı da etkileyen -özellikle *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*’nde etkileri fark edilen- Albert Thibaudet, 1913’teki bir makalesinde “Klasik, Katolik, Monarşik” üçlemesini, bir doktrin olarak birlikte değerlendirmiştir (Marx, 2011: 31). Bu bilgilerden hareketle denebilir ki Eliot’ın eleştiri ve şiir anlayışı, savunduğu ideolojik ve dinî referanslardan ayrı düşünülemez.

Londra’daki yılları onun için bir hesaplaşmadır. Vatan ve ulus bilinciyle Amerika ve Britanya arasındaki kimliğini belirlemeye çalışır. Amerika doğumlu şair, sanki hiç tanımadığı bir ülkeye iltica etmiştir. Bir yabancı gibi hisseder. Britanya kültürü ve İngiliz diliyle uyumsuzluklar yaşar. Öte yandan evlendiği kadın, Vivien Haigh-Wood İngiliz’dir. Belki de evliliğe, eşine olan inancını da pekiştirerek Eliot, Londra’daki akademik kariyeri için daha çok çabalar. Zaman geçtikçe yabancılıktan kurtulur. Hatta bazı eleştirmenler onu, Amerikalı köklerine ihanet etmekle bile itham eder. Yine de Eliot 1927’de İngiltere vatandaşlığına geçer ve 1965’te ölümünde dek Londra’da yaşar.

Eleştirinin sınırları

T. S. Eliot her şeyden önce şairdir. Dil, imgelem ve modern üslup doğrultusunda bir şair olarak düşünülmelidir. Belki ondan sonra eleştirmen kimliği, arkasından da akademisyenliği gelir. Eleştirilerinden çok şiir kitaplarıyla ünlenmiştir. Edebiyat dünyasına adını duyuran *J. Alfred Prufrock’ın Aşk Şarkısı* (1915), *Şiirler* (1919), ona uluslararası bir şöhret kazandıran *Çorak Ülke* (1922), şaheseri sayılan *Dört Quartet* (1941) şair kimliğini ortaya koyar. *Kutsal Orman* (1920), *Seçme Denemeler 1917-32* (1932), *Hristiyan Toplum Düşüncesi* (1939), *Kültür Tanımına Dair Notlar* (1948) gibi eserleri ise eleştirmen ve akademisyen yönünü yansıtır. Pek fazla öne çıkmasa da Eliot’ın oyun yazarlığından da bahsedilebilir. Yazdığı birçok oyun, tiyatrolarda sahnelenmiştir. Fakat burada onun yaratıcı imgeleminden ziyade ortaya koyduğu eleştirinin sınırlarını anlamaya çalışacağız.

Eliot’ın eleştirilerinde şiire gereğinden fazla ağırlık verdiği söylenebilir. Bu doğrultunda modern eleştirmenlere değil, şairlerin görüşlerine başvurulur. “Eleştiri ve akademi arasındaki ilişkiyi düşünürken şairlerin yanında diğer eleştirmenlerin varlığını unutmur.” (Wellek, 1956: 401). *Ulysses* dışında roman ve öyküye neredeyse hiç değinmez. Çünkü modern romancıların dikkate de-

ğer eserler vereceğinden şüphelidir. Bireysellik ve deneysellik çağında roman “Flaubert ve James ile son eserlerini vermiştir.” Bundan hareketle modern yazarlara karşı ön yargılarından kurtulamadığından bahsedilebilir. 1923’te yazdığı “Ulysses, Düzen ve Mit” yazısında Joyce ve onun kurgu tekniğini inceler. Eleştirisinde ön yargılarının yanında biraz da modern çağa karşı umutsuzluk sezilir. Önerisi, belki de çağın kargaşasına, modern sanattaki kaosa çözümü, mitlerde kullanılan hikâye anlatma metodudur. Böylece sanatçı, insanın çağdaş yaşantısıyla geçmişteki deneyimlerini bir araya getirebilecektir. Joyce arkasında, kendinden sonraki yazarların da denemesi gereken yenilikçi bir metot bırakmıştır. Öte yandan mit metodu ilk kez İngiliz şair W. B. Yeats tarafından ortaya atılmıştır. Yeats, şiir sanatı bakımından mito-poetik bir yöntem önermiştir.

Eliot, savunduğu ilkeler arasında *gelenek* kavramına büyük bir değer verir. Ona göre sanatçı *gelenek* bilincine sıkı sıkıya bağlı kalması gereken kişidir. Her milletin, her dilin kendine özgü yaratma ve eleştiri gücü buna bağlıdır. Yerli olmadan evrensel bir kimliğe ulaşmak mümkün değildir. “Kim, Odysseus’tan daha Yunanlı, Don Quixote’den daha İspanyol, Hamlet’ten daha İngiliz veya Faust’tan daha Alman olabilir? Bununla beraber onların hepsi (..) Avrupalı insan kendisine tanıtmışlardır” derken yerlilik fikrini öne çıkarır. Ancak bir noktanın özellikle altını çizer: *Avrupalı insan*. Çünkü Avrupa, kültürel, dini ve toplumsal kodlarıyla bir bütündür. Dolayısıyla Avrupa edebiyatı da bir bütünlük teşkil eder. Söz konusu edebiyatın ortak bir geleceği vardır. Onu yaşatan damarların özünü Latin ve Yunan kültürü oluşturur. Avrupa’yı Yunan kültürünün bir parçası yapan ise Roma kültürüdür. Eliot’a göre Hristiyanlığın, Avrupa kültüründeki birleştirici, bütünleştirici etkisi de fazladır. Fakat din ve ahlak ile edebiyatı bir araya getirdiği yazılarında, Hristiyanlıktan ziyade ahlaki, metafizik bir gerçeği işaret eder.

Bir millette, bir dilde, kendinden önce gelen her metin ya da yazar, bir şairin, eleştirmenin, romancının ya da öykücünün parçasıdır. Tarih, geleneği inşa eden parçaları kaçınılmaz olarak birleştirir. Bu birleştirici güce tarih değil, *tarih şuuru* demek daha doğrudur. “Geleneğe sahip olmak için önce ‘tarih şuuru’ geliştirmeye ihtiyaç vardır. Tarih şuuru ise, yirmi beşinden sonra şiir yazmaya devam etmek kararında olan herkes için kaçınılmaz bir şeydir.” Yani şairin herkesten ayrı bir sorumluluğu vardır. T. S. Eliot’ın eleştiri anlayışında tarih şuurunu sadece şiire değil fakat sanatın kendisine de yöneltilmiş paradigmalardan biri kabul edebiliriz. Çünkü bu görüşü, metinler arasındaki “organik bütün” teorisine kaynaklık eder.

Eliot denemelerinde, biyografik eleştirinin yanında izlenimci eleştiriye de karşı olduğunu açıkladıktan sonra Arthur Symonds’un izlenimci değerlendirmelerini *hastalıklı* bulur. İzlenimci bir yaklaşım demek ki hastalıklı bir

eleştiridir. 1920’de yazdığı “Kusursuz Eleştirici” yazısında, “Bir sanat eseri karşısında özel çağrışımlardan kurtulamayan, ne olursa olsun eserle hiçbir şekilde ilişkisi olmayan duygular yaşayan hissî bir insan, yarım kalmış bir sanatçıdır.” derken tavrı nettir. Sadece izlenimci, biyografik değil, tarihsel eleştiriye de karşı çıkar. Ona göre tarihsel eleştiriye kullanan Sainte-Beuve “zekâsı vasat bir uzman”dır. Burada Eliot’ın eleştirideki *zekâ* vurgusu gözden kaçmaz. Buna akıl da eklenebilir. Akıl ve zekâ, eleştiriden de yaratıcılıktan da ayrı değildir. Ahmet Haşim’in *Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar* ve Necip Fazıl’ın *Poetika*’sında da bu kavramlara yer verildiği hatırlanmalıdır. Fakat onlar, akıl ve zekâyı bilinçle, algılama gücüyle birleştirirler ve *idrak* şeklinde tartışırlar. Haşim, *adi idrak* karşısındaki şiirde, anlamın yerini sorgular. Necip Fazıl, şiirin mutlak amacını *üstün idrak* kabul eder, ona göre şiir, mutlak hakikati, Allah’ı aramalıdır. T.S. Eliot ise yorumlarını *idrak* değil, zekâ üzerinden yapar. Sadece şairlerde değil eleştirmenlerde de zekâ, olgunluğun parçasıdır. Necip Fazıl’daki *üstün idrak*, Eliot’ta *üstün zekâ* biçimindedir. Hatta Eliot buna bir de evrensel zekâyı ekler. “Evrensel bir çapta zekâyâ sahip olmak, böyle bir zekâyı her şeye uygulayabilmek demektir. Vasat bir zekâ, sadece belli alanlara uygulanabilir.” Mesela Aristo, evrensel çapta bir zekâyâ sahiptir. Eliot, modern eleştiriciler arasında ise Fransız şair Remy de Gourmont adına yer verir. Öte yandan evrensellik, zekâdan bağımsız olarak başlı başına hayranlık duyulması gereken nadir özelliklerdendir.

Yukarıda Odysseus, Don Kişot, Hamlet ve Faust örneklerinden bahsetmiştik. Bu karakterler Avrupalı oldukları ölçüde evrenseldiler. Eliot, onlara İrlandalı şair Yeats’i de ilave eder. 1940’ta yazdığı “Yeats” denemesi, evrensel ve yerli olmak arasındaki sanat duygusunu merkeze alır. Evrensel eser ya da yazar düşüncesinden hareketle Eliot, Klasik söylemini de tartışmaya açar. 1944’teki denemesi, doğrudan “Klasik Nedir?” başlığını taşır. Klasik, ona göre

evrensellelikle ve yerlilikle sıkıca bağlıdır. Bir Klasiğin doğması için “olgun bir çağ” (evrensellik) ve “olgun bir dimağ” (yerlilik) gereklidir. Nasıl ki gerçek şair ya da yazar gelecek ve tarih şuurunu sahip olmak zorundaysa, bir Klasik de bu şuurun evrensel çaptaki olgun ifadesidir. Öyleyse birçok paradigmayı bir arada düşünmeliyiz. Bu doğrultuda Klasik eserde bulunması gereken özellikleri şu şekilde belirleyebiliriz:

1. Ait olduğu milletin bütün dehasını yansıtmalı ya da bu deha, eserin dilinde ifade bulmalıdır.

2. Eserde, yazıldığı dili konuşan milletin duygu tonları, sanatsal bütünlük içinde ve zengin bir muhteva oluşturacak biçimde kullanılmalıdır.

3. Ait olduğu toplumun sosyal sınıflarını oluşturan bütün fertlere hitap edebilmelidir.

4. Klasik bir eserde idrak, davranış, dil olgunluğu şarttır.

5. Klasik bir yazar ise kendi zamanının 'ortak üslup'unu oluşturan dili, kusursuz bir şekilde kullanır.

Eliot, denemelerinde Klasik eser olarak *İlahi Komedya*'yı örnek gösterir. Dante ve Racine ona göre Avrupa edebiyatının klasikleri arasında öne çıkarlar.

“Organik bütün” fikri

T. S. Eliot'ın geçmiş, şimdi ve gelecek kavramlarını bir arada kabul eden görüşlerinin temelinde Bergson felsefesinin bulunduğunu söylemiştik. Paris'teki yıllarında Bergson'dan aldığı derslerden oldukça etkilendiği açık. Zaman üzerine fikirleri, edebiyat ve sanat hakkındaki teorilerini de beslemiştir. Gelenek ve tarih şuuruuna dair fikirleri bunun bir göstergesidir.

Öte yandan Eliot, metinler arasında da birliktelikten, bütünlükten söz eder. Çünkü “Hiçbir sanatçı, kendisinden sonrakilere iletmek istediği dünya görüşünü tek başına veremez. Onun bize vereceği dünya görüşü, hayat felsefesi, geçmişteki şair ve sanatçıların görüşleriyle ilişkisi bakımından değerlendirilebilir. Onu tek başına değerlendiremezsiniz; onu ölümlerin arasına yerleştirip eserlerini onların ile karşılaştırmalı ve mukayese etmelisiniz.” Yani bütün eser ve yazarlar bir *düzen*, daha doğrusu bir *organik bütün* içindedir. Etkilenmeler, öykünmeler, özdeşleşmeler, bu bütün içindeki kaynakları oluştururlar. Dolayısıyla şimdiye yön veren geçmiş zamandır, geçmiş ise çağın şuuruyla sentezlenmektedir.

Harold Bloom'un *Etkilenme Endişesi* teorisinin temelinde de Eliot'ın *organik bütün* fikrinden izler bulmak mümkün. Çünkü sanatçılar arasındaki etkilenme ilişkisi, bir geçmiş-gelecek zincirini oluşturur ve sürekli devam eder. Her sanatçı, kendinden önceki bir ustadan etkiler taşır. “Bir şairin başka bir şairin doğmasına nasıl yardım ettiği” üzerine fikirleri, Bloom ve Eliot'ı bir araya getirir. Her genç şair, *ebhebe*, bütünlüğün bir parçası olmak zorundadır. Fakat Bloom, gelenek ve etkilenme ilişkisini daha çok psikanalitik kuramdaki Ödipal Kompleks'e bağlar. Yine de sanatçılar ve eserler arasındaki *organik bütün* fikri kendini ele verir. Bu bağlamda Eliot, 1923'teki “Eleştirinin Görevi” adlı denemesinde sanatçılar arasındaki mirastan söz eder. “Bütün sanatçılar, bilerek veya bilmeyerek aynı mirası paylaşırlar. Sanatçıların böyle ortak bir

mirasta birleşmeleri ekseriya şuurlu bir şekilde olmaz.” Yani doğal bir süreçtir bu. Roman ve öykülerde de varlığından bahsedilebilir. Bir yazarın yaratma sürecindeki bireyselliğini, hiç olmazsa zihninde dolanıp duran metinler, yazarlar ya da yaşantılar ortadan kaldırır. Böylece yazarın fikirleri ve rüyaları pek çok metin ve yazarla haşır neşir bir zihinsel dolaşımda gezinir. Postmodern edebiyatta sık başvurulan *metinlerarasılık* tekniği de yazarın zihnindeki dolaşımı, özdeşleştiği metin ve yazarları, kurgusal akrabalıkları bizzat somutlaştırmasıdır. Dolayısıyla *organik bütünlük*, hem roman ve öykü gibi anlatıları hem de şiiri içine alır. Bu durumu pek çok yazar üzerinden örnekleyebiliriz. Fakat ben, şair Abdülhak Hâmid’in hatıralarındaki o samimi itiraftan bahsetmek istiyorum. Hâmid kendi üslubunu ve sanat anlayışını oluştururken yalnız olmadığını söyler. “Benim hususi bir üslubum olmayarak (...) ifade-i hâl, yahut idare-i makal ve belki de ical-e fikr ü hayal edişimin mesul ve müsebbible-rini sırasıyla şöyle sıralayacağım” (Enginün, 2013: 54) dedikten sonra babası ile ağabeyinden başlayarak bir sayfa isim sayar. Şinasi, Ziya Paşa, Celal Nuri, Ahmet Mithat, Fuzuli, Sadullah Paşa, Reşid Paşa, Halid Ziya, Ahmet Cevdet, Prenses Kadriye Hanım, Pirzade Sahip Efendi vb. sanatçı, yazar ve şairin her birinden “mülhem ve müstefiz” bir Abdülhak Hâmid ortaya çıkmıştır.

Eleştirinin amacı, aşamaları

Merkeze aldığı tür şiir de öykü de olsa eleştirinin belli amaçları ve aşamalarından söz edilebilir. *Ulysses*’ten bahsederken kısaca roman üzerinde duran Eliot, “Böyle bir eser için yapılabileceğimiz yegâne faydalı en büyük şey, onun henüz açıklanmamış olan pek çok yönünden herhangi birini açıklamak ve onun anlaşılmasını kolaylaştırmaktır” der. Bir eleştirmen eser ve okuru ön planda tutmalıdır, yoksa eleştiride yazarı incelemek (biyografik ve tarihsel eleştiri) yanıltıcı olacaktır.

“Eleştirinin Görevi” adlı denemesinde Eliot, eleştiride iki amaç belirler, “sanat eserlerini açıklamak” ve “halkın zevkini geliştirmek.” Böylece kendi eleştirisinin sınırlarını da çizmiş olur: Açıklayıcı ve faydalı. Sanat eserini açıklarken iyi ya da kötü gibi öznel hükümlerle bağlayıcı davranmamalıdır. Çünkü Eliot’a göre okur, doğru yargıya kendi ulaşabilir. Eleştirmenin tarafsızlığı, okurun zevkini de geliştirmiş olacaktır. Öte yandan eleştiri, kendi ufkunu genişletmek, sınırlarını aşmak durumundadır. Mesela teolojiye, felsefeye, psikolojiye, fiziğe, siyasete, tarihe açılması gerekir. Bu gerekliliği, “halkın zevkini geliştirme” amacıyla da örtüştürebiliriz. Yine de salt edebiyat verileriyle Dante’yi, Shakespeare’i ya da Goethe’yi anlamak mümkün değildir. T. S. Eliot “Eleştirinin Sınırları” başlıklı denemesinde bunu, “Edebiyattan başka hiçbir şeyle ilgilenmeyen bir eleştiricinin bize söyleyeceği pek bir şeyi

yoktur.” sözleriyle açıklar. Fakat kolay değildir. Burada eleştirmenden geniş bir okuma ve araştırma iştihası beklenmektedir. İzlenimler ne açıklayıcı ne de faydalıdır. Eleştirinin daha çok bir yapıya, sisteme ihtiyacı vardır. Yapı ise eleştirinin sınırlarında, belli aşamalarla ortaya çıkar. Böylelikle eleştirmenin kendini yetiştirmesi, eleştirel olgunluğa erişmesi için basamakları tırmanması gerekir. Eliot, 1955’te yazdığı “Büyük Düşünür Goethe” denemesinde üç aşamadan söz eder. Bu aşamaları ise akademideki derslerden ve kişisel yaşamından yola çıkarak şekillendirir. Eleştiri gücünün gelişmesindeki aşamaları şöyle sıralayabiliriz:

1. Coşkulanma: Sanatçı, gençlik yıllarında okuduğu eserlere içgüdüsel bir hayranlık duyar. Eleştirmek aklına bile gelmez. Eserleri kıyaslayacak birikime henüz sahip değildir.

2. Derinleşme: Okunan eserlerin sayısı ve çeşitleri, yaşam deneyimleri arttıkça zevk gelişir. Duygular yatışmaya başlar. Yazar ya da şairde özeleştiri ve yargı yeteneği oluşur.

3. Eleştirme: Eleştirci, daha yetkin insan ya da kuşakların beğendiği fakat kendisinin hoşlanmadığı eserleri araştırır. Bir eserden neden hoşlanmadığını anlamak için eleştirel bir çaba sarf eder.

T. S. Eliot bu basamakları bir şair olarak tırmanmıştır. Her aşamada sadece eleştiri değil fakat şiir yeteneğini de yüceltmenin imkânlarını aramıştır. Çünkü her sanatçı, öncelikle kendi eserinin eleştirmenidir. Yani iyi bir eleştiri gücü, harika bir eser ortaya çıkarmak için hayat kurtarıcıdır. Bir öykücü de anlatıyı kurarken eleştiri yeteneğini geliştirmeli, sürekli kendini sınamalı, kıyaslamalıdır. Eliot’ın vurguladığı gibi “bazı yaratıcı yazarlar, sadece üstün eleştiri güçlerinde dolayı diğerlerinden daha iyidirler.” Mesela Borges’in öykülerini, eleştirilerindeki titiz kavrayış gücü ve anlama heyecanıyla birlikte düşünmek gerekir.

Kaynakça

Enginün, İnci (haz.) (2013). *Abdülhak Hâmid’in Hatıraları*. İstanbul: Der-gâh Yayınları.

Marx, William (2011). “Paris”, *T. S. Eliot in Context*. New York: Cambridge University Press.

Praz, Mario (1966). “T. S. Eliot as a Critic”, *The Sewanee Review*, Winter, Vol. 74, No. 1, pp. 256-271.

Sigg, Eric (2011). “New England”, *T. S. Eliot in Context*. New York: Cambridge University Press.

Wellek, Rene (1956). “The Criticism of T. S. Eliot”. *The Sewanee Review*, Vol. 64, No. 3, pp. 398- 443.

EMİN GÜRDAMUR

Dede Korkut Hikâyeleri’nde Şeytani Bir Arketip: Tepegöz

Mit, insanoğlunun varoluşsal sorularını parantez içine alan, aktarılabilir bir form içinde geleceğe taşıyan zamansız hakikatler örgüsüdür. Yoğrulup kıvam bulduğu bilinçte o bir kurgu değil, somut dünyanın somut bir parçasıdır. Doğmak ve ölmek gibi iki tehlikeli kapının arasında varlık kazanan insan, bu tekinsiz kapılardan girerken de çıkarken de inisiyatifini kaybeder. Kapılar aynı zamanda iki bilinmeze, iki gizeme açılır ki tekinsizlik buradan kaynaklanır. Bilinmezliğiyle insanı mengene sıkıştıran kapılar, gizemiyle ona yaşama cesareti aşılar.

Varlık, ölüm, kötülük olguları insanı daima sorular sormaya ve bu sorulara cevap aramaya sürükler. Biz kimiz? Nereden geldik? Nereye gidiyoruz? Heideggervari bir ifadeyle söyleyecek olursak “dünyaya fırlatıldık” tamam ama niçin? Tarih boyunca insan için sorular sadece biçim değiştirmiştir, yoksa Kuzey Sibirya ormanlarında yaşayan avcı toplayıcı kabilenin bir üyesi ile Güney Amerika yerlilerinin ya da Semerkant’taki rasathaneden gökyüzünü seyreden müderrisin varlık karşısında soruları temelde aynıdır.

Mitlerde saklı cevaplar, insanın bireysel sorunlarını bütünüyle çözüme ulaştırmaz ama kolektif alana çeker ve dijital bir ifadeyle söyleyecek olursak “sessiz moda” alır. Soyutlama becerisi bir lüks olarak değil, hayatta kalma gayretinin mütemmim cüzü olarak tezahür eder. Evrenin düzenli, dingin bir hâl alabilmesi için hikâyelere ihtiyaç vardır. Önce fırtınalar, depremler, korkunç savaşlar, dev yaratıklar, şeytanlar, büyücüler tarafından dünyanın altının üstüne getirilmesi gerekmektedir. Kaos, mitin kozmosa dönüşmeden hemen önce insanın belleğinde kalkan toz bulutu değilse nedir?

Cevaplar kutsallıkları ölçüsünde ikna edicidir. Mircae Eliade, mitin temelde kutsal bir öykü anlattığını söyler. Her mit aslında bir yaratılış öyküsüdür. Dünyayı kuran ve bugünkü hâline getiren de kutsalın bu akımıdır. Mitleri

bilmek, “nesnelerin kökenindeki sırrı öğrenmek” demektir. Sadece bu kadar da değil. Nesneler ortadan kaybolduklarında, onları nerede bulup nasıl ortaya çıkaracağımızı da mitlerden öğreniriz.¹

Türk muhayyilesinin anıt eseri *Dede Korkut Hikâyeleri*, mitoloji ile gerçeğin kesiştiği dramatik köprünün üzerinde durur. Eserde kadim döneme ait unsurlar her ne kadar İslami bir restorasyona tabi tutulmuşsa da bütünüyle ortadan kaldırılmamıştır. Fuad Köprülü, *Dede Korkut*’taki harici İslami kültürel tabakanın, onun “hakiki ideolojisini” ve “pagan bakiyesini” layıkıyla örtemediğini söyler.² Aslında bu düşünce ilk olarak Wilhelm Barthold tarafından ortaya atılmıştır. Bu düşüncelere karşı çıkan Orhan Şaik Gökyay, eserin bir Müslüman ermişin kitabı olduğunu ve bu hususiyeti her Müslümanın ilk okuyuşta fark edebileceğini söyleyerek hikâyelerde İslami unsurların yer yer yüksek seviyeye erdiğini savunan Ettore Ressi’nin safında yer alır.³ Görüş sahiplerinin, üzerinde uzlaştıkları bir konu vardır ki o da *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde yer alan mitolojik izlerdir. Hikâyelerde mitolojinin izini sürmek isteyenlerin karşısına çıkacak ilk figür de annesi peri, babası çoban olan ve gerçekte gerçeküstünün kuraldışı temasından doğan Tepegöz’dür.

Bugün bilinen *Dede Korkut* metinlerinin on dört veya on beşinci yüzyılda kaleme alındığı düşünülmektedir. Dresden Kraliyet Kütüphanesindeki *Dede Korkut Hikâyeleri* nüshasını ilk tespit eden ve kopyalayarak Berlin Kütüphanesine taşıyan Heinrich Friedrich von Diez, ayrıca Tepegöz anlatısını Almancaya tercüme etmiş, bununla yetinmeyerek 1815 yılında yayımlanan *Asya’dan Hatıralar* adlı kitabının ikinci cildinde Oğuzların Tepegöz’ü ile Antik Çağ’ın ozanı Homeros’un *Odysseia*’sındaki Polyphemos’u karşılaştırarak bu alanda önemli bir tartışmanın fitilini ateşlemiştir. Oğuz Tepegöz’ünün Yunan Tepegöz’ünden daha derin ve daha bütüncül olduğunu iddia eden Diez, efsanenin aslını Oğuz versiyonunun barındırdığını öne sürmüştür. Her ne kadar *Dede Korkut Hikâyeleri*’nin girişinde Dede Korkut için “Resul aleyhisselam zamanına yakın”⁴ yaşadığı zikredilse de Diez, hikâyelerde Oğuz Han’dan ve çağdaşı Oğuz beylerinden sıkça bahsedilmesini dayanak göstererek Dede Korkut’un gerçek anlatıcı olmadığını, esere sonradan dahil edildiğini vurgular. Ona göre Türkçe metin, Tepegöz anlatısının aslını temsil etmektedir, *Odysseia*’daki hikâye ise eski bir proto Oğuz boyundan alıntılanmıştır. Diez, on maddelik detaylı karşılaştırmanın sonucunda Homeros’un Tepegöz fablını Asya’ya yaptığı seyahatlerde duymuş olabileceğini, Homeros’un tercüman

¹ Mircae Eliade, *Mitlerin Özellikleri*, Çev. Sema Rifat, İstanbul: Om, 2001, s. 16, 23.

² Orhan Şaik Gökyay, *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul: Başbakanlık, 1973, s. 270.

³ Orhan Şaik Gökyay, “Dede Korkut”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: 1994, cilt: 9, s. 79.

⁴ *Dede Korkut Hikâyeleri*, Çev. Ayşegül Çakan, İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2019, s. 3.

aracılığıyla edindiği bilgilerdeki eksikliğin ister istemez eserine yansıdığını, yine de Polyphem karakterini o bilgilerle inşa ettiğini söyler.⁵

Grimm kardeşlerden Wilhelm Grim ise Diez'in bu düşüncesine karşı çıkar. Grim, tek gözlü devin bir halk masalı olduğu görüşündedir. Ayrıca iki eserin haricinde Fransa, Finlandiya ve Arabistan'a ait metinleri de tartışmaya dahil ederek konuyu bir "tepegözler tartışması" hâline getirir. Nihai kanaati ise Homeros'unki dahil olmak üzere hiçbir metnin hikâyesinin kaynağı olmadığı yönündedir. Anlatı çok daha eski başka bir kaynağa ait olmalıdır.⁶ Muhtemel bütün versiyonların kaynağının Odysseia olduğunu savunan Arnold van Gennep ile anlatının Oğuzlara ait olmadığını ispatlamak için bin dere-den su getiren, anlatıyı destanların ruhuna mugayir şekilde incelemeye tabi tutan, hatta bir parça ölçüyü kaçıran oradaki gerçekliğin izlerini arayan C. S. Mundy göz önüne getirildiğinde⁷, Batı sanatını derinden etkileyen Odysseia gibi bir eserin ve o eserdeki önemli bir karakterin (Polyphem) Oğuzlara dayandırılmasının Batılı kültürel çevrelerde yarattığı rahatsızlığın boyutları daha iyi anlaşılmış olur. Bununla birlikte Diez'in iddiasına karşı yöneltilen eleştirilerin, Tepegöz üzerine dünya çapında kültürel bir arkeolojinin başlamasına da zemin hazırladığını da belirtmek gerekir.

Mitteki Nüans: Günahkar Erkek

Tepegöz'ün babası çoban, annesi ise su perisidir. Büyüyüp Oğuz beylerini dize getiren, şeytani güçlere sahip bu olağanüstü varlık aslında dünyanın hemen her yerinde masallarda, mitlerde rastlanabilen tek gözlü bir devdir. Ama *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde yer alan "Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy" adlı bölümde çok daha zengin bir yapıyla; ilk günah, öteki ben'in inşası ve gerekçelendirilmiş kötülük gibi çağrışımlarla karşımıza çıkar.

Konur Koca Sarı Çoban adlı kişi, Uzun Pınar isimli meşhur bir yerde su perileriyle karşılaşır. Onların koyunlarını ürkütmesine sinirlenen çoban, kepeneğini perilerin üzerlerine atarak içlerinden bir tanesini yakalar ve yakaladığı periye orada tecavüz eder: "Çoban kepeneğini üzerlerine attı, peri kızının birini tuttu. Tamah edip derhal cima eyledi." Peri kanat vurup giderken, "Çoban yıl tamam olunca bende emanetin var, gel al. Amma Oğuz'un başına zeval getirdin" der.⁸

Mitin bir işlevi de insanları, atalarının yaşam ve düşünce biçimine davet

⁵ Heinrich Friedrich von Diez, *Oğuz Tepegözü*, Çev. Hasan Güneş, İstanbul: Ötüken, 2018, s. 200.

⁶ Fatma Berna Yıldırım, "Polyphemos ve Depegöz Hikâyelerinde Canlıların Tasnifi", *Akademik İncelemeler Dergisi*, cilt: 7, sayı: 1, 2012, s. 285, 286.

⁷ Ahmet Özgür Güvenç, *Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Tepegöz*, İstanbul: Ötüken, 2019, s. 87-89.

⁸ *Dede Korkut Hikâyeleri*, ege., s. 132.

etmektir. Mitolojik tasavvur, yapılan bir hatanın nasıl sonuçlar doğurabileceğini anlatırken soyutlamaya başvurur. Bu açıdan anlatı, felsefi olduğu kadar hukuki ve ahlaki bir sisteme işaret eder. Genel mitolojik evrende, kadın cinselliğini denetlemeye dönük öğretici mitosların merkezinde ekseri yasak birleşme vardır. Hikâyelerde yasak ilişkinin altı çizilir, bunun zararlı sonuçlarına vurgu yapılır ama bir şey hiç değişmez: Yasak eylemin kışkırtıcısı kadın! Kadının cinsel kışkırtıcı olduğuna dair tez “genel bir mitik tema” olarak kendini tekrar eder.⁹ Mitosların hedefinde bu denetleyici ataerkil kodlar saklıdır. Kuzey ve Güney Amerika mitoslarını inceleyen *Lévi-Strauss*, kadının anlatılarla terbiye edildiğine dikkat çeker. Fakat *Dede Korkut Hikâyeleri*’nin en mitik unsuru olan “Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü Boy”da çürümeye sebebiyet veren eylem, bu yanıyla dünya mitolojisindekinden ayrılır. Orada nefesine uyan, sınırı aşan, cinsel birlikteliği kışkırtan erkektir. Dolayısıyla sorumluluk ona aittir. Cinsel terbiyeye ilişkin mesaj kadını değil erkeği hedef alır.

Çoban ertesi sene aynı yere geldiğinde tuhaf, pırıl pırıl bir yığınla karşılaşır. Peri, ona emanetini almasını söyler. Çoban hatasını anlayıp pişman olur. Yerdeki cismi sapan taşına tutar ama o vurdukça yığın büyür, sonunda çobanın kaçıp gitmesine neden olur. Hikâye burada bize “terk edilmiş kutsal bebek” miteminin içinden göz kırpar. Lakin kutsallığı daha önce apaçık gördüğümüz bir diğer motif su ve peri kültürüdür. Eski Türk inancında su kenarlarının kutsal kabul edildiğini, su perilerinin tanrısal özelliklere sahip varlıklar olduğunu hatırlarsak *Dede Korkut*’taki Tepegöz hikâyesinin kadim dinî kozmolojinin önemli bir parçasını teşkil ettiğini de kavrarız. İnsanın on-tik sınırını ihlal ederek bir periye tecavüzü, sarsıcı bir eylemdir. Hikâyede açık bir şekilde “ilk günah” anlatısına gönderme vardır. Nitekim çobanın işlediği ve ilk bakışta bireysel görünen günahın sonuçları Tepegöz büyüdükçe toplumsallaşacaktır. Ramazan Korkmaz, “Tepegöz, iğfal edilmiş transcendantal bir hakikatin kişileşmiş bir görünümüdür ve insanın bundan kaçması mümkün değildir.” diyerek eylemin yazgısal yani kozmik kökenine dikkat çeker.¹⁰

Uzun Pınar’daki su perileri Türklerdeki eski su kültürüne ait bir geist atmosferin parçasıdır. Eski Türklerde yerin ve suyun kutsallığı tartışılmaz. Kadim Hint inancındaki su kültürünün Türkler arasında kuvvetle yaşadığını söyleyen Zeki Velidi Togan, Biruni’ye dayandırdığı bilgiye göre, eski paganizm devrinde Oğuzların ölümlerini Ceyhun ırmağına sallandırdıkları aktarır.¹¹ Göktürk yazıtlarında sıklıkla “mukaddes yer ve su” ifadesi geçer.¹² Türklerin yaratılış mito-

⁹ Cemal Bâli Akal, “Mitos ya da Yasa Hakikat Yaratır”, *Doğu Batı Dergisi*, sayı: 71, 2015, s. 89.

¹⁰ Ramazan Korkmaz, *Yazınsal Okumalar*, İstanbul: Kesit, 2015, s. 40.

¹¹ Gökyay, *age.*, s. 292.

¹² Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi II*, İstanbul: TTK, 2014, s. 423.

lojilerinde suyun önemini, Orhon Kitabeleri'nde izleri bulunan efsanede rastlamak mümkündür: "Gök ve yer olmadan önce her şey su idi."¹³ Yine Altaylar'a ait olduğu düşünülen *Yeriding Pütkeni* adlı yaratılış mitinde, "Evvelce su vardı, yer, gök, ay ve güneş yoktu,"¹⁴ ifadeleri bu konuda kısa ama nihai fikir vermesi bakımından önemlidir. Öte yandan Pertev Naili Boratav, cinlerle karıştırılan perilerin daha çok masal türüne ait anlatılarda geçtiğini söyler. Cinlerin muhtelif hayvan ve cisim suretine bürünebildiğini fakat perilerin kuş olarak ve daha çok beyaz güvercin biçiminde görüldüğünü aktarır.¹⁵ Onların kuş şeklinde görünmesi mahiyetlerini büsbütün iyicil yapmaz. Özbek yazar İmami'nin *Hanname*'sinde geçen bir yaratılış destanında ateşle suyun birleşmesinden oluşan buharın yedi kat gökyüzünü oluşturduğu; küllerin yedi dünyayı; ateşin ise güneşi, ayı, yıldızları, Azazil'i, devleri ve perileri meydana getirdiği anlatılır.¹⁶ Kadim anlatılarda ateş kötücül varlıkların menşesidir.

Türklerde su perisi motifi İslamiyet döneminde de kendine yer bulmuş, özellikle divan edebiyatında çeşme ve pınarların perilerin uğrak yeri olduğuna dair inanç korunmuştur. Necati'de, "Oda yanmaz, suya batmaz nice cadudur bu", Ahmet Paşa'da "Çün çeşme vü pınar periler durağıdır" mısraları bu bahiste akla ilk gelenlerdir.¹⁷ Yine Anadolu'ya kadar nüfuz eden kadim inanışlarda kadınların çeşme başına gelince destur diye seslenerek su perilerinden izin istemesi aynı mitin yansımalarıdır.¹⁸

Gerekçelendirilmiş Kötülük

Çoban, perili pınarda "tama edüp cima eyle"dikten sonra Oğuzun başına felaketler gelmiştir. Perinin iğfal edilmesi, kutsal imgenin kutsal bir mekânda kirletilmesi anlamına gelir, demiştik. Yani çoban, "oluşun ve yaratılışın kaynağı, manteria priması ve kutsallığın barınağı suların dokunulmazlığına" dokunmuştur.¹⁹ Peki, sıradan bir çoban imgesi, bütün insanlığı temsil edecek güce sahip midir? Türk mitolojik evreninde göçebe kültürün etkisiyle çobanlık kozmik düşüncenin merkezindedir. Oğuz Kağan, İdigey, Cengiz, Timur gibi "Tanrıoğlu" olarak nitelendirilen fenomen isimlerin aynı zamanda inek, koyun ve yıldı çobanı olduğu; Şamanların gök çobanı söylenceleri;²⁰ koyun

¹³ Gönül Yonar, *Yaratılış Mitolojileri*, İstanbul: Ötüken, 2015. s. 106.

¹⁴ Saim Sakaoğlu, Ali Duymaz, *İslamiyet Öncesi Türk Destanları*, İstanbul: Ötüken, 2002, s. 187.

¹⁵ Pertev Naili Boratav, *Türk Mitolojisi*, Ankara: Bilgesu, 2012, s. 48, 50.

¹⁶ Boratav, *age.* s. 93.

¹⁷ H. Dilek Batıslam, "Divan Şiirinde Su ve Suyla İlgili Unsurlar", *Geleneksel Türk Sanatında ve Edebiyatımızda Su*, Editör: Nurettin Demir, Ankara: Aski, 2013, s. 51.

¹⁸ Talat Onay, *Eski Edebiyatta Mazmunlar*, İstanbul: MEB, 1996, s. 170.

¹⁹ Korkmaz, *age.*, s. 38.

²⁰ Fuzuli Bayat, "Türk Mitolojik Düşüncesinde Çobanlık", *Çoban Kitabı*, Editör: Emine Gürsoy Nakaşlı, İstanbul: Kitabevi, 2011, s. 168.

ve çobanların koruyucu ata ruhu olarak şekillenen Çoban Ata miti²¹ ve nihayet muhtelif sebeplerden Tanrı'nın gazabını üzerine çekerek koyunlarıyla birlikte taşla dönüşen çoban masalları bir bütün olarak düşünüldüğünde çoban tipinin temsil edebileceği anlam alanının genişliğini görürüz. Kaldı ki buradaki çoban Göktürklerin ataları gibi tanrıların kızlarıyla evlenecek seçkinlikte biri değildir. Destanlarda ve mitlerde sıkça rastladığımız çoban, *Dede Korkut*'ta sıradan bir insandır. Günahı sıradanlığıyla işlemiştir. İnsanın tarihsel derinliği, işlenen suçla cennetten kovulma motifi arasındaki bağı gözler önüne serer.²² Böylece hikâye, yeni bir "cennetten kovulma" anlatısı üretmiş olur.

Babası tarafından terk edildikten sonra Tepegöz'ü, oradan geçmekte olan Oğuz beyleri bulur. Ne olduğunu anlamadıkları biçimsiz şekle onlar da vurmaya başlar. Onlar vurdukça yığıntı büyür, büyür, sonunda yırtılır ve içinden, tepesinde tek gözü olan bir çocuk çıkar. Aruz Koca, Bayındır Han'dan izin isteyerek onu oğlu Basat ile birlikte büyütme istediğini söyler. Hikâyenin sonunda Tepegöz'ü öldürecek olan Basat, Aruz'un bebekken kaybolan, ormanda aslanlar tarafından büyütülen oğludur. Tepegöz kendisini emzirenlerin önce sütünü, sonra kanını, en sonunda canını alır. Emsalleriyle oynama çağına geldiğinde ise kiminin burnunu, kiminin kulağını yer. İnsanlar onu sahiptenen Aruz'a şikayetlenince kötülük gerekçelendirilmeye başlar: "Aruz Tepegöz'ü dövdü, sövdü, yasak eyledi, uslanmadı. Sonunda evinden kovdu."²³ Kendi iradesi dışında yasak bir ilişki sonucu estetik zafiyetle dünyaya gelen Tepegöz, yine bir dizi içgüdüsel eylemler yüzünden gadre maruz kalarak toplumdan dışlanır. İleride yapacağı kötülükler de böylece psikolojik gerekçesine kavuşmuş olur.

İşte bu noktada Tepegöz'ün imdadına annesi yetişir. Oğlunun kimsesiz kaldığını anlayan peri, "Oğul sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin"²⁴ diyerek parmağına koruyucu bir yüzük geçirir. Bir anlamda Tepegöz'ün gücüne güç katar. Artık Tepegöz dağlarda yaşayan, yol kesip adam öldüren bir haramidir. Üzerine gönderilen savaşçıları katleder. Mızraklar bedenine işlemez, kılıçlar zarar veremez. Oğuzda yemediği çocuk kalmaz, adamları da kaçırıp yemeye başlar. Tepegöz'ün diğer *Dede Korkut Hikâyeleri*'nden ayrışması burada da devam eder: Destanlarda pek rastlanmayacak bir şekilde Oğuz beylerinin mağlubiyeti birbiri ardına gelir. Beyler toplanıp Tepegöz'ün üzerine vardığında tek gözlü canavar hepsini helak eder. Kaçmak istediklerinde

²¹ Bayat, *age.*, s. 175.

²² Korkmaz, *age.*, s. 37.

²³ *Dede Korkut Hikâyeleri*, *age.*, s. 133.

²⁴ *Dede Korkut Hikâyeleri*, *age.*, s. 163.

peşlerinden gidip onları geri Oğuz yurduna çevirir: “Oğuz Tepegöz’e kâr kalmadı, ürktü, kaçtı. Tepegöz çevirip önünü aldı, Oğuz’u salıvermedi, geri yerine kondurdu. Velhasıl Oğuz yedi kere ürktü, Tepegöz yedi kere onu alıp yerine getirdi. Oğuz, Tepegöz elinde tamam zebun oldu.”²⁵

Tepegöz, Oğuz’a saldırırsa da Oğuz’u zebun etse de nihayet kendisi de bir Oğuz’dur. Kendi sıkışık yazgısını bütün Oğuzlara yansıtır. Onları yurtları ile sürgün arasına sıkıştırır. Kahramanların teker teker zelil düşmesi, anlatıyı destandan mite yaklaştırır. Bu noktada Oğuzların yüce kişisi Dede Korkut devreye girer, Oğuzların ricası üzerine Tepegöz’le konuşur. Ona “Oğul Tepegöz” diye hitap eden Dede Korkut, günde altmış adam isteyen Tepegöz’ü, “Bu şekilde sen adam komaz tüketirsin dedi. Amma günde iki adam ile beş yüz koyun verelim”²⁶ diyerek anlaşılmaya razı eder.

Dede Korkut’un Gizemli Kökeni

Her şeyden önce hikâyenin anlatıcısı kişisi Dede Korkut, bir ulu kişi arketipi olarak kurgunun temel unsurlarındandır. Oğuz beyleri yapacağı bütün işleri ona danışır. Çocuklara ad veren, sorunları halleden Dede Korkut’a karşı Tepegöz’ün herhangi bir taşkınlık yapmaması manidardır. Korkut Ata’nın kökeni üzerine bir rivayet bizi tuhaf bir şekilde Tepegöz’ün yazgısını hatırlatır. Nuh’un oğlu Yafes, onun da oğlu Türk’ün başına büyük bir bela gelir. Yalnızlıktan sıkılmaya başlayan ve bozkurtla ilk görüştüğü yere, suyun kenarına varan Türk, uykuya daldığında sudan çıkıp kendisine gelen bir perinin sesiyle uyanır. Uzun boylu, kara gözlü su perisi Türk’e saldırır. İş bu boğuşma esnasında perinin güzelliği karşısında istemsizce Aman kız, diye bağırır Türk. Kızın adı Amankız kalır. Boğuşmanın sonunda periye döşlerinden tutup kendine tabi eder ve geceyi birlikte geçirirler. Sabah Amankız kaçır, Türk onu yanında göremeyince çok üzülür, feryat figan eder. Nihayet suyun kenarında Amankız’ı beklemeye koyulur. Yaklaşık bir yıl sonra uzakta bir ışık görür, ışığa yaklaştığında suda ağlayan bir bebek görür. “Bu çocuk rivayete göre bin yıl ömür sürecek Korkut Ata’ydı. Rivayete göre bilge Korkut, ulu ecdadımız Türk’le su perisi Amankız’ın oğludur.”²⁷ Oğuzların kâhini, ozanı, bilge danışmanı Korkut Ata hakkında pek çok efsane vardır. Onun varlığı Kazak efsanelerinde de mucizevi bir doğumla ilişkilendirilir ve “canavarın yeşil gözlü kızı” unvanlı bir peri tarafından dünyaya getirildiği anlatılır.²⁸

Korkut Ata’nın Tepegöz gibi şeytani, kötücül bir tiple benzeşmesi bun-

²⁵ *Dede Korkut Hikâyeleri*, age., s. 133.

²⁶ *Dede Korkut Hikâyeleri*, age., s. 134.

²⁷ Fuzuli Bayat, *Türklerin Mitolojik Hikâyeleri*, İstanbul: Ötüken, 2017, s. 184, 185.

²⁸ Boratav, age., s. 89.

dan ibaret değildir. Bir başka rivayette onu doğanın sırlarını yüklenecik bir çalgı aleti yapmak için ormana girdiğinde orada karşılaştığı şeytanların kendi aralarındaki konuşmalarından en güzel çalgının hangi ağaçtan ne şekilde elde edileceğini öğrenmiş olduğunu görürüz. Dede Korkut'u kopuzcuların piri yapan bilginin şeytanlardan devşirilmesi çarpıcıdır.²⁹ Burada ister istemez Kemal Abdulla'nın, Oğuzların şamanı, velisi, koruyucusu, kutbu, akıl hocası Dede Korkut'u aysberge benzetmesinin, onun görünmeyen asıl kısmının, görünen statik cephesine karşın çok daha derin, katmanlı olduğuna dair savının sahiciliğiyle yüzleşiriz.³⁰

Bu katmanlı anlatıcı, hikâyelerde geçen iyicil ve kötücül tiplere derinlik kazandırmakla kalmaz, anlattığı hikâyenin temel figürlerinden biri olarak miti bize içeriden biri olarak şerh eder. Doğanın, kaosun, ilkeliliğin dayattığı mite, insan aklının dokunmasını temsil eder. Böylece Korkut Ata, İslamileşen *Dede Korkut Hikâyeleri*'nin hem nesnesi hem yorumlayıcısı olur. Başka bir ifadeyle geçmişin ve geleceğin kesiştiği rüyayı, rüyanın içinden tabir eder. Nitekim M. Bilgin Sağlam'ın ifade ettiği üzere, rüyalar, masallar ve mitler aynı kumaştan biçilmiştir. Üçü de bilinçdışının ürünüdür: "Rüyalar ortak bilinçdışından beslenen ilksel kaynakları ile kişisel bilinçdışının içerik ve dinamiklerinin öykülenmesidir. Masallar ve mitler gibi ortak (kolektif) ürünler ise ortak bilinçdışının, ortak bilinçle etkileşerek şekillenmesi, resim'lenmesidir."³¹ Dede Korkut, insandaki iyilik ve kötülük melekelerinin farkında bir bilge olarak Oğuz'un başı her sıkıştığında kopuzuyla aynı rüyanın içine girer, öğüt verip yol gösterir. Tepegöz gibi Oğuz'u acze düşüren şeytani bir kötülük karşısında bile muvazenesini yitirmez. Bütünüyle ortadan kaldırılması imkânsız bir canavarla pazarlığa tutuşur. Yaptığı anlaşma, cana geleceğine mala gelsin, düsturundan ilham alır. İnsanın içte veya dışta şeytani bir taarruzla karşı karşıya kalması durumunda, yıkıcı bir saldırı yerine daha stratejik bir hamle geliştirmesini önerir. Bu bilgelik, vahşi bozkırın bağrında geçmişin pagan şeytanlarıyla düşüp kalkmış, boğuşmuş ama binlerce yıldır hayatta kalmayı başarmış bir bilgeliktir.

Kendini Öldüren Mitoloji

Simgelerden, arketiplerden oluşan mit, insanın yaşamına ve ölümüne ilişkin sorulara cevap arayışı esnasında ortaya çıkar. Mit, her zaman soruları cevaplandırmaz, kimi zaman da soruları hazırlar. Bu şekilde bir kimlik inşa

²⁹ Bayat, *age.*, 185, 186.

³⁰ Kemal Abdulla, *Mitten Yazıya ya da Gizli Dede Korkut*, İstanbul: Ötüken, 2012, s. 172, 173.

³¹ M. Bilgin Saydam, "Psikomitoloji: 'Ara-Da-Lığın' Bir Karmaşa Olarak İnşası", *Doğu Batı Dergisi*, sayı: 71, 2015, s. 56.

eder. Çünkü insanın inşasında cevaplar kadar soruların da önemi büyüktür. Mitler, bir arada yaşamanın ilk sonucudur. Çocukları yiyen, ocakları söndüren, Oğuz'u zebun eden kötülük aslında Oğuz'a dışarıdan gelmemiştir. Babasından ve musallat olduğu boylardan onun Oğuz olduğunu anlıyoruz. Oğuz'a içeriden gelen bir kötülüktür Tepegöz. Oğuz'un her daim savaştığı kâfirlerden bile güçlüdür. Dede Korkut bile ancak taviz vererek onunla anlaşma yapabilir. Annesinin su perisi olmasıyla şeytani, Oğuz'un içinde büyümesiyle insani bir metaforudur. Romantizm döneminden beri, mitolojik canavarların yoktan var edilmiş (ex nihilo) şekilde katışıksız bir icat şeklinde görme anlayışının yaygın olduğunu söyleyen René Girard, "Oysa mitolojik canavarlar incelendiğinde asla böyle bir şey ortaya çıkmaz. Canavar, mevcut bir çok biçimden ödünç alınıp bir araya getirilen öğelerden oluşur hep. Ancak bu karışımın sonra bağımsız bir varlık olarak ortaya çıkar canavar figürü." der.³²

Tepegöz, kendisini öldürmeye gelen Basat'ı görünce, "Oğuz'dan yine bize bir turfanda kuzu geldi" der.³³ Bu ifadede yamyamlığı kadar babasının mesleğine, çobanlığına gönderme vardır. O, neticede bir çobanın oğludur. Basat'ı boğazından sallandırıp daha sonra yemek için çizmesinin koncuna sokar. En zayıf yeri gözüdür. Sadece gözünden mağlup edilebilir Tepegöz. Çizmeden kaçan Basat, ocakta kızdırılmış şişleri Tepegöz'ün gözüne sokarak canavarı kör eder. Narasıyla yer gök inler ve Basat mağaraya saklanır. Zaten o andan itibaren Tepegöz'ün öldürülmesine kadar süren savaş bir tür intihara benzer.

Tepegöz hikâyesinde kaostan kozmosa, ya da Kemal Abdulla'nın ifadesiyle "doğadan medeniyete" geçişin izleri belirgindir. Basat'ın çocukken büyüdüğü aslan yatağı doğanın sembolüdür. Kahraman kendini o doğanın bir parçası olarak görür, bu yüzden bulunup babasının evine yani medeniyete kavuştuğunda da güdülerini onu yeniden doğanın koynuna çağırır. Ne zaman ki Dede Korkut onu "ad koyma ritüelinden" geçirir ondan sonra Basat toplumun, kozmosun ya da bir başka ifadeyle medeniyetin parçası olur. Basat, Tepegöz arketipinden önce kendi içindeki kaosu yenmiş, onun üstesinden gelmiştir.³⁴ Nitekim mitoloji uzmanı E. M. Meletinski bu tür çatışmalara şöyle açıklama getirir: "Mitolojik tefekkürün bazı yönleri, ilkel insanın kendisini kuşatan doğanın dünyasından kesin olarak ayıramayışı, doğa varlıklarına kendine özgü olan kişisel özellikleri aktarışı, onlara hayati ve insani ihtiraslar yükleyişi sonucunda meydana gelir."³⁵

Kemal Abdulla, Tepegöz'deki intihar arzusunun daha eskiye ait oldu-

³² René Girard, *Günah Keçisi*, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: Alfa, 2018, s. 50, 51.

³³ *Dede Korkut Hikâyeleri*, age., s. 137.

³⁴ Kemal Abdulla, *Dede Korkut Kitabı'nın Poetikasına Giriş*, Akt: Ali Duymaz, İstanbul: Ötüken, 2020, s. 65, 66.

³⁵ Abdulla, age., s. 61.

ğu kanaatindedir. “Kalın Oğuz beyleri üzerime yığılıp gele derdim. Kaçubanı Salahana kayasına girem derdim. Ahır mancınık taşın atam derdim. İnip taş başıma düşüben ölem derdim.” ifadelerinin, Tepegöz’ün Basat’a gelinceye kadar defalarca kendini öldürmeye çalıştığının delili olduğuna dikkat çeker.³⁶

Mitolojik çağ kahramanı olarak Tepegöz gerçeklikle buluşturulmuştur. Kaldı ki *Dede Korkut Hikâyeleri*’ndeki İslami unsurların hemen hepsi, mitolojiden uzaklaşmanın göstergesidir. Tepegöz, bu sınırı ihlal edebilmesiyle de özel bir fenomendir. Söz ya da yazı, yani kurgu kendini gösterdikten sonra o da kendini imha etmiştir. “Mit, kahramanın kalbinden merhamet ve acıma hislerini kesip atar.” diyen Kemal Abdulla, Tepegöz’ün sonunda vicdani bir konuşma yapmasına atıfla şunları söyler: “Eğer herhangi bir düşmana karşı mit kahramanının kalbinde merhamet duygusu uyanabiliyorsa, bu karakter artık mite özgü değildir, bu artık mitin sınırlarının dışına çıkma halidir.”³⁷

Hikâyenin sonunda Tepegöz’ü kendi hatalarıyla yüzleşirken görürüz ki bu onun artık mitten çıktığının; annesinden babasına, şeytandan insana doğru yol aldığıının en önemli göstergesidir. Onun ölümü gerçekleşmiştir: “Ak sakallı kocaları çok ağlatmıştım. Ak sakallının ahı tutmuş ola gözüm seni. Ak pürçekli karıcıkları çok ağlatmıştım. Gözünün yaşı tutmuş ola gözüm seni. Bıyıcığ kararmış yiğiticikleri çok yemişim. Yiğitlikleri tutmuş ola gözüm seni.”³⁸ gibi pişmanlık ifadelerini kullandığında Tepegöz zaten ölmüştür. Aslında Basat’ın öldürücü hamlesi, kendi sonunu getirmiş kör bir mitin cesedine yönelik hamledir. Basat, gözünü kör ettikten sonra Tepegöz’le değil, Çoban’ın kör oğluyla savaşımıştır.³⁹

Basat’ın Nefsi Olarak Tepegöz

Mitoloji geçmişe aittir ama geleceği dizayn eder. Ondaki öz geleceğe taliptir. Mit, geçmişin ve elbette doğanın dayattığı büyük bilinmezliğin içinden insanı çekip alır, anlamlı bir alana yerleştirir. Bu anlamlı alan kaostan büsbütün yalıtılmış olmayacaktır. Orada da insan kendi arzularıyla, kökenini bilemediği bilinçdışı itkilerle mücadele hâlinde yaşayacaktır. Tek göz, kötü güçlerin simgesidir. Kadim Türk anlatılarında insan eti yiyen Abaas’ının, geceleri dolaşan Anakhai’nin, yeraltının eziyet ve işkence tanrısı Bura Dohsun’un, mağaralarda yaşayan ölümsüz canavar Şulmus’un, ormanların derinliklerinde görülen Şürela’nın tek gözlü olduğu⁴⁰ düşünüldüğünde kötücül ruhların bu hususiyetinin Tepegöz’e geniş bir muhayyileden miras kaldığı

³⁶ Kemal Abdulla, *Mitten Yazıya ya da Gizli Dede Korkut*, İstanbul: Ötüken, 2012, s. 322.

³⁷ Abdulla, *age.*, s. 71.

³⁸ *Dede Korkut Hikâyeleri*, Çev. Ayşegül Çakan, İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2019, s. 141.

³⁹ Kamran Aliyev, *Açık Kitap: Dede Korkut*, İstanbul: Ötüken, 2018, s. 133.

⁴⁰ Ahmet Burak Turan, *Türk Canavarları Sözlüğü*, İstanbul: 2020, s. 12, 42, 65, 179, 181.

anlaşılmış olur. İblis ve deccal anlatılarındaki tek göz, dünya ve ahiret arasında bir dengesizliğin, muvazenesizliğin de göstergesidir. Şeytan ve onun takipçisi şeytani güçlerde görülen tek gözlülük, tek dünyalılığı, öte dünyaya körlüğü sembolize eder. Tanrı'dan, vicdandan ve hesaba çekilme endişesinden sıyrılan arketip, bu yanılla insanoğluna karşı en önemli üstünlüğünü elde etmiş olur. Tepegöz, Oğuz'u onunla sindirmiş, insanların üzerinde egemenliğini onunla kurmuştur. Fakat bu katıksız kötülük, sahibinin aynı zamanda en büyük zaafıdır. Tepegöz hemen her anlatıda gözünden mağlup edilir. Örneğin Gagavuz masallarında geçen bir varyantta, hacca giden üç arkadaşın karşısına çıktığında, üç arkadaştan birini pişirip yer, diğer iki arkadaş ateşte kızdırılmış şişle Tepegöz'ü uykusunda kör eder.⁴¹ Yine bir başka Gagavuz hikâyesinde, kardeşleri canavarlar tarafından kaçırılan birinin iz sürerek Tepegözlerin yurduna varması anlatılır. Orada tek gözlü canavarların tıpkı insanlar gibi bir arada yaşadığını anlatılır.⁴²

Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki Tepegöz arketipi, insanın iç dünyasındaki azılı düşmanını temsil eden nefis olarak yorumlayanlar, Jung'un kolektif bilinçdışı ve arketipler üzerine geliştirdiği tezlerin katkısıyla kendilerini zihin açıcı bir okumanın karşısında bulurlar. Neticede Tepegöz, bir çobanın azgınlığının, zafiyetinin sonucudur. Doymak bilmeyen yemek ve öldürmek arzularına sahiptir. Dede Korkut, bu arzuyu ve arzunun sahibini ortadan kaldırmak yerine onu koyun gibi makul bir hedefe yönlendirmeye çalışır. Tepegöz'ün vahşi taşkınlıkları mutasavvıfların köpek, domuz, yılan, ejderhaya benzettiği nefis nazariyesine tıpatıp uyar. Modern psikanalitik kuramlara göre Tepegöz, Basat'ın öbür ben'i, bastırılmış kimliğidir. Evlatlık edilen Tepegöz'ün Basat'la birlikte büyütülmesi, savaştıkları esnada Basat'ın Tepegöz'ün her dediğini yapması gibi detaylar, Basat ile Tepegöz arasındaki "öteki ben" teorisini güçlendirmektedir.⁴³ İlk günahın faili olan babanın, bir anda hikâyeden çekilerek Basat'ın merkezî karakterine yer açması, zıtlıklardan beslenen yeni bir bilincin doğmasına olanak sağlar. Jung, "Hiçbir şey, içsel zıt kutuplarla yüzleşmek kadar, bilincin gelişmesini sağlayamaz." der.⁴⁴ Bu noktada bir arketipi Mundy gibi mantığın süzgecinden geçirmeye çalışmanın, ona uzamda bir yer aramaya çalışmanın absürtlüğü ortaya çıkar: "Arketip ifade biçimleri içgüdüsel önkoşullardan kaynaklanırlar. Mantıkla ilgileri yoktur. Ne mantıksal bir temele dayanırlar ne de mantıklı savlarla yok edilebilirler. Dünya kuruldu

⁴¹ Todur Zanet, *Gagauzluk*, Kişinev: Moldova Bilimler Akademisi, 2010, s. 16.

⁴² Zanet, *age.*, s. 20.

⁴³ Alimcan İnayet, "Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Destan'ın Yeni Bir Yorumu Üzerine", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 15/2, 2015, s. 8.

⁴⁴ Carl Gustav Jung, *Anılar, Düşler, Düşünceler*, Çev. İris Kantemir, İstanbul: Can, 2002, s. 347.

kurulalı da varlıklarını sürdürmüşlerdir.”⁴⁵

Aslanlar tarafından bulunan ve emzirilen Basat, toplumun içine karıştıktan sonra da sık sık aslanların yatağına giderek kendi bilinçdışı serüveninin kurbanı olur. Nihayet Dede Korkut ona bir isim verir, insan olduğunu, hayvanlarla arkadaşlık yapmamasını salık verir. Bir öğüt ve ad sahibi olan Basat, aslanların tasallutundan insanlığa doğru bir adım atar. Kaldı ki aslanın, Budist Türklerde Tanrı'nın sembolü olduğu düşünülecek olursa Dede Korkut'un bu kritik müdahalesinin, sadece kaosa yönelik değil İslam öncesi pagan inançlara yönelik bir mahiyet taşıdığı da anlaşılır. Bir ad kazandıktan sonra toplumun parçası olan Basat'ı kendi nefsiyle büyük bir savaş beklemektedir. Oradaki düşmanın adı Tepegöz'dür. Savaşın mağarada geçmesi, mücadele esnasında Basat'ın Tepegöz'ün her dediğini tuhaf bir şekilde yerine getirmesi öteki ben ve nefis mülahazasını güçlendiren motiflerdir. Basat, Tepegöz'ü mağarada, Jung'un, oraya her kim inerse kaçınılmaz bir dönüşüme uğrar, dediği yerde öldürmüştür.

Tepegöz'ün bizi uçsuz bucaksız yoruma davet etmesi onun mitsel özelliğinden kaynaklanır. Kaostan kozmosa, ilk günden terk edilmiş bebeğe, şeytani ruhlarla düşüp kalkmaktan nefsin labirentimsi dehlizlerine, benin öteki benle mücadelesine varıncaya değin bu uçsuz bucaksız evren şüphesiz iki fırlatma arasına sıkışmış insanın bir anlam bulma çabasına hizmet eder. Bu insani çaba her seferinde bulur gibi olup bulamamayı, kuşatır gibi olup kuşatamamayı da ihtiva eder. Thomas Mann, mitolojik bir yeniden uyarlama olarak kaleme aldığı *Yusuf ve Kardeşleri* romanının girişinde, geçmişin derin bir kuyu olduğunu, o dünyanın derinliklerine inildikçe insanın, tarihin ve medeniyetin başlangıçtaki sebeplerinin bir bütün olarak kavranamadığını, buna yeltenenleri, “tırmandığı her balçıklı kum yığınının arkasında daima insanı uzaklardaki dağlara gitmeye davet eden yeni ufuklar” beklediğini söyler.⁴⁶ Tepegöz arketipi, kadim Türk kozmolojisinde kötülüğün kusursuz ve tıpkı insandaki yansıması gibi kaotik bir izahına tekabül eder.

⁴⁵ Jung, *age.*, s. 354.

⁴⁶ Thomas Mann, *Yusuf ve Kardeşleri I*, Çev. Zeki Cemal Arda, Ankara: Hece, 2019, s. 9, 10.

HATİCE BİLDİRİCİ

Öykü Uyarlamalarına Kuramsal Bir Bakış

Bir sanat eserinin bir başka sanat dalı ile yeniden yaratılmasını “uyarlama” olarak adlandırıyoruz. Şiirden tiyatroya, romandan sinemaya, resimden sinemaya, resimden şiire, şiirden öyküye, öyküden tiyatroya, çizgi romandan sinemaya ve öyküden sinemaya yapılan birçok örnek eseri uyarlama tabiri ile karşılız. Bu saydığım tür geçişleri arasında bilhassa sinemanın kendinden önceki yapıtlara dayanması dikkat çeker. Sinema 19. yüzyılın sonunda bir sanat olarak ortaya çıktığından bu yana kendinden önce insanlık tarihine neredeyse koştur biçimde var olan müzik, resim ve tiyatrodan etkilenmiş; bunları bünyesinde âdeta eritmiştir. Bu noktada elbette fotoğraf-sinema etkileşimini de zikretmeden geçemeyiz.

Edebiyat ve sinemanın akraba hatta kardeş oldukları düşünülebilir. Onları birbirine bağlayan şey kurgunun gücüdür. Buna insanın hikâyesinin diğer insanı cezbetme gücü de diyebiliriz. Her ikisi de muhataplarını duysal alandan alıp imgenin dünyasına götürürler.

Edebî metinler sinemaya başlangıcından itibaren kaynaklık etmiştir. Bu da sanat için “uyarlama” teriminin en çok sinema ile anılmasını beraberinde getirir. Elbette bunda sinemanın elinde bulundurduğu referans imkânlarının payı büyük. Sinema, anlatısında hem görseli hem sesi hem de hikâyeyi bir arada sunabilmesiyle birçok sanat dalını bir arada değerlendirme imkânına sahiptir.

Uyarlamayı daha iyi kavramak için edebiyat geleneğimizdeki “nazire” arasında bir ilgi kurabiliriz. Nazireyi şairlerin çok beğendikleri bir şiire aynı ölçü ve kafiye ile yeni bir şiir yazarak selam durması olarak tarif edebiliriz. Uyarlamada da bir eserin temasından, konusundan ya da anlatım biçiminden etkilenen sanatçının kendi alanında bu eseri yeniden yorumlamayı istemesi ile gerçekleşir. Aslında uyarlama yapan sanatçı; çıkış noktası kabul ettiği esere karşı beğeniyle yaklaşmakta, onu yeniden yorumlayarak bir anlamda onu yeniden gündeme getirmeyi, edebî metnin meselesinin altını çizmeyi ve onun üzerinden yeni bir şeyler söylemeyi hedefler.

Bir edebî metnin hem tiyatroya hem sinemaya uyarlanması da söz konusu olabilir. Buna örnek olarak Cengiz Aytmatov'un *Selvi Boylum Al Yazmalım* adlı eserini gösterebiliriz. Hatta bir şiirin ilk önce bir öyküye esin kaynağı olduğunu, öykünün de bir sinema filmine uyarlandığı görüyoruz. Buna örneğimiz ise Orhan Veli'nin "Tahattur" isimli şiirinin Sait Faik'in "Menekşeli Vadi" isimli öyküsüne kaynaklık etmesi, bu öykünün ise Lütfü Akad tarafından "Vesikalı Yârim" adıyla sinemaya uyarlanmasıdır. Bir halk hikâyesinin önce bir nazma, oradan hem tiyatroya hem sinema filmine dönüşmesini de "Leyla ve Mecnun" ve "Romeo Juliet" ile örneklendirebiliriz.

Edebî metin, sinemaya güzel söz söyleyebilme yetisini verirken sinema insana, edebiyattan aldığı güçle, görme duyusunun sonsuzluğunu sunar. Birçok edebî metin sinemaya uyarlanmıştır. Senaryoya katabileceği imkânların çokluğundan dolayı uyarlaması en çok yapılan tür romandır. Yönetmene olayı, kişileri ve tasviri kendiliğinden verir. Öykü türü ise sinema uyarlamalarında romandan sonra yerini alır. Onun sinema ile ilgisi; sinemacıya sunduğu ayrıntı değil, yorumlanabilme imkânıdır. Öykü, olay örgüsü ve bakış açısı ile yönetmene yön gösteren ilham kaynağıdır. Onu istediği tarafa götürüp değerlendirmek, yönetmenin marifetine tâbidir.

Roman ve sinema arasındaki tek yönlü etkileşim öyküden sinemaya doğru olduğunda farklı şartları getirir. Çünkü öykü, romanın bir senaryoya sunduğu imkânları sunmaz.

Bu noktada öykü ile kastettiğimin ne olduğunu tanımlamak, yolumun sınırları hakkında bilgi vermek isterim: Öykü bir âna, bir duruma genellikle bir birey üzerinden odaklanarak gerçekleştirilen tahkiyedir. Roman gibi olayların dallanıp budaklanmadığı, ard arda sıralanmadığı; bazen bir sayfaya bile sığabilen bazen nicelik olarak uzasa bile olayların, mekânın, zamanın ve kişilerin romana göre azlık ve darlık içerdiği bir türdür. Bir anda parlayıp sönüveren bir ışıma olarak da tarif edilir öykü. İnsana ait bir durumun hızla işaret edilmesi olarak da yorumlayabiliriz bunu. Yani romanı saatlerce yanabilen bir lamba kabul edersek öyküyü bir kibrit ışıması gibi birden yanıp sönüveren odaklanma biçimi olduğunu düşünebiliriz. Hepimizin bildiği Türk edebiyatından bir roman ve bir öyküyü bu bağlamda değerlendirelim. *Huzur* ve "Eskici" ile yapalım bu somutlamayı. *Huzur*'da Mümtaz'ın trajedisi (çelişkisi) merkezde olmak üzere memleketin meselelerini, İstanbul'u, aşkı, müziği, mimariyi okuruz kitapta. "Eskici" de ise gurbetteki Hasan'ın trajedisi birden önümüze çıkar ve sonra çekip gider. Vurucudur, kısa bir anda uzun süren bir etki bırakır, düşündürür.

Bu iki metin de henüz sinemaya uyarlanmadı. Ancak uyarlanacaklarını düşünersek senaryo yazarının ve yönetmenin tutumunun bu iki metin karşısında nasıl değişeceği tahmin edilebilir.

Esinlenme, dönüştürme, yeniden yorumlama, yeniden üretme olarak değerlendirilebilecek uyarlama, kaynak eserden faydalanma oranına göre bu nitelendirmelerden birini alabilir. Uyarlamalar için yapılan bu nitelendirmeler tasnif edildiğinde uyarlama hakkında da bir tasnife ulaşılmış oluruz. Geoffrey Wagner¹ bu tasnifi şöyle yapar: “...(1)romanı çok az bir değişiklikle doğrudan perdeye aktaran uyarlamalar, (2)orijinal esere sadakatsizlikten ziyade, yönetmenin belli bir amacı olduğunda, seçilen orijinal eserin bazı bazı bakımlardan değiştirildiği uyarlamalar, (3) başka bir sanat eseri yaratma uğruna oldukça önemli bir başlama noktasını temsil eden benzerlik ya da paralellik kuran uyarlamalar...” Bu tasnif, roman uyarlamaları hakkında yapılacak incelemelerin yolunu aydınlatabilecek bir düzenleme olarak kabul edilebilir.

Peki, konu öykü uyarlaması olduğunda bu tasnif işimizi görür mü? Yani uyarlama uyarlamadır, yolu da bu maddelerden biridir diyebilir miyiz? Elbette diyemeyiz. Roman ve öykü ne kadar birbirinden farklı ise roman ve öykü uyarlamaları da o kadar birbirinden farklı bir tasnifi gerektirir. Bu tasnifin şöyle yapılabileceği kanaatindiyim:

I. Birebir Uyarlamalar: Bunlar yorum içermez. Yönetmen adeta bir görevi yerine getirir gibi cümle cümle ya da nüanslarla öyküyü filme aktarır. Bu tür öykü uyarlamalarına şu iki örneği gösterebiliriz: 20. yüzyıl modern edebiyatının kurucularından kabul edilen James Joyce (1882-1941)'un ilk dönem eserlerinden olan *Dublinliler* adlı öykü kitabında yer alan “Ölümler” adlı uzun öyküsü; Amerikalı yönetmen John Huston (1906-1987) tarafından 1987’de aynı isimle bu şekilde filme uyarlanmıştır. Yine Stephan King’in “Rita Hayworth and Shawshank Redemption” adlı uzun öyküsünden yönetmen Frank Darabont’ın “Esaretin Bedeli” adlı dünya sinema tarihi içinde önemli bir yere sahip olan “Esaretin Bedeli” adlı filmi birebir uyarlamalar arasında yer alır. Yönetmenin öykü yazarının söylediğinden başka söyleyeceği yeni bir sözü yok gibidir. Elbette kamerasını koyduğu yer, ışık, ses, kurgu ve bir çok sinematografik öge bir bakıma yönetmenin yorumudur. ancak olay örgüsü, karakterler, zaman, kostüm gibi unsurlarla bu filmler öyküyü görüntüye aktarır.

II. Öykünün Filmde Bir Aşk Öyküsü ile Zenginleştirildiği Uyarlamalar: Birebir uyarlamalara yakın olan bu filmler, bir aşk öyküsünün hatta güzelliği ile bilinen bir kadının öne çıkarılması ile dikkat çeker. Bunların popilist kaygılar içerdiğini söyleyebiliriz. Hatta bunları daha çok izleyiciye ulaşmak için gişe kaygısı ile şekil almış uyarlamalar olarak nitelendirebiliriz. Buna ilk örnek Marquez’in “Albaya Mektup Yok” adlı ilk dönem öykülerinden birinin uyarlamasıdır. Öykü,

¹ Geoffrey Wagner, “The Novel and the Cinema”, Zeynep Çetin Erus, Amerikan Türk Sinemalarında Uyarlamalar, 20.

1999 yılında Arturo Ripstein tarafından aynı adla sinemaya uyarlanır. Filmin tanıtımlarında, öyle olmamasına rağmen, Salma Hayek baş rol oyuncusu olarak tanıtılmıştır. Burada yönetmenin hem Marquez'in adını, hem de Selma Hayek'in hem adını hem güzelliğini ön plana çıkararak gişeyi hedeflediğini; yeni bir sanat eseri ortaya koymadığını söyleyebiliriz. Bu türe gösterilebilecek ikinci örnek ise "Hasan Boğuldu"dur. Sabahattin Ali'nin aynı adlı eserinden Orhan Aksoy tarafından 1990'da uyarlanmıştır. Hülya Avşar ve Sabahattin Ali isimleri ile gişe hedeflenmiş ve öyküdeki tema orijindeki yerinden ayrılmıştır.

III. Birden Fazla Öykünün Bir Araya Getirilmesi ile Oluşan Uyarlamalar:

Bu uyarlamalar, iki ya da üç öykünün kurgu şemasından ve temasından esinlenme ya da birebir faydalanma ile kurulmuş filmlerdir. Buna da iki örnek gösterebiliriz: İlk Nuri Bilge Ceylan'ın "Kış Uykusu" adlı filmi. Çehov'un "Karım" ve "İyi İnsanlar" adlı öykülerinden uyarlanan filmde "Karım" öyküsünün birebir, "İyi insanlar" öyküsünün ise kısmen filme kaynaklık ettiğini görüyoruz. Diğeri ise Pedro Almodóvar'ın yönettiği 2016 yapımı Julieta adlı film. Filmin hikayesi, Kanadalı öykücü Alice Munro'nun "Runaway" *Fırar* adlı kitabından üç kısa öyküye dayanmaktadır. Bu filmler kelimenin tam anlamıyla yeni bir yorum hatta yeni bir sanat eserine dönüşür. Çünkü yönetmen bu öyküleri filminde kendi yeni kurgusu içinde birleştirirken yorumunu da ince ince işler. Öykü uyarlamaları içinde bir sanat eseri olarak nitelendirilmeye en yakın sinema filmleri de bunlardır. Aslında burada aynı yazarın birden fazla öyküsünün ele alınıyor oluşu; yazar ve yönetmen arasındaki bağı ve etkilenmenin yoğunluğunu işaret eder. Bir anlamda yukarıda ele aldığım nazire geleneğince beğeni, vefa borcu ve kendini anlatmanın bir yolu olarak uyarlamaya başvurulduğunu söyleyebiliriz.

IV. Bir Öykünün Kısmen Filme Kaynaklık Ettiği Uyarlamalar:

Sait Faik'in "Menekşeli Vadi" adlı öyküsünden uyarlanan "Vesikalı Yarım", Camus'nün aynı adlı öyküsünden uyarlanan "Konuk" ve Cortazar'ın "Cinayeti Gördüm" adlı öyküsünden Michelangelo Antonioni tarafından 1966'da uyarlanan "Blowup" bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu filmlerde de yönetmenin yorumu öne çıkar. Yönetmen elindeki öyküyü genişletirken meselesini yeni bir kurgunun içinde ifade eder. Bu filmlerin de bir sanat eseri payesi almaya yakın olduğunu söylemek mümkün.

İnsanın diğer insana ve kendine duyduğu merak sürdükçe yani ilelebet tahiye sürecektir. Edebiyat ve sinema da bu ilgiye ve ihtiyaca cevap vermeye devam edecektir. Bu iki türün, hangi formda olursa olsun ilişkisi süreceksin uyarlamalar da incelenmeye değer eserler olarak ilgi odağımızda kalmaya devam edecek.

AKİF GÜLMEZ

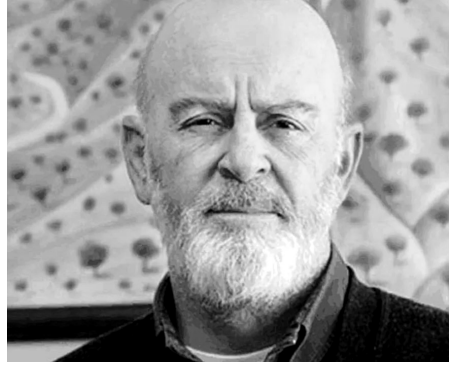
Ya Tahammül Ya Sefer'den Huzursuz Bacak'a Dava'nın İzini Sürmek

Cumhuriyet dönemi Türk hikâyeciliği açısından Mustafa Kutlu uğrak noktalarından biridir. Kırk yılı aşkın yazı hayatı, kırkı aşkın kitabıyla velut bir yazardır Mustafa Kutlu. Aynı dünya görüşüne bağlı nesiller için yeni bir yol açmış ve açtığı yolda yeni hikâyecilerle birlikte yürümeye devam etmektedir. Kırk yıldır, inancın mayaladığı Anadolu toprağının sesine kulak vererek, bu coğrafyanın derdini dillendirmektedir. Bir ideolog, bir teorisyen, bir düşünür edasıyla değil, hikâyeci ve denemeci kimliğiyle bu toprakların neşesini, hüznünü, çilesini, halkın içinden biri olarak sade bir dille hikâyesine taşımıştır. İnsanı saran sıcak ve sade dili, güncelin arkasındaki asıl manaya odaklanmış hikâyelerinin dikkat çekici özelliğidir. Kalemmini bir davaya adamıştır. Bu dava odağında inancın olduğu bir hayatı yaşama davasıdır. Bu inanç, Anadolu halkının ruhuna sirayet etmiş, zorla sökülüp atılamayacak Allah, Peygamber ve Kitap inancıdır. Dava, inanılan değerlere uygun bir hayatın bu memlekette yaşanması idealidir. Dava, bu inancı taşıyan insanları bu topraklarda görmek istemeyenlere karşı memleketi savunma mücadelesidir. Bu uğurda karşılaşılan engelleri aşma çabasıdır. En nihayetinde bu mücadele, kulluk görevini layıkıyla yerine getirme sevdasıdır ve mümin her insan bu davanın aktörüdür. Mustafa Kutlu “Ya Tahammül Ya Sefer, Sır, Huzursuz Bacak” hikâyeleriyle bir Dava'nın birbirini takip eden evrelerini, nasıl başlayıp nereye evrildiğinin özetini sunar bize.

Memleketi kurtarma ülküsüne sıkı sıkıya bağlı, taşradan İstanbul'a okumaya gelmiş bir avuç gencin aşkı olarak, “Satırlarda mı kaldı dava?” sorusu, Ya Tahammül Ya Sefer diyenlerce cevaplanmayı bekliyor. Ya Tahammül Ya Sefer; bir davanın başlangıcındaki heyecanın, gözü karalığın ve aşkın; hayatın o sert ve acımasız yüzüyle karşılaşınca solan, pörsüyen, hatırlanmak istenmeyen ya da utanılıp sıkılarak hatırlanan bir anılar yığınının dönüşmesi-

nin hazin hikâyesidir aynı zamanda.

Bir zamanlar davası olan, gece ve gündüzlerini ideallerine adanmış, “Hayatın zaruretleri ayaklarımıza dolanmış zincirlerdir ve ıstıraplarımıza çeşni katarlar. Fakat bu vahşi sahayı geçmek için hiçbir zaruret kâfi mazeret değildir. Ruhumuzu aldatmayalım, ebedi gayeye ihanet etmiş oluruz.” düşüncesindeki mücadele adamlarının asıl meseleye

yabancılaşması, ideallerinden kopmaları, idealleriyle gerçeklik arasındaki çelişki bu hikâyede temel mesele olarak ortaya konur. Dava'nın izini sürmek için ortasında bir çınar ağacı yükselen, gece gündüz şırıltısı eksilmeyen şadırvanıyla o medreseye, medresenin direği Murat'a, Murat'ın yanında “Dava Delisi” olan Kerim'e bakmamız gerekir. Çünkü her geçen gün ıssızlaşan medreseyi, yalnızlaşan ideali bekleyen sadece onlar kalmıştır. Murat'sa hayat karşısında yenik düşmüş, realiteye teslim olmak zorunda kalmış, ancak herkes gibi o da teslimiyeti kabullenmiştir. Sonunda bu yük ona ağır gelmiş ve hayatı aniden son bulmuştur. Hayatını Dava'ya adarken yanında olmayan, onu derin bir yalnızlığa iten bir zamanların Dava arkadaşları cenazesinde bir araya gelmiş ve bir vicdan sızısını ta içlerinde duymuşlardır. Ancak bu eski Dava adamlarının davayı yeniden omuzlayacaklarına dair bir işaret de yoktur. Dava'yı omuzlayacak yeni neslin de Veysel karakteri üzerinden gerçekliğe teslim olacağının ve Dava'nın eski adamlarına dönüşeceğinin işaretleri vardır. Bu bir kısır döngü müdür? Bir ideal adına yola çıkan adamlar, hayat karşısında hep yenilecekler, Dava adına Dava'dan vaz mı geçeceklerdir? Murat ölmüş, medrese kapanmış, dava bitmiştir ama mücadele adamları hayat-tadırlar, Dava'dan vaz geçme pahasına. Fakat İlhan bir umut ışığı olarak bize göz kırpmaktadır.

Ya Tahammül Ya Sefer hikâyesinin ideal insanı Murat'ın bir şeyhe bağlı olması bize yeni bir yol açar ve bizi “Sır”ın eşiğine bırakır. Bu kez Dava bir Şeyh Efendi vasıtasıyla tasavvuf/tarikat suretinde tecelli eder. Efendi hazretleri kendisinden sonra vazifeyi, ücra bir köyde kendi halinde bir rençper olan bir müridin omuzlarına yükler. Yeni Şeyh kendi imkânlarını zorlayarak bu ağır vazifenin altından kalkmaya çalışır. Ancak bir müddet sonra bu ücra köyün ve bu mütevazı tekkenin Dava'ya yakışmadığı bahanesiyle tekke şehre taşınır ve her şeyiyle çok daha konforlu ve modern bir tekke inşa edilir. Halka genişlemiş, Dava adamları çoğalmıştır. “Parlak kumaştan elbiseleri

ile, diz kırıp oturmayı beceremeyen siyaset adamları, bankacılar, sanayiciler, polisler, askerler, artistler, din adamları; onların altında tüccarlar, memurlar, müdürler, şefler, şef yardımcıları” Dava’yı omuzlamışlardır. Şeyh efendinin etrafında öyle bir kesret halkası oluşmuştur ki şeyh efendi hakiki müritlerine ulaşamaz duruma gelmiştir. Dervişlik, müritlik maddenin ardındaki mananın, suretin ardındaki özün peşinde olmayı gerektirirken, halkaya dahil olanlar bu sert kabuğu kırıp öze ulaşamamışlar ve madde denizinde boğulmuşlardır. Başka bir şekilde söylemek gerekirse, Dava’lar şirketleşmiş, bir dava etrafında bir araya gelenler zaman içerisinde modern kapitalist dünyaya eklenmiş ve bu dünyadan kaçınmanın mümkün olmadığını savunur durumda bulmuşlardır kendilerini. Dava’yı omuzlayanlar neyi omuzladıklarını unutmuşlar, Dava’nın kendilerini omuzlayıp bir yerlere getirmesinin hesabını yapar olmuşlardır. Ya Tahammül Ya Sefer’in Murat’ı davasında nasıl yalnız kalmışsa Şeyh Efendi de halkasında çok insan olmasına rağmen yalnız kalmıştır. Yani bunca sahiplenene olmasına rağmen Dava aslında yine sahipsiz kalmıştır. Bu duruma dayanamayan Şeyh Efendi tacı tahtı bırakıp sırra karışmıştır. Bu arada Ya Tahammül Ya Sefer’in İlhan’ı uzun yıllar kaldığı yurt dışından dönmüş, mücadeleyi kaldığı yerden devam ettirmek niyetindedir. Ancak “her şey satılık” oyununun sahnelendiğini görünce hayal kırıklığına uğramış, her şeyin Dava sahipleri tarafından satın alındığını, rahatsız edici bir garip huzurun ülkeyi kapladığını fakat Dava’nın ortalıkta görünmediğini fark edince her şeyi bırakıp Şeyh Efendi’ye sığınmaya karar vermiştir. Ancak Şeyh Efendi “Sır” olmuş, bu huzurlu! dünyaya sırt çevirmiş ve çareyi tabiata, kendine dönmekte bulmuştur.

“Huzursuz Bacak” hikâyesinde ise “Ya Tahammül Ya Sefer”in ve Sır’ın İlhan’ı Ömer Faruk olarak çıkar karşımıza. Dava’nın peşinde koşturmayla geçmiş hareketli üniversite öğrenciliğinden sonra görgüsünü arttırmak için yurt dışına çıkmış ve uzun yıllar yurt dışında kalmış, doktorasını orada yapmıştır. Ömer Faruk “hatırı sayılır bir fikri hareketlilik” içinde okumuş, inancı için her şeyi göze alan arkadaşlarıyla türlü badireler atlatmış “poliste kaydı olan” biri olarak memlekette ayrılmıştır. Memlekete dönmüş ama karşılaştığı her olumsuzlukta bacağında bir tıklama meydana geldiğinden, literatüre “Huzursuz Bacak Sendromu” olarak girmeye aday bir hastalığa duçar olmuştur. Ömer’in memlekette neler olduğunu anlamak gayesiyle, geçmişte birlikte mücadele ettiği Dava adamlarını, eski mekânları ziyareti, hiç de beklemediği bir manzara ortaya koymuştur. Manzara şudur: Birlikte mücadele ettiği yol arkadaşlarının her biri bir yerlere gelmiştir. Yani Dava adamları iktidardadır. Kimi siyasete girmiş, sisteme entegre olmayı parti politikası olarak benimsemiş, kimi holding patronu olmuş, “zenginlerin servetinden fakirlerin

hakkını nasıl alabilirizin formülünü arama” fikrini çoktan aşmış, Dava ağa-beyliği etiketini kullanarak şirketine zorla alarak çalıştırdığı Dava kardeşinin hakkını gasp etmeyi patronluğun gereği sayan, küresel ekonomik sistemin çarklarını yağlayan bir kalantora dönüşmüştür. Mekân dersiniz, “asırlardır üzerine meleklerin indiği İstanbul’un yavaş yavaş ırzına geçilmektedir. “Bu taşı toprağı altın şehir her şey satılık fehvasınca ihaleye çıkarılmıştır.” İstanbul’da “gökyüzünü fethe çıkan gökdelenler hortlamış” tır. İstanbul gibi bir medeniyet şehrinde gökdelen neye tekabül etmektedir? “Nedir gökdelen? Çağdaş küresel fikriyatın dünyayı istila eden zihniyet sembolü mü? Evet, o. Nereye bir gökdelen dikilmişse, orada paganist gücün paradan başka ilah tanımayan kanunu geçer.” Bu manzara karşısında düş kırıklığına uğrayan Ömer Faruk çareyi İstanbul’dan uzaklaşmakta bulmuş ve İznik civarında babasından kalma çiftlikte organik çilek yetiştirmeye karar vermiştir. Bu arada yıllardır içinde bir derde dönuşen “Kanaat Ekonomisi” kitabını yazarak “Tüketim Ekonomisi’ ne karşı sözünü söyleyecektir.

Kitapların yayımlanma tarihlerine baktığımızda *Ya Tahammül Ya Sefer*’ in 1983, *Sır*’ın 1990, *Huzursuz Bacak*’ın ise 2008 yılında yayımlandığını görüyoruz. Yazar hikâyelerin geçtiği zamanla ilgili net tarihler vermese de *Ya Tahammül Ya Sefer*’ in 12 Eylül ihtilali sonrasını, *Sır* hikâyesinin Özal dönemi İslami yapılanmaların önünün açıldığı, rahatladığı, sistemle bütünleşme çabalarının arttığı bir dönemi, *Huzursuz Bacak* hikâyesinin ise Dava adamlarının iktidar oldukları dönemi anlattığını söylemek mümkün görünmektedir. Yazar, çağının tanığı olarak çektiği mücadele fotoğrafına okuru da şahit tutarak sorumluluğunu yerine getirmektedir. Her üç hikâyede de ideal adamları sahnedeki yerini almakta ancak ideal ortalarda görünmemektedirler. Dava adamları sistemin her tarafına nüfuz etmiş ancak Dava’nın sisteme uymayacağı düşünöldüğünden yine Dava adına sistemin dışına itilmiştir. Dava adamları iktidarda kalmak adına sisteme entegre olmayı gönüllü kabullenmişlerdir. Yani Dava adamları iktidar olup muktedir olamadıklarından Dava da iktidar olamamıştır. Hikâyeleri bir bütün olarak okuduğumuzda uğruna mücadele verilen bir Dava’nın yavaş yavaş tedavölden kalktığını, bir çürüme ve yok olmaya doğru yol aldığını söyleyebiliriz. Bu durum karşısında Mustafa Kutlu’nun teklifi diğer yazdıklarını da göz önüne aldığımızda “Kanaat Ekonomisi” dir. Ancak bu, başka bir yazının konusu olabilir. Hikâye bundan ibarettir. Eğer hikâye bundan ibaretse Cumhuriyet Türkiye’sinde *Bu dava hor, bu dava öksüz, bu dava büyük* dizesiyle başlayan “Dava hâlâ başladığı yerde midir?” sorusu beynimizi kemirmeye, yüreğimizi yakmaya devam edecek demektir.

MEHMET AYCI

Ansızın İçimizde Keskin Bıçaktan Taylar

Daha önce de oraya mekânlar açılmıştı, tutmadı, kapandı, altı yıl önce bir yenisi açıldı, Kahveci Beyzade, o gün bugündür müdavimiyim, Musa Bey sahibi, düzgün bir adam, güler yüzlü, belli bir zaman sonra çalışanlarla da ahabap oluyorsun, bir yerin yerlisi olmak gibi bir şey bu, e, altı yıl bir kahveciye gitmek, en az ayda yirmi gün orada oturmak, oraya randevu vermek, birisi emanet bıraktıracaksa oraya bıraktırmak, biraz da istikrar işi, dedim ya Musa Bey adamımız, üç oğlu ve kardeşiyle birlikte işletiyor, Tatvanlı, birinde şehir dışındaydım, bir arkadaşına para lazım oldu, bu internetten para gönderme işlerini bilmem, bilsem de ek hesap bile ayvayı yemiş, aradım Musa Bey'i, ne kadar para var üzerinde, ne kadar lazım hocam, bir arkadaş gelecek, benim adımla seni bulacak, ona şu kadar para verebilir misin, başım üstüne, sahiden de başı üstüne, alabildiğine saygılı ve incelmış bir esnaf, oğulları da öyle, kardeşi Serdar da öyle, Ferhat en büyüğü, askere gitti geldi, biz de Kahveci ailesi olarak gün saydık, Murat ortanca, Furkan en küçükleri, ben tanıdığımda 10 yaşındaydı altı yıl önce, Allah'ım ne zeki çocuk, matematik hocalarına matematik dersi vermişti bu yıl, AYT sorularını çözdü, kırkta kırk, Tıp okuyacaktı, abileri Ferhat ve Murat üniversite okumamışlar, bunu okutacaklar, matematik çocuğun tutkusu, on binden fazla test çözmüş, kitap da okuyor, bana emanet bırakılan kitaplarla ilgileniyor, ona kitap getiriyorum, ertesi gün kitap hakkında benim bile fark etmediğim ayrıntıları soruyor, gözlerinde diğer kardeşlerinden farklı bir parlaklık, farklı bir inanmışlık, farklı bir tutku var, abileri üzerine titriyor Furkan'ın, garson kızlar kardeşleri gibi seviyorlar onu, bağırıma basasım, Furkan sen ne güzel adamsın, Allah iyilerle karşılaştırsın diyesim geliyor, babası nasıl saygılıysa o da öyle, birkaç defa abdest alırken gördüm onu, Musa Bey de öyle, abileri daha bıçkın, Furkan abilerinden daha olgun duruyor, on altı yaşında, Neyzen Tevfik portre kitabım çıktı, ona da bir nüsha verdim, bir de Edebiyat Ortamı, ertesi gün ikisini de okumuş geldi, Hocam diye hitap ediyor, Kahveci'nin önündeki reynhanları

suluyor, gözleriyle severek suluyor, Tuna Caddesi'nden geçen insanları izliyor, gözleriyle severek izliyor, Kader'e çay getiriyor, gözleriyle severek getiriyor, Vakıfbank bankamatığının önündeki kedilerle selamlaşıyor, gözleriyle severek selamlaşıyor, gözleri bir veli, bir bilge, gözleri iki siyah güneş, Allah'ım ne güzel çocuk, Ceren'in, Canan'ın, İlayda'nın, Halime'nin masum sevgilisi o, Haşim'in süt kardeşi gibi, Furkan'ı herkes seviyor, her zaman gelmiyor Kahveci'ye, her gün geldiğinde bile gün boyu kalmıyor, beni gördüğünde gözleri ayrı bir parlıyor, hiç kirlenmemiş, özgüveniyle hiç oynanmamış, karakterinde gram aşınma olmamış bir delikanlı, bir gün Fatih Çalmaz, Fidancı, Ali Necip, Selçuk Azmanoğlu, Erkan Şahin, birkaç arkadaş daha Kahveci'de buluştuk, masaları birleştirdik, bir süre sonra fark ettim, müzik kapalı, Ceren'in yüzü simsiyah, gözleri nemli, Ferhat yok, Musa Bey yok, Murat yok, Halime'nin yüzünden düşen bin parça, gittim, Ceren'e bir şey mi var diye sordum, Furkan vardı ya Hocam, e, Van Gölü'nde boğuldu, öldü, birden sol yanımda tarifsiz bir acı titremesi, kıyılır ve yanar gibi içim, göynür diyor ya Yunus Emre, göynümek fiili yanarak kaynamak, öyle bir şey, gözlerime yağmurlar hücum ediyor, çocukcağız pikniğe gitmiş, yüzme biliyorum diye göle girmiş, açılmış, annesinin gözü önünde, çırpına çırpına, Allah'ım bu nasıl bir şey, birkaç kişiyi aradım, Musa Bey'i arıyorum uçakta, açamayacağını bilerek defalarca aradım, açınca da aradım ertesi gün konuşabildi, sabah namazından sonra yolcu etmişler Furkan'ı, Allah babasına sabır versin, canlı cenaze gibi, safi acıdan bir heykel gibi dolaşıyor aramızda, Allah annesine sabır versin, daha kendine gelememiş, Allah kardeşlerine sabır versin, Allah bize sabır versin, pek az insana Furkan kadar yanımdımdır, Musa Bey'in masasına oturamıyorum, özüm göynüyor, kendimi tutamam diye korkuyorum, sokaktan geçenleri izliyorum Furkan, kedileri gözlerimle seviyorum, Kader gelince sen aklıma geliyorsun, birisi sayılardan, rakamlardan, cebirden bahsetse içim kaniyor, gözleri parlayan bir çocuk görsem o gözlerde Furkan, lavaboya inerken merdivenlerden karşıma çıkıverecekmiş, aldığı abdestin izleri saçlarında ısıldayacakmış gibi geliyor, çay boşazımda düğümleniyor Furkan, şekerli kahvem eski tadını vermiyor, fesleğenleri ellerimle okşuyorum gözlerim nemleniyor, ne erken gittin çocuk, ansızın gittin, içimizde keskin bıçaktan taylor son soluk koşuyor, koşuyor, koşuyor, Allah seni cennetine aldı, biz derdimize yanıyoruz...

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Ç a ğ d a ş K ı r ı m T a t a r Ö y k ü s ü

GÜLSÜM HALİLOVA¹

Felekten Bir Gün

Türkçesi: **Ömer Küçükmehtetoğlu**

Her zaman olduğu gibi bu pis şehrin muammalarından, insanlarından kaçtım. Şehrin kenarındaki yüksek binanın tepesine çıktım. Damın kenarında oturup ayaklarımı aşağı sarkıttım. Sırtımda sırt çantası, elimde felsefe kitabı. Bunlar benim hayatımı canlandırıyordu. Donuk gözlerle şehre bakıp fikir yürütüyorum. Bugün ağlamıyorum, bir noktaya bakıp düşünüyorum. Tan vakti ise hep yaklaşmakta. Bir iki saat sonra insanlar uyanacak ve her şey yeniden başlayacak.

İnsanlar işe koşturacak, arabalar şehir yollarında vınlayarak aşağı yukarı süratle gidecek. Birileri bugün sevinecek, birileri ağlayacak yeni duygular hissedecek. Beni ise çoktandır hiçbir şey ilgilendirmiyordu. Etrafımda olan her şey sen gittiğinden beri siyah perde ardında kaldı. Neredesin? Karşımda peyda olup o inci gözlerinle bana bakman için canımı vermeye hazırım. Nerede olduğunu ne yaptığını bana haber etsen ne olur? Beni pencere karşısında bekletmesen. Biliyorum, hayatına illa birisi girecek. Bahtını kaçırma! Biliyor musun, bu hayatta sadece yarın her şeyin başka olacağına inanıyorum. Senin bir yerlerde nefes aldığını bilmek duygusu bana yaşamak için güç veriyor. Hatıralar bana yaşama kuvveti veriyor. Büyük bir hata yaptım. Kalbimi sana bağışladım. Şimdi galiba vücudumda kalbim kayboldu lakin onun nerede olduğunu biliyorum, o seninle. Şimdi günlerim her zaman bir şekilde geçiyor. Sabah işe, akşam eve. Sabah kalktığımda, çalışırken yine akşam olmasını arzuluyorum. Geceleri seni rüyamda görebilme isteğim hiçbir zaman aklımdan çıkmıyor. Ne yazık ki göremiyorum. Gözlerini ve sesini unutmaktan korkuyorum. Günlerim böyle hasretle geçiyor. Elbette arkadaşlarım çok. Onlar meraklı ve merhametli insanlar. Her biri bana samimi davranıyor. Birlikte gülüyoruz,

¹ **Gülsüm Halilova**, 19 Temmuz 1995 tarihinde dünyaya geldi. Kırım'da son dönemin meşhur gazetecilerindendir. gazeteciliğinin yanı sıra Kırım Tatarca şiir-ler, hikâyeler kaleme almaktadır. Süreli yayınlarda, edebiyat dergilerinde eserlerini yayınlamaktadır. Ukrayna'nın başkenti Kiev'de yaşamaktadır.

eğleniyoruz. Onlar beni çok şakacı, yüzümde daima tebessüm olan insan olarak tanıyor. Aslında içimdekini tek kendim biliyorum. Yüzümde tebessüm görmese, ne oldu diye sormuyor, sadece şaşırıyorlar ve beni tanıyamadıklarını söylüyorlar. Bense kendi kederlerimi hissettirmeye, anlatmaya utanıyorum. Bu hâlime sebep sensin. Sen gittiğinden beri içimde iki insan yaşıyor. Birisini sadece ben ve Allah biliyor, ikincisini de herkesin bildiği şen ve daima mesut insan biliyor. Akşam olup eve dönmemle birlikte arkadaşlarım beni samimi şekilde karşılıyorlar. Masanın etrafına geçip oturuyoruz, sohbet ediyoruz artık çok dinliyor, az konuşuyorum. Kelimelerin hiçbir manaya sahip olmadığını anladım. Sessizlik içinde bulunuyorum. Bazen ağır zamanlarımda yüksek bina üstüne çıkıp düşüncelerimle konuşuyorum. Bu benim için çok kolay. Etrafımda olan insanların kalbimdekileri bilmesini istemiyorum.

Bugün de her şey önceki gibi oldu. Erken kalktım. İşe gecikiyorum, seni yine rüyamda görmedim. Belki yarın görürüm. Bir bardak çay içip evden çıktım. Annemi telefonla aramam lazım, benim için kaygılanıyor. Benim için kaygılanan tek insan. Bugün babamla annem, beni misafirliğe bekliyor. Demek, tez zamanda işlerimi bitirip terminale gitmek, doğduğum şehrimde varmak için otobüs bileti almam gerek. Nihayet işe geldim. Nedendir bugün iş arkadaşlarımdan hiçbiri yerinde değildi. Ne oldu? Birden arka taraftan ses duyuldu.

– Eee, sen ne yapıyorsun, buraları şimdi sildim. Sen dışarıdaki çamuru buraya getirdin.

– Affedersiniz, Elmira teyze. Buradakiler nerede, siz biliyor musunuz?

– Sen hangi dünyada yaşıyorsun, dün söylediler, kurumda kalorifer sistemi bozulduğu için herkese izin verdiler. Lakin sen çalışmak istiyorsan çalış. Haydi çekil buradan.

– Çok sağ olunuz. Beni affediniz.

Bugün çalışmıyorum, sonunda hayatımda bir değişiklik oldu. İyi hemen evimize gidip anne babamı sevindireyim. Aklımda, sen benim annemi çok seviyordun. Her zaman onun lezzetli yemek pişirdiğini söylüyordun. Seni babamla tanıştırmaya ise ben korkuyordum. Aslında buna imkân da olmadı. Yeni arabamı hatırladım. Ellerin direksiyona o kadar yakışıyordu ki onlara âşık olmuştum. Kırım'a bir daha geldiğinde bana araba sürmeyi öğretme sözü vermiştin. Birbirimizin sözlerini zor anlasak da söylemek istediklerimizi gözlerimiz anlatıyordu.

Bunları düşündüğümde yüzümde tebessüm peyda oluyordu. Kendi düşüncelerimle terminale nasıl geldiğimi anlamadım. Bileti satın aldıktan sonra otobüse bindim. Boş yere oturmak istiyorum. Yalnızlığı seviyorum. Sen gittiğinden beri her şeyi yalnız yapıyorum. Epeydir yanımda olmasan bile kısa zaman içinde seninle beraber olmaya alıştım. Boş yeri görmemle otur-

mak için acele ettim ama elimi yaşlı biri tuttu, gel benimle otur, dedi. İhtiyarın yüzü nurlu, saçları ve sakalı bembeyazdı. Yeşil gözleri insanın kalbine ferahlık veriyordu. Başında şapka ve üstünde uzun kahverengi mont vardı. Nedense düşünmeden onun yanına oturdum. Otobüs hızla giderken yol kenarındaki birbiri ardına geçen ağaçların içinde seni görmüş gibi oldum.

– Yüzündeki tebessüm temiz ve samimiydi.

Bu ahenkli sesi işitip ihtiyara döndüm. O dikkatle bana bakmaktaydı.

Ben “Affedersiniz, söyledığınızı anlamadım,” dedim.

– Sen çok iyi anlıyorsun. İçinde keder, kaygı olmasına rağmen insanlara gülerek bakıyorsun.

Bu ihtiyarın kim olduğunu bilmiyorum ama onun benim hakkımda her şeyi bildiğini hissediyorum. Şimdi ona kalbimdeki her şeyi anlatmak ve seni tarif etmek istiyorum. Onun beni anlayacağına eminim. Ama beni bir şey durduruyor. Yolculuğun bitmesini istemiyorum.

– Niçin susuyorsun, söyleyecek söz yok mu ya da söyleyecek şeyin o kadar çok ki nereden başlayacağını mı bilmiyorsun?

Derin nefes alıp onun yüzüne baktım. Onun çehresinde öyle sakinleştirici bir tebessüm vardı ki birden sakinleştim. Ona “Biliyor musun, Allah Teala insanlara götüremeyeceği yükü yüklemiyor lakin bazen bu sınavlardan sonra hayatın anlamını kaybediyorsun,” dedim.

– Kader...

– Himm...

– Niçin gülüyorsun, kadere inanmıyor musun?

– Bence kader gönülsüz bir düşüncedir.

– Niçin gönülsüz?

– Çünkü kaderden kaçmak mümkün değil. İnsanlar ise bunu beğenmiyor.

– Seni kadere küstüren şey nedir?

– Onun ağırlığı.

– Bak sen şu işe! İnsan için kendi hayatını karanlığa çevirmesi doğru mu? Kendisine bu acıyı çektirmesine hakkı var mı?

– Siz... Siz onu nereden biliyorsunuz?

– Senin gözlerinden... Bu zamanlar aynada ben de böyle gözleri görüyordum.

Gülümsedim. O ise devam etti.

– Hayat bir oyundur, biz ise sadece oyuncularız. Bize verilen rolleri oynuyoruz. Bize verilen ömrü karalamaya hakkımız yok. Bizim sadece yaşamamız gerekiyor. Yazılan senaryoya göre yaşamamız zaruri.

– Bu senaryoyu değiştirmek mümkün mü?

– Her insan kendi hayatının rejisörüdür, ben de sen de bundan istisna

değilsin.

– O gitti, uzaklara gitti... Beni hatırlıyor mu hatırlamıyor mu bilmiyorum lakin onsuz nefes alamıyorum. O başkalarına nispeten başkaydı, çok konuşmuyordu ama aynı zamanda çok şendi. Onun himayesinde kendini güçlü hissediyorsun.

Beni onun bakışı yakıyordu. Biliyor musunuz, sohbetlerimizin birinde bana benim gülüşümü ve uzun saçlarımı beğendiğini söyledi.

– O gitti, senin samimi tebessümünü de kendisiyle birlikte götürdü. O tebessüm yüzünde sadece onu hatırladığında peyda oluyor öyle mi?

– Galiba öyle. Bir hafta içerisinde ona nispeten anlatılmaz duygular hissettim. Bu, sevgiden daha ziyade bir histi. Konuştuğumuzdan hiç kimseye bahsetmedik. O gittiğinde çok ağladım. Ayrılmaya mecbur olduk. Onda birden iki önemli şeyi hissettim, dostluk ve sevgi...

Otobüs birden durdu, yolun yarısına geldik. Bu yolculuğun bitmesini istemiyordum. İhtiyar pencereye bakarken bana “Bak bu insanlara, herkesin kendi amacı, düşünceleri, kederleri var. O şimdi bir yerlerde oturup seni düşünüyor, senin gülüşünü, senin saçlarını görüyor. O seni özlüyordur çünkü bu duygular karşılıksız olmaz.

İhtiyarın sözlerine gülümsedim. Otobüs hareket etti.

Yolculuğumuz devam etmekte.

– Affedersiniz, sizin adınız ne?

– O gittiğinden beri, kendi adını hatırlıyor musun?

– Hatırlıyorum.

– Geçmişte yaşamayı bırak, o zaman bu karanlıktan çıkarsın. Hayatını zindanda gibi geçirmekten vazgeç, etrafında seni seven insan çok.

– Bu bana bağlı değil, ben de böyle yaşamak istemiyorum ama onun asabi hareketleri olmadan yaşamak zor.

– Demek, gurur. Birinci adımı atmana gurur engel oluyor. Sen onun yanına gitmekten vazgeçtin. Bu doğru değil. Haydi ben gidiyorum.

– Durunuz, siz nereye gidiyorsunuz?

– Kimsesiz soğuk evime geldim. Bir zamanlar ilk adımı atmak için gururum müsaade etmediğinden böyle oldu. İnsanlara bazen fırsat vermek gerek. Sen ise onu kaçırsan çok yazık olacak.

– Durunuz ben ne yapmalıyım?

– Felekten bir gün çal!

– Anlamadım!

İhtiyar, otobüsten yavaşça indi. Benim yolculuğum devam etti. Hayat o kadar kısa ki onu düşüncelerle doldurmanın manası yok. Şimdi yapılması gereken şeyleri yapmazsa sonra geç olur. Birden uyandım. Otobüs durdu.

Yanımda genç bir kız oturuyordu. İhtiyarla sohbetimizin rüya olduğunu anladım. Dışarı bakmak istedim, buğulu pencerenin camında “Felekten bir gün çal,” yazısını okur gibi oldum.

Felekten bir gün çalmak. Bu ibarenin manası neydi? Bu ibarenin bizimle nasıl bir alakası olabilir? Ben eminim, ihtiyarla sohbetimiz rüya değildi. İhtiyar bana büyük bir sır verip gitti. Benim hayatımı, kederlerimi, hasret çektiğimi biliyordu. Bu ihtiyar beni karanlıktan çıkarıp zindana sürükledi. Bu düşüncelerle evimize nasıl geldiğimizi anlamadım. Anne babam beni samimi karşıladı. Sofra başında oturup sohbet ettik. Onlar hayatımın nasıl geçtiğini merak ettiler. Ben ise her şey iyi diyerek sorulardan kaçtım. Sabah erken kalkıp dönmek, işe gitmek gerek. Bu yüzden erken yatıp sabah erken kalktım artık ne zaman gideceğimi bilmiyorum. Belki iki hafta sonra giderim. Sen ömür gibi isyankârsın. Hem günahsız hem de günahkârsın. Sen benim manası olmayan hayatımın anlamısın.

Bugün herkes işte, herkes çalışıyor. Gelir gelmez elime yeni işleri tutuşturdular. Yine yeni cinayet. İnsanlar çok meraklı mahluklar. Kendilerinin ve başkalarının problemlerinden kurtulmak, adaleti bulmak için cinayete neden oluyorlar. Bizler bu suçluları arayıp bulup suçlarını ispatlayıp hapis-haneye atmamız. Bu iş beni günden güne daha katı bir insana dönüştürüyor. Aklımda, sen her zaman bana işimden dolayı darılıyordun. Belki benim için rahatsızlanıyordun. Ben ise bunu beğenip seni daha ziyade sinirlendiriyordum. Senin için benimkine nazaran epey kolaydı. Büyük şirketin müdürü olmak, o kadar insanla çalışmak elbette zor. İşimi çok sevdiğim gibi bir yanımla nefret de ediyorum. Bizi bu işi yapmaya mecbur eden insanlardan nefret ediyorum. Bugün hapis-haneye gidip cinayet işleyen zanlının ağabeyiyle konuşmam gerek. Onun ağabeyi de hapis-hanedeymiş. Belki onlar birbiriyle alakalıdır. O bana faydalı bilgiler verebilir.

Kara duvarlar, ekşi kokusu ve demir parmaklıklar benim için önemsiz. Hapishane muhiti kalbimde zerre kadar korku ve hoş olmayan duyguları yaratmıyor. Mahkûmun odasına girdim, onun gözlerinde pervasızlık gördüm. Siyah sakalı, kara gözleri ve alnında peyda olan buruşukluklar onun yüzünde memnuniyetsizlik yaratıyor. Bana bakıp birden konuştu.

- Nihayet, kardeşim intikamını aldı mı?
- Hangi intikam?
- Benim yarım bıraktığım iş.
- Ee, aldı, öyle aldı ki artık hapis-hanede ömür boyu yatacak.
- Onun bu iş için pek zayıf olduğunu düşünüyordum.

Maşallah. Siz onu aramayınız, kendisi bir iki gün içinde gelip teslim olacaktır... “Doğru malumatlar için sağ olunuz!” diyerek odadan çıkmak istedim.

Duvarda yazılan ibareyi görünce durdum. Orada “Felekten bir gün çalmanın anlamı var mı?” diye yazıyordu. Mahkûm bana bakıp “Niçin durdun? Niçin o yazıya bakıp kaldın?” dedi.

Fısıldadığım hâlde o soruyu kendi kendime tekrarlardım. İhtiyarın söylediği sözleri burada nasıl denk geldi?

– Söyler misiniz, felekten bir gün çalmanın anlamı var

– Bana göre var. Adaleti yerine getirmek için felekten bir gün çaldım. Hayatın senaryosuna göre yaşamak istemedim. Neticede bu hâle düştüm ama bir an bile pişman olmadım.

– Niçin?

– Hakikatle mücadele etmek için. Belki bir şey kaybetmezsin sadece kazanırsın. Ama eğer yapmazsan bütün ömrün boyunca niçin yapmadım diye pişman olacaksın. Yaptığın için pişman olma, yapmadığın için pişman ol. Kendine söylemek lazım. Ben korkmadım çünkü kaybedeceğim hiçbir şey yoktu. Bu yüzden pişman değilim, intikamımı aldım. Eğer bir şey kazanmak istersen felekten bir gün çal.

Ben o odadan çıktım ve derin bir nefes aldım. Herkes aynı şeyi söylüyor, felekten bir gün çalmak. Sensiz karanlıktan çıkmam için benim felekten bir gün çalmam, kendimi tehlikeye atmam gerek. Böylece senin bana karşı davranışını anlamam, eziyetlerden vazgeçmem gerek. Şimdi yanına gelmediğim için pişman olmak istemiyorum. Tez zamanda işe gidip işi bitirmemi ve suçlunun birkaç gün sonra kendi geleceğini söyledim. İzin almak istediğimi söyledim. Eve gelip bütün paralarımı ve pasaportumu alıp havaalanına gittim. Kimseye bir şey söylemeden, hayatımda ilk kez kendi başıma bir şey yapıyorum. Hem bunu bugün yapmazsam başka hiçbir zaman yapamam. Kalbimde korku ve aynı zamanda bir sakinlik peyda oldu. Bir bank üstüne oturdum. Bekliyorum. Ansızın bir ses duydum. Ardıma döndüm ve seni gördüm. İnsanlar arasında duruyorsun ve gözlerinle birilerini arıyorsun. Birden kalbimde bir sıkıntı hissettim, daraldım. İki gözüm iki çeşme oldu. Yerimden kalktım, sana bakıyorum. Sen bunu duydun, bana döndün ve biz kalabalık içerisinde karşı karşıya geldik, birbirimize yaklaştık. Gözlerin gözlerimde, elimi tuttun, sıcaklığını hissettim. Sen benden önce davrandın. Benim bütün düşüncelerimi gözlerimde okuyordun. Ben seni çok özledim. Aslında ne benim sensiz ne de senin bensiz olabilmen mümkündü; ikimiz de bunu anlamıştık. Bizi ayıran binlerce kilometre bir şey değildi. Bana baktın ve kendi dilinde “Ben felekten bir gün çaldım, inan bana bu her şeyin devasıymış...” dedin.

Sana sarıldım ve kalbinin sesini duydum. Ben de felekten bir gün çaldım, hem de bir şey kaybetmedim, sadece kazandım çünkü o gün, bana seni bağışladı.

OSKAR MARİA GRAF¹

Tesadüfen İşlenmiş Cinayet

Türkçesi: **Gürsel Aytaç**

Diyelim ki zengin bir insanın dünyadaki tek amacı, ebeveyninin miras olarak bıraktıkları parayı harcamak olsun; yani yapacak ve düşünecek tek şeyi can sıkıntısını katlanılır bir şekilde defetmek olsun –farz edelim ki böyle bir insan birden bire, mesela bir günden öbürüne zenginliğinden ansızın caddede evsiz barksız bir dilenciye dönüşmüş. Bu adamın nasıl davranacağını düşünmek zordur. Hakikaten, ben sanıyorum ki aklını kaçırarak ya da kendini asacaktır. Bir anda bir trajedi oluşurdu. Üstelik son derece gülünç bir şey. Her durumda böyle bir insan ne yapacağını asla bilemeyecektir. Herhalde bir şey garantilidir: O insan, bir sonraki anda saatte ya da zamanda neye başlayacağını bilemez.

Belki bana cevap olarak diyeceklerdir ki paralarını zor kazananlar arasında iş makinesi denilen insanlar da vardır. Denecektir ki bu insanlar, ansızın işlerinden atılınca zamanlarını nasıl geçireceklerini bilmezler. Vaziyetleri yukarıda sözünü ettiğimiz zengininki gibidir.

Bu hiç doğru değil, onların günlerce ve hatta haftalarca deli gibi yazıp durdukları olur. Evet –ama sonra yine de tutunacakları bir şey bulurlar. Birincisi, içlerinde başından beri iş güdüsü harekete geçer, doğrudan doğruya bir uğraş açlığını duyarlar, kullanılmayan zamana dayanmazlar. Çoğu zaman onlar işsizliğin başında sinirli olurlar ve huzursuzdurlar, yani bir iş ararlar ve bulamazlar, her şey ümitsizdir, şimdi –sonra kendiliklerindenmiş gibi özgürlüklerinden geçinmeye başlarlar. Kendi gayretleriyle uğraşırlar ve böyle bir insanın hayatına son vermesi ters olurdu. Ben yalnızca böyle bir düşüncesi olan pek az işsize rastladım. Tam tersine kendisinin henüz işçi olduğu zaman boyunca şunu tekrar tekrar yaşadım: Bir nefret edilen, bir serseri gezgin ya

¹ 1894-1966

da bir dilenci, kendini her saat sohbete hazır tutmayı çok iyi anlıyor. Mesela bu nedenle mahkeme salonlarını ziyaret etme tutkum vardır ve bugün, o zamanki arkadaşlarıma rastlıyorum. Çünkü bunlar gibi işsiz adam böyle bir zaman geçirmeyi kaçırmaz. Hatta profesyonel mahkeme ziyaretçileri diye hitap edilecek çok adam vardır. Öte yandan bunlar, tam bir yetkili gibi kesin olarak hüküm vermeyi önceden bile becerebilir. Onların iddialarına göre harçlıklarını kazandıklarını sıkça yaşamışımıdır. Hep kazanırlar. Her başkasını, her devlet savcısını, her avukatı, hüküm veren bir hâkimin ve her şikâyet edilen özelliğini iyice ve ezbere bilirler. Onlar en denenmiş insan tanıyıcılarıdır, en keskin psikologdurlar şimdiye kadar. Şunu açıkça itiraf ederim ki beni her şeyim için önce kulağı keskin biri yapmış, bakışımı keskinleştirmiş ve bana hiçbir kitaptan öğrenemeyeceğim şeyleri, gerçekleri açmışlardı. Bu okul, benim için en esaslı okuldu. Bugün ihtiyacım olan her şeyi orada öğrendim.

Ancak yenilerde, benim asla mümkün sayamayacağım bir karar gerçekleştirdi. Ben, dinleyicilerin en ön sırasında oturuyordum ve eski dostum uzun boylu Willy'i göreceğim için sevinçliydim. O, bana arada bir mümkün olan her şeyi anlatıyordu ve şikâyet edilen belli bir hesap memuru, Winter Steiger'e bakıp "Bundan pek bir şey çıkmaz... O, ancak beş ya da altı aylık ceza ertelemesiyle... Belki de duruşmadan hemen sonra eve dönebilir." Ah! İmkânsız! Saçmalık! diye karşı çıktım ben. "Var mısınız!" diye bağırıp elini uzattı Willy. Kazanacağımdan emin "ben 5 mark" diyorum! Ama bu kez ödemek zorundasın! Dedim bağırarak ve yanında parası var mı sordum. "Hayır, bu değil" diye gülümsedi. İşte anlaşıyoruz bahse gir bakalım. Oscar'a nasılsa "ben kazanırım" başımla evet deyip yumruğumu indirdim. Şikâyet edilen adam altmışından fazla olmamalı. Orta boyluydu ve fena halde ezik bir etki bırakıyordu. Eğik bedeni öne doğru eğilmişti ve bütün hareketleri beceriksiz ve gergindi. Kupkuru kolları ve bacakları vardı ve tostoparlak, doğrudan doğruya sarkık göğsünün altında başlayan sert yuvarlak bir çıban gibi daha çok dikkat çeken bir karın! Sararmış, sarımsı beyaz saçları, kabak kafasında ayrı bir peruk olabilir ve solgun yüzü acayip bıyığıyla ve tahrip edilmiş, iradeli sulu gözleriyle daha az maskemsi gözüküyordu. Neye ihtiyacı olduğunu söylemesi istenince, ince korkak bir sesle şunu söyledi: "Ben burada 24 Temmuz 1873 yılında doğdum, halk okulu ve ticaret okulundan sonra hemen gönüllü olarak Pirel-co'ya geçtim. Ve başıma asla kötü bir şey gelmedi. Şimdi efendim kırkıncı yıl ve sorun şu dedi ve neredeyse ağlayacaktı. "Aha! Bu, hakiki bir küçük burjuva tam bir huysuz" diye fısıldadı uzun boylu Willy benim kulağıma: "Hemen Katolik tevazuyla başlıyor; bu, bizim hâkimlerimize daima iyi gelir". O, yüzünü buruşturdu ama öteki adam anlatmaya devam ediyor-

du. “Rahmetli babam çilingirdi. Biz altı kardeşlik, dört erkek ve iki kız. Her birinin çabucak bir meslek öğrenmesi gerekiyordu ve hepsi doğru dürüst hayatını sürdürdüler, efendim!” Sustu ve bir şey arıyormuş gibi etrafına baktı. Ve avukatını görünce yutkundu, ancak sonra konuşmasını sürdürebildi. “Ben suçsuzum efendiler! Benim yapabileceğim bir şey yok! Yıkıldım!” diye yalvardı kendinden geçmişçesine ve birkaç takılmadan sonra devam etti: “Görevim olan şeyi hep yaptım... Biz dindar yetiştirildik, beyler! Ben de çocuklarımı öyle yetiştirdim. Rahmetli babam hep şunu demişti: Çocuklar! Her şeyin ardında bizim efendimiz Tanrı var. Herkese kendi kısmeti verilmiştir. Çocukken böyle sözleri duymazdım ama şimdi anlıyorum. Evet, evet, haklıydı rahmetli babam”. “Avukatım ona söylemediyse ismim Hans’dır diye fısıldadı dostum Willy. Ama ben duymadım.”

“Her gün okuldan önce sabah ayinine gitmek zorundaydık; Pazar günü de Kleszenzt Teyze bize gelirdi ya da biz onu ziyaret ederdik... Daima babamla ve annemle beraber” diye anlattı şikâyet edilen adam geçiştirerek ve sözü kesilmedi. Sanki herhangi bir hatırıya tamamen dalmıştı ve sesi tuhaf bir şekilde biraz sağlamlaştırılmış gibiydi: “Rahmetli Kleszenzt Teyze, bir zaman nasıl olacağımızı hep söylerdi. Daima her Hristiyan hayatından kehanetler okurdu pazar günleri... Söz bana gelince babamın kulağına bir şeyler fısıldardı. Hâlâ bugün gibi hatırlıyorum... o zaman babam: ‘Bunun hiç alemi yok Kleszenzt derdi! Hans’a bütün her şeyi söyle ona göre davransın’. Sonra da teyzem bana bakıp şöyle dedi: ‘Hans’da peygamberimizin imtihanı sert olacak, ama tövbeyle bunu atlatacak’. Ve beni kutsal suyla ıslattı, teyzem ve biz hepimiz birlikte dua ettik! Babam da nefes aldı ve acı çeken bir insan yarattığı gibi bağırdı: ‘Beyler! Yüce mahkeme heyeti, biliyorum kendimi kaybettim evet evet! Buna karşı bir şey yapamıyorum, ama böyle olmak zorundaydım sanırım! Evet, Bay Marstaller’i ben vurdum ve hemen ardından düşündüm... Hans, diyorum kendime bu imtihandı! Bu rahmetli Kleszenzt teyzenin kehanetiydi. Bütün mahkeme salonu son derece merakla dinliyordu. Sanık, kendi içine döndü derin bir nefes aldı ve yüzü daha da sarardı.

Başkan sertçe baktı adamın yüzüne ve “Anlatın Marstaller’i vurduğunuz akşam ne olduysa hepsini! Sorguya çekilen adam kendine geldi ve düşünür gibiydi. Bu, bütün bu pişmanlık yalvarmalarından sonra alışılmamış bir şeydi bir başkanın daha soğuk bir sorgusuna sebep oldu.

Sanık şimdi yeniden konuşmaya başladı: “Şefim, karanlık basınca bana ‘Bay Wintersteiner, akşam kasasını bu andan itibaren siz alıyorsunuz eve, ben hayatta değilsem.” Ben bu sorumluluktan korktum ve şefime bunu sık sık söyledim. ‘O, evet’ dedi artık fazladan böyle geç şehre giremem... Şu tabancayı alın, ki güvende olasınız... Yarın para bankaya gidebilir’ Şefim dışarıda

şehrin sapa bir yerinde oturur. Ben tabancayı aldım, ama o şeyden hep korkmuşumdur beyler!

... Ama o günden itibaren artık hiç huzurum kalmadı. Artık uyuyamıyordum, her seferinde baktım, akşam kasasında elden geldiğince az para bulur muyum diye. Postanede saydırdım ya da bankaya gönderdim. "Sık sık şefimle konuşmak istedim, ama çekindim... Hasenfuss'da olmam artık, diye düşündüm ama hep itiraf ettiğim şey korkunçtu."

O halde o gün eve geç gittiniz öyle mi diye sordu hâkim sabırsızca. "Evet, yıllık bilanço düzenlememiz vardı. O sırada hep geç olur, çoğu zaman gecenin 11'i" dedi sanık, emin olmadan. Böyle bir açıklamadan korktuğu fark ediliyordu. Bu firma için elverişli bir şey olmazdı.

O gün ben bürodan ayrıldığımda daha da geçti. Zifiri karanlıktı. Yanımda taşıdığım paralar varken o zamandan beri hiç otobüse binmedim... Hep şunu düşündüm. Biri anlıyor yanımda ne kadar çok para taşıdığımı. Şimdiye kadar neler olmadı ki?" diye anlattı Wintersteiner. Ve anlattı devamla. "Neler oldu mesela? Ayrıca ben zaten dışarıya az çıkarım. Orada dolaşmak her zaman kıymetlidir... Şimdi hâkim, "Böyle dolaşmayın!" diyerek ikaz etti ve saatine baktı. Wintersteiner hafifçe irkildi "İşten evinize bir saat mi sürüyor yürümek?" dedi cübbeli sabırsızlıkla. "evet, iyi" diye başıyla onayladı ve neredeyse akıcı bir telaşla devam etti: "Önceleri her zaman İngiliz Parkından geçerdim, ama yanımda para taşıdığımdan beri bu tedbirsizlik olurdu." Karşıya mırıldayan hâkime bakıp daha da hızlandı.

Srfeilitrze caddesinden sonra karanlık sokaklar başlar... Bu yoktu yıllardan beri yürüyorum... Yolu biliyorum ama daha birkaç gündür orada oturan, yolunu kolayca şaşırır. Ben dört gün oluyor fark ettim ki birisi arkamdan geliyor. Her seferinde eve yarı tanrı gibi döndüm. Büyük Tanrı'ma dua ettim, korktum ve her gün aynı şey oldu... Ben sıkıntı ve korkudan tamamen bitkindim. Bay Marstaller hep öyle komik ve tuhaf, peşimden geldi... Onu arkamda işitince hep ürktüm... Çoğu zaman koştum, koştum gücüm yettiği kadar. Ve o hep peşimde. Kim bilebilirdi ki o ancak dört gün önce Osterwald sokağına taşınmış! Aslında tuhaf değil mi, her gece böyle birinin bir başkasının peşinden gitmesi... Titredim, kendimi hiç bilmedim, tamamen şaşkındım, bütün yol boyunca dua ettim beyler... Ama başkanına hiçbir şey söylemek istemedim, karıma da... Bu öyle büyük bir sorumluluk ki beyler... Hep düşünmek zorundaydım, bu adam beni darp edip soysa ve sen yine uyanıp kalsan, buna herhalde inanan kimse olmaz... Bütün bunlar olmuştur... Düşünüyorum, eğer beni bıçaklayıp yere serse aman Tanrım, bırak öleyim! Sonra yine ailemi düşündüm- adam kovalanmış gibi hızlı hızlı soluyordu- "Ama o cuma günü artık hiç dayanamadım... Arkamdaki şu adam, artık daha hızlı yürüyor aman Tan-

rım – pantolon cebime ulaştım ve tabancanın tetiğini emniyete aldım. Durdum, arkamdaki de durdu... Koştum evin penceresine tabancayı kaldırdım... Evet, adımlar yeniden yaklaştı korkunç bir şeydi beyler... Bay Marstaller iyice yanaştı, sanki beni anlamak istiyor gibiydi yürüyor, duruyor tekrar yürüyor bu arada tapırdıyordu... Haykırmak isteyebilirdim, ama boğazım açılmıyordu Bay Marstaller kıpırdadı ve –evet artık hiç bir şey bilmiyorum, yalnızca birden bire ateş ettiğimi... Korku beyler, sorumluluk!- suçsuzum ben! Evet, ateş ettim! Evet, adam bağırdı! Bunu hâlâ biliyorum ve nasıl patladığını da. Bay Marstaller kıpırdadı ve artık ateş ettiğimden başka bir şey bilmiyorum. Korku, beyler! Ve sorumluluk! Ben suçsuzum evet ateş ettim. Evet, bağırdım, onun üzerinden atlayıp kaçtım, düpedüz gece vakti. Ve evde karıma anlattım tabancayı kaçarken düşürdüğümü. İnanlar koşup toplandılar karanlıkta.- Birdenbire rahmetli Kleszenzt Teyzenin bir sözü aklıma geldi polise koştum. Adam sustu ve fena halde hıçkırdı, avukatı onu tuttu, artık dik duramıyordu. “Çocuklarım... Ailem! Başkasının parası!” o hâlâ inliyordu, bütün dinleyiciler mekâna bağlanmış gibi bakıyordu. Hepsinin nefesi kesilmiş gibiydi.

Doğru, kelimesi kelimesine doğru diye fısıldadı biraz sonra uzun Willy.

Başını sallayıp yarı yüksek sesle: “hm, tuhaf...” dedi. Şahitlerin anlattıklarında inanılır görünüyordu ki ateş edilen adam, şüpheliyi kılavuz olarak kullanmıştı. Ne olursa olsun- Wintersteiner gerçi tedbirsiz öldürmekten dolayı 5 ay hapse mahkûm edildi ama erteleme süresi aldı ve hemen mahkemeden sonra eve dönebildi- yani ben bahsi kaybetmiştim.

NİHAN FEYZA LEZGİOĞLU

Umay Lacivert Sever

Bir mayıs gecesi. Dupduru ve rüzgârsız. İki bina ötemizdeki terasta beş-altı kişi toplanmış, masayı çevrelemiş halde bir oyun oynuyorlar. Kelime anlatmacadır diyeceğim ama yok, kutu oyunlarını çağırıştırıyor daha çok. Ya da öyle bir şey. Pek oyun bilmem ben. Havada asılı kalmış yasemin kokusunu duyuyorum birden. Ciğerlerim keyifle doluyor. Sokaktan geçen bir kadının şampuanı ya da parfümüdür, diyorum.

Terastakiler bağıra çağıra konuşuyor. Bazen de alkış tutuyorlar. “Bravo!” “Helal olsun!” Sesi diğerlerinin arasından sivrilen, tahminen otuzlu yaşlardaki adam bir akraba olmalı. Onunla konuşanların sesi mesafeli tonda değil, o yüzden enişte değil de dayıdır bu adam. Hem annenin erkek kardeşinin pervasızlığı var bu seste. Ara ara genç bir kadının sesi duyuluyor, zannımca ortaokullu, çekingen bir erkek sesi geliyor sonra kulağıma. Daha da konuşmuyor bu oğlan. Bazen küçük bir kız çocuğu kıkırdıyor. Sevildiğini bilen çocukların şımarık edasıyla “Yaa!” derken elini ağzına kapatıyor ki sesi kesik kesik geliyor. Okuduğum yazıdan kafamı kaldırıp hafifçe geriyorum dudaklarımı o zaman.

Gece gitgide daha da kararıyor. Sokakta hemen hemen kimse yok. Sağdaki sokağa dönen bir adamla köşedeki dükkanının kepenklerini indiren pastaneciyi seçebiliyorum gözlerim. Tam karşımdaki binaya çeviriyorum sonra bakışlarımı. Sokak lambasının yardımıyla kolayca buluyorum hedefimi. Şu prefabrik apartmanın üst katındaki kız yok mu! Umay. Yine yerleşmiş işte balkon masasına. Kulakları hizasında kesilmiş kestane renkli saçlarından ayırdığı bir tutam parçayı başının üzerinde küçük bir tokayla tutturmuş. Bu kadar uzaktan bile öyle güzel görünüyor ki. Bazen onun hakkında ne düşündüğümü söylemek istiyorum. Gün oluyor sadece varlığıyla bütün dengemi altüst ediyor mesela; uyku uyuyamıyorum, iştahım kesiliyor. Ama hemen sonra, güneşli bir sabahı onu düşünmeden geçirebiliyorum. Ya da birkaç gün boyunca aklıma gelmediği oluyor. Çok tuhaf. Bazen küçük balkonda yine

böyle oturuyor. O zamanlarda da güzel bir rüyanın içindeymişim, uykudan uyanmamak için nefesimi tutmuşum gibi, bir köşeye sinmiş halde, ne düşündüğümü, dahası ne düşünmem gerektiğini bilmeden onu seyrederken buluyorum kendimi. Bir salyangoz gibi.

Parlaklığını ve öğle sıcağındaki yerini henüz kaybetmemiş mayıs güneşi, binanın çatısına değecek kadar yakıнымızda görünüyordu. Haftanın beş günü, sabah dokuz akşam beş çalıştığım devlet dairesinden çıkıp köprünün ayağındaki kliniğe gittim o gün. Bir perşembe günüydü. Keyifli bir akşamüstü. Dairede bir adam bahsediyordu, terapiye gelmiş bu kliniğe, Doktor Kerem Bey'e. Konuşmak iyi geldi, diyordu. Şansımı denemek istedim ben de. Arabayı kliniğin otoparkına bırakıp yürümeye başladım. Zannediyorum bir üç yüz metre kadar yürüdüm. Yürürken yeni boyanmış ayakkabılarıma baktım bir ara. Şu lanet ruganlar hemen pisleniyor! Böyle gidilmez. Hele bir psikoloğa, asla. Bir kirden neler çıkarır o şimdi! Ne çocukluğumuz kalır ne sosyal statümüz. Hemen işe koyuldum o yüzden. Gözüme ilişen ilk duvar çıkıntısının üzerine koydum evrak çantasını. Fermuarı açıp küçük boy ıslak mendil kutusunu çıkardım aceleyle. Sanki Kerem Bey beni burada da görebilirmiş ve yargılayıcı bakışlarını üzerimde gezdirebilirmiş gibi. Bir mendili çekip alacaktım ki kutuyu yavaşça burnuma yaklaştırdım. Şey gibi kokuyor.. lavanta? Tabii ya.. yasemin! Ondandır da bahsetmeliyim Kerem Bey'e. Umay'dan. Ona bir türlü söyleyemiyorum, demeliyim. Neyi diye soracak o zaman, biliyorum. Neyden bahsettiğimi anlamamış gibi pişkin, soracak. Ben de bu saçma soru üzerine yüzüme yerleşen rahatsız ifadeyle, dik dik bakacağım ukala suratına. Bakacağım ama.. ne cevap vereceğim sonra? Bilmiyorum mu diyeceğim? Ayakkabının topuk kısmını da aldık mı tamamdır.. Heh, oldu işte!

Kirli mendili atmak için gözlerimle bir çöp kutusu arıyorum etrafta. Yok. Elimde bu mendille giremem binaya. Bankonun arkasındaki kızların bana küçümser gözlerle bakıp aralarında fısıldaşmaya başlayacaklarını tahmin edebiliyorum. "Emel, baksana şu adama. Elinde kirli mendille gelmiş", "Çöpü elinde gezdiriyor, kıyamam." Belli belirsiz gülüşüyorlar sonra. Kaldırıma, şuraya bir yere atsam? Biri görür. Olmaz. "Adama bak, yere çöp atıyor. Kıyafetini gören de okumuş etmiş sanır. İlkokulda öğretmiyorlar mı bunu be?" Çantama da koyamam. Birileri geçiyor. Bana mı bakıyor o adam? Elimdekini atacağım yahu! Hayret bi' şey! En iyisi ben arabaya döneyim. Arabanın çöp kutusuna atarım mendili.

Arabaya doğru yürürken kirli mendili avuç içime sakladım. Kimse ne tuttuğumu görmedi. Vardığımda mendili çöpe attım hemen. Hala temiz olan sol elimle çantadan yeni bir ıslak mendil çıkarıp kirli mendili tutan sağ elimi sildim. İkinci mendili de çöp kutusuna atmıştım ki pantolonumun diz

kısımındaki makine yağı lekesini fark ettim. Allah kahretsin! Ayakkabıları silerken bir yere sürtündüm herhalde. E geçmez ki bu! Geçer mi yoksa? Kuru temizlemeci var mıdır yakınlarda? Yoksa evin iki sokak aşağısına gitmek gerek. Senin neyine psikolog! Yakında bir kuru temizlemeci olsa bari. Leke geçmezse bu güzelim krem pantolonu boyatacağız mecburen. Lacivert mi olsa, siyah mı? Umay lacivert sever kesin.

Kontağı çevirdim. Araba huzursuz bir gürültü çıkararak geldiği yöne doğru hareket etti. Sonraki birkaç gün, yalnızca kuru temizleme dükkanına bıraktığım pantolonumu düşündüm. Ne Umay ne başka bir şey.

ÇİLEM DİLBER

Eksik

Kilerin kapısı açık. Durup baktım uzun uzun. Yanlamasına iki briket bir uçtan bir uca, üzerine uzatılmış bir tahta, üstünde yığılı çuvallar. Buğdayı, unu, bulguru... Bir evin her şeyi. Kokusu geldi burnuma. Varlığın, yokluğun, bereketin, kıtlığın, bir evin her şeyinin... İçime doldurup kokuyu, aynalı odaya girdim. Duvarda çerçevesi gitmiş sırrı dökülmüş ayna. Aynı yerinde, gözümde küçülen haşmetiyle. Baksan yarım yamalak görünür yüzün, gözün, belli belirsiz kendin. Babamın anamı gelin getireceği vakit aldığı aynadan geriye kalan. Aynalı odaydı adı. Duvar dibinde yün minderler, kıl yastıklar dizili yine. İçimdeki nefesi saldım. Aynalı odanın kokusuna yer açılınsın diye. Hiç değişmemiş nizam. Sağ olsun emmim kızı Nezahat.

Kendimi mindere bırakıp sırtımı kıl yastiğa verince hücrelerime kadar hatırladım o batan, bunaltan, sıkan rahatlığını ana ocağının. Gömleği, kravatı, hele o kol düğmelerini çıkaralı çok olmadı üstümden ya. Yine de buradayım şimdi, tüm varlığımla. Karşımda geniş kerevet. Altında mıdır yine o naylon leğenler? İçindeki örgü kazaklar, yün ceketler... Anamla babamın ilk yatağı. Hem de son. Gözlerimle görmüş gibi o zamanları, anamın hayali kanlı canlı karşımda. Başında al yazması, üstünde gelinlik, göğsü aldığı her nefese dar gelirken, bir bacağı kıpırtısız diğeri zangır zangır titrerken olmuş olana değil olacıklara kilitlenmişken zihninin içinde atan kalbi, bu kerevetin ucundaymış anam. Neydi aklındakiler kim bilir. Yazgısının getirdiklerini bağrına basmaya alışmışken uysallıkla, huzurla bezediği hayallerinin gerçeğe dönüşme ihtimali belki. Belki de karabasanlardan doğacak günlerin korkulu bekleyişi.

Onun için bir isimden ibaret, uzak tanımsız bir köyden geldiklerinde istemeye, pır pır etmiş miydi yüreği hiç? “Tamam.” demiş büyükleri. “Olur bu iş.” Ne erken ne de geç, vakitlice getirmiş babam anamı bu tanımsız köye, bu aynalı odaya. Taştan örme duvarları söksen neler anlatır şimdi. Çatısı odundan, üstü sac döşeli. Akrebi, yılanı başı bozuk bir düzende. Gecesi buz gündüzü kor. Duvardan duvara ipten bir beşik, üzerinde cibinlik. Yılandan, akrepten,

kötü düşten, sinekten, uzak tutmak için bebeyi. Bebe olmuş bir kara oğlan. Keçilerin, ineklerin ardında dağ bayır dolaşan, ot kokusuna hayran, akli tepeden tepeye sıçrayan. Kelebeklere aşık, kavaklarla arkadaş. Kara oğlan beri, kara oğlan öte. Kara oğlan beri, kara oğlan öte. Selim adım oysa.

Yaşım kaçtı, hatırlamam şimdi. Belki de yeni yeni kendimi bildiğimdi. Komşu çocukları konuştukça ileri geri, kaçırdım evden, anamdan, babamdan, kendimden. Çayirlara vururdum kendimi bir keçinin, bir buzağının yuları elimde. Ağlamaklı olur ağlamaz, gülmeye meyletmez, dondururdum bakışlarımı. Çok sonraydı yatılı okula gitmem, anlamam anamın da babamın da çırpınışlarını.

Nezahat'ın işine yaradı bu yıkık dökük ev. Kocasını kara trenin altında kaldığından, o da iki çocukla dul. Amcasının sahipsiz evine sahip çıktığının ayırdına varamamıştır ki kendi sahipsizliğinden. Çocukları koşturup duruyor şimdi bu duvarları eğri büğrü, beyaz badanalı evin içinde. Bir zamanlarki ben gibi mi? Koşturmaktan çok durduğum, anamın babamın gözlerine baktığım, sormadığım, neyi nasıl soracağımı bilemediğim ben gibi. Sonra başka okullar, başka yatılılıklar, büyük şehirler büyük yatılılıklar. Ufalana ufalana toza dönüp uçtu sormadıklarım, ondan da önce komşu çocukların sesleri kısıla kısıla yok oldu kulaklarımdan.

Duvar aynı, ayna aynı, kerevet, kıl yastıklar, yerdeki dokuma savan, buradaki ben, hepsi aynı. Hepsi eski. Ben de. Bir an öncesindeki eskiliğimden de eski. Eskimenin değişmeye galibiyeti bu ev. Bu aynalı oda. Girişteki kiler. Nezahat'ın direnci belki, istenci değiştirmemeye. Geçmiş değişirse ipi kopar dokuma tezgâhının, bebenin beşiğinin, keçinin yularının. Ağzı açılır kilerdeki torbaların, dökülür varlık yokluk ortaya. Ondan Nezahat'ın bu özeni, bu gayreti.

Çocukluğumda ucundan tutamadıklarına, büyüdükçe asılmak istedim. İpler elimde belli belirsiz. Annemin kıpırtısız bacağı, babamın eksik kolu. Sarılması eksik sandım, öğretmesi, yedirmesi, götürüp getirmesi babamın. Kara oğlan beri, kara oğlan öte. Önceleri öylesine, sonraları yüksünerek bir öte bir beri ben. Yatılılığın artık tatillerinde. Çok zaman sonra belki anamın analığını daha kutsal babamın babalığını daha fedakâr saymam. Utanmam. Kimseden değil. Utancımın utanmam. Büyümem. Sarılmasındaki başkallığı da büyüklüğü de anlamam babamdaki.

Sağlam olayım, kusursuz olayım, adım olayım, Selim olayım. Adımla bin yaşayayım dilekleri anamın da babamın da. Noksanlarını birbirine dayatmak yerine birbirinin fazlalarına dayanan iki insanın, anamla babamın aşkı tanımlamalarıydı belki de adıma koydukları. Tam öğrendim, anladım derken, sonsuz sevgi saygı içindeyken onları yitirmem, Cavidan'ı bulmam.

Kentleşmeye başlayalı çok olmamışken daha, kentin içinden kente inat, bir bambaşkalık gibi çıkagelen. Cavidan. Yeni bir sınavla. Birlikteyken farklı farklı. Birlikteliğimiz farklılıklarımızın toplamından başka, benzerliklerimizin toplamından az. Yine de beraber, yine de tutkulu. Birimiz tembel diğerimiz gayretkeş; birimizde hırs ölçüsüz, diğerimizde inat. Duyguya karşı mantık savaşı, karşılıklıyla karşılıksızın çarpışması her anımız. İnsan insana eksiklerini birden gösteremezmiş ruhundaysa. Kol değil bacak değil, bir görünmez organ ruh.

Kentlilik başka köylülükten. Dedikodu çok birinde, ayıp yok ötekinde. Biri hep, diğeri hiç. Bu iyi o kötü yok, eksik var kavramlarında kent dilinin. Eksik her yerde. Tam karşısında fazlanın, belki de onun açtığı bir çukur. Beni Selim yapan Cavidan yine de. Çocuğumuza sarılırken hissettim en çok. Onunla koşarken, oynarken. Cavidan'da anladım anamı. Giydirmesi, emzirmesi, yıkaması. Hepsinde bir çaba, bir telaş.

Bacaklarım uyuşmuş, sırtım diken. İçimde aynalı odanın kokusu. Bir oyallı yastık vardı kerevetin üstünde. O yok şimdi. Kim bilir nerede? İçimde ince bir sızı, sakat bir yokluk hissi. Eksik bir şeyler hep. Tamamlığım belki de eksikliğim. Çözemedim ruhlarda mı daha acımasız bedenlerde mi yokluklar. Ya kalp? Cavidan'ın kalbine dayadım kalbimi. Elime verdiklerinde kuş gibi bir bebeyi elimde de bir kalp. Önümdeki hayat göz kırpsa da ateşin bir gülümsemeyle, tamam oldum, dedim yine. Elimde kalp.

Bi gayret kalksam, geçse bacağımdaki uyuşukluk, sıyrılıp aynalı odanın kokusundan, çıksam kapının önüne, kiraz ağacına kurulu salıncakta beni bekler mi çocukluğum. Bakışları donuk. Kara oğlan beri, kara oğlan öte... Kara oğlan beri, kara oğlan öte...

KİTAPLIK

YANKI USTASI

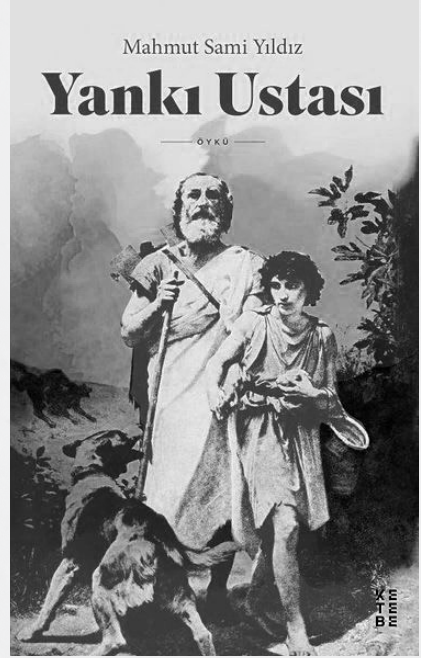
ALİ NECİP ERDOĞAN

Öykülerini dergilerden takip ettiğimiz Mahmut Sami Yıldız'ın ilk kitabı *Yankı Ustası* Ketebe Yayınlarından eylül ayı içinde çıktı. Kitapta dokuz öykü bulunuyor. "Yankı Ustası" kitabın son öyküsü. Klasik bir okuyucu refleksi olarak okumaya, kitaba ismini veren öyküden başlıyorum. *Kabilenin masal çadırında ilk kez Yankı Ustası'ndan başka biri anlatmaya başlayınca*, biz de tüm dikkatimizi bu anlatıcıya veriyoruz. Bu anlatıcı kendisine ve kabilesine dışarıdan bakabilen biri, çünkü 13 yaşından itibaren kabilesinden ayrı düşüyor. Kaderi yağmurla yazılmış. O doğduğunda son gök gürültüsü duyuluyor ve sonrasında çok uzun

süren bir kuraklık başlıyor. Beyaz adamın toprağın karnından su çıkarmasıyla duruyor ölümler, ekinler yeşermeye hayvanlar semirmeye başlıyor. Ama bunun bir bedeli var zira "toprağın karnı" bir kurban istiyor. Böylece Yankı Ustalarının soyundan gelen anlatıcı, "Yankının buyruğuna razıyım" diyerek bırakıyor kendini toprağın karnına.

Kitabın ilk öyküsü ise *Sonsuz Ağaç*. Francisco Pradilla Ortiz sergisindeki, *Mağriplinin Son İç Çekişi* isimli, Gırnata'nın düşmesiyle Mağrib'e sürülen Emir Ebu Abdullah'ın maiyetiyle birlikte, ayrıldıkları kente bir tepenin üzerinden bakışlarını resmeden tabloyu izlemeye gelenlerin tepkilerini izleyen "bakış avcısı"na yakalanan kişi arasındaki diyalog üzerine kurulu bir öykü. İspanya tarihinin bir kesiti bir tablo üzerinden anlatıya dönüşmüş. Hikâyenin doğuşu üzerine tohum/ağaç metaforunu kullanması bakımından da önemli bir öykü. Ayrıca, kurmacanın nasıl araçsallaştırıldığını gösteren iyi bir örnek olarak da okuyabiliriz bu öyküyü. Kurmacanın amaç olmadığını, anlatı için gerekli olduğunu ve onu (anlatıyı) aktarmak için bulunmuş bir yol olduğunu örnekliyor.

Kitabın ikinci öyküsü "Mesmû" ismini taşıyor. Mesmû, duyulmuş, işitilmiş, haber alın-

miş anlamına geliyor. Koku fizyoloğu Samuel Dewey, Müslüman olup İsmail ismini alıyor ve kafasına takılan bir soruyla yollara düşüyor. Bazı düşüncelerin insanın yüzüne çıkarılması imkânsız bir dövme gibi işlenmesine ve “düş”ün gerçekliğine, asıl iklimle ulaşabilmek için soğuk mermer bir odada sorgulamalarla temizlenen bir kalbin ısıldamasına şahit oluyoruz: O’nun kokusu var mıdır? İşıtilmiş olanın koku ile ilişkisi; Arjantinli bir yazarın kurmaca metnindeki Zahir’den, İbni Arabî’nin Fahreddin Razi’ye yazdığı mektup-taki akl-ı mesmû’ya; Mesmû’nun hikayesinden kokunun serüvenine; Yunus peygamberi yutan balinadan, Musa peygamberin asasına, Hz.Meryem’in altında doğum yaptığı hurma ağacından, Nemrut’un alevlerinde yeşeren güllere uzanan etkileyici bir öykü.

“Cadu Üstadı Yeşil’in Unutulmuş Hikâyesi”, kitabın en sıra dışı öykülerinden biri. Sıra dışı olmasının en önemli nedeni dili. Zaten öykünün epigrafi *Suskunlar* isimli romandan alınmış. Girişi şöyle: *Raviyan-ı ahbar, nakılan-ı asar, ukala-yı kühen, nukala-yı sühen, raviyan-ı rivayet ve nakılan-ı hikayet* böyle rivayet ederler ki. İslimye’deki bir manastırın kapısında bulunarak rahibeler tarafından büyütülmüş İslimyeli Nikola nam-ı diğer Yeşil’in öyküsü bu. Manastırdan ayrılp İslimye müftüsü önünde Kelime-i Şahadet getirerek Müslüman olmuş ama ismini değiştirmemiş. Kendisi Yedilerden. Padişahın bir kuzgunla gönderdiği pusulayla Konstantiniye’ye çağrılıyor.

Eskiler ismiyle müsemma derlerdi. Yankı Ustası çok iyi bir öykü ismi olmasının yanı sıra çok iyi bir kitap ismi. Zira kitaptaki öyküleri en iyi ifade edecek bir kelime varsa o da yankı kelimesidir. Zaten öykülerden birindeki anlatıcı da “Yankı, tüm gerçek sesleri bastırır ve asıl gerçekliğe kendisi oturur.” diyor. Kurmacanın “gerçek sesleri” bastırarak asıl gerçekliğe oturduğunu gösteren bir kitap *Yankı Ustası*. Zira öyküler okuyucuyu kurmacanın dünyasında gezdirirken, kendi gerçekliğinin mi yankı olduğunu yoksa yankının mı gerçeklik olduğunu sorguluyor.

KORKUNÇ BEYAZ

FATMA EFKERE AYDAR

“İnsan dediğin yüklü bir öykü değil midir zaten? İnsan dediğin bir öyküdür.”

Bu sözler İbrahim Halil Çelik'in İz Yayınlarından çıkan ilk öykü kitabı *Korkunç Beyaz*'daki öykü kişilerinden olan Gülendam'a ait sözler. “Bir Adam” anlatısı dışındaki on altı öyküden bir fotoğraf albümü yapsanız her birinin, farklı bir acının kabuk bağlamış yarasının fotoğrafı olduğunu görebilirsiniz. İbrahim Halil Çelik bir röportajında ilk kitap heyecanını “Dünyaya çocuk getirmiş bir anne gibi sevindim.” diye ifade ediyor. Bu güzel heyecanın söze dökülmüş hali olan öyküleri okuduğumuzda, dünyaya gelen çocuğun doğuştan acılar içinde olması içimizi burkuyor.

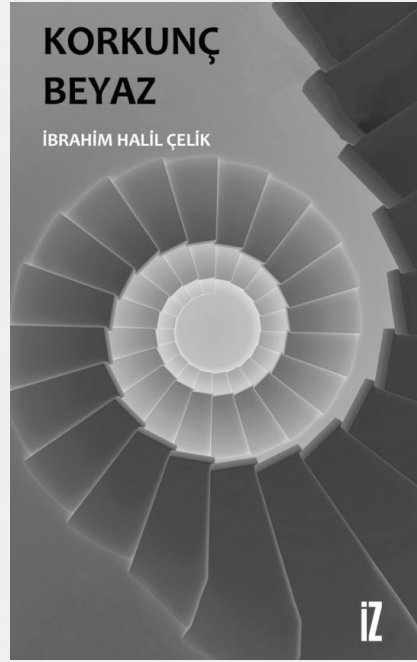
İbrahim Halil Çelik öykülerinde eşinden boşanan, hayat kadınlığını bırakıp baba ocağına dönen, patronuna kafa tutmak için hasta babasının ölmesini bekleyen, psikoloğuna mektupla cevap veren türlü türlü kadın kahramanların ruhunun kıvrımlarını öyküsüne malzeme yapmaktan çekinmemiştir. Yazarın bu malzemeyi kullanırken kalemini tarafsız bırakması, öykü-okur ilişkisini olumlu yönde etkilemektedir.

Çelik, kurgularında insan hikâyelerini merkeze alarak insanın tercihlerinden doğan pişmanlıklarını, boş vermişliklerini, mücadelesini nahif bir anlatımla sunuyor okurlarına. Öykü kişilerinin kimini, yaşamak için bir başkasını uçuruma iterken, kimini bir erik ağacının gövdesinde, kimini acıklı bir aşk hikâyesinin divanesi olarak tanıyoruz. Çelik, daha ilk kitabında tamamı hayal dünyasının ürünü olan hikâyeleriyle bizlere aslında kurgudaki maharetini de sergilemiş oluyor. Doğup büyüdüğü coğrafyanın topraklarına işlemiş acıları işlerken hep aynı dokunaklı söyleyişle okuru kendisine çekiyor ve okuru bu acıların yasını tutmaya ortak ediyor.

Kurgularındaki çekicilik ve kıvraklığı, dili kullanımındaki ustalığı ile güçlendiriyor. Öykülerinde yer yer ait olduğu topraklara dair yerel söyleyişlere yer vermesi metinleri daha da renklendirmiş.

İlkokulda öğrendiği Türkçenin; öykü kişilerinin lisanı hallerine en iyi şekilde tercüman olduğunu, kurgunun ustaca sizi içine almasından anlayabiliyorsunuz. Kendi seyrinde sakince ilerleyen kurgu, keskin bir virajla okuru bambaşka bir sona götürüyor ve hemen her hikâyede bunu yaşatması yazarın kurguya hâkimiyetini gösteriyor. İbrahim Halil Çelik'in öykülerinin neredeyse tamamında Anadolu insanının; kimi zaman kendisiyle kimi zaman da yaşadığı toplum normlarıyla mücadelesini okuyoruz.

Korkunç Beyaz on yedi öyküden oluşuyor. Okuru karşılayan ilk öykü “Araba İlanı”nda

"Boğazım sıkıldı, kocamdan dayak yedim, katran geceler yaşadım; metruk, yıkık bir manzara oldum da kimse görmedi beni." diyen Behice'nin bu ilanla aslında yalnızlığının, sonu pişmanlıklarla biten anılarının, hayallerinin satılığa çıkarıldığını görüyoruz. Yazar daha pek çok öyküsünde hüsrarla son bulan insan ilişkilerini kahramanlar üzerinden sorguluyor. Bu ilişkiler, kimi zaman karı-koca arasında, kimi zaman çocukla anne baba kimi zaman da bizzat kişinin kimliğiyle kendisi arasındaki bir türlü dikiş tutmayan ilişkiler. Aslında bir bütün olarak insanın var olma ve varlığını onayla/t/ma ilişkisinin öyküleridir diyebiliriz bunlara.

"Yarım kalan her şey ölümün başka türlü değil miydi zaten?" diye başlıyor "Yarım Bir Tümce" adlı öykü. Anlatıda Borges'in "Birinci ağızdan yazılan öykülerde kahramanlar ölmezmiş" cümlesine sığan İbo'yu görüyoruz. Ölümünden çok sonra arkadaşı tarafından annesine ulaştırılan tamamlanmamış mektupta, kaza süsü verilen intiharın ince bir ironiyle kurguya dâhil edilmesi dikkat çekiyor. Yazarın hemen her öyküsünde ironi anlatımın vazgeçilmezi oluyor.

Çelik'in kitabında üzerine konuşulacak, tekrar tekrar okuma hissinin uyandıran pek çok öykü var. Bunlardan biri kitaba ismini veren "Korkunç Beyaz". Öyküde, tüm renkleri elinden alınıp yerine; içinde eskimiş, çürümüş bir geçmişten başka bir şey barındırmayan korkunç beyazın verildiği bir gencin "Tanrım sana çok kırgınım." sözlerindeki sitemine şahit oluyoruz. Görme yetisini yavaş yavaş kaybeden kahramanın, gözleriyle duymaya başlaması ve annesinin öğretileriyle ses ve kokuların rengini tanımasının öyküsüdür. *Korkunç Beyaz* gibi pek çok öyküde anne-çocuk imgesi, farklı boyutlarda varlığını hissettiren bir imge olarak karşımıza çıkıyor.

Kitaptaki en dikkat çekici öykülerden biri de "Baraj" adlı öyküdür diyebilirim. Öykü, hayallerinden çok annesinin gülümsemesini seven bir çocuğun diliyle başlıyor. Fakat annesinin de içinde olduğu onlarca insanın ardından, "Meğer ne çok insan gömmüşüm suya, toprak dururken." diyerek sürekli geçmişle hesaplaşma içinde olan genç bir mühendisin çatışmasıyla devam ediyor. Yazarın üslubunu başarılı kılan yönlerden biri de "Baraj" öyküsünde olduğu gibi efsaneyle güncelin kurgu içinde birbirini tamamlamasıdır.

"İlginç Davetiye" adlı öykü, okurda bıraktığı etkisi dikkate alındığında diğer öykülerden farklı bir yerde konuşlanıyor. Bir düğün davetiyesinin aslında kurnaz bir kaçış planı olması öykü kahramanının haince ama kıvrak zekâsının bir ürünü. Kurgunun sonunda hem okur hem de öykünün diğer kişileri yazarın üslubundaki akıcılığa kapılıp olan bite-nin farkına vardığında öykü kahramanı çoktan gözden kaybolmuştur. Gidişiyle hem okuru hem de diğer öykü kişilerini ters köşe yapan kahraman, toplumun farklı kesimlerinde karşımıza çıkabilecek insan tiplemesinden uzak değildir.

Unutmak bir nimettir belki de insan için. "Kar Taneleri Öyküsü"ndeki "güçlü bir hafızanın ağır bir suç olduğunu" söyleyen kahraman da bunu kastediyor sanki.

Uzun bir yolculuğun başında İbrahim Halil Çelik. Tüm öykü kahramanlarının sancısını çeke çeke yürümeye devam ediyor. Her adımda karşısına çıkan bu tanıdık sancılara aldır-madan yürüyor. Son öyküyü şöyle bitiriyor:

"Bunların hepsinin sancısını yaşayan bir adam vardı. Anlatılanların hepsinden biraz vardı onda. Onun yanında durdum."

FELGU'NUN MELODİSİ

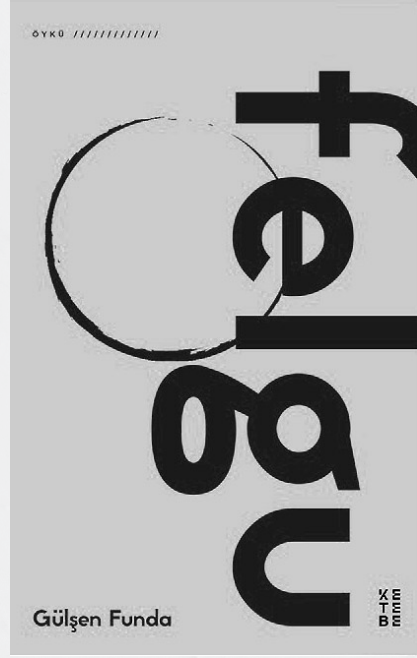
MÜRÜVVET ÖZPEHLİVAN

Gülşen Funda'nın dağlardan bir ses bulup kendini anlatan Felgu'su ve nice hikâyesi kitaplaştı, 2020 Eylül'ünde Ketebe imzası ile biz meraklılarını selamladı. "Gök" ve "Kök" adlı iki bölümden oluşan kitapta on iki öykü var. "Gök" başlığı altında toplanan öyküler ilhamını ay ışığından, güneşten, rüzgârlardan alıyor. "Kök" ise bize çatlamış toprakların can alıcı hikâyelerini taşıyor. Genç öykücü, öykülerine uzun, afili isimler vermemiş. Tek kelimelik bu başlıklar bize net, keskin ipuçları sunmak için konulmuş gibiler.

Felgu'nun yalın, akıcı, büyümlü bir dili ve şiirsel bir tadı var. Hikâyelerin çoğu birinci tekil kişi ağzından anlatılıyor. Yazarın bu tercihi, kitabın bir solukta okunmasını sağlayan ve öykülerin sesini güçlü kılan unsurlardan biri. Başarılı kullanılan birinci tekil ile ulaşılan kıvraklık okuyucuyu yakalıyor, yakasından tutup hikâyenin içine çekiyor.

Birinci bölüm öykülerinde ilgimi çeken, yazarın karakterlere verdiği isimler ve olayların geçtiği mekânlar. Alaz, Şemse, Affan, Ez ve diğerlerinin; rüyalarının, hikâyelerinin peşine düşüp göç ettikleri uzak diyarlar... Gülşen Funda, hikâyelerinde sarp yamaçların kıyısında rüzgârla konuşan, umduğunu dağlarda arayan, rüyalarla sınanan insanları anlatıyor. *İs* öyküsünde "Anladım ki insanı yerinden eden ya aş ya aşk." diyen yazarın karakterleriyle yollarda karşılaşılıyor; ormanlarda, köylerden bir köyde, aşını ya da aşkını bulmaya çabalarken. Buluyorlar mı, sorusunun cevabı bir muamma. Rüyalar, büyüler, avcılar ve avları, Gülşen Funda'nın sıklıkla başvurduğu imgeler. Yazarın derin, görünmeyeni gören hayal gücü ve gerçeküstü motifler ile yoğurduğu bu öyküler *Felgu*'yu farklı bir kitap yapıyor. Farklı ama asla yabancı değiliz. Yanmış Arad Köyü'nden bir göçebeyiz, kartalını arayan bir avcıyız, şifacı kadınların önünde diz çökenlerden biriyiz.

Kitabın ikinci öyküsü olan *İs*, süt ile isi karıp derilere kazıyan, göçmenlere çeşitli dövme işleyen ama kendine bir iğne batıramayan dövmeciden bahsediyor. Göğsündeki dövmesi sürekli silinen, teninde is durmayan dövmecinin bu kara yazgısı kızında da meydana gelince geçmişin kapısı aralanmaya başlıyor. *İs*, annesinin kaderini paylaşan, aynı kaderle imtihan edilen kızların öyküsü. "Kabuk", "Kıran", "Gök, Taş ve Yüzü" öyküleri, içli kabuslardan beslenen öyküler. Özellikle *Kıran*, trajik ve hepsine nazaran daha etkileyici. Bu öykülerin üçünde de ortak bir duygu var, korku. Funda'nın öyküleri çoğunlukla korku-

lu bir atmosferde geçiyor. Nefes nefese uyanılan kabusların korkusu, çoğalan alevlerin, kazılan mezarların, göktekinin korkusu. Tüm bu lanetlerin, sabahsız gecelerin sebebi genellikle geçmiş. Karakterlerin geçmişindeki küçük bir an, bir olay yıllar sonra karşılına çıkıp karakterleri sınıyor. Ya rüya ile cezalandırılıyorlar ya da bir bedel ödeyerek aradıkları cevapları buluyorlar.

Öykülerin manevi yanı ve felsefi bir tabanı var. Üzerinde uzun uzun düşünmeye sevk eden bu öyküler inancın kudretini fısıldıyor bizlere. Birinci bölümün son öyküsü olan *İki*'de yazar aynı hikâyeyi iki farklı ağızdan anlatıyor, şifacı kadının oğlu ve şifacı babanın kızı ağzından. Hastalık ve şifa Funda'nın öykülerinde sıklıkla karşılaşılan iki zıtlık.

İlk bölümdeki bu "alışılmamış" hikâyelerde göze çarpanlardan biri de semboller. Gülşen Funda, paragraf aralarında eski zamanlardan kalma simge ve semboller kullanmış. Bu simgelerin hem okuyucuda merak uyandıran hem de hikâyenin geçtiği zamandaymı-ş gibi hissettiren bir etkisi var. Birkaçının anlamına baktığımda, mekân, karakter isimleri ve öykülerdeki ayin halleriyle ne denli bağdaştığı görülüyor.

Kök isimli ikinci bölümde, yüksek dağlardan bozkırlara, köye iniyor kahramanlar. *Su*, dua yazarak, suya okuyarak dertlilere şifa arayan; kendi haline kalınca da lamba cini dostuyla muhabbet eden bir şifacının hikâyesi. Ömrünüzde bir kez şifacı kadın evi gördüyse- nüz bilirsiniz. Duvarı geyikli bir halı, vakti geçmiş bir imsakiye, yarıya kadar suyla dolu bardakların bulunduğu sehpa olur bu evlerde. Gülşen Funda, bu gerçekliği ustaca anlat- tıktan sonra, kadını lamba ciniyle konuşturuyor. *Su*, düş ile gerçeğin birbiriyle sıkı sıkı bağlı olduğu bir öykü. Değirmeden geçmemem gereken bir başka nokta; öykülerdeki güçlü, cesur kadın imajı. Bu kadınların damarlarında yola çıkmanın cesareti, sonu belli olmayan bekleyişlerin gücü var. Funda'nın kadın karakterleri, *rüzgârın yıktığı kadınlardan* değiller.

Taş, Funda'nın en çarpıcı öykülerinden. Güçlü bir monolog. Aşkın büyüyle kararın üç ömrün öyküsü. *Sınır*, sürpriz sonla okuyucu sarsan gerçeküstü ve acıklı bir öykü. Kitap, son öyküsü *Defter* ile, eski defterlerin anlamını ararken kendi anlamını yitiren bir arşivciyi anlatarak nihayete eriyor.

Felgu için daha birçok şey söylenebilir. Güçlü betimlemelerinden bahsedilebilir. "*De- vası olmayan bir yaşam*", "*dağların sırtında bir kambur gibi duran sarp kayalıklar*", "*tüm kış ölü yıkamış gibi soğuk eller*" bunlardan bazıları. *Felgu*'nun farklı melodisinin okurun zihninde dönüp durmasını dilerim.

Bİ' DOLU DÜNYA/ YAŞANMIŞLIKLAR

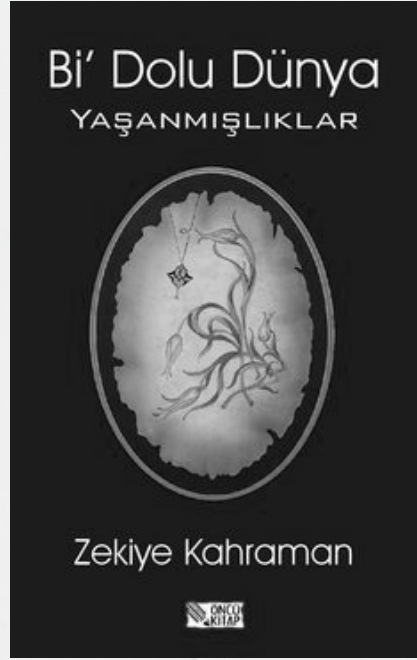
MEHMET KAHRAMAN

Bi' Dolu Dünya/ Yaşanmışlıklar kitabının yazılma sürecini çok yakından izleme fırsatım oldu. Zekiye Kahraman, önceleri bazı anı defterlerine ve elinin altında bulundurduğu ajanda tipi defterlere duygularını yüklediği şiirler yazıyordu. Fırsat buldukça da bunları bilgisayarda açtığı klasörde dosyalıyordu. Bunlar genellikle hayatının hassas zamanlarında kaleme alınmış metinlerdi. Ve bunların hiçbirisi hayal edilerek, kurgulanarak yazılmamıştı. Yani tamamen kendi yaşadığı duygu yoğunluğunu aksettiriyorlardı. Sözgelimi bir torunu oluyor, yaşamakta olduğu sevincini bir şiirle terennüm ediyordu. Bu metni kayda geçirmek için de torununa ait bir anı defteri ediniyordu. Başka bir torunu olduğunda da yine onun için de bir başka anı defteri ediniyor ve deftere daha çok şiirsel metinler yazıyordu. Giderek bu şiirler küçük bir şiir güldestesi oluşturmuştu. Bu türlü şiirsel metinler neredeyse bir otuz yıl boyunca yazıldı durdu. Yani bu şiir yazma eylemi, kesinlikle gelip geçici bir heves değildi. Yaşanan hayatın demlendiği, süzüldüğü ve keyifle veya üzüntüyle yudumlandığı zamanlardaki duygu yoğunlukları hep kayıt altına alındı. Önceleri bu metinler genellikle şiirdi. Zamanla şiirlerin mısraları açılmaya, genişlemeye yani hikâyeleşmeye başladı. Böyle böyle, şiirlerin satır aralarında kalan, anlatmaya değer zamanlar da hikâye formatında yazıya dökülmüş oldu. Bunlar da neredeyse şiirler kadar eskiden yazılmaya başlanmış, bir açıdan anı, başka bir açıdansa kendine şiir yazdıran duygu yoğunluğunun yansıtıldığı hikâyelerdi. Ortada aslında birbirini tamamlayan, başka bir ifadeyle de içeren iki dosya vardı. Bir tarafta bir şiir güldestesi bir tarafta da şiirlerle anlatmaya çalıştığı yazmaya değer anılardan oluşan başka bir dosya...

Şiirler, diğer dosyadaki metinlerin ilgili yerlerine monte edilince kendine özgü orijinal bir metin ortaya çıkmış oldu. Anılar şiir yüklü bir dille kaleme alınmıştı. Şiirler de onlara ayrı ve önemli bir destek sağladı. Böylece Türk anlatı geleneğinin bir yansıması olarak, *Bi' Dolu Dünya Yaşanmışlıklar* kitabı ortaya çıktı.

Zekiye Kahraman; niçin, nasıl, hangi ruh haliyle yazdığını, kitabın sayfaları arasında bizzat kendisi anlatıyor:

"Yıllar sonra çayıra saldıği hayallerini, artık kendi elleriyle bir bir sepetine toplama-ya karar verdi. Çünkü bu düşünceler onun için, geçmişinin yansımalarıydı ve değerliydi.

İnsan geçmişini yok edemezdi, ancak ondan ders alabilirdi. Zaman içerisinde yaşanan olayları, hatırlamak istemiyor diye ört bas edemiyordu. Hiç olmayacak zamanlarda yaşamında ortaya çıkıveriyordu. Bir daha karşılaşmayacağını düşündüğü özellikle olumsuzluklar onu daha da huzursuz ediyordu. Bu tür algılar insanı sarsarak, kendine getirmeye çalışıyor ya da içinden çıkılmaz bir yaşam sunuyor. Çocukluktan getirilen anılar ve yaşamışlıklar, ileriki hayata ışık tutarak gelecekte yürünecek yolu bulup, kararlı ya da şaşkın bir vaziyette yürümeye çalışıyor. Anlaşılabileceği üzere mutlu olmak ya da olmamak, kader hariç, insanın kendi elinde olduğunu düşünüyor.”

Türk anlatı geleneğinin en orijinal uygulaması *Dede Korkut*’ta karşımıza çıkar. Anlatı sık sık şiirlerle kesilir. Aslında ‘kesilir’ sözü de pek yerinde bir kullanım değildir. Çünkü anlatı ‘kesilmez’, tam tersi şiirlerle birlikte şiir gibi akıcı bir yapı, bir üslup ‘kazanır’. Fuzuli’nin *Leyla Mecnun*’u da bu tarzın ilginç örneklerindendir. Fuzuli’nin en güzel gazelleri bu metin içinde yer alır. Anlatı içinde yer aldıkları için gazeller daha zengin bir anlam kazanmışlardır. Leyla ile Mecnun metin boyunca adeta birbirleriyle şiirle konuşmaktadırlar. Leyla’nın ve Mecnun’un yaşamakta olduğu psikolojileri bu şiirler aracılığı ile açığa çıkar.

Kitapta yer alan anılar, bazı yer adları dışında, şahıslarla ilgili özel adlardan soyutlanarak anlatılmaktadır. Kitapta anlatılanlar, bu yolla bir hikâye hüviyeti kazanmıştır. Sembollerle anlatım da bizim geleneksel kültürümüzün özellikle tercih ettiği kendine özgü bir anlatım tarzıdır. Bu anlatıma aşına olanlarca, kitabın yadırganmayacağını umut ediyorum. Bu soyutlayarak gerçekleştirilen anlatım tarzı sayesinde, birçok okuyucu, satır aralarında kendini bulacak; dolayısıyla kitapla daha kolay iletişime geçecektir. Bir sanat eserinden beklenen de esasen budur.

Bi’ Dolu Dünya Yaşanmışlıklar, uzun sürmüş bir hayatın acılı ve neşeli vakitlerinin tutanakları olarak okunduğunda okuyucuya bazen hüznleneceği bazen de tebessüm edeceği bir okuma serüveni yaşatacağını zannediyorum.